Іван Котляревський

ЕНЕЇДА

AENEID

Ivan Kotliarevsky

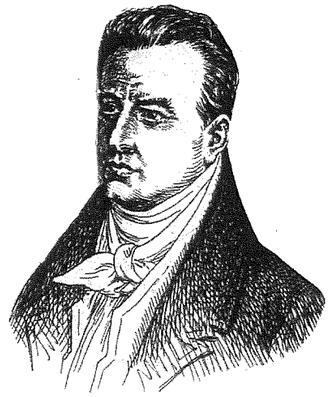
PG
3948
K598
E54
2004

Иван Котляревский ЕНЕЇДА ❖ AENEID Ivan Kotliarevs

PG
3948
K598
E54
2004

Іван Котляревський

ЕНЕЇДА

AENEID

Ivan Kotliarevsky

AENEID © BOHDAN MELNYK, Toronto, Ontario, Canada, 2004

Translator: BOHDAN MELNYK
Computer work: STEPAN MARTIUK
Illustrator: ANATOLIY BAZYLEVYCH

First Edition: 2004
Перший наклад: 2004

ISBN 0-921537-66-2

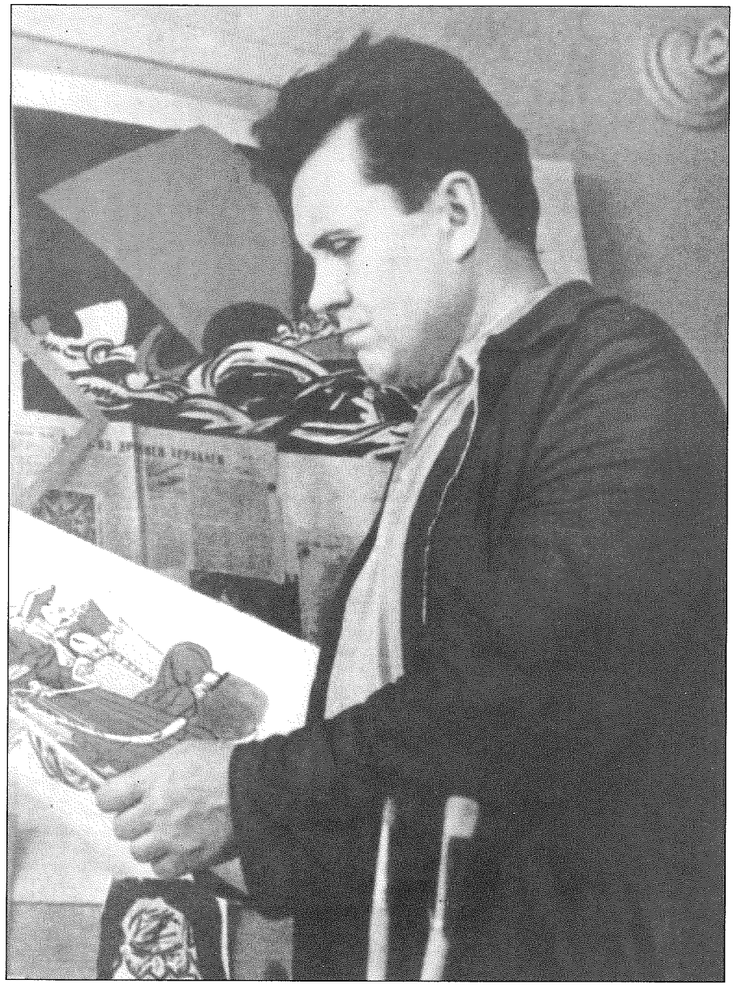
Editing and proofreading by BOHDAN MELNYK

The Basilian Press, 265 Bering Avenue, Toronto, Ontario, Canada, M8Z 3A5

"ТАКА РОБОТА БУВАЄ ЛИШЕ РАЗ У ЖИТТІ"

АНАТОЛІЙ БАЗИЛЕВИЧ

АНАТОЛІЙ ДМИТРОВИЧ БАЗИЛЕВИЧ НАРОДИВСЯ 7 ЧЕРВНЯ 1926 РОКУ В МІСТІ ЖМЕРИНКА НА ВІННИЧЧИНІ. ОСВІТУ ЗДОБУВ У ХАРКІВСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ІНСТИТУТІ (1947–1953). ЙОГО ВЧИТЕЛЯМИ БУЛИ ВІДОМІ УКРАЇНСЬКІ ГРАФІКИ: ЙОСИП ДАЙЦ І ГРИГОРІЙ БОНДАРЕНКО. У 1953 РОЦІ А. БАЗИЛЕВИЧ ПРИЇЖДЖАЄ ДО КИЄВА, ДЕ ПОЧИНАЄ СПІВРОБІТНИЦТВО З ВИДАВНИЦТВАМИ. ПРАЦЮЄ В ГАЛУЗІ МИСТЕЦТВА КНИГИ (ІЛЮСТРАЦІЇ, ОФОРМЛЕННЯ), ПЛАКАТА І В СТАНКОВІЙ ГРАФІЦІ.
ОСНОВНІ ТВОРИ:
Я. ГАШЕК. "ПРИГОДИ БРАВОГО ВОЯКИ ШВЕЙКА". 1957;
С. РУДАНСЬКИЙ. "СПІВОМОВКИ". 1957;
Г. КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО. "ПАН ХАЛЯВСЬКИЙ". 1957;
М. ШОЛОХОВ. "ТИХИЙ ДОН". 1960;
І. НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ. "СТАРОСВІТСЬКІ БАТЮШКИ".

ЕНЕЇДА
AENEID

ЗМІСТ: **CONTENTS:**

Від перекладача	**7**	**From the translator**
Передмова	**8**	**Foreword**
Частина Перша	**15**	**Part One**
Частина Друга	**39**	**Part Two**
Частина Третя	**71**	**Part Three**
Частина Четверта	**115**	**Part Four**
Частина П'ята	**161**	**Part Five**
Частина Шоста	**209**	**Part Six**

ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА:

Той, хто ніколи не займався перекладом поетичних творів з української мови на англійську, не знає які труднощі зв'язані з цим ділом. Адже мусить бути задержана метрика вірша, де природний наголос слова співпадає з метричним наголосом і, що дуже важливе, римування мусить бути перфектне, бо щойно тоді вірш читається з великою насолодою, він має чудову мелодійність.

За переклад "Енеїди" я взявся один рік тому. Це не перша моя перекладацька праця, бо в своєму дорібку маю кілька творів Івана Франка, як "Лис Микита", "Мойсей", "Іван Вишенський" та інші. Але чому "Енеїда"? Примірник київського видання - Дніпро, 1968 - є в мене від 1972 року. Але сталося те, що вже давно примусило мене перекладати Франка: якесь непереможне бажання взятися за переклад "Енеїди". Цікаво, що хтось у Німеччині мав те саме відчуття, бо в Мюнхені видали переклад "Енеїди" німецькою мовою. Пояснювали, що "Енеїдою" розпочали переклади цілої серії наших клясичних творів, бо вона розпочала модерну добу нашого письменства.

Якщо заповнимо бібліотеки світу перекладами наших літературних творів, то щойно тоді станемо членами культурного світу, а без того ніхто нас шанувати не буде, тим більше, що наш відвічний ворог про те дуже старається.

З приємністю згадую, що при виготовленні матеріялу до друку я мав неоціненну поміч від п. Степана Мартюка, проф. електроніки на пенсії, який виконав усю комп'ютерну працю і переписав на диск цілий двомовний твір. Він слідив за ортографічними помилками в обох текстах і цим причинився до щасливого завершення праці над Перекладом. За те йому доземний поклін і подяка від мене.

БОГДАН МЕЛЬНИК

FROM THE TRANSLATOR:

Only he, who has tried to translate Ukrainian poems into English, knows what difficulties he has to surmount. Not only the text has to be as close to the original as possible, but the rhyming and the metre have to be perfect. Without those conditions, the reading cannot be smooth and melodious.

This is not my first translation, which I began a year ago. Prior to that, I had translated and published I. Franko's "Fox Mykyta", and "Moses". But why now I. Kotliarevs'ky's "Aeneid"? If one considers that unbeknownst to me the "Aeneid" was translated into German and published in Munich in 2003, then it looks that some higher forces have destined it to be so.

The new and blessed with independence Ukraine needs that her literary classics become known in the world. Until the independence in 1991, the archenemy of Ukrainian people did his utmost to convince the world that Ukrainian culture and language were primitive. Hence Ukrainian masterpieces were ignored and not allowed to be known abroad. The massive slaughter of Ukrainian intellectuals in the 1930-ies along with the forced starvation of the peasantry - some ten million - were to ensure that Ukraine would remain a Russian province until the hell freezes over. However, it was not meant to be so, and that's why the immortal spirit of Ukraine inspired me to do my part in her glorious revival.

I am pleased to mention that Prof. emeritus of Electronics, Stepan Martiuk of Toronto, put the entire bilingual "Aeneid" on computer disc. He also made sure that no orthographic errors are in the two texts. For this, I owe him an undying gratitude.

BOHDAN MELNYK

Богдан Лепкий

ПЕРЕДМОВА
До "Енеїди" виданої в Берліні 1922 р.

Іван Котляревський, батько відродженої української літератури, автор знаменитої "Енеїди", народився 29 серпня 1769 р. в Полтаві. Його батько, Петро, дворянин, служив при полтавському маґістраті канцеляристом.

Читати і писати вчився Іван у дяка. Десятилітнім хлопцем він поступив на цивільну службу в "колишній Новоросійській канцелярії". Послуживши там літ чотири, поступив 1783 року в полтавську духовну семінарію, котру скінчив року 1789.

Згодом, він став учителем панських дітей. Це дало йому чудову можливість пізнати життя не лише панів, але й селян на Полтавщині. Він бачив різницю в житті тих двох різних соціяльних верств. Бував на досвітках і вечорницях, і втягнув, так сказати, в себе арому народнього життя. Його щиро народні твори доказують, що його душа потягла його не в сторону змосковщеного панства, лиш на бік народньої української стихії. Можливо, що на нього мав вплив філософ-мораліст, Сковорода, великий народовець, котрий завжди був по стороні покривдженого українського простолюддя, як колись давніше робив Іван Вишенський.

У дитинстві і юнацьких роках, вражливий і талановитий Іван Котляревський мусів політично освідомлюватися. Він розумів тую велику кривду, яка діялася його рідній країні. Скасування Гетьманщини 1764 року було свіжою великою подією, незагоєною раною, яка боліла кожню вражливу українську душу.

Збурення Запорозької Січі 1775 було коли Іван мав шість років. Він дуже добре розумів ту історичну трагедію і зовсім певно не лише слухав розповіді людей про неї, але й плакав слухаючи пісень про те, як москалі підступом увійшли на Січ, зруйнували її, а останнього кошового вивезли далеко на північ.

В 1783 р. коли Котляревський вступив до Семінарії, козацькі полки замінено

FOREWORD
from Bohdan Lepky's Berlin edition in 1922.

IVAN KOTLIAREVS'KY, the father of the reborn Ukrainian literature, the author of the outstanding "AENEID", was born August 29, 1769 in Poltava. His father, Peter, (a nobleman) served as a clerk at the Poltava city hall.

A church cantor taught Ivan how to read and write. As a ten-year old boy, he entered the civil service in the "former Newrussian chancellery". After a four year term, he entered in 1783 the Poltava Religious Seminary, which he graduated in 1789.

Thereafter he became tutor for the nobility children. This gave him an ideal opportunity to get acquainted with the life of noblemen as well as of villagers in the Poltava region. He could see the contrast between the life of those two different classes. He learned to perfection the Ukrainian language spoken by the common people. Participating in the evening gatherings of young people, he, so to say, absorbed the aroma of the people's life. His genuinely populist writing proved that his soul pulled him not to the russified nobility, but rather to the Ukrainian national element. It's possible that he was influenced by the philosopher-moralist, Skovoroda, a genuine friend of the common people, who was always on the side of the abused commoners, as long before him was Ivan Vyshens'ky.

In his childhood and youthful years, the sensitive and talented Ivan Kotliarevs'ky could not but become politically conscious. He understood that enormous harm was done to his native country. The abolishment of the Hetman State in 1764 was at that time a recent event, an unhealed wound, which caused much pain to every sentient Ukrainian soul.

The ruin of the Zaporozha Seech in 1775 took place when Ivan was six years old. He understood that historical tragedy very well, and quite certainly he not only listened to the people talking about it, but cried when they sang how the Muscovites insidiously entered the Seech, demolished it and deported the last Otaman to Siberia.

In 1783 when Kotliarevs'ky entered the

московськими військовими відділами. Два роки згодом сталася масова зрада козацької старшини і закріпощення українського народу. Він постійно чув розмови про те в панських домах, де він жив.

Тут лежить і основа того політичного світогляду, який золотою ниткою тягнеться крізь усі твори Котляревського і тут є секрет тої великої ролі, яку він відіграв в історії нашого народнього відродження.

В 1796 він поступив на військову службу як кадет. В 1799 його іменовано підпоручником, а згодом поручником. У 1806-7 брав участь у поході на Молдаву за Дунаєм, де він визначився своєю хоробрістю. Наст.ʼпного року він звільнився з військової служби в ранзі капітана і став суперінтендентом в інституті для зубожілих панських дівчат у Полтаві. У 1812 він знов був активний у війську.

1817 р. він став майором. У 1822 його вибрано членом петербурзького товариства "любителів московської літератури". Ще перед тим він став членом такого ж товариства у Харкові. Належить згадати, що він був членом масонської льожі в Полтаві, а теж членом біблійного товариства і його бібліотекарем у Полтаві. Крім того, він брав участь в аматорському театрі в Полтаві. Він відвідував графа Репіна і написав для його театру оперетку "Наталка Полтавка", пем'єра якої була в полтавському театрі 1819, де теж була вистава його "Москаля чарівника".

Котляревський був дуже побажаним гостем у товариствах, був високо образованою і досвідченою людиною, знаменитим оповідачем і відзначався щирим українським гумором. Таким був аж до своєї смерти. Ті прикмети було видно в його творах і в житті, хоч воно не було без труднощів. В 1829 його здоров'я почало погіршуватися, а коли став пенсіонером в 1835 то решту життя провів у батьківському домі близько Полтавського Собору так чудово змальованого Тарасом Шевченком. Перед своєю смертю він відпустив на волю своїх слуг-кріпаків. На його могилі є чудовий пам'ятник з його погруддям і чотирма барельєфами з його творів.

Дуже цікавою є історія "Енеїди". Котляревський не спішився її видавати і якби

Seminary, the Kozak regiments were replaced by the Russian military units. Two years later the massive betrayal of the Kozak officers and the enslavement of the Ukrainian people took place. They became serfs. He constantly heard conversations about it in the landlords' homes where he lived.

Here is the foundation of the political outlook, which is visible like a golden thread in all of his works and here is the secret of that immense role that he played in the history of our national rebirth.

In 1796 Ivan Kotliarevs'ky entered the military service as a cadet. In 1799 he was promoted to Second Lieutenant and then to Lieutenant. In 1806-7 he participated in war against Moldava beyond the Danube where he distinguished himself as a courageous soldier. The following year he quit the military service as the captain and became a superintendent in the Institute for the poor aristocratic girls in Poltava. In 1812 he again was active in the military service.

In 1817 he became the Major. In 1822 he was elected a member of the St. Petresburg society of "lovers of Russian literature". Much earlier he joined the same society in Kharkiv. It should be mentioned that he was a member of Masonic Lodge in Poltava (until 1825), as well as a member of the "Biblical Society" and librarian of its Poltava affiliation. Besides, he participated in the Poltava amateur theater. He used to visit Count Repin for whose theater he wrote the operetta "Natalka Poltavka" whose premiere was in Poltava theater in 1819. It was followed by "Moskal Charivnyk".

Ivan Kotliarevs'ky was a very coveted guest in companies, for he was a highly educated and experienced man, an excellent story teller and one, who had a genuinely Ukrainian humour. He remained like that until his death. This could be seen in his books and in his life, even when it was not free from difficulties. In 1829 his health began to decline, he retired in 1835 and spent the rest of his life in his parental home close to Poltava Cathedral so beautifully illustrated by Taras Shevchenko. Prior to his death November 29, 1838 he granted freedom to his serfs-servants. On his grave is a splendid monument with his bust and four barreliefs from his works.

не український магнат, Партура, то вона могла б була бути втраченою навіки. Котляревський правдоподібно розпочав був її писати, коли був учителем на селах і продовжав її писати у військовій службі. Три частини цієї травестії появилися 1798 завдяки Партурі. Це був конотопський шляхтич козацького роду, високо освічений і дуже активний в літературному житті. Він помер 1827 і залишив щедрі записи на просвітні і гуманітарні цілі.

Партура бачив велику цінність в "Енеїді" і видрукував її три частини. За це йому належиться безсмертна вдячність, бо те видання стало наріжним каменем відродження української літератури. Воно принесло Котляревському славу і правдоподібно заохотило його до дальшої творчости. Друге видання "Енеїди" було в Петербурзі.

Сам автор видав цей твір 1809 в Петербурзі під заголовком "Верґілієва Енеїда перекладена на українську мову Іваном Котляревським". В тому виданні були чотири частини з численними змінами. П'ята і шоста частини були додані в наступних 20-30 роках. Котляревський приготовив до друку повну "Енеїду" і вона з'явилася 1842 в Харкові коштом книгаря, Волохинова.

Цим виданням користувався Єфремов при виданні творів Івана Котляревського в Києві 1909 року.

Поряд з Шевченковим "Кобзарем", "Енеїда" є найпопулярнішою книжкою в українській літературі. Належить згадати, що її примірник захопив Наполеон, як утікав з Московщини 1812 року.

"Енеїда" є не лише гумористичною травестією оригіналу Вергілія, але й чудовим образом політичного, соціяльного і культурного життя в Україні на границі 18 і 19 століть.

У ній описано з гумором і кольоритно правдивий широкий характер козаків, повний руху, темпераменту і гумору, де гармонійно показано характер нашого народу, його звичаї і обичаї, манери, одяг, їжу, забави, товариські форми, бажання свого рідного і нехіть до чужих імпортованих речей. Насправді, це не є травестія, а національна епопея в жартівливій українській формі.

The story of the "Aeneid" is very interesting indeed. Kotliarevs'ky was not in a hurry to have it published, and if it wasn't for a Ukrainian magnate, Parpura, it might have been lost forever. Kotliarevs'ky probably started writing it while working as a teacher in the villages and continued during his military service. Three parts of this travesty appeared in 1798 thanks to the efforts of Parpura. A Konotop nobleman from the Kozak ancestry, Parpura, was well educated and very active in the literary life. He died in 1828 leaving generous endowments for educational and humanitarian causes.

Parpura, seeing a great value in the "Aeneid", published the available three parts lest they get lost. For this, we owe him immortal thankfulness, because that edition became the corner stone for the rebirth of Ukrainian literature. It brought Ivan Kotliarevs'ky glory and probably spurned him to write even more. The second edition of the "Aeneid" appeared in St. Petersburg.

The author himself published it in 1809 in St. Petersburg under the title "Virgil's Aeneid translated into Ukrainian language by I. Kotliarevs'ky". In that edition were four parts with many changes. The fifth and sixth parts were added in the following 20-30 years. Kotliarevs'ky prepared the entire "Aeneid" for publication and it appeared in 1842 in Kharkiv at the expense of a bookseller, Volokhynov.

That edition was used by Yefremov for publishing of Ivan Kotliarevs'ky's works in Kyiv in 1909.

Beside Shevchenko's "Kobzar", the "Aeneid" is the most popular book in Ukrainian literature. It behooves mentioning that Napoleon, running from Moscov in 1812 took a copy of it to France.

The "Aeneid" is not only a travesty of Virgil's original, but a magnificent picture of political, social and cultural way of life in Ukraine at the turn of the 18th and 19th centuries. In it, a truly Kozak broad character, full of movements, temperament and humour is depicted harmoniously and colourfully, showing us the character of our people, their customs, morals, manners, costumes, food, entertainment, social forms, their desire for everything native and the dislike of the foreign imported

Багатство деталів, слів і зворотів зближає "Енеїду" до барокового стилю, але ж це такий чудовий український барок, як ті архітектурні барокові зразки, що осталися в нас на Україні. Годі сказати, чи Котляревський вибрав таку форму по зрілій розвазі, чи інстинктовно, але "Енеїдою" він зробив справжнє чудо. Показав своїм і чужим, що українською мовою можна написати не лиш журливу пісеньку про нещасливу любов козака і дівчини, але й великий епохальний твір; привчив своїх і чужих читати по-українськи і любуватися запашним чаром приниженої "хахлацької" мови. Він приневолив наших і чужих панів та достойників побачити, мов у дзеркалі, свої обличчя і почути про свої великі гріхи супроти українського народу. У перших двох частинах описані пригоди троянських бурлаків (фактично, козаків по зрийнуванні Січі); в третій частині, описуючи пекло, він сказав не одне гірке слово на адресу аристократів і бюрократів. В четвертій частині пише про ліпші часи (в Гетьманській державі), а в п'ятій і шостій частинах критикує в сатиричній формі українську аристократію свіжо спечену на московський лад.

Ото ж "Енеїда" має не лише літературну вартість, але і політичну. Вона виховувала українських патріотів, а не українофілів і тому Тарас Шевченко писав у зверненні до Котляревського:

Будеш, Батьку, панувати
Поки живуть люди,
Поки сонце в небі сяє
Тебе не забудуть. ▮

things. Indeed, it's not a travesty, but a national epos in humorous Ukrainian form.

Several details, words and phrases give the "Aeneid" a semblance to a baroque style, but it is such a beautiful Ukrainian baroque, like those architectural remains in Ukraine. It is impossible to say whether Kotliarevs'ky chose this form after a thorough reflection, or rather instinctively, but he accomplished a virtual miracle. He showed both the foreigners and the Ukrainians that one can write in Ukrainian not only a sad song about an unhappy love of a Kozak and a girl, but also an epochal, big opus. It taught both the natives and the foreigners to read Ukrainian and enjoy the aromatic charm of the underrated "khokhol" vernacular. He forces our and foreign aristocrats and dignitaries to see like in a mirror their own faces, to hear about their sins against the Ukrainian people.

In the first two parts, he depicted the adventures of the Trojan scamps (in fact, the Kozaks after the ruination of the Seech); in the third part, describing the hell, he expressed many a bitter word addressed to aristocrats and bureaucrats; in the fourth part he writes about better times (in the Hetman State), and in the fifth and the sixth parts he rather bitterly criticizes in a satirical form the Ukrainian aristocracy freshly baked after Muscovite pattern.

As a result, the "Aeneid" has not only a literary value, but also a political one. That work educated not Ukrainophiles, but true Ukrainian patriots, and that's why Taras Shevchenko wrote:

You, Venerable One, will prevail
In human memory and in your fame
Until the sun will shine; they'll hail
Your unforgettable name. ▮

ІВАН ФРАНКО

КОТЛЯРЕВСЬКИЙ

Орел могучий на вершку сніжному
Сидів і оком вздовж і вшир гонив,
Втім схопився і по снігу мілкому
Крилом ударив і в лазур поплив.

Та груду снігу він крилом відбив,
І вниз вона по склоні кам'яному
Котитись стала – час малий проплив,
І вниз ревла лявіна дужче грому.

Так Котляревський у щасливий час
Вкраїнським словом розпочав співати,
І спів той виглядав на жарт нераз.

Та був у нім завдаток сил багатий,
І вогник, ним засвічений, не згас,
А розгорівсь, щоб всіх нас огрівати.

1873

IVAN FRANKO

Bohdan Melnyk

KOTLIAREVS'KY

A mighty eagle perched on top a snowy hill
And looked impatiently around.
Then, exercising his great strength and skill,
Struck with his wing the snow and flew skybound.

The wing broke off a clod of snow
Which rumbled down the stony slant.
And in short time an avalanche
Was thundering precipitant.

That's how great Kotliarevs'ky in good time
Began to warble in his native tongue.
Although it sometimes sounded like a joke in rhyme,

There was in it a potent seed. Though small,
The spark that he ignited was sublime,
It soon became a flame to warm us all.

Еней був парубок моторний
І хлопець хоть куди козак.

Aeneas was a robust guy,
A kozak full of vim.

ЧАСТИНА ПЕРША

PART ONE

Завзятіший од всіх бурлак.

There was no one like him.

Еней був парубок моторний
І хлопець хоть куди козак,
Удавсь на всеє зле проворний,
Завзятіший од всіх бурлак.
Но греки, як спалили Трою,
Зробили з неї скирту гною,
Він, взявши торбу, тягу дав;
Забравши деяких троянців,
Осмалених, як гиря, ланців.
П'ятами з Трої накивав.

Він швидко поробивши човни,
На синє море поспускав,
Троянців насаджавши повні,
І куди очі почухрав.
Но зла Юнона, суча дочка,
Розкудкудакалась, як квочка. —
Енея не любила — страх;
Давно уже вона хотіла,
Його щоб душка полетіла
К чортам і щоб і дух не пах.

Еней був тяжко не по серцю
Юноні, — все Її гнівив:
Здавався гірчійший їй від перцю,
Ні в чім Юнони не просив;
Но гірш за те їй не любився
Що, бачиш, в Трої народився
І мамою Венеру звав;
І що його покійний дядько,
Паріс, Пріамове дитятко,
Путивочку Венері дав.

Побачила Юнона з неба
Що пан Еней на поромах;
А те шепнула сука Геба...
Юнону взяв великий жах!
Впрягла в ґринджолята павичку,
Сховала під кибалку мичку,
Щоб не світилася коса:
Взяла спідницю і шнурівку,
І хліба з сіллю на тарілку,
К Еолу мчалась, як оса.

"Здоров, Еоле, пане-свату!
Ой, як ся маєш, як живеш? —
Сказала, як ввійшла у хату,
Юнона. — Чи гостей ти ждеш?"
Поставила тарілку з хлібом
Перед старим Еолом-дідом,
Сама же сіла на ослін.
"Будь ласкав, сватоньку-старику!
Ізбий Енея з пантелику,
Тепер плине на морі він.

Aeneas was a robust guy,
A kozak full of vim,
Full of the devil, lewd and spry,
There was no one like him.
And when the Greeks had burned down Troy
And made of it, to their great joy,
A heap of dung, he left that waste
Together with some Trojan tramps,
The sun-tanned scamps.
They all took to their heels in haste.

Constructing his boats at great speed,
He launched them on the bluish sea
And filled them with the men he'd need
As he sailed toward his destiny.
But Juno, daughter of a bitch,
A cackling hen with fighting itch,
Loathed him for being proud and deft.
She wished to see that his soul would
Fly to the deuce for good,
And no trace of him would be left.

To her he was like pepper, full of gall,
He always irritated her.
Her heart couldn't stomach him at all.
He was not her soliciting idolater.
She loathed him and it would annoy
Her so for he was born in Troy.
Besides, that Paris, his dad's brother,
Bestowed the apple as his recognition
Of triumph in a beauty competition
On Venus, his attractive mother,

When Heba saw the Trojans in the boats,
She whispered that news into Juno's ear -
The goddess looked, oh, holy goats!
And was filled up with overwhelming fear.
She yoked a peahen to a sledge,
Then pushed her hair beneath the headdress edge,
For to expose her braid would be a fault;
Dressed in a fitting corselet
And in a skirt, that old coquette,
Sped like a wasp to Aeolus, with bread and salt.

"How are you, my dear Aeolus?" she cried,
"How are you doing, my sweet bachelor?"
And then when she had set her foot inside:
"Were you expecting now a visitor?"
She put the plate with bread
In front of Aeolus and said
While sitting down: "Please, be
So kind, my kinsman-dear,
Confuse and disconcert Aeneas-buccaneer.
Right now he's sailing 'cross the sea.

Ти знаєш, він який суціга,
Паливода і горлоріз;
По світу як іще побіга,
Чиїхсь багацько вилле сліз.
Пошли на його лихо злеє,
Щоб люди всі, що при Енеї,
Послизли і щоб він і сам...
За сеє ж дівку чорнобриву,
Смачную, гарну, уродливу
Тобі я, далебі, що дам".

"Гай, гай! ой де й же його кату! —
Еол насупившись сказав. —
Я все б зробив за сюю плату,
Та вітри всі порозпускав:
Борей недуж лежить з похмілля,
А Нот поїхав на весілля,
Зефір же давній негодяй,
З дівчатами заженихався,
А Евр в поденщики найнявся, —
Як хочеш так і помишляй!

Та вже для тебе обіцаюсь
Енеєві я ляпас дать;
Я хутко, миттю постараюсь
В трістя його к чортам загнать.
Прощай же! Швидше убирайся,
Обіцянки не забувайся,
Бо послі, чуєш, нічичирк!
Як збрешеш, то хотя надсядься,
На ласку послі не понадься,
Тоді від мене возьмеш чвирк".

Еол, оставшись на господі,
Зобрав всіх вітрів до двора,
Велів поганій буть погоді...
Якраз на морі і гора!
Все море зараз спузирило,
Водою мов в ключі забило,
Еней тут крикнув, як на пуп;
Заплакався і заридався,
Пошарпався, увесь подрався,
На тім'ї начесав аж струп.

Прокляті вітри роздулися,
А море з лиха аж реве;
Слізьми троянці облилися,
Енея за живіт бере;
Всі човники їх розчухрало,
Багацько війська тут пропало;
Тогді набрались всі сто лих!
Еней кричить, що "я Нептуну
Півкопи грошей в руку суну.
Аби на морі штурм утих".

You know what kind of rogue he is,
A real madcap and a foe!
Should he stay longer in this world, then his
Atrocities will cause yet many tears to flow.
So send upon him some distress,
Put him and his men in a mess.
They all should drown and he as well.
For this I'll get for you a beauty,
A tasty, young and well-shaped cutie,
I promise you a first class belle."

The frowning Aeolus shot back to her:
"How should I do that?" This chagrined
Him so. "For this reward I would concur,
But I've unshackled each and every wind:
Old Boreas is drunk and does not stir,
Young Zephyrus, the good-for-nothing cur,
Is courting girls and is too hearty,
And Evr was hired by someone,
With Notus nothing can be done,
He was invited to a wedding party.

But even though it's hard, I promise you
To slap Aeneas' face,
I'll do my best to do my due
To drive him to some devil's place.
Good-by for now! Do not forget
Your promise, or I will fret
And will do nothing, not at all.
And when you lie, then don't await
From me some grace, I won't cooperate
And there will be not one small squall."

Now, Aeolus addressed all winds together
And ordered them to come back home at once.
He let them cause a stormy weather...
And right away on all sea fronts
High undulating waves were heaving,
It was beyond believing!
Aeneas yelled as if he had a bellyache,
He burst out crying and lamented,
Tore up his dress while so tormented,
And combed a head scab like a griddle-cake.

The winds were blowing from all sides,
The sea was roaring like insane,
The Trojans, battered by the savage tides,
Shed tears. Aeneas had a stomach pain;
The boats were scattered, many lost,
So many soldiers perished in that holocaust.
And those who were alive, were suffering a lot.
Aeneas yelled: "I'll push into the Neptune's hand
A heap of gold he might demand,
When he agrees to pacify the storm somewhat."

Ізбий Енея з пантелику,
Тепер пливе на морі він.

Confuse and disconcert Aeneas-buccaneer,
Right now he's sailing 'cross the sea.

І миттю осідлавши рака,
Схватившись на його, мов бурлака.

He quickly saddled a big lobster,
Jumped on his back like some young mobster.

Нептун іздавна був дряпічка,
Почув Енеїв голосок;
Шатнувся зараз із запічка,
Півкопи для його кусок!..
І миттю осідлавши рака,
Схватившись на його, мов бурлака,
І вирнув з моря, як карась.
Загомонів на вітрів грізно:
"Чого ви гудите так різно?
До моря, знаєте, вам зась!"

От тут-то вітри схаменулись
І ну всі драла до нори:
До ляса, мов ляхи, шатнулись,
Або од їжака тхори.
Нептун же зараз взяв мітелку
І вимів море, як світелку,
То сонце глянуло на світ.
Еней тоді як народився,
Разів із п'ять перехрестився,
Звелів готовити обід.

Поклали шальовки соснові,
Кругом наставили мисок;
І страву всякую, без мови,
В голодний пхали все куток.
Тут з салом галушки лигали,
Лемішку і куліш глитали
І брагу кухликом тягли;
Та і горілочку хлистали, —
Насилу із-за столу встали
І спати послі всі лягли.

Венера, не послідня шльоха,
Проворна, враг її не взяв,
Побачила, що так полоха
Еол синка, що аж захляв;
Умилася, причепурилась,
І, як в неділю, нарядилась,
Хоч би до дудки на танець!
Взяла очіпок грезетовий
І кунтуш з усами люстровий,
Пішла к Зевесу на ралець.

Зевес тогді кружав сивуху
І оселедцем заїдав;
Він, сьому випивши восьмуху,
Послідки з кварти виливав.
Прийшла Венера, іскривившись,
Заплакавшись і завіскрившись,
І стала хлипать перед ним:
"Чим пред тобою, милий тату,
Син заслужив таку мій плату?
Ійон, мов свинки грають їм.

God Neptune, well-known as the beast of prey,
Had heard Aeneas' voice.
He left the stove niche where he lay,
A heap of gold for him a perfect choice!
He quickly saddled a big lobster,
Jumped on his back like some young mobster,
And surfaced from the water like a carp.
He tongue-lashed all the winds severely:
"Why are you roaring here so drearily?
Just leave the sea alone!" He sounded very sharp.

The winds turned off their roars and whines
And scampered promptly to their holes
Like skunks afraid of porcupines,
Or those proverbial frightened Poles
Into the woods. Then Neptune took a broom,
Swept out the sea like some guest room;
The sun appeared. Aeneas was the winner,
He crossed himself five times as though
He was a newborn man, heigh-ho!
And bade the guys prepare a tasty dinner.

The plates were put on pine tree boards, arranged
As tables. Then without a word
They stuffed their mouths while none exchanged
A word, because it wouldn't be heard.
They gobbled dumplings with hog's grease,
And swallowed cornmeal pap with ease,
And washed them down with whisky.
They sipped some brandy, too,
Till they laboriously withdrew
And went to sleep, some quiet and some frisky.

Now, Venus, not an idle one,
More skillful than the deuce and chic,
Observed how Aeolus was frightening her son
And made him very weak.
She washed herself, put on a smart new dress,
As if for Sunday outing, and not less
Than to a dancing party.
Upon her head she put a brocade hood,
In her kuntush* and in a mournful mood,
She went to Zeus, as always bold and hearty.

At that time, Zeus imbibed cup after cup
Of some cheap brew and ate a herring for a snack,
And when he raised the eighth cup bottom up,
He checked if any drops were sticking at the back.
Then Venus came in tears,
And sobbing into Zeus' old ears,
She started to complain:
"Did my son vex you, my dear dad,
That he deserves such deal, so bad?
His treatment is profane.

* outer clothing

Коли йому уже до Риму?
Хіба як здохне чорт в рові!
Як вернеться пан хан до Криму,
Як женеться сич на сові.
Хіба б уже та не Юнона,
Щоб не вказала макогона,
Що й досі слухає чмелів!
Коли б вона та не бісилась,
Замовкла та не комизилась,
Щоб ти се сам їй ізвелів".

Юпітер, все допивши з кубка,
Погладив свій рукою чуб:
"Ох, доцю, ти моя голубка!
Я в правді твердий так, як дуб.
Еней збудує сильне царство
І заведе своє там панство:
Не малий буде він панок.
На панщину ввесь світ погонить,
Багацько хлопців там наплодить
І всім їм буде ватажок.

Заїде до Дідони в гості
І буде там бенкетовать;
Полюбиться її він мосці
І буде бісики пускать.
Іди, небого, не журися,
Попонеділкуй, помолися,
Все буде так, як я сказав".
Венера низько поклонилась
І з панотцем своїм простилась.
А він її поціловав.

Еней прочумався, проспався
І голодрабців позбирав.
Зовсім убрався і уклався,
І, скілько видно, почухрав.
Плив-плив, плив-плив, що аж обридло,
І море так йому огидло,
Що бісом на його дививсь:
"Коли б, — каже, — умер я в Трої,
Уже б не пив сеї гіркої
І марне так не волочивсь".

Потім, до берега приставши
З троянством голим всім своїм,
На землю з човнів повстававши,
Спитавсь, чи є що їсти їм.
І зараз чогось попоїли,
Щоб на путі не ослабіли;
Пішли, куди хто запопав.
Еней по берегу попхався
І сам не знав, куди слонявся,
Аж гульк — і в город причвалав,

What is his chance to get to Rome?
Perhaps when Lucifer croaks in a ditch!
Or when the Khan returns to his Crimean home,
Or when a screech-owl weds a bitch.
This nasty Judo used a rolling pin
To punish and to discipline
Aeneas who is in a sorry state.
Please, order Juno to shut up her trap,
To leave alone this hapless chap,
Tell her to stop her hatred spate."

When Jupiter had finished drinking,
He smoothed the hair upon his head.
"Oh, darling daughter", he was blinking,
"I'm as hard as an oak", he said.
"Aeneas will establish a super-mighty realm
With his own aristocracy. And at the helm
Of which he'll be a very famous lord.
He'll drive the whole humanity to servitude,
He'll father many boys, and would
Become a chief of that huge horde.

He'll be Queen Dido's guest
And will be feasting there a lot.
She'll press him to her breast
And call him her forget-me-not.
Go home, my child, and he will be okay,
Enjoy your Monday feast and pray,
All what I told you will come true."
Then Venus bowed low to her dad
And bid farewell to him, so glad,
While he kissed her and said adieu.

Aeneas, after a good sleep and rest,
Assembled all his men,
And after preparation with new zest,
Was on his way again.
He sailed and sailed so long
That he began to feel a strong
Dislike for that sea cruise.
"Had I but died" he said, "in Troy,
I would not be a hobbledehoy,
Who roams in vain, a true recluse."

When he, at last, had reached the land
With his bare Trojan crew so beat,
He asked that goose skin band
If they had anything to eat.
They found some stuff which they consumed
Lest they be pooped when they resumed
Their walk in all directions up and down.
Aeneas stuck close to the shore,
He did not know what he was looking for,
When suddenly he came to a town.

Зевес тогді кружляв сивуху
І оселедцем заїдав.

At that time, Zeus imbibed cup after cup
Of some cheap brew and ate a herring for a snack.

Тут плюсь! Еней, як будьто з неба:
"Ось, ось де я, коли вам треба!"

That very moment, as if from the sky
Aeneas had appeared: "Here am I!"

В тім городі жила Дідона,
А город звався Картаген,
Розумна пані і моторна,
Для неї трохи сих імен;
Трудяща, дуже працьовита,
Весела, гарна, сановита,
Бідняжка — що була вдова;
По городу тогді гуляла,
Коли троянців повстрічала,
Такі сказала їм слова:

"Відкіль такі се гольтіпаки?
Чи рибу з Дону везете?
Чи, може, виходці-бурлаки?
Куди, прочане, ви йдете?
Який вас враг сюди направив?
І хто до города причалив?
Яка ж ватага розбишак!"
Троянці всі замурмотали,
Дідоні низько в ноги пали,
А, вставши, їй мовляли так:

"Ми всі, як бач, народ хрещений,
Волочимся без талану,
Ми в Трої, знаєш, порождені,
Еней пустив на насману;
Дали нам греки прочухана
І самого Енея-пана
В три вирви вигнали відтіль;
Звелів покинути нам Трою;
Підмовив плавати з собою,
Тепер ти знаєш, ми відкіль.

Помилуй, пані благородна!
Не дай загинуть головам,
Будь милостива, будь незлобна,
Еней спасибі скаже сам.
Чи бачиш, як ми обідрались!
Убрання, постоли порвались,
Охляли, ніби в дощ щеня!
Кожухи, свити погубили
І з голоду в кулак трубили,
Така нам лучилась пеня".

Дідона гірко заридала
І з білого свого лиця
Платочком сльози обтирала;
"Коли б, — сказала, — молодця
Енея вашого злапала,
Уже б тогді весела стала,
Тогді Великдень був би нам!"
"Тут плюсь — Еней, як будто з неба;
"Ось, ось де я, коли вам треба!
Дідоні поклонюся сам!"

That's where was Dido's royal seat.
Its name was Carthage. It was known
For its famed ruler, who was sweet,
Industrious and bold on her fantastic throne.
Although that gorgeous lady was so bright
She couldn't escape a sorry plight:
She was a widow. On that day
She strolled across the city when
She met some Trojan men,
And opened her sweet mouth to say:

"Where are you from, you debauchees?
Do you cart fishes from the Don?
Or are you migrants-refugees?
Where to is heading now your echelon?
What kind of foe directed you to us?
And what a band so mutinous
Has landed here in our city!"
The Trojans fell before that dame
And murmured: "We are tame"
Then rose and said: "Have pity!

We are, as you can see, a Christian folk,
A rambling, luckless band.
We came from Troy and now are broke,
Aeneas' hoax has brought us to your land.
The Greeks have given us a solid blow,
And lord Aeneas, too, was forced to go,
They drove him out of there.
He ordered us to flee from Troy,
To leave in any boat or hoy.
You know now who we are, from where.

Have mercy, noble matron!
Do not allow that we all rot,
Be charitable, be our patron.
Aeneas will thank you a lot.
Our clothing is in tatters,
The rough road damages and batters
Our shoes. We were with horror struck
Like rain-soaked puppies. We have lost
Our fur coats that would cost
A lot of dough. Oh, what ill-luck!"

Now, Dido sobbed for those surrounding ears,
The tears were running down her face.
Lest they would leave unsightly smears,
She wiped them with a napkin with a lace.
"If I could catch that handsome boy,
I would be full of joy,
It would be like an Easter day!"
That very moment as if from the sky
Aeneas had appeared: "Here am I
To help you, noble dame, in every way!"

Потім, з Дідоною обнявшись,
Поцілувались гарно всмак;
За рученьки біленькі взявшись,
Балакали то сяк, то так.
Пішли к Дідоні до господи
Через великі переходи,
Ввійшли в світлицю та й на піл.
Пили на родощах сивуху
І їли сім'яну макуху,
Поки кликнули їх за стіл.

Тут їли рознії потрави,
І все з полив'яних мисок,
І самі гарнії приправи
З нових кленових тарілок;
Свинячу голову до хріну
І локшину на переміну,
Потім з підлевою індик;
На закуску куліш і кашу,
Лемішку, зубці, путрю, квашу
І з маком медовий шулик.

І кубками пили слив'янку,
Мед, пиво, брагу, сирівець,
Горілку просту і калганку,
Курився для духу яловець.
Бандура горлиці бриньчала,
Сопілка зуба затинала,
А дутка грала по балках,
Санжарівки на скрипці грали,
Кругом дівчата танцьовали
В дробушках, чоботах, в свитках,

Сестру Дідона мала Ганну,
Насправжки дівку хоть куди,
Проворну, чепурну і гарну;
Приходила і ся сюди
В червоній юпочці баєвій,
В запасці гарній фаналевій,
В стьонжках, в намисті і в ковтках;
Тут танцьовала викрутасом
І пред Енеєм вихилясом
Під дудку била третяка.

"Еней і сам так розходився,
Як на аркані жеребець,
Що трохи не увередився.
Пішовши з Гандзею в танець.
В обох підківки забряжчали.
Жижки од танців задрижали,
Вистрибовавши гопака.
Еней, матню в кулак прибравши
І не до соли примовлявши,
Садив крутенько гайдука.

They kissed each other like love birds,
And held each other's hand.
They talked exchanging pleasant words
And left no gripping theme unscanned.
They went to Dido's mansion
Through passageways of great dimension,
And when they reached her stately boudoir,
They drank and ate an apple cake
Until they were invited to partake
In dinner, which was most spectacular.

They ate all kinds of food
Served on the finest plates
Made from the native maple wood,
Which only a gourmet appreciates:
A pig's head with a sauce to lap,
Then porridge and a cornmeal pap.
They had a tasty barley dish
And after that some noodles
Besides, some turkey meat and oodles
Of poppy cake to thrill the lickerish.

They drank full cups of what was handy:
Mead, beer, kvass, a share
Of liquor, whisky and of brandy;
A scent of juniper refreshed the air.
Bandura played a merry tune,
Helped by a violin and a bassoon.
A bevy of gay, gorgeous girls
Danced to the music of that band,
Where reed pipe sound was bland,
The place revolved with twists and twirls.

Queen Dido had a sister, Ann,
A girl in all respects the tops,
A gorgeous Amazonian,
Who came to do some flippety-flops.
Ann had a flannel apron on,
A corset from chiffon,
She danced the fiery tretiak. That stunt
With motley ribbons, rings
And swaying corals on long strings
Made rapt Aeneas gape and grunt.

He, too, became so stimulated,
Just like a horse in prance.
From strain he almost fainted,
When he joined Ann in dance.
Their iron-clad heels kept on clinking,
Their hamstrings kept on twitching-tinkling,
As they were leaping in the air.
He, in his wide, loose trousers, danced
The spirited "haiduk" and so enhanced
This dance by squatting-jumping with much flair.

А після танців варенухи
По філіжанці піднесли,
І молодиці-цокотухи
Тут баляндраси понесли;
Дідона кріпко заюрила,
Горщок з вареною розбила,
До дуру всі тогді пили.
Ввесь день весело прогуляли
І п'яні спати полягали;
Енея ж ледве повели.

Еней на піч забрався спати,
Зарився в просо, там і ліг;
А хто схотів, побрів до хати,
А хто в хлівець, а хто під стіг.
А деякі то так хлиснули,
Що де упали — там заснули,
Сопли, харчали і хропли;
А добрі молодці кружали,
Поки аж півні заспівали, —
Що здужали, то все тягли.

Дідона рано ісхопилась,
Пила з похмілля сирівець;
А після гарно нарядилась,
Як би в оренду на танець.
Взяла караблик бархатовий,
Спідницю і карсет шовковий
І начепила ланцюжок;
Червоні чоботи обула,
Та і запаски не забула.
А в руки з вибійки платок.

Еней же, з хмелю як проспався,
Із'їв солоний огірок;
Потім умився і убрався,
Як парубійка до дівок.
Йому Дідона підослала,
Що од покійника украла:
Штани і пару чобіток,
Сорочку і каптан з китайки,
І шапку, пояс з каламайки,
І чорний шовковий платок.

Як одяглись, то ізійшлися,
З собою стали розмовлять,
Наїлися і прийнялися.
Щоб по-вчорашньому гулять.
Дідона ж тяжко сподобала
Енея так, що і не знала,
Де дітися і що робить:
Точила всякії баляси
І підпускала разні ляси,
Енею тілько б угодить.

And when the dance was up,
They drank more brandy with stewed fruit,
Each woman had at least a cup;
They laughed and joked and none stayed mute.
Queen Dido flew into a rage
And broke a pot with beverage.
They drank until the night,
They spent the day elated
And went to bed intoxicated;
The task to drag Aeneas was not light.

Aeneas found himself a billet
Inside a baking oven where
He crept into some drying millet.
And many found themselves a lair
Inside the house. And those who were too drunk,
Fell where they stood kerplunk.
They puffed and snored, and blew,
While younger ones yet snooped around
And stole whatever could be found
Until the cocks crowed cock-a-doodle-doo!

When Dido rose from her deep sleep,
She drank some sour kvass,
Then dressed in finery from silk and crepe,
As if to go to dance; she looked first class:
A velvet cap perched on her mane,
On her breast was a golden chain;
She wore a corset and a skirt;
She didn't forget her apron and
She held a handkerchief in her small hand;
Red boots made her look pert.

Refreshed by sleep, Aeneas rose,
And ate a gherkin steeped in brine,
Then washed himself, put on fresh clothes,
As if he were a valentine.
The clothes he got from Dido, who
Took them from her late spouse, all new:
A shirt, a pair of pants, a cap,
A fitting blouse, a pair of boots,
A belt made for the beauts,
A handkerchief for her beloved chap.

When they had dressed, they met
And had a pleasant conversation,
They ate a tasty meal and one can bet
They wanted yesterday's gratification.
The sanguine Dido-dove
Fell with Aeneas ardently in love,
And did not know what she should do
To satisfy her guest;
She courted him and did her best
To make with him a splendid rendezvous.

Дідона вигадала грище,
Еней щоб веселіший був,
І щоб вертівся з нею ближче,
І лиха щоб свого забув:
Собі очиці зав'язяла
І у панаса — грати стала,
Енея б тілько уловить;
Еней же зараз догадався,
Коло Дідони терся, м'явся,
Її щоб тілько вдовольнить.

Тут всяку всячину іграли,
Хто як і в віщо захотів;
Тут інші журавля скакали,
А хто од дудочки потів,
І в хрещика, і в горюдуба,
Не раз доходило до чуба,
Як загулялися в джгута,
В хлюста, в пари, в візка, іграли
І дамки по столу совали;
Чорт мав порожнього кута.

Щодень було у них похмілля,
Пилась горілка, як вода;
Щодень бенкети, мов весілля.
Всі п'яні, хоть посуньсь куда.
Енеєві так, як болячці
Або лихій осінній трясці,
Година пані всякий день.
Були троянці п'яні, ситі,
Кругом обуті і обшиті,
Хоч голі прибрели, як пень.

Троянці добре там курили,
Дали приманку всім жінкам,
По вечерницям всі ходили,
Просвітку не було дівкам.
Та сам Еней-сподар і паню
Підмовив паритися в баню...
Уже ж було не без гріха!
Бо страх вона його любила,
Аж розум ввесь свій погубила,
А, бачся, не була плоха.

От так Еней жив у Дідони,
Забув і в Рим щоб мандровать.
Тут не боявся і Юнони,
Пустився все бенкетовать;
Дідону мав він мов за жінку,
Убивши добру в неї грінку,
Мутив, як на селі москаль!
Бо — хрін його не взяв — моторний,
Ласкавий, гарний і проворний,
І гострий, як на бритві сталь,

So, she thought out a play
To be much closer to her beau,
To make him unconcerned and gay
That he'd forget his recent woe.
When playing blind man's buff,
Blindfolded, she was resolute enough
To catch Aeneas very badly.
Aeneas knew what's on her mind
And knowing how she was inclined,
He wished to satisfy her gladly.

They tried whatever entertained:
They moved now slowly, now at greater speed,
They jumped like cranes quite unconstrained,
Or shook their booties to the tune of reed.
They played a khreshchyk, danced a pirouette,
They even played a wagonette,
And sometimes, too, they fought,
They also pushed a pawn in chess.
The party was a great success,
Although at times they were too hot.

They bent the elbow every day,
The booze was drunk like Adam's ale,
Each day carousal and horse play,
Intoxication was wholesale.
The happy Dido would obey
Her lover's wishes he'd convey,
She satisfied his whims' zigzags.
All Trojans were well fed,
They drank, were clothed from foot to head,
Though they had come barefoot, in rags.

The Trojans showed their talents well,
The girls would not withstand
The men's enticements and their spell.
And so, they were in great demand.
Aeneas lured his ardent lover
To take with him steam bath with shower,
And not without a sin.
Her reason was so opiated,
For she was thoroughly infatuated,
Although shy she had never been.

That's how Aeneas spent his days,
Rome was not on his mind, not in the least.
He was secure from Juno's frays
And could quite freely move and feast.
He treated Dido like his spouse,
As if he were the master of the house,
Confounding like a village Russ!
He, after all, was very pert,
And gracious, handsome and alert,
A razor blade, and not a blunderbuss.

Еней і сам так розходився,
Як на аркані жеребець.

He, too, became so stimulated,
Resembling a young horse in prance.

Дідона вигадала грище,
Еней щоб веселіший був.

So, she thought out a play
To be much closer to her beau.

Еней з Дідоною возились,
Як з оселедцем сірий кіт;
Ганяли, бігали, казились,
Аж лився деколи і піт.
Дідона ж мала раз роботу,
Як з ним побігла на охоту,
Та грім загнав їх в темний льох...
Лихий їх зна, що там робили,
Було не видно з-за могили,
В льоху ж сиділи тільки вдвох.

Не так-то робиться все хутко,
Як швидко оком ізмигнеш;
Або як казку кажеш прудко,
Пером в папері як писнеш.
Еней в гостях прожив немало, —
Що з голови його пропало,
Куди Зевес його послав.
Він годів зо два там просидів,
А мабуть би і більш пронидів,
Якби його враг не спіткав.

Колись Юпітер ненароком
З Олімпа глянув і на нас
І кинув в Картагену оком —
Аж там троянський мартопляс...
Розсердився і розкричався,
Аж цілий світ поколихався;
Енея лаяв на ввесь рот:
"Чи так-то, гадів син, він слуха?
Убрався в патоку, мов муха,
Засів, буцім в болоті чорт.

Пійдіть гінця мені кликніте,
До мене зараз щоб прийшов,
Глядіть же, цупко прикрутіте,
Щоб він в шинок та не зайшов!
Бо хочу я кудись послати.
Ійон же, вража мати!
Але Еней наш зледащів;
А то Венера все свашкує,
Енеєчка свого муштрує,
Щоб він з ума Дідону звів".

Прибіг Меркурій, засапавшись,
В три ряди піт з його котив;
Ввесь ремінцями обв'язавшись,
На голову бриль наложив;
На грудях з бляхою ладунка,
А ззаду з сухарями сумка,
В руках нагайський малахай.
В такім наряді влізши в хату,
Сказав: "Готов уже я, тату,
Куди ти хочеш, посилай."

Aeneas and the widow played around
Like two grey cats with fish.
They frolicked, ran around, spellbound
Till they were wet and feverish.
One day it happened that they were
Together having a big scare.
A thunder roared, they hid inside
A cave. What were they doing there?
One could not see, the folks were unaware.
They knew exactly where to hide.

Well, nothing can be done as fast
As winking with an eye.
Or telling yarns which would not last
Much longer than one writes an "i".
A long, long time Aeneas spent
At Dido's. He forgot why he was sent
By Zeus and what he was supposed to do.
He might have spent more than two years
In idleness together with his buccaneers,
Had not a foe arranged with him a rendezvous.

As one day Zeus was looking down
From mount Olympus throne, he spied
In Carthage this known Trojan clown
In luxury and comfort bide
His time. He started braying
Until the world was swaying;
His words were very harsh:
"Is that son of a rattlesnake
Not going to respect and take
My bid? He sits there like a devil in a marsh!

Hey, there! Send me a runner right away!
He must not go on his way to the pub.
Be sure that he is here without delay,
Or I will give him a good rub!
I want to send him to some place,
Ionia, this diabolical disgrace!
Aeneas, meanwhile, has grown lazy,
For Venus helps him all the time,
Instructing him how he should chime
In order to make Dido crazy."

The envoy, Mercury, arrived headlong,
All bathed in sweat at that.
He bound his body with a thong,
Upon his head he had a hat,
Upon his chest - a cartridge pack,
A bag with crackers - on his back,
And in his hand a whip.
Equipped like that, he rushed inside
And said: "I'm ready, Daddy, for the ride,
Just send me anywhere and I will zip!"

"Біжи лиш швидше в Картагену, —
Зевес гінцеві так сказав, —
І пару розлучи скажену,
Еней Дідону б забував.
Нехай лиш відтіль уплітає
І Рима строїти чухрає, —
А то заліг, мов в грубі пес.
Коли ж він буде йще гуляти,
То дам йому себе я знати. —
От так сказав, скажи, Зевес".

Меркурій низько поклонився,
Перед Зевесом бриль ізняв,
Через поріг перевалився,
До стайні швидше тягу дав.
Покинувши із рук нагайку,
Запряг він миттю чортопхайку,
Черкнув із неба, аж курить.
І все кобилок поганяє,
Що оглобельна аж брикає,
Помчали, аж візок скрипить.

Еней тогді купався в бразі
І на полу, укрившись, ліг;
Йому не снилось о приказі,
Як ось Меркурій в хату вбіг.
Смикнув із полу, мов псяюху.
"А що ти робиш, п'єш сивуху? —
Зо всього горла закричав. —
Ану лиш, швидше убирайся,
З Дідоною не женихайся,
Зевес поход тобі сказав.

Чи се ж таки до діла робиш,
Що й досі тута загулявсь?
Ти швидко і не так задробиш;
Зевес не дурно похвалявсь;
Получиш добру халазію,
Він видавить з тебе олію,
От тільки йще тут побарись.
Гляди ж, сьогодні щоб убрався,
Щоб нищечком звідсіль украв ся,
Мене удруге не дождись".

Еней піджав хвіст, мов собака,
Мов Каїн, затрусивсь увесь;
Із носа потекла кабака:
Уже він знав, який Зевес.
Шатнувся миттю сам із хати
Своїх троянців позбирати;
Зібравши, дав такий приказ:
"Як можна швидше укладайтесь,
Зі всіми клунками збирайтесь,
До моря швендайте якраз!"

"Make haste to go to Carthage, son,!"
Zeus told his runner boy.
"Cut off those lovebirds' fun,
Aeneas should forget his Dido-joy,
He should begin to build up Rome,
Which should become his famous home.
He lies there like a lazy dog!
And should he stay there any longer,
He would experience my anger!
He has to stop to pettifog!"

The runner Mercury bowed low
In front of Zeus, took off his cap,
Rolled o'er the threshold like a gigolo
And scampered to the stable with a snap.
He put away his whip,
Hitched two mares and began to clip
From heaven in a cloud of dust.
And being a supreme taskmaster,
He made the horses run much faster
Until the jig squeaked from the thrust.

Aeneas drank a lot that day,
He lay down on his bunk to sleep,
His thoughts were far away
From obligation that he had to keep.
The messenger rushed in: "You asinine!
What are you guzzling? More moonshine?"
He yelled and pulled him to the floor.
"Come on, make haste and leave this place!
Stop your romance! Such is the strict ukase
From Zeus! You must start waging war!

D'you think that you behave all right
While staying here so long and bagged?
But soon you will start to recite
Things rapidly, as Zeus has bragged.
You'll get a thorough thrashing,
A mortifying bashing,
If you stay here and hit the sack.
Remember, you should leave today
With no one seeing you, just run away!
Do not expect me to come back."

On hearing that, the drunken swain,
His tail between his legs,
Was trembling like that guilty Cain,
Snuff dripping from his nose in dregs.
Afraid of Zeus, he ran outside
To gather his men at seaside.
He issued this command:
"Take haste to come with all your bags
Down to the shore with all your rags,
We have to get out of this land!"

Дідона

Dido

"Постій, прескурвий, вражий сину!
Зо мною перше розплатись.

"Hey, wait a bit, son of a trull!
First settle all accounts with me.

А сам, вернувшися в будинки,
Своє лахміття позбирав;
Мізерії наклав дві скриньки,
На човен зараз одіслав
І дожидався тільки ночі,
Що як Дідона зімкне очі,
Щоб, не прощавшись, тягу дать.
Хоть він за нею і журився
І світом цілий день нудився,
Та ба! бач, треба покидать.

Дідона зараз одгадала,
Чого сумує пан Еней,
І все на ус собі мотала,
Щоб умудритися і їй;
З-за печі часто виглядала,
Прикинувшись, буцім куняла
І мов вона хотіла спать.
Еней же думав, що вже спала,
І тільки що хотів дать драла,
Аж ось Дідона за чуб хвать.

"Постій, прескурвий, вражий сину!
Зо мною перше розплатись;
От задушу, як злу личину!
Ось ну лиш тільки завертись!
От так за хліб, за сіль ти платиш?
Ти всім, привикши насміхатись,
Розпустиш славу по мені!
Нагріла в пазусі гадюку,
Що послі ізробила муку;
Послала пуховик свині.

Згадай, який прийшов до мене,
Що ні сорочки не було;
І постолів чорт мав у тебе,
В кишені пусто, аж гуло;
Чи знав ти, що такеє гроші?
Мав без матні одні холоші,
І тілько слава, що в штанах:
Та й те порвалось і побилось,
Аж глянуть сором, так світилось,
Свитина вся була в латках.

Чи я ж тобі та не годила?
Хіба ріжна ти захотів?
Десь вража мати підкусила,
Щоб хирний тут ти не сидів. —
Дідона гірко заридала,
І з серця аж волосся рвала,
І закраснілася, мов рак.
Запінилась, посатаніла,
Неначе дурману із'їла,
Залаяла Енея так: —

He, in a state of gloom,
Went back to get his junk;
His men conveyed it from the room,
Down to the rowboat trunk.
He waited, anxious, for the night
When Dido's eyes would be shut tight,
He wanted to escape without good-bye.
Although he longed for her,
The world without her was a blur,
He had to leave her on the sly.

But Dido guessed what's all about
And why the sad Aeneas acted in disguise.
She thought about it and, no doubt,
She had to trust her eyes.
Pretending that she was asleep,
She, hidden by the stove, would peep,
To watch Aeneas from her lair.
He was convinced that she was sleeping,
And while he tried to get out creeping,
She grabbed him firmly by his hair.

"Hey, wait a bit, son of a trull!
First settle all accounts with me,
Or I will split your skull!
And don't you try to flee!
Is that how you pay for my bread?
You, critical of everyone, will try to spread
Contempt about me, too. Misled,
I've kept a viper at my breast,
Which caused my torment and unrest.
For this pig I have made a downy bed.

You should recall in what condition
You came to me: on your lean frame
There was no shirt, no shoes and, in addition,
You did not have a penny to you name.
You have no clue what money is,
For me it was a funny quiz!
Your fame was in your pants, you lout;
Which were so full of holes at that!
It was so shaming to look at,
Your nakedness was peeping out!

Were you in any way misused?
What do you want, my visitor?
Some fiendish mother has induced
You not to stay here any more!"
Poor Dido burst out crying,
She pulled her hair while almost dying,
Her face flushed red just like a crab.
Her mouth was foaming with wild rage,
As if she swallowed at that stage
Some dope, and she began to stab

"Поганий, мерзький, скверний, бридкий,
Нікчемний, ланець, кателик!
Гульвіса, пакосний, престидкий,
Негідний, злодій, єретик!
За кучму сю твою велику
Як дам ляща тобі я в пику,
То тут тебе лизне і чорт!
І очі видеру із лоба
Тобі, диявольська худоба.
Трясешся, мов зимою хорт!

Мандруй до сатани з рогами,
Нехай тобі приснитьcя біс!
З твоїми сучими синами,
Щоб враг побрав вас всіх, гульвіс,
Щоб ні горіли, ні боліли,
На чистому щоб поколіли,
Щоб не остався ні чоловік,
Щоб доброї не знали долі,
Були щоб з вами злії болі,
Щоб ви шаталися повік!"

Еней од неї одступався,
Поки зайшов через поріг,
А далі аж не оглядався,
З двора в собачу рись побіг.
Прибіг к троянцям, засапався,
Обмок в поту, як би купався,
Мов з торгу в школу курохват;
Потім, в човен хутенько сівши,
І їхати своїм велівши,
Не оглядався сам назад.

Дідона тяжко зажурилась,
Ввесь день ні їла, ні пила;
Все тосковала, все нудилась.
Кричала, плакала, ревла.
То бігала, як би шалена,
Стояла довго тороплена,
Кусала нігті на руках;
А далі сіла на порозі,
Аж занудило, їй небозі,
І не встояла на ногах.

Сестру кликнула на пораду,
Щоб горе злеє розказать,
Енеєву оплакать зраду
І льготм серцю трохи дать.
"Ганусю, рибко, душко, любко,
Рятуй мене моя голубко,
Тепер пропала я навік!
Енеєм кинута я, бідна,
Як сама паплюга послідня,
Еней злий змій — не чоловік!

Aeneas with these words: "You nasty, dirty,
Mean ragamuffin catholic!
You're mischievous and flirty,
Unworthy, thief and heretic!
I'll tear your cowlicks out
And slap your ugly snout,
The devil will take you to hell!
I will gouge out your eyes to boot,
You diabolical and beastly brute!
You shiver like a greyhound in a frosty spell!

Go, have a rendezvous with deuce!
May he appear to you in sleep!
And may your enemies abduce
You, bastards, in the swiftest sweep!
And may you slowly burn and choke,
Then simply all of you should croak
And no one should survive;
May you not know a better fate
And may the torments penetrate
You so that you forever ramble half alive!"

Aeneas, sick and tired of that monologue
Drew backwards to the threshold, then
Ran as fast as a beaten dog
And never looked back to that cackling hen.
Escaping Dido's roughing,
He reached the Trojans, deeply puffing,
All wet, as if he took a bath.
He quickly sat down in the boat,
And sailed fast from that petticoat
And from her diabolical wrath.

The wanton Dido, very sad,
Ate nothing nor drank all that day,
She screamed and wept, and howled like mad,
Was fidgety and pined away.
Now she was running like a lunatic,
Now she would stand stiff as a candlestick
And bit her fingernails till she was sore.
She felt like something rolled
In her. She sank onto the threshold,
Her legs could not support her any more.

She asked her sister for advice,
Regarding her frustration.
She bitterly bewailed Aeneas' vice
To give her heart some mitigation.
"My dearest Anna, sweetheart, love,
Save me from ruin, my dear dove,
I'm lost, me, hapless courtesan!
Aeneas discontinues his flirt,
As if I were a heap of dirt,
He is an ogre, not a man!

Нема у серця мого сили,
Щоб я могла його забуть.
Куди мнІ бігти? — до могили!
Туди один надежний путь!
Я все для його потеряла,
Людей і славу занедбала;
Боги! я з ним забула вас!
Ох! дайте зілля мні напитись,
Щоб серцю можна розлюбитись,
Утихомиритись на час.

Нема на світі мні покою,
Не ллються сльози із очей,
Для мене білий світ єсть тьмою,
Там ясно тілько, де Еней.
О пуцьверинку Купідоне!
Любуйся, як Дідона стогне...
Щоб ти маленьким був пропав!
Познайте, молодиці гожі,
З Енеєм бахурі всі схожі,
Щоб враг зрадливих всіх побрав!"

Так бідна з горя говорила
Дідона, жизнь свою кляла;
І Ганна, що їй ні робила,
Ніякой ради не дала.
Сама з царицей горювала,
І сльози рукавом втирала,
І хлипала собі в кулак.
Потім Дідона мов унишкла,
Звеліла, щоб і Гандзя вийшла.
Щоб їй насумоватись всмак.

Довгенько так посумовавши,
Пішла в будинки на постіль;
Подумавши там, погадавши.
Проворно скочила на піл.
І, взявши з запічка кресало
І клоччя в пазуху чимало,
Тихенько вийшла на город.
Ночною се було добою
І самой тихою порою,
Як спав хрещений ввесь народ.

Стояв у неї на городі
В кострі на зиму очерет;
Хоть се не по царській породі,
Та деж взять дров, коли все степ;
В кострі був зложений сухенький
Як порох був уже палкенький,
Його вживали на підпал.
Під ним вона вогонь кресала,
І в клоччі гарно розмахала,
І розвела пожар чи мал.

My heart is powerless, not brave
To cast him from my mind for good.
Where should I gallop? To the grave!
This seems to be the only likelihood!
For him I lost my reputation,
I have ignored my population;
Oh gods! With him I have forgotten you!
Give me some elixir to drink
That I forget him in a wink
And find serenity in that assuaging brew.

I'll have no peace in life, alack!
No tears are running from my eyes,
For me the white world turned all black.
It's bright where my Aeneas plies.
You greenhorn puppy, Cupid!
Enjoy the weeping Dido, stupid!
You should have died when you were born!
Remember, married women, Nature's whim,
That all Aeneas' brats resemble him.
And may the devil grab all those who are loverlorn!"

Thus woebegone, poor Dido kept
Repeating curses to assuage her pain.
Although her sister also wept
To gladden her, but all in vain.
Although Ann would not stop to grieve
And wiped her tears with her blouse sleeve,
While sobbing quietly, without lament.
When Dido quieted a little bit,
She bade Anne leave the room. She wished to sit
Alone, to anguish to her heart's content.

So, having grieved for quite a while,
She went inside to lie down on her bed.
She thought about her plight and, in her style,
Resolved she would be better off while dead.
She took the steel and flint for striking fire,
As well a lot of hurds for making pyre.
In order not to be harassed,
She went behind the house. The time was right,
No one was there that pitch-black night,
All Christian folks were sleeping fast.

There, in the garden was a stack
Of reeds prepared for winter heat.
No trees were in the steppe; there was a lack
Of firewood, or peat.
The reeds were very dry,
Their flammability was high.
They used those reeds to start a fire.
Now, Dido struck the flint,
And instantly there was a glint
Of spark to light the pyre.

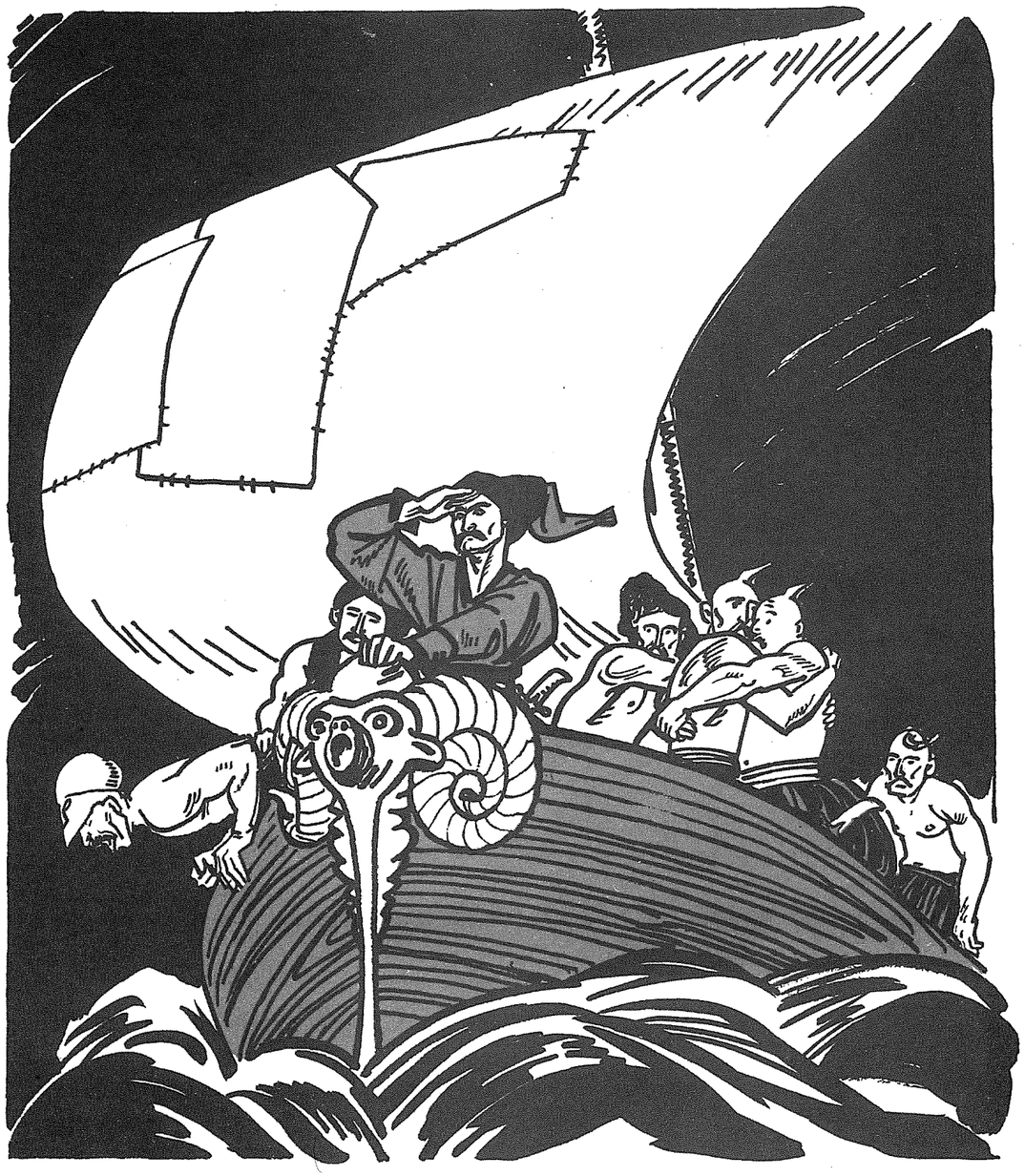
Кругом костер той запаливши,
Зо всей одежі роздяглась,
В огонь лахміття все зложивши,
Сама в огні тім простяглась.
Вкруг неї полом'я палало,
Покійниці не видно стало,
Пішов од неї дим і чад!
Енея так вона любила,
Що аж сама себе спалила,
Послала душу к чорту в ад.

And when the bulrush was aflame,
The altogether nude
And desparate, deserted dame
Stretched in it her amazing pulchritude.
The fire blazed around,
The woman's body was not found,
All that remained was smoke and smell.
She loved Aeneas till her final breath,
That's why she burned herself to death,
And sent her soul to Lucifer in Hell.

ЧАСТИНА ДРУГА

PART TWO

Еней, попливши синім морем,
На Картаґену оглядавсь;
Боровсь з своїм, сердега, горем,
Слізьми, бідняжка, обливавсь.
Хоть од Дідони плив поспішно.
Та плакав гірко, неутішно.
Почувши, що в огні спеклась,
Сказав: "Нехай їй вічне царство,
Мені же довголітнє панство
І щоб друга вдова найшлась!"

Як ось і море стало грати,
Великі хвилі піднялись,
І вітри зачали бурхати,
Аж човни на морі тряслись.
Водою чорт зна як крутило,
Що трохи всіх не потопило.
Вертілись човни, мов дурні.
Троянці з страху задрижали,
І, що робити, всі не знали,
Стояли мовчки всі смутні.

Один з троянської ватаги,
По їх він звався Палінур;
Сей більше мав других одваги,
Сміленький був і балагур;
Що наперед сей схаменувся
І до Нептуна окликнувся:
"А що ти робиш, пан Нептун!
Чи се і ти пустивсь в ледащо,
Що хочеш нас звести нінащо?
Хіба півкопи І забув? —

А далі після сеї мови
Троянцям він так всім сказав: —
Бувайте, братця, ви здорові!
Оце Нептун замудровав.
Куди тепер ми, братця, пійдем?
В Італію ми не доїдем,
Бо море дуже щось шпує,
Італія відсіль не близько,
А морем в бурю їхать слизько,
Човнів ніхто не підкує.

От тут земелька єсть, хлоп'ята,
Відсіль вона невдалеку:
Сіцілія, земля багата,
Вона мені щось по знаку.
Дмухнім лиш, братця, ми до неї,
Збувати горесті своєї,
Там добрий цар живе Ацест.
Ми там, як дома, очуняєм
І, як у себе, загуляєм,
Всього у нього вдоволь єсть".

Aeneas sailed the bluish sea
And steadily was looking back.
He fought his pain, cried bitterly
As Carthage passed from sight, alack!
Although he sailed from Dido fast,
It seemed that his keen pain would last.
But when he heard that she was burned,
He said: "May she attain an endless bliss.
For me another widow's kiss
And then a lordly life well earned."

At once the winds began to gust;
Huge waves appeared,
The sea began to thrust,
The wobbling vessels shook and veered.
The waters were thrown up and down,
The danger was that all would drown,
The boats were tossed around like mad.
The Trojans trembled from great fright,
They did not know what to do right
And stood in silence very sad.

One of the Trojan gang, the best
And very brave, cocksure,
Courageous more than all the rest,
Was quite a man named Palinoor.
Recovering his reason fast,
He bellowed at full blast
While reprimanding Neptune:
"Have you become a lazy bum?
D'you want to see us all succumb?
Have you forgotten gold so soon?"

And after that reproaching speech
He clarified the situation thus:
"Stay, brethren, healthy, I beseech,
You see how Neptune shows his wit to us.
In what direction should we go?
To Italy? The possibility is low,
The agitated sea cannot be trod,
And Italy is not nearby;
The sea is much too slippery to try
To sail in storm; the boats cannot be shod.

Now, listen, boys, forget your fear,
There is a land called Sicily, let's sail to it.
A wealthy country and quite near,
I heard about it quite a bit.
In Sicily we will forget
Our woes and won't regret
Our visiting its king Acest.
We will recover there completely,
Will spend our time there sweetly,
He is with all the riches blest."

Троянці разом прийнялися
І стали веслами гребти,
Як стрілки, човники неслися,
Мов ззаду пхали їх чорти.
Їх сіцілійці як уздріли.
То з города, мов подуріли,
До моря бігли всі встрічать,
Тут між собою розпитались.
Чоломкались і обнімались.
Пішли до короля гулять.

Ацест Енею, як би брату,
Велику ласку показав
І, зараз попросивши в хату,
Горілкою почастував;
На закуску наклали сала,
Лежала ковбаса чимала
І хліба повне решето.
Троянцям всім дали тетері
І відпустили на кватері:
Щоб йшли, куди потрапить хто.

Тут зараз підняли бенкети,
Замурмотали, як коти.
І в кахлях понесли пашкети
І киселю їм до сити;
Гарячую, м'яку бухинку,
Зразову до ріжків печінку,
Гречаних з часником пампух.
Еней з дороги налигався
І пінної так нахлистався,
Трохи не виперсь з його дух.

Еней хоть трохи був підпилий,
Та з розумом не потерявсь;
Він син був богобоязливий,
По смерті батька не цурався.
В сей день його отець опрягся,
Як чикилдихи обіжрався, —
Анхіз з горілочки умер.
Еней схотів обід справляти
І тут старців нагодовати, —
Щоб біг душі свій рай одпер.

Зібрав троянську всю громаду
І сам пішов на двір до них,
Просить собі у них пораду,
Сказав їм річ в словах таких;
"Панове, знаєте, трояне
І всі хрещенії миряне,
Що мій отець бував Анхіз,
Його сивуха, запалила
І живота укоротила,
І він, як муха в зиму, зслиз.

The Trojans in a joint exertion,
Began to row like mad,
The boats flew by the sheer coercion,
As if the deuce pushed them ahead.
The kind Sicilians caught sight
Of them and ran like crazy to invite
The visitors with shouts and clamoring.
Their happiness was so profound,
So many questions flew around
And then all went to see the king.

Aeneas was received with friendly affectation,
As if he were king Acest's dearest kin.
He led him to his habitation
And treated him to some fantastic gin.
They served some bacon as a snack,
There was of sausage a neat stack,
A heap of bread was there as well.
The Trojans were fed woodcock meat
And after that each went to his own suite
Located at the building ell.

Big parties started right away.
The people purred like cats,
Enjoying tarts all day,
And fruit soup and some spats;
They ate hot rolls,
And roasted liver and full bowls
Of garlic buckwheat cream puffs, fried;
Aeneas filled his belly overmuch,
He gulped some alcohol to such
Extent that he had almost died.

Although Aeneas was intoxicated,
He still remained a lucid man.
He was a pious son and dedicated
To his departed father and his clan.
The day his father croaked,
He guzzled too much booze and choked;
That folly caused his premature demise.
Aeneas wished to give a dinner
That beggars should pray for the sinner,
Whom gods should lead to paradise.

He gathered all the Trojan gang
And, facing them,
Asked humbly in his short harangue
For their advice, ad rem:
"You, Trojans, gentlemen and you
Good Christian folks, who knew
That though my dad, Anchises, was quite wise,
He died from booze, which used to quell
His thirst. That alcoholic spell
Killed him like frost kills flies.

Тут зараз підняли бенкети,
Замурмотали, як коти.

Big parties started right away,
The people purred like cats.

І зараз миттю всі пустились
Горілку, м'ясо куповать.

At once, they all went out
To shop for brandy.

Зробити поминки я хочу,
Поставити обід старцям —
І завтра ж — далі не одстрочу.
Скажіте: як здасться вам?"
Сього троянці і бажали,
І всі уголос закричали:
"Енею, боже, поможи!
Коли же хочеш, пане, знати,
І сами будем помагати,
Бо ми тобі не вороги!"

І зараз миттю всі пустились
Горілку, м'ясо куповать,
Хліб, бублики, книші вродились,
Пішли посуди добувать.
І коливо з куті зробили,
Сити із меду наситили,
Договорили і попа:
Хазяїнів своїх ззивали,
Старців по вулицям шукали,
Пішла на дзвін дякам копа.

На другий день раненько встали,
Огонь на дворі розвели,
І м'яса в казани наклали,
Варили страву і пекли.
П'ять казанів стояло юшки,
А в чотирьох були галушки,
Борщу трохи було не з шість:
Баранів тьма була варених,
Курей, гусей, качок печених,
Досита щоб було всім їсть.

Цебри сивушки там стояли
І браги повнії діжки;
Всю страву в вагани всипали
І роздавали всім ложки.
Як проспівали "со святими",
Еней обливсь слізми гіркими,
І прийнялися всі трепать;
Наїлися і нахлисталась,
Що деякі аж повалялись,
Тогді і годі поминать.

Еней і сам зо старшиною
Анхіза добре поминав;
Не здрів нічого пред собою,
А ще з-за столу не вставав;
А далі трошки походився,
Прочумався, протверезився,
Пішов к народу, хоть поблід.
З кишені вийнявши півкіпки,
Шпурнув в народ дрібних, як ріпки,
Щоб тямили його обід.

I want to commemorate his soul
By giving dinner to the poor -
Tomorrow - I will not postpone this dole.
What do you think? Should I abjure?"
That's what the Trojans wanted badly
To hear. They all together hollered madly:
"Aeneas, may good gods help you!
And if you want to know,
Nobody's here your foe,
We want to help you, too!"

At once, they all went out
To shop for brandy. They filled crates
With bread and buns, and sauerkraut.
Besides, they bought some dinner plates.
They boiled shelled wheat with poppy seed,
Prepared a drink with mead;
Each one invited to that feast
His hospitable host.
They brought from street the poor foremost,
As well, invited were the cantor and the priest.

Next day before the sunrise every man
Was hurrying outside, where in the yard
They made big fire and began
To boil meat chunks in water and in lard.
Five kettles filled with soup were there
And four with dumplings good beyond compare,
At least six pots of borshch with dill,
Besides, huge numbers of cooked rams,
And many chickens, geese, and even clams
For everyone to eat his fill.

Large buckets full of whiskey
And vats of brandy soon
Were ready to be drunk; the horde was frisky
When everyone received a spoon.
When they were singing "Rest in peace with saints",
Aeneas cried without restraints.
The binge began full force. They dined
Until they could not gulp another bite,
And could not stand upright.
The father's soul was not on anybody's mind.

Aeneas' commemoration with the wise
And higher chiefs was not complete
Till he saw nothing with his eyes,
And found it hard to get up from his seat.
And when he strolled a little bit,
He got clearheaded and quite fit.
He went to see the folks outside,
And threw some money to the poor
Because he wanted to be sure
That they were satisfied.

Енея заболіли ноги,
Не чув ні рук, ні голови;
Напали з хмелю перелоги,
Опухли очі, як в сови.
І ввесь обдувся, як барило.
Було на світі все немило,
Мисліте по землі писав.
З нудьги охляв і ізнемігся,
В одежі ліг і не роздігся,
Під лавкою до світа спав.

Прокинувшися, ввесь трусився,
За серце ссало, мов глисти;
Перевертався і нудився,
Не здужав голови звести
Поки не випив півквартівки
З імбером пінної горілки
І кужля сирівцю не втер.
З-під лавки виліз і струхнувся,
Закашляв, чхнув і стрепенувся:
"Давайте, — крикнув, — пить тепер!"

Зібрашвися, всі паненята
Ізнов кружати начали.
Пили, як брагу поросята
Горілку так вони тягли,
Тягли тут пінненьку троянці,
Не вомпили сіціліянці,
Черкали добре назахват.
Хто пив тут більш од всіх сивухи
І хто пив разом три осьмухи,
То той Енеєві був брат.

Еней наш роздоброхотався,
Ігрища вздумав завести
І п'яний зараз розкричався,
Щоб перебійцІв привести.
У вікон школярі співали,
Халяндри циганки скакали,
Іграли в кобзи і сліпці;
Було тут разні чути крики,
Водили в городі музики
Моторні, п'яні молодці.

В присінках всі пани сиділи,
Надворі ~ж вкруг стояв народ.
У вікна деякі гляділи.
А інший був наверх ворот.
Аж ось прийшов і перебієць,
Убраний так. як компанієць.
І звався молодець Дарес.
На кулаки став викликати
І перебійця визивати,
Кричав, опарений мов пес:

He had no feeling in his head,
His stiff extremities caused him to howl;
The painful cramps filled him with dread,
His puffed up eyes were like those of an owl.
He was so bloated and so sore
That he did not enjoy life anymore.
He hobbled in a crooked line.
From weariness and being tired,
He stretched entirely attired
Beneath a bench and slept supine.

As he awoke, his body shook,
He felt as if worms sucked his heart;
No matter what he undertook,
He could not raise his head and had to start
Imbibing booze. He guzzled half a quart
Of ginger rye, his most beloved sort,
Which followed by a pint of kvass.
He crept from underneath the bench,
Coughed, sneezed, and since he wished to quench
His thirst, he yelled: "Let's have a bash first class!"

When all the lordlings met,
Then every dandy,
According to a swinish etiquette,
Drank avidly full cups of brandy,
The Trojans drank the brandy, too,
Their friends, Sicilians, enjoyed the brew,
Was it the brandy, or the gin.
Whoever could imbibe a lot
Of any alcohol, at least a pot,
Aeneas called him his dear kin.

When he calmed down, it was his wish
To see some sporting competition.
He hollered, being drunk and feverish,
To get some boxers in a prime condition.
School students in the open windows sang,
And Gypsy women capered with a bang,
Blind kobza players were there, too,
While young intoxicated boys
Yelled, screamed and made a dreadful noise,
Which was impossible to subdue.

All gentlemen and ladies sat outside
On porches, while the people stood around.
They peered into the windows, perched astride
The gate. The big crowd filled the whole compound.
Then unexpectedly, a boxer came
Dressed like a soldier and whose name
Was Dares, corpulent just like an oak tree log.
He started to call out
For someone to begin the bout,
And he was yelping like a scalded dog.

І перебійця визивати,
Кричав, опарений мов пес.

For someone to begin the bout,
And he was yelping like a scalded dog.

"Зварю пану Даресу каші,
Горілки дайте лиш нап'юсь."

"He got himself in quite a mess!
Give me some whiskey for a treat!"

"Гей, хто зо мною вийде битись,
Покоштувати стусанів?
Мазкою хоче хто умитись?
Кому не жаль своїх зубів?
А нуте, нуте. йдіте швидше
Сюди на кулаки лиш ближче!
Я бебехів вам надсажу;
На очі вставлю окуляри
Сюди, поганці-бакаляри!
Я всякому лоб розміжжу!

Дарес довгенько дожидався,
Мовчали всі, ніхто не йшов.
З ним всякий битися боявся,
Собою страху всім задав. —
"Так ви, бачу, всі легкодухи,
Передо мною так, як мухи,
І пудофети наголо".
Дарес тут дуже насміхався,
Собою чванився, величався,
Аж слухать сором всім було.

Абсест троянець був сердитий,
Згадав Ентелла-козака,
Зробився мов несамовитий,
Чимдуж дав відтіль дропака.
Ентелла скрізь пішов шукати,
Щоб все, що бачив, розказати
І щоб Дареса підцьковать.
Ентелл був тяжко смілий, дужий,
Мужик плечистий і невклюжий,
Тогді він, п'яний, вклався спать.

Знайшли Ентелла-сіромаху,
Що він під тином гарно спав;
Сього сердешного тімаху
Будити стали, щоб устав.
Всі голосно над ним кричали,
Ногами всилу розкачали,
Очима він на них лупнув:
"Чого ви? Що за вража мати,
Зібрались не давати спати".
Сказавши се, оп'ять заснув.

"Та встань, будь ласкав, пане-свату!" —
Абсест Ентеллові сказав.
"Пійдіть лиш ви собі ік кату!" —
Ентелл на їх так закричав.
А послі баче, що не шутка,
Абсест сказав, яка погудка,
Проворно скочивши, здригнувсь: —
"Хто, як, Дарес? — Ну, стійте наші!
Звару пану Даресу каші,
Горілки дайте лиш нап'юсь".

"Hey, who would like to fight
And feel how punches taste?
Who wants to wash his face with blood, or bite
The dust? Or loose his teeth? Make haste
And come to me! Don't wait,
Let's slug it out, don't vacillate!
I'll knock your bowels out!
I'll give you black and bluish eyes!
Come on, you good-for-nothing guys!
I'll smash your heads in this quick bout!"

Though Dares waited quite a while
For silent men to volunteer,
They were afraid to fight that vile
Gargantuan, whose name inspired fear.
"I see that all of you are weak!
You have houseflies' physique,
Oh, you are very hefty, everyone!"
Thus Dares sneered
And bragged, and smeared
The men. To hear that boasting was no fun.

Absestes had an angry disposition.
As he recalled Entelles, the he-man,
He felt a surge of ebullition,
And like possessed he ran
To look for huge Entelles everywhere,
To tell him all he knew about that scare,
To stir up Dares, that rude creep.
Entelles was courageous, strong
Broad-shouldered and a boxer all along.
Inebriated, he was then asleep.

They found Entelles in full stretch
Nearby a fence out in the yard.
He lay out there, the poor drunk wretch,
The task to wake him up was hard.
They shouted loudly over him,
And rolled and pressed his every limb.
He blinked his eyes to peep:
"What do you want? What fiendish soul
Disturbs and tries to roll
Me so?" he murmered and resumed to sleep.

"Be kind, get up, my kin"
Absestes then politely said.
"Go, hang yourself, you mongrel's skin!"
Entelles shot back very mad.
Then realized it was no jest,
But it applied to some annoying pest,
He promptly jumped up to his feet.
"Who? Dares? How? But nevertheless
He got himself in quite a mess!
Give me some whiskey for a treat!"

Примчали з казанок сивухи,
Етелл її разком дмухнув
І од сієї він мокрухи
Скривився, наморщився і зівнув.
Сказав: "Тепер ходімо, братця,
До хвастуна Дареса-ланця!
Йому я ребра полічу.
Зімну його я на кабаку.
На смерть зувічу, мов собаку,
Як битися — я научу!"

Прийшов Етелл перед Дареса,
Сказав йому на сміх: "Гай-гай!
Ховайсь, проклята неотеса,
Зарання відсіль утікай;
Я роздавлю тебе, як жабу,
Зітру, зімну, мороз як бабу,
Що тут і зуби ти зітнеш.
Тебе диявол не пізнає,
З кістками чорт тебе злигає,
Уже від мене не влизнеш".

На землю шапку положивши,
По локоть руки засукав,
І, цупко кулаки стуливши,
Дареса битись визивав.
Із серця скреготав зубами,
Об землю тупотав ногами
І на Дареса налізав.
Дарес не рад своїй лихоті,
Ентелл потяг не по охоті
Дареса, щоб його він знав.

В се врем'я в рай боги зібрались
К Зевесу в гості на обід,
Пили там, їли, забавлялись,
Забули наших людських бід.
Там лакомини разні їли,
Буханчики пшеничні білі,
Кислиці, ягоди, коржі
І всякі-разні витребеньки; —
Уже, либонь, були п'яненькі,
Понадувались, мов йоржі.

Як ось знечев'я вбіг Меркурій,
Засапавшися, до богів,
Прискочив, мов котище мурий
До сирних в маслі пирогів!
"Ге! Ге! от тут-то загулялись,
Що і од світа одцурались,
Диявол-ма вам і стида.
В Сіцілії таке твориться.
Що вам би треба подивиться, —
Там крик, мов підступа орда".

They brought a quart of whiskey right away,
And he imbibed it all at once.
He made a face from sheer dismay,
Then frowned and yawned in grunts.
He said: "And now let's nag
That most conceited brag.
I'll count the ribs of that false knight!
I'll make of him a pumpkin gruel!
I'll chase that dog and in a duel
I'll show him how to fight."

Entelles stepped in front
Of Dares and deridingly said: "Hi!
Hide quickly, you confounded runt!
It's not too late, so run or you will die!
I'll crush you like a frog,
You primitive, uneducated hog!
And you will close your teeth for good!
The deuce will not distinguish you,
And he will swallow you with bones, you, parvenu!
You'll not escape from me, you hood!"

He put his headgear on the ground,
Rolled up his sleeves and clenching tight
His mighty fists which would astound
His rival, challenged him to fight.
He bared his teeth at that big cheat
And stamped the ground with his broad feet,
While moving forward to his foe.
If Dares hated his own spite,
Entelles was not keen to fight,
He wanted him to feel his blow.

Exactly at that time, Zeus, all gods' dad,
Invited them to his place for a feast.
They ate, and drank, and danced, and had
Not thought of human woe, not in the least.
They ate all kinds of dainty bits,
White wheat buns were their favourites -
As well crab-apples, berries and cakes, too,
And many fancy things, like tarts.
They were more intoxicated than a brewer's farts.
They drank till their physiognomies were blue.

Then suddenly Mercury rushed in.
Though out of breath, but still with ease,
And like a cat full of adrenaline,
Jumped to the dumplings stuffed with cheese.
"Ha, ha! You have a good time here!
You have renounced the world, it's clear.
You feel no shame at all!
We've never seen such goings on
As these in Sicily: a riotous phenomenon,
As though a Mongol horde assaults, they yell and brawl."

В се врем'я в рай боги зібрались
К Зевесу в гості на обід.

Exactly at that time, Zeus, all gods' dad,
Invited them to his place for a feast.

Венера

Venus

Боги, почувши, зашатались,
Із неба виткнули носи,
Дивитись на бійців хвatались,
Як жаби літом із роси.
Ентелл там сильно храбровався,
Аж до сорочки ввесь роздягся,
Совав Дaресу в ніс кулак.
Дарес ізвомпив, сіромаха,
Бо був Ентелл непевна птаха.
Як чорноморський злий козак.

Венеру за виски хватило,
Як глянула, що там Дарес;
Їй дуже се було не мило,
Сказала: "Батечку, Зевес!
Дай моєму Даресу сили.
Йому хвоста щоб не вкрутили,
Щоб він Ентелла поборов.
Мене тогді ввесь світ забуде,
Коли Дарес живий не буде;
Зроби, щоб був Дарес здоров".

Тут Бахус п'яний обізвався,
Венеру лаяти начав.
До неї з кулаком совався
І так ісп'яна їй сказав:
"Пійди лиш ти к чортам, плюгава,
Невірна, пакосна. халява!
Нехай ізслизне твій Дарес,
Я за Ентелла сам вступлюся,
Як більш сивухи натягнуся,
То не заступить і Зевес.

Чи знаєш, він який парнище?
На світі трохи єсть таких,
Сивуху так, як брагу, хлище,
Я в парубках кохаюсь сих.
Уже залле за шкуру сала,
Ні неня в бразі не скупала,
Як він Даресові задасть.
Уже хоть як ти не вертися,
З своїм Даресом попростися,
Бо прийдеться йому пропасть"

Зевес до речі сей дочувся.
Язик на силу повернув,
Він од горілки ввесь обдувся
І грімко так на їх гукнув:
"Мовчіть! Чого ви задрочились?
Чи бач. у мене розходились!
Я дам вам зараз тришия!
Ніхто в кулачки не мішайтесь,
Кінця од самих дожидайтесь; —
Побачим, — візьметь-то чия?"

The gods, on hearing this, became excited,
They stuck their noses out.
And watched the fight, delighted,
Like frogs bedewed in summer drought.
Entelles showed his excellent manhood,
With only his shirt on, he demonstrated that he could
Push into his contender's nose his fist,
While Dares dragged his feet like someone shy.
He was afraid he did not know the guy,
Who was like some mean Black sea kozak duelist.

When Venus noticed Dares in that brawl,
She felt a pain inside her head,
She did not like that sight at all
And said to Zeus: "My darling dad!
Give Dares strength, he is my pet,
Lest they humiliate him and upset,
He should defeat his foe, it is imperative,
Because when Dares dies,
The world will nevermind my cries.
Please, make him healthy, let him live!"

Now Bacchus-boozer raised his head.
Filled up to Venus with raw hate,
He scared her with his fists and said
These nasty words in drunken state:
"You go to hell, you filthy one!
Unfaithful slattern, mischievous like none!
May your dumb Dares disappear!
I'll help Entelles and I'll be more risky,
When I have some more whiskey,
And even Zeus won't interfere.

D'you know what kind of chap he is?
He's one of those who use this crutch,
He guzzles brandy like a whiz,
I like such fellows very much.
He can get under anybody's skin,
His mama did not bathe her sprig in gin.
No matter how you twist,
When he will deal a blow
To Dares, you will know
That he will die, this egotist."

On hearing those words of abuse,
Zeus, though could hardly move his tongue,
His face was puffed from too much booze,
Yelled: "You shut up! Why are you so high-strung?
Why are you so incensed? So pained?
Why are you all so unrestrained?
I will give all of you a sharp box on the ear!
Don't get involved in any boxing match,
Await from them a prompt dispatch,
And we will see the winning cavalier."

Венера, облизня піймавши,
Слізки пустила із очей,
І, як собака, хвіст піджавши,
Пішла к порогу до дверей,
І з Марсом у куточку стала,
З Зевеса добре глузувала;
А Бахус пінненьку лигав,
Із Ганімедова пуздерка
Утер трохи не піввідерка:
Напився — і тілько що кректав.

Як між собой боги сварились
В раю, попившись в небесах,
Тогді в Сіцілії творились
Великі дуже чудеса.
Дарес од страху оправлявся
І до Ентелла підбирався,
Цибульки дать йому під ніс.
Ентелл од ляпаса здригнувся,
Разів із п'ять перевернувся,
Трохи не попустив і сліз.

Розсердився і роз'ярився
Аж піну з рота попустив,
І саме в міру підмостився,
В висок Дареса затопив:
З очей аж іскри полетіли,
І очі ясні соловіли,
Сердешний об землю упав.
Чмелів довгенько дуже слухав,
І землю носом рив і нюхав,
І дуже жалібно стогнав.

Тут всі Ентелла вихваляли,
Еней з панами реготавсь,
З Дареса ж дуже глузували,
Що силою він величавсь.
Звелів Еней його підняти,
На вітрі щоб поколихати
Од ляпаса і щоб прочхавсь;
Ентеллові ж дав на кабаку
Трохи не цілую гривняку
За те, що так він показавсь.

Еней же, сим не вдовольнившись,
Іще гуляти захотів
І, цупко пінної напившись,
Ведмедів привести звелів.
Литва на труби засурмила,
Ведмедів зараз зупинила.
Заставила їх танцьовать.
Сердешний звір перекидався,
Плигав, вертівся і качався,
Забув і бджоли піддерать.

When Venus suffered this setback, she let
Some tears flow from her eyes,
And like a beaten bitch, upset,
Moved to the door exhaling sighs.
She stood with Mars there in the corner
And, as a biting scorner,
Mocked Zeus, while Bacchus, the fun-loving male,
Drank brandy from Hannimed's rich vault,
And during that Dyonisian assault
He guzzled of it half a pail.

While all the drunken gods were clashing
Among themselves to their disgrace,
In Sicily a droll and smashing,
And monstrous thing was taking place.
When Dares overcame the fright,
And stealthily with much foresight
Crept up to his adversary and struck his nose,
Entelles trembled from that hit
And tumbled down, shook up a bit,
But having seen the stars, he quickly rose.

He foamed with wrath,
And being raving mad,
Approached that psychopath
And walloped him across the head.
The eyes of Dares first grew dim, ahem!
Then sparks flew out of them.
Knocked out, he tumbled down
And, lying on the ground,
He sniffed it like a hound
And groaned, the miserable clown.

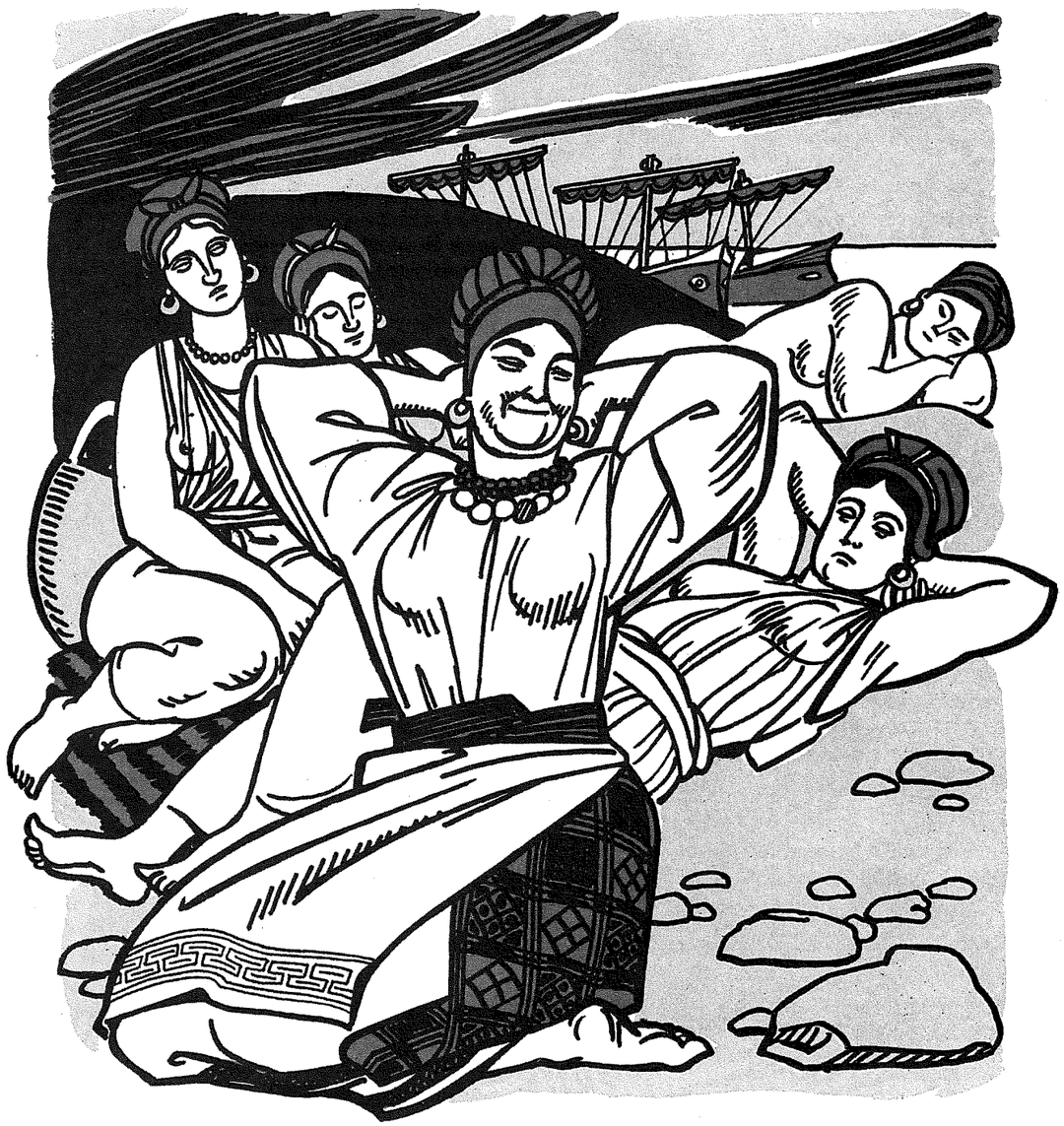
Entelles was extolled by everyone,
The blue blood and Aeneas roared with laughter,
And they were making fun
Of Dares calling him a boaster and a dafter.
Aeneas ordered men to help him to his feet,
So that the wind would cool him off in his defeat.
And that he would recover from the blow.
Entelles got a monetary prize, enough
To buy himself some snuff,
A payment for his striking show.

Since for Aeneas it was not enough,
He wished to see another show with flair,
And having drunk some heady stuff,
He asked to get a dancing bear.
A Lithuanian musician played the horn,
The bear, well trained and heaven-born,
Enthusiastically danced.
The amiable beast
Performed like some artiste,
He jumped, rolled on the ground and pranced.

Сердешний об землю упав,
Чмелів довгенько дуже слухав.

He tumbled down in pain
And lay long on the ground.

В кружку сердешні сі сиділи
І кисло на море гляділи.

They sat in circles at the quay
And looked with sour faces at the sea.

Як пан Еней так забавлявся,
То лиха він собі не ждав,
Не думав і не сподівався,
Щоб хто з Олімпа кучму дав.
Но те Юнона повернула
І в голові так коверзнула,
Щоб зараз учинить ярміз;
Набула без панчіх патинки.
Пішла в Ірисині будинки.
Бо хитра ся була, як біс.

Прийшла, Ірисі підморгнула,
Черкнули разом в хижу в двох,
І на ухо щось їй шепнула,
Щоб не підслухав який бог;
І пальцем цупко прикрутила,
Щоб зараз все то ізробила,
І їй би принесла лепорт;
Ірися низько поклонилась
І в ліжник зараз нарядилась,
Побігла з неба, як би хорт.

В Сіцілію якраз спустилась,
Човни троянські де були:
І між троянок помістилась,
Которі човнів стерегли.
В кружку сердешні сі сиділи
І кисло на море гляділи;
Бо їх не кликали гулять,
Де чоловіки їх гуляли,
Медок, сивушку попивали
Без просипу неділь із п'ять.

Дівчата з лиха горювали,
Нудило тяжко молодиць;
Лиш слинку з голоду ковтали,
Як хочеться кому кислиць.
Своїх троянців проклинали,
Що через їх так горювали,
Дівки кричали на ввесь рот:
"Щоб їм хотілось так гуляти,
Як хочеться нам дівовати,
Коли б замордував їх чорт"

Троянці волокли з собою
Старую бабу, як ягу,
Лукаву відьму, злу Берою,
Іскорчившуюся в дугу.
Ірися нею ізробилась.
І, як Бероя, нарядилась,
І підступила до дівок:
І щоб к ним лучче підмоститься
І пред Юноной заслужиться,
То піднесла їм пиріжок.

While our Aeneas was thus entertained,
He didn't expect a foe,
By whom he would be stained,
Come from Olympus. But a blow
By Juno changed the situation.
She schemed without the slightest hesitation
In order to maliciously produce
Turmoil. She went to Iris stockingless
In order to create a nasty mess.
She certainly was clever like a deuce.

She winked to Iris and the two
Went speedily into a shack;
She breathed lest some god get a clue
About their planned attack.
Then she gave her a strict command
To carry out her firm demand:
"Report to me what's new around
Olympus." Iris bowed, gave her a smack
And with a shawl upon her back
Ran fast from heaven like a hound.

She landed straight
In Sicily among the Trojan petticoats.
It was the Trojan women's fate
To guard those boats.
They sat in circles at the quay
And looked with sour faces at the sea.
They were not asked to participate
In merriments, where every male
Was drinking vodka, mead and ale
For weeks without desire to abate.

The girls were grieving,
They had a boring time,
As if they were receiving
For food crab apples and some grime.
They cursed the Trojans bitterly,
For they neglected them so utterly.
The maidens' cry became a piercing bawl:
"While they enjoy good time, those gents,
We suffer from forced abstinence!
The devil should exterminate them all!"

The Trojans dragged along
With them a hag, Beroya was her name.
She was a crafty witch, headstrong,
Bent like a bow and somewhat lame.
Now, Iris changed her image in her bid
To look the way Beroya did.
She went close to the girls. That fake
In order to earn Juno's praise,
Said to the girls a wheedling phrase
And offered them a tasty cake.

Сказала: "Помагай біг, діти!
Чого сумуєте ви так?
Чи не остило тут сидіти?
Оце гуляють наші як!
Мов божевільних, нас морочать,
Сім літ, як по морям волочать;
Глузують, як хотять. із вас,
Але з другими бахурують.
Свої ж жінки нехай горюють.
Коли водилось се у нас?

Послухайте лиш, молодиці,
Я добрую вам раду дам,
І ви, дівчата білолиці,
Зробім кінець своїм бідам,
За горе ми заплатим горем —
А доки нам сидіть над морем?
Приймімось човни попалім.
Тогді і мусять тут остаться
І нехотя до нас прижаться;
Ось так на лід їх посадім".

"Спасеть же біг тебе, бабусю! —
Троянки вголос загули. —
Такої б ради, пайматусю,
Ми ізгадати не могли".
І зараз приступили к флоту,
І принялися за роботу:
Огонь кресати і нести
Скіпки, тріски, солому, клоччя;
Була тут всяка з них охоча,
Пожар щоб швидше розвести.

Розжеврілось і загорілось,
Пішов димок до самих хмар,
Аж небо все зачервонілось.
Великий тяжко був пожар.
Човни і байдаки палали,
Соснові пороми тріщали,
Горіли дьоготь і смола.
Поки троянці оглядились,
Що добре їх троянки грілись,
То часть мала човнів була.

Еней, пожар такий уздрівши,
Злякався, побілів як сніг
І, бігти всім туди звелівши.
Чимдуж до човнів сам побіг.
На ґвалт у дзвони задзвонили,
По вулицям в трещотки били.
Еней же на ввесь рот кричав:
"Хто в бога вірує — рятуйтеі
Рубай, туши, гаси, лий. куйте!
А хто ж таку нам кучму дав?"

She said: "God bless you, dear!
You look so sad and what's the reason?
Are you not sick and tired sitting here?
Our men enjoy a merrymaking season!
They drag us all across the seas,
As if we were insane! They tease
You all. They're making fun of you!
They lead an orgiastic life,
And none is pleasing his own wife.
These men behave improperly, they do.

Now, listen, girls, and pay attention,
I'll offer you some good advice.
And you'll get rid of your bad tension,
Let's finish paying such a price.
Let's answer their snub tit for tat,
How long we should be here like that?
Let's burn the boats!
The men will stay right here,
They will adhere
To us, those billy-goats!"

"May god preserve you, you're so nice!"
The Trojan women cried aloud.
"We never thought of this advice,
Not anyone in our crowd."
And right away the girls began
To realize Beroya's plan:
They gathered splinters, chips and flax,
And all expressed a wild desire
To make a roaring fire.
Not one of them was slow or lax.

The fire very quickly spread,
The fuel was in good supply,
The clouds turned ghastly red,
The smoke soon reached the sky.
The boats and hulks were burning,
The pine trees turning
To ashes, and the resin, and the tar as well.
Before the men could understand
Why any woman had in this her hand,
So many boats were gone to hell.

Aeneas seeing that huge conflagration,
His face from fear turned white.
He ordered all to run to that big denudation
And he himself made haste to see the plight.
The bells were tolling for alarm,
The people yelled afraid of harm,
Aeneas called to stop the ruination:
"Hey, who believes in god, help us!
Pour water on this blaze so ruinous!
And who has caused this horrid devastation?"

Була тут всяка з них охоча
Пожар щоб швидше розвести.

To make a roaring fire,
Not one of them was slow or lax.

"Гей ти, проклятий стариганю!
На земля з неба не зиркнеш!"

"Hey, Zeus, accursed old billy-goat!
You don't look down to hear and see!"

Еней од страху з плигу збився,
В умі сердега помішавсь
І зараз сам не свій зробився.
Скакав, вертівся і качавсь;
І із сього свого задору
Він, голову піднявши вгору.
Кричав опарений мов пес.
Олімпських шпетив на всю губу.
Свою і неню лаяв любу,
Добувсь і в рот, і в ніс Зевес.

"Гей ти, проклятий стариганю!
На землю з неба не зиркнеш,
Не чуєш, як тебе я ганю,
Зевес! — ні усом не моргнеш.
На очах більма поробились,
Коли б довіку посліпились,
Що не поможеш ти мені.
Чи се ж таки тобі не стидно,
Що пропаду, от лиш не видно?
Я ж, кажуть люди, внук тобі!

А ти з сідою бородою,
Пане добродію Нептун!
Сидиш, мов демон, під водою,
Ізморщившись, старий шкарбун!
Коли б струхнув хоть головою
І сей пожар залив водою —
Тризубець щоб тобі зломився!
Ти базаринку любиш брати,
А людям в нужді помагати
Не дуже, бачу, поспішивсь.

І братик ваш Плутон, поганець,
Із Прозерпіною засів,
Пекельний, гаспидський коханець,
Іще себе там не нагрів?
Завів братерство з дьяволами
І в світі нашими бідами
Не погорює ні на час.
Не посилкується німало,
Щоб так палати перестало
І щоб оцей пожар погас.

І ненечка моя рідненька
У чорта десь тепер ґуля;
А може. спить уже п'яненька
Або з хлоп'ятами ганя.
Тепер їй, бачу. не до соли.
Уже, підтикавши десь поли,
Фурцює добре, навісна.
Коли сама з ким не ночує,
То для когось уже свашкує,
Для сього тяжко поспіша.

Fear made Aeneas so confused,
His mind became mixed up,
And he was not as normally he used
To be. He jumped and wriggled like a pup.
And out of that sheer stupefaction,
He lifted his head in reaction
To what he saw and howled like some seared dog.
He slandered all Olympian gods, who
Were quite like his dear mother, too,
And Zeus as well he dared to flog:

"Hey, Zeus, accursed old billy-goat!
You don't look down to hear and see
And you don't take a note
Of how I execrate you now with glee.
May cataract attack your eyes,
You should stay blind till your demise,
For you don't help in any way
Me now. Do you not feel ashamed,
When I get lost, me, famed,
Your grandson, as the people say?

You greybeard Neptune, viewing you,
You are a good protector!
You're sitting in the water like a bugaboo
And wrinkled like a spectre!
If you just shook your head
To flood these flames instead,
May your wee trident shatter!
You're quite a profiteer,
To help the poor, you're not a volunteer,
It's not your urgent matter.

And your dear brother, Pluto-scamp,
Has with Proserpina a love affair.
That diabolical and fiendish tramp
Hasn't warmed himself enough in her love lair.
He joined the brotherhood
Of devils and he never would
Feel sorrowful for us.
That lazy fellow would malinger
And never-ever lift a finger
To douse the blaze, that hateful cuss!

As well, my dearest mum!
The devil knows where she now keeps
The company of boys and, frolicsome,
Intoxicated and exhausted, sleeps.
Her trepidations multiply:
With her skirt stuck up high,
She's whirling through the land with speed.
If she makes love with none,
Matchmaking is her greatest fun,
To that she's hurrying indeed.

Та враг бери вас, — що хотіте,
Про мене, те собі робіть,
Мене на лід не посадіте,
Пожар лиш тілько погасіть;
Завередуйте по-своєму
І, будьте ласкаві, моєму
Зробіте лихові кінець.
Пустіть лиш з неба веремію
І покажіте чудасію,
А я вам піднесу ралець".

Тут тілько що перемолився
Еней і рот свій затулив;
Як ось із неба дощ полився,
В годину ввесь пожар залив.
Бурхнуло з неба, мов із бочки,
Що промочило до сорочки;
То драла врозтіч всі дали.
Троянці стали всі як хлюща,
Їм лучилася невсипуща,
Не раді і дощу були.

Не знав же на яку ступити
Еней І тяжко горював,
Чи тут остатись, чи поплити?
Бо враг не всі човни забрав;
І миттю кинувсь до громади
Просить собі у ней поради,
Чого собою не вбагне.
Тут довго тяжко раховали,
І скілько не коверзовали,
То все було, що не оне.

Один з троянської громади,
Насупившися, все мовчав
І, дослухавшись до поради,
Ціпком все землю колупав.
Се був пройдисвіт і непевний,
І всім відьмам був родич кревний —
Упир і знахур ворожить,
Умів і трясцю одшептати,
І кров христьянську замовляти,
І добре знав греблі гатить.

Бував і в Шльонському з волами,
Не раз ходив за сіллю в Крим;
Тарані торговав возами,
Всі чумаки братались з ним.
Він так здавався і нікчемний,
Та був розумний, як письменний.
Слова так сипав, як горох.
Уже в чім, бач, пораховати,
Що розказать — йому вже дати;
Ні в чім не був страхополох.

To hell with you! Do as you wish,
For all I care!
But don't abandon, don't impoverish
Me and extinguish this great flare.
Although you can be vicious,
But be so kind and so judicious
As to avert my ruination.
Descend a miracle from heaven, a confusion
And I will give you a profusion
Of gifts, a very rich donation."

No sooner had he finished praying,
And stopped to beg and shout,
Than rain from heaven started spraying,
And when the deluge came, the blaze was out.
The downpour made the people groan,
For they were soaked down to the bone.
The Trojans scampered in dismay
To hide from that incessant torrent,
Which to them was abhorrent;
They even learned to hate a little spray.

Aeneas did not know
What he should do:
To stay put there, or should he go?
Some boats remained like new.
So, he approached the congregation
To hear the Trojans' commendation,
Because he was at his wits end.
They long and hard debated,
Despite how much they meditated,
They didn't agree on what to recommend.

There was an odd man there, a lunatic,
Who, always still, was sitting in the crowd,
And scraped the wet ground with a stick,
While other men were bickering aloud.
He was a tramp, a son of a bitch,
A close kin to many a witch,
A fortune-teller, a vampire;
His magic could curb even fever
And blood plague of a Christian believer,
His dams made him a fellow to admire.

He used to drive his oxen to Silesian marts,
And carted crates of sea salt from Crimea.
He used to trade in fishes by the carts,
The chumaks liked his trade idea.
Although he seemed to be one of the worthless guys,
He was quite literate and wise,
He had vocabulary up his sleeve.
If there was anything to calculate,
Or to explain, in those things he was great,
He was not chicken-hearted, nor naive.

Як ось із неба дощ полився,
В годину ввесь пожар залив.

Than rain from heaven spraying,
And when the deluge came, the blaze was out.

Се твій прийшов до тебе батько,
То не сполохайсь, не жахнись.

I am your father who is here,
Do pay attention, listen to my speech.

Невтесом всі його дражкили,
По-нашому ж то звавсь Охрім;
Мені так люди говорили —
Самому ж незнакомий він.
Побачив, що Еней гнівився,
До його зараз підмостився,
За білу рученьку і взяв;
І, вивівши Енея в сіни,
Сам поклонився аж в коліни,
Таку Енею річ сказав:

"Чого ти сильно зажурився
І так надувся, як індик?
Зовсім охляв і занудився,
Мов по болотові кулик?
Чим більш журитися — все гірше,
Заплутаєшся в лісі більше,
Покинь лиш горе і заплюй.
Піди вкладися гарно спати,
А послі будеш і гадати,
Спочинь, та вже тогді міркуй!"

Послухавши Еней Охріма,
Укрившись, на полу ліг спать:
Но лупав тілько все очима,
Не міг ні крихти задрімать.
На всі боки перевертався,
До люльки разів три приймався,
Знемігся ж, мов і задрімав.
Як ось Анхіз йому приснився.
Із пекла батечко явився
І синові таке сказав:

"Прокинся, милеє дитяткоі
Пробуркайся і проходись,
Се твій прийшов до тебе батько,
То не сполохайсь, не жахнись.
Мене боги к тобі послали
І так сказати приказали:
Щоб ти нітрохи не журився,
Пошлють тобі щасливу долю,
Щоб учинив ти божу волю
І швидше в Рим переселився.

Збери всі човни, що остались,
І гарно зараз їх оправ;
Придерж своїх, щоб не впивались.
І сю Сіцілію остав.
Пливи і не журись, небоже!
Уже тобі скрізь буде гоже.
Та ще, послухай, щось скажу:
Щоб в пекло ти зайшов до мене,
Бо діло єсть мені до тебе.
Я все тобі там покажу.

They called him Newtes to tease him,
Although Okhrym was his true name,
Was it the people's spite or whim?
I never knew the man or heard about his fame.
He saw Aeneas mad and went
To him in order to prevent
His outburst. Taking hold of his white hand,
He led Aeneas to the hall,
Bowed to his knees just like a thrall
And said to him: "I do not understand

Why you are grieved
And dampened like a dud?
You're tired and so peeved
Like some woodcock in mud.
To worry more - it's getting worse,
You'll get entangled in the curse.
Don't be perturbed, just spit on it!
Now go to bed, sir, and sleep tight,
And later think of what is right,
Just rest, relax and then reflect a bit."

Aeneas taking his advice,
Lay down inside the stall.
Although he tried to shut his eyes,
He could not fall asleep at all.
He rolled from side to side,
Then smoked his pipe and sighed,
And only then, exhausted, fell asleep.
He dreamt about his dad, Anchises,
Who came from Hell with some advices,
Because his love for his dear son was deep.

"Wake up, my sonny-dear!
Get up and stroll along the beach,
I am your father who is here,
Do pay attention, listen to my speech.
The gods are sending me to you
Reminding you anew:
Don't worry, realize their plan,
They want you to fulfill
Their godly will,
Go now to Rome, as quickly as you can.

Collect the rescued boats,
Repair them as the need might be.
Keep all men sober. You feel oats,
So, leave for good this Sicily.
Sail off, don't worry and don't rue,
Your good luck will remain with you!
Heed what I have to say:
You come to visit me in Hell,
I have a lot to tell
And show you on that special day.

І по олімпському закону
Уже ти пекла не минеш:
Бо треба кланятись Плутону,
А то і в Рим не допливеш.
Якусь тобі він казань скаже,
Дорогу добру в Рим покаже,
Побачиш, як живу і я.
А за дорогу не турбуйся.
До пекла навпростець прямуйся
Пішком, — не треба і коня.

Прощай же, сизий голубочок!
Бо вже стає надворі світ;
Прощай, дитя, прощай, синочок!"
І в землю повалився дід.
Еней з просоння як схопився,
Дрижав од страху і трусився,
Холодний лився з його піт;
І всіх троянців поскликавши,
І лагодитись приказавши,
Щоб завтра поплисти як світ.

К Ацесту зараз сам махнувши,
За хліб подяковав, за сіль.
І, там недовго щось побувши,
Вернувся до своїх відтіль.
Ввесь день збирались та складались:
І світа тільки що дождались,
То посідали на човни.
Еней же їхав щось несміло.
Бо море дуже надоїло,
Як чумакам дощ восени.

Венера тільки що уздріла,
Що вже троянці на човнах,
К Нептуну на поклон побігла,
Щоб не вхопив їх у волнах.
Поїхала в своїм ридвані,
Мов сотника якого пані,
Баскими конями, як звір.
Із кінними проводниками,
З трьома назаді козаками,
А коні правив машталір.

Була на йому біла свита
Із шаповальського сукна,
Тясомкою кругом обшита,
Сім кіп стоялася вона.
Набакир шапочка стриміла,
Далеко дуже червоніла,
В руках же довгий був батіг:
Їм грімко ляскав він із лиха,
Скакали коні без оддиха;
Ридван, мов вихор в полі, біг.

Olympus has a stringent law
That you must come to Hell, the spirits' home,
To bow to Pluto in deep awe,
Or otherwise you won't arrive in Rome.
You'll hear his exhortation
And get some useful information.
You'll see how I live there, a corse.
Don't worry how to find the road without a sign,
It's simple, just keep walking in straight line
On foot, no need to have a horse.

Good-by for now, my precious one!
It starts to dawn around.
Good-by, my child, good-by, my son!"
He sank beneath the surface of the ground.
Aeneas started from his sleep
And, trembling, was up in a leap,
His body was damp from cold sweat.
He gathered his band all together
And ordered them regardless of the weather
To sail, determined and dead set.

He went to see Acestus
To thank him for his bread and salt.
His call was short. And wearing a hand cestus,
He joined his men, the fellows to exalt.
It took them long to gather all their stuff,
Then in the morn, when it was bright enough,
They were afloat again.
Aeneas did not like to shove off, he
Was sick and tired of the sea
The way the chumaks felt about the autumn rain.

As soon as Venus had had seen
The Trojans sailing off,
She sped to Neptune-kin to intervene
Lest he drown them in some deep trough.
She traveled in a splendid phaeton
Just like a wife of some high army paragon.
The fervid horses made the people shivery.
She was led by a kozak guard
Lest her wild ride be somehow marred;
The coachman wore a livery.

He wore a beautiful white cloak
From cloth made by a fulling mill,
It was lace rimmed just like a toque,
It was expensive and is still.
The coachman's cap was tilted to one side,
Its colour was seen far and wide.
In his right hand he had a whip,
He liked to crack it all the time
To make the horses climb
High up or down, to make the carriage zip.

К Нептуну на поклон побігла,
Щоб не втопив їх у волнах.

She sped to Neptune to intervene
Lest he drown them in some deep trough.

Чого просила обіщавши,
І зараз з нею попрощавсь.

He promised her to meet her wish
And then took leave of her affectedly.

Приїхала, загримотіла,
Кобиляча, мов голова.,
К Нептуну в хату і влетіла
Так як із вирію сова;
І не сказавши ні півслова.
Нехай, каже, твоя здорова
Бува, Нептуне, голова!
Як навіжена прискакала,
Нептуна в губи цілувала.
Говорячи такі слова:

"Коли, Нептун, мені ти дядько,
А я племінниця тобі,
Та ти ж мені хрещений батько,
Спасибі зароби собі.
Моєму поможи Енею,
Щоб він з ватагою своєю
Щасливо їздив по воді;
Уже і так пополякали,
Насилу баби одшептали,
Попався в зуби був біді".

Нептун, моргнувши, засміявся;
Венеру сісти попросив
І після неї облизався,
Сивухи чарочку налив;
І так її почастовавши,
Чого просила, обіщавши,
І зараз з нею попрощавсь.
Повіяв вітр з руки Енею,
Простивсь сердешненький з землею,
Як стрілочка, по морю мчавсь.

Поромщик їх щонайглавнійший
З Енеєм їздив всякий раз,
Йому слуга був найвірнійший —
По-нашому він звавсь Тарас.
Сей, сидя на кормі, хитався;
По саме нільзя нахлистався
Горілочки, коли прощавсь.
Еней велів його прийняти,
Щоб не пустивсь на дно ниряти
І в луччім місці би проспавсь.

Но видно, що пану Тарасу
Написано так на роду,
Щоб тілько до сього він часу
Терпів на світі сім біду.
Бо, розхитавшись, бризнув в воду.
Нирнув — і, не спитавши броду,
Наввиринки пішла душа.
Еней хотів, щоб окошилась
Біда і більш не продовжилась,
Щоб не пропали всі з коша.

She came to Neptune like a thunder clap,
A scarecrow with a hellish howl,
She rushed into his mansion with a rap
And screeched hysterically like an owl.
Without a single word,
No matter how absurd,
Like "May you, Neptune, keep on fit",
She flew at him
And kissed his old lips in the interim,
And then began to twit:

"You are my uncle and, in turn,
I am your niece. You must agree
As my godfather that you earn
A 'Thank you very much' from me.
Do help Aeneas in his need,
Grant him good fortune and God-speed
While he is with his band at sea.
He was already scared too much,
It took a witch her touch
To bring him back to normalcy."

Delighted, Neptune twitched
His brows inviting that cute lass
To take a seat. Bewitched,
He poured for her a little glass
Of gin. And having given her that treat,
He promised her to meet
Her wish and then took leave of her affectedly.
A friendly wind began to blow,
Aeneas was so pleased to go,
He flitted like a dart across the sea.

The most important man
Used to accompany Aeneas on his ferry,
A trusted servant and a fan,
His name Taras - in English - Terry.
While sitting at the rudder,
He never stopped to vacillate and shudder,
For he had drunk booze in excess.
Aeneas let him be with them
Lest he plunge in and drown, ahem!
He needed to sleep off his excessiveness.

It seemed it was the fate
Of Terry, that famed ferryman,
To suffer right on that specific date
The loss of his good talisman.
He lost his balance as he swung
And inadvertently was flung
Into the sea, and drowned.
Aeneas wished the woe
Would stop to grow
Lest all his Trojans were hell-bound.

Троянець

Trojan

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

PART THREE

В дорозі до пекла...

On their way to Hell...

Еней-сподар, посумовавши.
Насилу трохи вгамовавсь;
Поплакавши і поридавши.
Сивушкою почастовавсь;
Но все-таки його мутило
І коло серденька крутило.
Небіжчик часто щось вздихав;
Він моря так уже боявся,
Що на богів не полагався
І батькові не довіряв.

А вітри ззаду все трубили
В потилицю його човнам,
Що мчалися зо всеї сили
По чорним пінявим водам.
Гребці і весла положили
Та, сидя, люлечки курили
І кургикали пісеньок:
Козацьких, гарних запорозьких,
А які знали, то московських
Вигадовали бриденьок,

Про Сагайдачного співали,
Либонь, співали і про Січ.
Як в пікінери набирали,
Як мандровав козак всю ніч;
Полтавську славили Шведчину,
І неня як свою дитину
З двора провадила в похід;
Як під Бендер'ю воювали,
Без галушок як помирали,
Колись як був голодний год.

Не так то діється все хутко,
Як швидко кажуть нам казок;
Еней наш плив хоть дуже прудко,
Та вже ж він плавав не деньок;
Довгенько по морю щось шлялись
І сами о світі не знались,
Не знав троянець ні один,
Куди, про що і як швендюють,
Куди се так вони мандрують,
Куди їх мчить Анхізів син.

От так поплававши немало
І поблудивши по морям,
Як ось і землю видно стало,
Побачили кінець бідам!
До берега якраз пристали,
На землю з човнів повставали
І стали тута оддихать.
Ся Кумською земелька звалась,
Вона троянцям сподобалась,
Далось і їй троянців знать.

Aeneas, having grieved somewhat,
Enforced himself to stop and think
That after shedding tears a lot,
He certainly deserved a good stiff drink.
But nonetheless, he was disturbed,
His heart was twisted and perturbed,
For his departed father often sighed.
This made Aeneas frightened of the sea,
He would not trust the deity,
Nor his own genitor who might have lied.

At once the winds began to roar
And, blowing from the back,
They pushed the rowboats off the shore
Which raced across the foaming sea turned black.
Each rower put away the oar,
Enjoyed his pipe and like a troubadour,
Sang softly pleasing songs:
The kozak tunes,
And many other croons,
And even humorous ding-dongs.

They sang about the iron-fisted
Brave Sahaidachny, the knight,
And how the lancers were enlisted,
About a kozak marching the entire night.
The Swedish war was glorified,
Where at Poltawa many died.
They sang about a mum, who send her son
To Bendery to fight
The ruthless fiendish might,
Where hunger killed them, not the gun.

Well, nothing is achieved as fast
As telling stories of forays.
Although Aeneas' speed made one aghast,
His sailing lasted many days.
They spent a long time at the sea,
Meandering there endlessly,
And none of them exactly knew
Why they were wandering about
And they began to doubt
That their Aeneas had a clue.

So, after they had sailed and fought
The elements to find the proper way,
Quite suddenly they saw what they sought,
A land! Thus ended their dismay.
They docked the boats, and each
Of them enjoyed the beach,
Just standing to unwind.
The country - Kumy was its name -
Made all them happy that they came
To it. The natives were extremely kind.

Розгардіяш настав троянцям;
Оп'ять забули горювать:
Буває щастя скрізь поганцям,
А добрий мусить пропадать.
І тут вони не шановались,
А зараз всі і потаскались,
Чого хотілося шукать:
Якому меду та горілки,
Якому — молодиці, дівки,
Оскому щоб з зубів зігнать.

Були бурлаки сі моторні,
Тут познакомились той час,
З диявола швидкі, проворні,
Підпустять москаля якраз.
Зі всіми миттю побратались,
Посватались і покумались,
Мов зроду тутечка жили;
Хто мав к чому яку кебету,
Такого той шукав бенкету,
Всі веремію підняли.

Де досвітки, де вечерниці
Або весілля де було,
Дівчата де і молодиці,
Кому родини надало,
То тут троянці і вродились;
І лиш гляди, то й заходились
Коло жінок там ворожить,
І, чоловіків підпоївши,
Жінок, куди хто знав, повівши,
Давай по чарці з ними пить.

Які ж були до карт охочі,
То не сиділи дурно тут;
Гуляли часто до півночі
В ніска, в пари, у лави, в жгут,
У памфиля, в візка і в кепа,
Кому ж із них була дотепа,
То в гроші грали сім листів,
Тут всі по волі забавлялись.
Пили, іграли, женихались.
Ніхто без діла не сидів.

Еней один не веселився,
Йому немило все було;
Йому Плутон та батько снився
І пекло в голову ввійшло.
Оставивши своїх гуляти,
Пішов скрізь по полям шукати,
Щоб хто дорогу показав:
Куди до пекла мандровати,
Щоб розізнати, розпитати,
Бо в пекло стежки він не знав.

The Trojans had a new delusion:
They soon forgot their thorny year.
While knaves have good luck in profusion,
The decent people's life is drear.
The Trojans didn't behave like decent men,
But right away began again
To look for something to enjoy:
Some looked for mead and booze,
And others for lewd women known as "loose",
Each one was like a hob-ble-de-hoy.

Those vagrants were so energetic,
They soon made friends and being nice,
Like devils clever and frenetic,
They also knew how to entice.
At once, they fraternized,
They married and were not surprised
That they had found a home to share.
All those with practical abilities
Found for themselves good possibilities
To work. There was an uproar everywhere.

Whenever were some parties
Throughout the night,
The Trojan smarties
Took part in them all right,
Attracted by the girls and eager wives
Who had unusual sex drives.
When their men were intoxicated,
The Trojans had with them good time,
They did not think it was a crime
To be in some dark nook accommodated.

For many, playing cards, was great delight,
Nobody had to sit and twirl his thumbs;
They often played cards till midnight
Together with their chums:
Bridge, baccarat, canasta and so on,
They laughed when someone lost, or won.
They all were entertained
While drinking, playing games
And paying much attention to the dames.
All people were involved and none complained.

Aeneas was the only one who found
No joy on which to dwell.
He dreamt of Father and of Pluto underground,
And he continued to think of Hell.
So, having left his men inside,
He went into the fields to find a guide,
Who'd show him the unerring way
To Hell, for he had not the slightest clue
Which way to go. Without a cue
He certainly would go astray.

І лиш гляди, то й заходились
Коло жінок там ворожить.

Attracted by the girls and eager wives,
Who had unusual sex drives.

На ніжці курячій стояла
То хатка дуже обветшала.

A little ancient hut upon
A chicken leg was turning on and on.

Ішов, ішов, аж з русих кудрів
В три ряди капав піт на ніс,
Як ось забачив щось і уздрів,
Густий пройшовши дуже ліс.
На ніжці курячій стояла
То хатка дуже обветшала
І вся вертілася кругом;
Він, до тії прийшовши хати,
Хазяїна став викликати,
Прищурившися під вікном.

Еней стояв і дожидався,
Щоб вийшов з хати хто-небудь,
У двері стукав, добувався,
Хотів був хатку з ніжки спхнуть,
Як вийшла бабище старая,
Крива, ґорбатая, сухая,
Заплiснявіла, вся в шрамах:
Сіда, ряба, беззуба, коса,
Розхристана, простоволоса,
І, як в намисті, вся в жовнах,

Еней, таку уздрівши цяцю,
Не знав із ляку де стояв;
І думав, що свою всю працю
Навіки тута потеряв.
Як ось до його підступила
Яга ся і заговрила,
Роззявивши свої уста:
"Гай, гай же слихом послихати,
Анхізенка у віч видати,
А як забрів ти в сі міста?

Давно тебе я дожидаю
І думала, що вже пропав;
Я все дивлюсь та визираю,
Аж ось коли ти причвалав.
Мені вже розказали з неба
Чого тобі пильненько треба,
Отець твій був у мене тут."
Еней сьому подивовався
І баби сучої спитався,
Як відьму злую сю зовуть,

"Я Кумськая зовусь Сівілла,
Ясного Феба попадя,
При його храмі посіділа,
Давно живу на світі я!
При Шведчині я дівовала,
А татарва як набігала,
То вже я замужем була;
І першу сарану зазнаю;
Коли ж був трус, як ізгадаю,
То вся здригнусь, мовби мала.

As he walked on, from his blonde hair
Thick sweat was dripping on his nose.
Crisscrossing a dense wood out there,
He spotted something very close:
A little ancient hut upon
A chicken leg was turning on and on.
As he approached that rickety throughout
Wee hut, and standing near the window,
He thought: should he go in? Oh no!
So he began to call the owner out.

Aeneas stood and waited
For someone to appear.
He knocked in vain. Infuriated,
He thought: To push it off the leg? Oh, dear!
Right then a crone appeared:
With crooked legs, hunchbacked, besmeared,
In hanging rags, that devil's squaw
Was all disheveled, moldy, marred,
Her face was wrinkled, scarred,
She had no teeth in her big maw.

Aeneas, seeing such a beauty,
Became unnerved and did not know
Where he arrived. He thought his work and duty
Were lost forever. What a blow!
The scarecrow came to him
And uttered like a cherubim
While parting her blue lips:
"How are you, dear? Long time no see!
Oh, you, Anchises' progeny!"
And put her hands upon her bony hips.

"How did you find your way?
I was afraid that you were lost,
I looked for you here every day,
And now you're here, oh, you, sea-tossed!
I've got about you information
From heaven and I know your perturbation,
Your father was here at my place."
Aeneas was surprised to hear the witch
Say that and asked that daughter of a bitch
What was the name of her disgrace.

"I'm Kums'kaya, my name - Sivilla,
The wife of famed god Feb, the Grand.
I grew grey hair in his famed temple-villa,
I'm very old, the flower of my native land.
When was the Swedish famed campaign,
I was still young. The Tartar terror reign
Found me a married woman. I recall
The earth quake and the horrible attack
Of locusts which had made the green fields black.
I tremble when I think about it all.

На світі всячину я знаю,
Хоть нікуди і не ходжу.
І людям в нужді помагаю
І їм на звіздах ворожу;
Кому чи трясцю одігнати,
Од заушниць чи пошептати,
Або і волос ізігнать;
Шепчу — уроки проганяю,
Переполохи виливаю,
Гадюк умію замовлять.

Тепер ходімо лиш в каплицю,
Там Фебові ти поклонись
І обіщай йому телицю,
А послі гарно помолись.
Не пожалій лиш золотого
Для Феба світлого, ясного
Та і мені що перекинь;
То ми тобі таки щось скажем,
А може в пекло шлях покажем,
Іди утрись і більш не слинь".

Прийшли в каплицю перед Феба,
Еней поклони бити став,
Щоб із блакитного Феб неба
Йому всю ласку показав.
Сівіллу тут замордовало.
І очі на лоб позганяло,
І дибом волос став сідий;
Клубком із рота піна билась;
Сама ж вся корчилась, кривилась,
Мов дух вселився в неї злий.

Тряслась, кректала, побивалась,
Як бубен, синя стала вся;
Упавши на землю, качалась,
У барлозі мов порося.
І чим Еней молився більше,
То все було Сівіллі гірше;
А послі, як перемоливсь,
З Сівіллі тілько піт котився;
Еней же на неї дивився,
Дрижав од страху і трусивсь.

Сівілла трохи очуняла,
Обтерла піну на губах
І до Енея проворчала
Приказ од Феба в сих словах:
"Така богів олімпських рада,
Що ти і вся твоя громада
Не будете по смерть в Риму;
Но що тебе там будуть знати,
Твоє імення вихваляти,
Но ти не радуйся сьому.

Although I don't go out,
I know a lot about catarrhs,
I help the people who have gout,
And make predictions by the stars.
I also can cure fever
And readily deliver
From sickness caused by evil eye.
I whisper-cast with melted lead,
I charm the snakes, heal sickness in the head,
I rectify what goes awry.

And now lets go into the oratory
To worship Feb and as a prelim
Do promise him a calf, the promisory,
You should then pray to him.
Give him a piece of gold,
Your worship should be manifold,
For me - some little bagatelle.
For that we'll tell you quite a lot,
Don't slaver, wipe your mouth somewhat,
And we will show you how to get to Hell.

Inside, Aeneas started
To bow to Feb, who looked so grim.
He begged that blessings be imparted
From heaven down on him.
Sivilla changed: her orbs somehow
Crept out onto her brow,
Her hair stood up on end,
Her mouth was frothing,
Her body wildly tossing,
As if the devil made her bend.

She shook, her moaning sound
Was weird. Her face turned blue and then
She fell and rolled upon the ground
Just like a piglet in its pen.
The more Aeneas prayed, implored,
The more Sivilla's sickness soared;
When praying was at end at last,
Sivilla was all drenched in sweat.
He looked at her and was beset
By fear. Her sight made him aghast.

When she retrieved her sanity a bit,
She wiped the foam from her harelips
And growled Feb's order to remit
Onto Aeneas these important tips:
"It's the Olympians' decision
To let you know their wise prevision;
You won't remain in Rome. However,
You will be known there very well,
Your name will be applauded without parallel,
But you do not rejoice yet and be clever.

Іще ти вип'єш добру повну,
По всіх усюдах будеш ти:
І долю гірку, невгомонну
Готовсь свою не раз клясти.
Юнона ще не вдовольнилась,
Її злоба щоб окошилась
Хотя б на правнуках твоїх;
Но послі будеш жить по-панськи,
І люди всі твої троянські
Забудуть всіх сих бід своїх".

Еней похнюпивсь, дослухався,
Сівілла що йому верзла,
Стояв, за голову узявся,
Не по йому ся річ була.
"Трохи мене ти не морочиш,
Не розчовпу, що ти пророчиш,—
Еней Сівіллі говорив.—
Диявол знає, хто з вас бреше,
Трохи б мені було не легше,
Якби я Феба не просив,

Та вже що буде те і буде,
А буде те, що бог нам дасть;
Не ангели — такії ж люде,
Колись нам треба всім пропасть.
До мене будь лиш ти ласкава,
Услужлива і нелукава,
Мене до батька поведи;
Я проходився б ради скуки
Побачити пекельні муки,
Ану, на звізди погляди.

Не перший я, та й не послідній,
Іду до пекла на поклон:
Орфей, який уже негідний,
То що ж йому зробив Плутон;
А Геркулес як увалився,
То так у пеклі розходився,
Що всіх чортяк порозганяв.
Ану! Черкнім — а для охоти
Тобі я дам на дві охвоти...
Та ну ж! Скажи, щоб я вже знав".

"Огнем, як бачу. ти іграєш,—
Йому дала яга одвіт,—
Ти пекла, бачу, ще не знаєш.
Не мил тобі уже десь світ.
Не люблять в пеклі жартовати,
Повік тобі дадуться знати,
От тілько ніс туди посунь;
Тобі там буде не до чмиги,
Як піднесуть із оцтом фиги,
То зараз вхопить тебе лунь.

A bitter cup won't pass you by,
You'll travel everywhere. At any rate,
Be ready to profane and to decry
Your turbulent and cruel fate.
The fiendish Juno is not satisfied,
Her enmity will not subside,
It will be felt by your posterity for sure;
But afterwards, you'll live in affluence,
And all your Trojans - in great opulence,
They will forget what they had to endure."

The sad Aeneas listened to
Sivilla's babbling stuff.
He clasped his head, stood there and knew
He was fed up and said: "I've heard enough!
You are annoying me and I
Don't know what you now prophesy"'
He did not like that prattling clod.
"The devil knows who tells the lie,
Perhaps it would not mortify
Me, if I had not begged the god.

It'll be whatever has to be,
We'll have whatever will be tossed
To us. We're not the saints, and we
Will die and will get lost.
You should be gracious
To me, and not voracious.
Please lead me to my dad.
I want to walk to Hell
To see how tortured sinners dwell.
Now check the stars and I'll be glad

To hear their prophesy. I will not be the last
To visit Hell to have a glime.
Now look: This Orpheus, although high caste,
Was penalized by Pluto for his crime.
Or Hercules, how unrestrained
He was in Hell! He had unchained
Poor souls and chased the fiends away.
And now let's go, sweet honey.
You will receive from me some money.
Regarding stars, what do you say?"

The witch replied in drawl:
"You play with fire, as I see.
You don't know Hell at all,
You do not like the world sufficiently,
In Hell they never jest,
When you are there, you'll be distressed,
You'll feel discomfort there,
It is a horrid place,
And when you see the populace,
You might feel desperation, so beware!

Коли ж сю маєш ти охоту
У батька в пеклі побувать,
Мені дай зараз за роботу,
То я приймуся мусовать,
Як нам до пекла довалитись
І там на мертвих подивитись;
Ти знаєш — дурень не бере:
У нас хоть трохи хто тямущий,
Уміє жить по правді сущій,
То той хоть з батька, то здере.

Поким же що, то ти послухай
Того, що я тобі скажу,
І голови собі не чухай...
Я в пекло стежку покажу:
В лісу великому, густому,
Непроходимому, пустому
Якеєсь дерево росте;
На нім кислиці не простії
Ростуть — як жар, всі золотії, —
І деревце те не товсте.

Із дерева сього зломити
Ти мусиш гілку хоть одну;
Без неї-бо ні підступити
Не можна перед сатану;
Без гілки і назад не будеш
І душу з тілом ти погубиш,
Плутон тебе закабалить.
Іди ж та пильно приглядайся,
На всі чотири озирайся,
Де деревце те заблищить.

Зломивши ж, зараз убирайся,
Якмога швидше утікай;
Не становись, не оглядайся
І уха чим позатикай;
Хоть будуть голоса кричати,
Щоб ти оглянувся, прохати,
Гляди, не озирайсь, біжи.
Вони, щоб тілько погубити,
То будуть все тебе манити;
От тут себе ти покажи".

Яга тут чорт зна де дівалась,
Еней остався тілько сам.
Йому все яблуня здавалась,
Покою не було очам;
Шукать її Еней попхався,
Втомився, засапався, спотикався,
Поки прийшов під темний ліс;
Коловсь сердешний об тернину,
Пошарпався ввесь об шипшину,
Було таке, що рачки ліз.

If you would like at once
To see your dad in Hell,
Then pay me in advance,
For my performance I do well.
We should get to our destination
To see the punished population.
You know - a moron does not bite,
But here, whoever has some brain,
Knows how to live, is not insane,
Will bleed his father white.

Meanwhile, do pay attention
To what I'm going to tell you.
Don't scratch your head in apprehension,
I'll show the path you must pursue:
In that dense, thorny bush,
Through which it's hard to push,
There grows a special tree.
It bears no ordinary fruit,
Which is all golden, glowing, cute,
The tree is rather willowy.

You must break off a shoot,
At least a little one, you see,
Without it you could not salute
The devil and his coterie.
You will get lost on some wrong track,
Without the branch you couldn't come back,
And Pluto will make you a slave.
Go now and keep your eyeballs peeled.
Look to all sides for anything concealed,
Search for the tree, be brave.

The twig in hand, run from assault,
From those abyss viziers,
Do not look back and do not halt,
You also have to stopper well your ears.
They'll shout and stamp the ground,
They'll try to make you turn around,
But you don't stop, just run and run.
To ruin you, they'll do whate'er it takes,
In this game are the highest stakes,
They will lure you, but you mustn't be outdone."

The devil knows how that old witch
Just disappeared as if into the air.
He thought about the apple tree to which
He had to find the way, but where?
He started right away
To look for it on his foray.
He often used sheer force
To fight the prickly bush,
And sometimes had to push
Himself through thickets on all fours.

Відьма

The witch

І дав чимдуж із лісу драла,
Що аж земля під ним дрижала.

He ran as swiftly as he could,
The earth was shaking, as it would.

Сей ліс густий був несказанно,
І сумно все в йому було:
Щось вило там безперестанно
І страшним голосом ревло;
Еней, молитву прочитавши
І шапку цупко підв'язавши,
В лісную гущу і пішов;
Ішов і утомивсь чимало,
І надворі тогді смеркало,
А яблуні ще не знайшов.

Уже він начинав боятись,
На всі чотири озиравсь;
Трусивсь, та нікуди діватись,
Далеко тяжко в ліс забравсь;
А гірше ще його лякало,
Як щось у очах засіяло,
От тут-то берега пустивсь:
А послі дуже удивився,
Як під кислицей опинився. —
За гілку зараз ухвативсь.

І, не подумавши німало.
Нап'явсь, за гілечку смикнув,
Аж дерево те затріщало,
І зараз гілку одчахнув.
І дав чимдуж із лісу драла,
Що аж земля під ним дрижала,
Біг так, що сам себе не чув;
Біг швидко, не остановлявся,
Увесь об колючки подрався;
Як чорт, у реп'яхах ввесь був.

Прибіг к троянцям, утомився
І оддихати простягнувсь;
Як хлюща, потом ввесь облився,
Трохи-трохи не захлебнувсь.
Звелів з бичні волів пригнати,
Цапів з вівцями припасати,
Плутону в жертву принести,
І всім богам, що пеклом правлять
І грішних тормошать і давлять,
Щоб гніву їм не навести.

Як тілько темна та похмурна
Із неба зслизла чорна ніч,
Година стала ж балагурна,
Як звізди повтікали пріч.
Троянці всі заворушились,
Завештались, закамешились
На жертву приганять биків;
Дяки з попами позбирались,
Зовсім служити всі прибрались,
Огонь розкладений горів.

The forest was profanely dense,
Such sadness was inside.
Some creature howled with vehemence,
Which certainly defied
Imagination. Aeneas prayed,
Made sure his cap still stayed
Upon his head and moved forth apple-bound.
He staggered, sometimes had to crawl.
Meanwhile, the night began to fall,
The tree was nowhere to be found.

While feeling overwhelming fear,
He turned to every side
And trembled. Could he persevere?
To run? No, never! He had to abide.
His fear yet multiplied
When something undescried
Began to shine in his wide-opened eyes.
As he continued to stare,
He knew that he was there!
He grabbed the branch, his cherished prize.

Involuntarily, he rose
To his full height
And, standing on his toes,
Broke off a branch in sight.
He ran as swiftly as he could,
The earth was shaking, as it would,
When someone raced so quickly.
Aeneas never stopped,
He jumped and hopped
Through thorns that were so prickly.

Back home, exhausted, but resilient,
In dress all soaked, including slacks,
All bathed in sweat and spent,
He quickly lay down to relax.
He ordered oxen to be brought,
And goats, and sheep were to be bought
To offer them to Pluto, plus
To all the gods, who managed Hell,
Oppressed the sinful souls as well,
Lest they be mad at us.

And when the pitch-dark night
Began to leave the sky,
And in the gleaming light
The stars were forced to fly
Away, the Trojans stirred,
Got up and whirred,
Then went to get the steers.
The cantors and the priests were there
To say the "Thank you" prayer.
The burning flame was fierce.

Піп зараз взяв вола за роги
І в лоб обухом зацідив.
І взявши голову між ноги,
Ніж в черево і засадив;
І вийняв тельбухи з кишками,
Розклав гарненько їх рядами
І пильно кендюх розглядав;
Енею послі божу волю
І всім троянцям добру долю,
Мов по звіздам, все віщував.

Як тут з скотиною возились
І харамаркали дяки,
Як вівці і цапи дрочились,
В різницях мов ревли бики;
Сівілла тут де не взялася,
Запінилася, і тряслася,
І галас зараз підняла:
"К чортам ви швидше всі ізнгиньте,
Мене з Енеєм тут покиньте.
Не ждіть, щоб тришия дала.

А ти, — мовляла ко Енею, —
Моторний, смілий молодець,
Прощайся з юрбою своєю,
Ходім лиш в пекло — там отець
Нас твій давно вже дожидає
І, може, без тебе скучає.
Ану, пора чимчиковать.
Возьми на плечі з хлібом клунок;
Нехай йому лихий прасунок,
Як голодом нам помирать.

Не йди в дорогу без запасу,
Бо хвіст од голоду надмеш;
І де-где іншого ти часу
І крихти хліба не найдеш.
Я в пекло стежку протоптала,
Я там не раз, не два бувала,
Я знаю тамошній народ;
Дорожки всі, всі уголочки,
Всі закоморочки, куточки,
Уже не перший знаю год".

Еней в сю путь якраз зібрався,
Шкапові чоботи набув,
Підтикався, підперезався,
І пояс цупко підтягнув;
А в руки добру взяв дрючину —
Обороняти злу личину,
Як лучиться де, од собак.
А послі за руки взялися,
Прямцем до пекла поплелися,
Пішли на прощу до чортяк.

The cleric used an ax
To give the bull a blow
Between the horns, and then some hacks,
As well a mortal stabbing down below.
He took out all the guts and put them all
In even rows outside the hall.
The clergyman became awe-struck
As he read as if from a star
Good will of god toward Aeneas-tsar,
And for the Trojans but good luck.

While they were busy with the beasts
And slaughtered and dismembered them,
And when the cantors and the priests
Were mumbling for them requiem,
Sivilla unexpectedly appeared,
Her mouth was foaming and she sneered:
"Get out of here and leave this place!
To hell with you! Go, perish right away!
Aeneas wants to stay
With me! Get out before I slap your face!

And you", she told Aeneas then,
"You're bold, courageous guy,
Take leave of your good Trojan men
And let us go to Hell. Don't let your father cry
While he awaits a rendezvous
Out there with you.
Come now, it's time for us to start.
And take along a bag with bread,
Let someone else be starved and dead,
Not us! For that, we are too smart.

You should have on your trip
A good supply of bread,
For often you won't find a chip
Of any food and not a tiny shred.
I beat the footpath straight to Hell,
And frequently was there, to tell
You, I know well the people there.
I know there every road,
How frequently I strode
Each path there, everywhere."

Since roads to Hell were rough,
Aeneas got a pair of sturdy boots.
And tightened his pants belt enough
To be well dressed for those long routs.
He carried in his hands a club
With which in need to drub
The dogs which might attack.
He and the witch walked hand in hand,
Like pilgrims to a holy land.
They headed for the world demoniac.

Тепер же думаю, гадаю.
Трохи не годі і писать;
Ізроду пекла я не знаю,
Не здатний, далебі, брехать.
Хіба, читателі, пождіте,
Вгамуйтесь трохи, не галіте,
Піду я до людей старих;
Щоб їх о пеклі розпитати
І попрошу їх розказати,
Що чули од дідів своїх.

Вергілій же, нехай царствує,
Розумненький був чоловік,
Нехай не вадить, як не чує,
Та в давній дуже жив він вік.
Не так тепер і в пеклі стало,
Як в старину колись бувало
І як покійник написав;
Я, може, що-небудь прибавлю,
Переміню і що оставлю,
Писну — як од старих чував.

Еней з Сівіллою хватались,
До пекла швидше щоб прийти,
І дуже пильно приглядались,
До пекла двері як найти.
Як ось перед якуюсь гору
Прийшли, і в ній велику нору
Знайшли, і вскочили туди.
Пішли під землю темнотою,
Еней все щупався рукою,
Щоб не ввалитися куди.

Ся улиця вела у пекло,
Була вонюча і грязна;
У ній і вдень було, мов смеркло,
Од диму вся була чадна:
Жила з сетрою тут Дрімота,
Сестра же звалася Зівота,
Поклон сі перші оддали
Тімасі нашому Енею
З його старою попадею, —
А послі далі повели.

А потім Смерть до артикулу
Їм воздала косою честь,
Наперед стоя калавуру,
Який у її мосці єсть:
Чума, война, харцизтво, холод,
Короста, трясця, парші, голод,
За сими ж тут стояли вряд:
Холера, шолуді, бешиха
І всі мирянські, знаєш, лиха,
Що нас без милосіі морять.

Now to avoid the doggerel,
I should be careful what I write,
Because I do not know the hell,
To lie would be not right.
My readers, please, don't urge me on,
Since, as you see, I'm woebegone.
I'm going to consult some seniors
About the hell, what kind of place
It is, its populace,
As told by their progenitors.

Old Virgil, bless his soul,
A very wise man, in the know,
I would not harm his aureole,
He, after all, lived long ago.
Now, things are different in Hell, -
Both personnel and clientele, -
From those that he used to describe.
I, probably, will add a bit,
And things will not be changed a whit,
I'll write the oldsters' diatribe.

Aeneas and the witch were itching
To get to Hell, afraid they might be late
They peeled their eyeballs, switching
Now here, now there to find the gate.
Out of a sudden, they had found
A big hole in the ground.
They promptly jumped down into it.
They walked in darkness and
Aeneas held Sivilla's hand
Lest he fall down into a pit.

The street, which led to Hell
Was stinking, very muddy,
And in broad day the smell
Was bad, the smoky air looked ruddy.
That's where the Drowsiness
Lived with her sister, Yawningness.
With not too much to say,
They greeted Sir Aeneas and his frau
With low and reverential bow,
Then all were on their way.

And Death, behaving by the cards,
Showed them his honour with the scythe,
Then lined up all his bodyguards,
All serviceable and so blithe:
Black death, the war, the chills,
Rapine, the brigandage and other ills,
Behind them was a lengthy row
Of cholera, arthritis and phlebitis,
And maladies such as rachitis,
Who're causing us an endless woe.

Іще ж не все тут окошилось,
Іще брела ватага лих:
За смертію слідом валилось
Жінок, свекрух і мачух злих.
Вітчими йшли, тесті-скуп'яги,
Зяті і свояки-мотяги,
Сердиті шурини, брати,
Зовиці, невістки, ятровки —
Що все гризуться без умовки —
І всякі тут були кати.

Якіїсь злидні ще стояли,
Жували все в зубах папір,
В руках каламарі держали,
За уха настромляли пір.
Се все десятські та соцькії,
Начальники, п'явки людськії,
І всі прокляті писарі;
Ісправники все ваканцьові,
Судді і стряпчі безтолкові,
Повірені, секретарі.

За сими йшли святі понури,
Що не дивились і на світ,
Смиренної були натури,
Складали руки на живіт;
Умильно богу все молились,
На тиждень дні по три постились
І вслух не лаяли людей;
На чотках мир пересуждали
І вдень ніколи не гуляли,
Вночі ж було не без гостей.

Насупротив сих окаянниць
Квартал був цілий волоцюг,
Моргух, мандрьох, ярижниць, п'яниць
І бахурів на цілий плуг:
З обстриженими головами,
З підрізаними пеленами
Стояли хльорки наголо.
І панночок фільтифікетних,
Лакеїв гарних і дотепних.
Багацько дуже щось було.

І молодиці молоденькі,
Що вийшли замуж за старих,
Що всякий час були раденькі
Потішить парнів молодих;
І ті тут молодці стояли,
Що недотепним помагали
Для них сімейку розплодить;
А діти гуртові кричали,
Своїх паньматок проклинали,
Що не дали на світі жить.

One could detect no end to it.
There was a drove of others:
And Death was followed by an exquisite
Hodgepodge of vicious in-laws and stepmothers.
Stepfathers were there, too, the big cajolers,
And many relatives, high rollers,
Some angry brothers, sisters,
Who liked to quarrel constantly,
And caused bad blood incessantly,
All obstinate persisters.

A group of poor souls stood around,
They chewed some papers, it appeared,
With inkhorns in their hands, spellbound,
Had quills behind their ears, with ink besmeared.
Among them were the known bloodsuckers,
Policemen, village chiefs and muckers,
And all the wicked scribes,
Retired constables, and judges,
Who wore the inexpensive budges,
And those officials who took bribes.

Behind them were some holy men,
Who were not interested to see the world,
Which was beyond their surly ken,
Their hands were on their bellies, furled.
They used to passionately pray
And kept strict fasting every other day.
They never loudly cursed mankind,
But criticized while fingering the beads.
Their days were free of sinful deeds,
At night, their passions would unwind.

A city block, filled up with tramps,
Was opposite those profligates,
Besides, there were street walkers, scamps,
Coquettes and swarms of young unruly brats.
Some prostitutes with short-cut hair
Were standing almost bare,
Their skirts were shortened very much.
In other words, there was a lot
Of lackeys, handsome and astute somewhat,
And of some pretty girls a gorgeous clutch.

There were young wives, who sought a chance -
Their husbands were too old -
To offer love and hot romance
To some young bucks quite uncontrolled.
And those young fellows, who
Were making babies, stood there , too.
They helped enlarge the family.
The common brats didn't stop to cry,
They cursed their mums, who made them die,
While they were babies, prematurely.

І перевізчик тут явився
Як циган, смуглой цери був.

The ferryman appeared at once,
He was a Gypsy type.

І знай, що все веслом махає
І в морду тиче хоч кому.

He swung his rudder pole
And pushed it into everybody's snout.

Еней хоть сильно тут дивився
Такій великій новині.
Та вже од страху так трусився,
Мов сидя охляп на коні.
Побачивши ж іще іздалі,
Які там дива плазували,
Кругом, куди не поглядиш,
Злякавсь, к Сівіллі прихилився,
Хватавсь за дергу і тулився,
Мов од кота в коморі миш.

Сівілла в дальший путь таскала —
Не баскаличивсь би та йшов;
І так швиденько поспішала,
Еней не чув аж підошов,
Хватаючися за ягою;
Як ось уздріли пред собою
Чрез річку в пекло переріз.
Ся річка Стіксом називалась,
Сюди ватага душ збиралась,
Щоб хто на той бік перевіз.

І перевізчик тут явився,
Як циган, смуглой цери був,
Од сонця ввесь він попалився,
І губи, як арап, оддув;
Очища в лоб позападали,
Сметаною позапливали,
А голова вся в ковтунах;
Із рота слина все котилась,
Як повстка, борода скомшилась,
Всім задавав собою страх.

Сорочка, зв'язана узлами,
Держалась всилу на плечах,
Попричепляна мотузками,
Як решето, була в дірках;
Замазана була на палець,
Засалена, аж капав смалець,
Обутий в драні постоли,
Із дір онучі волочились.
Зовсім, хоть вижми, помочились,
Пошарпані штани були.

За пояс лико одвічало,
На йому висів гаманець;
Тютюн, і люлька, і кресало,
Лежали губка, кремінець.
Хароном перевізчик звався,
Собою дуже величався,
Бо і не в шутку був божок:
З крючком весельцем погрібався,
По Стіксові, як стрілка, мчався,
Був човен легкий, як пушок.

Though for Aeneas every sight
Was as exciting as encountering a corse,
He shook so much from fright,
As though he rode a bareback horse.
And when he saw from far away
What monsters crept around that day,
No matter what freak he was looking at,
He panicked, held close to the hag,
Clutched with his hands her rag
And clung to her just like a mouse that saw a cat.

Sivilla pressed on very fast
And dragged her chum, who was dead-beat.
Her speed made him aghast
And he couldn't feel his tired feet,
As he had tried to keep the pace.
Then all at once, they reached the place
Where was a ferryboat to get a ride
Across the stream called Styx.
On its bank waited a huge mix
Of souls who wished to reach the other side.

The ferryman appeared at once,
He was a Gypsy type who on those trips
Became sun-burnt. Though not a dunce,
He, like a Negro, puckered his fat lips.
His eyeballs were deep in his skull,
Although they swam in cream, they still were dull.
His head was overgrown with thick elflocks.
Saliva flowed from his mouth steadily,
His beard was rumpling readily,
On seeing him, the people had bad shocks.

The shirt tied up by knots
Was held on his bare back - would you believe? -
By strings. That shirt with all the spots
Had more holes in it than a sieve.
The dirt on it was dried up hard,
It was so greased that it was dripping lard.
His tattered shoes were full of holes,
Through which some rags were coming out,
They looked as if chewed up by moles,
His pants were torn throughout.

His belt was made from bast,
From which a sponge, some lint,
And, in addition, the amassed
Tobacco bulk were dangling with a flint.
That self-important man,
Named Charon, the Olympian,
Was quite a special god:
He raced across the Styx,
His very special bailiwicks;
His boat was as light as a cotton wad.

На ярмарку як слобожане
Або на красному торгу
До риби товпляться миряне,
Було на сьому так лугу.
Душа товкала душу в боки,
І скрекотали, мов сороки;
Той пхався, той сунувсь, інший ліз:
Всі м'ялися, перебирались,
Кричали, спорили і рвались
І всяк хотів, його щоб віз.

Як гуща в сирівці іграє,
Шиплять, як кваснуть, буряки,
Як против сонця рій гуляє,
Гули сі так небораки,
Харона, плачучи, прохали,
До його руки простягали,
Щоб взяв з собою на каюк;
Но сей того плачу байдуже,
На просьби уважав не дуже,
Злий з сина був старий дундук.

І знай, що все веслом махає
І в морду тиче хоч кому,
Од каюка всіх одганяє
А по вибору своєму
Потрошечку в човен саджає
І зараз човен одпихає,
На другий перевозить бік;
Кого не візьме, як затнеться,
Тому сидіти доведеться,
Гляди — і цілий, може, вік.

Еней в кагал сей як убрався,
Щоб зближитися к порому,
То з Палінуром пострічався,
Штурмановав що при йому.
Тут Палінур пред ним заплакав,
Про долю злу свою балакав,
Що через річку не везуть;
Но баба зараз розлучила,
Енею в батька загвоздила.
Щоб довго не базікав тут.

Попхались к берегу поближче.
Прийшли на самий перевіз,
Де засмальцований дідище
Вередовав, як в греблі біс.
Кричав, буцімто навіжений,
І кобенив народ хрещений,
Як водиться в шинках у нас;
Досталось родичам сердешним,
Не дуже лаяв словом гречним,
Нехай же зносять в добрий час.

Oh, what a crowd was there!
Like on a market day,
Where people pushed and did not care
If anyone was in their way.
They stuck their thumbs into those people's eyes,
Who tried to push ahead with piercing cries,
The others pressed and shoved to get a ride,
And all of them were ruffling, hating,
And shouting, quarreling and lacerating
Their neighbours, for they wished to be inside.

Just like the sediment that foams in kvass,
Or like fermenting red beets turning sour,
Or like above a field of grass
Flies swarming for many an hour,
So were the souls imploring Charon, the Whim,
Extending their soliciting hands to him
To take them on his boat,
But he remained uncaring,
Barbaric, cold and swearing.
That vicious, dirty goat.

He swung his rudder pole
And pushed it into everybody's snout,
He kept away each soul
That he disliked and oft applied the clout.
And when he had a load,
He grabbed his oar and rowed
Straight to the other shore.
And when it was his whim,
He'd leave a soul out on a limb
To wait a century or more.

Aeneas joined the souls in order to be sure
That he wouldn't miss the boat.
He bumped into one Palinoor.
His former steersman when they were afloat.
The man began to remonstrate
And, weeping, to complain about his fate.
For they ignored him and such crap.
The hag here had to intervene
And like a vicious wolverine
Told him to shut his trap.

They moved much nearer and could squeeze
Between those waiting for their turn,
Where that old fart besmeared with grease,
Was like a deuce without concern.
That swearing, screaming bloke
Mocked and abused the Christian folk,
As they do so in our public house,
And no one ever heard
From him a decent word,
They just endured that ugly louse.

Харон, таких гостей уздрівши,
Оскілками на їх дививсь,
Як бик скажений заревівши,
Запінивсь дуже і озливсь:
"Відкіль такії се мандрьохи,
І так уже вас тут не трохи,
Якого чорта ви прийшли?
Вас треба хати холодити!
Вас треба так опроводити,
Щоб ви і місця не найшли.

Геть, преч, вбирайтесь відсіль к чорту,
Я вам потиличника дам;
Поб'ю всю пику, зуби, морду,
Аж не пізна вас дідько сам;
Ійон же як захрабровали,
Живі сюди примандровали,
Бач, гиряві, чого хотять!
Не дуже я на вас поквапліось,
Тут з мертвими ось не управліось,
Що так над шиєю стоять".

Сівілла бачить, що не шутка,
Бо дуже сердиться Харон,
Еней же був собі плохутка,
Дала стариганю поклон:
"Та ну, на нас лиш придивися, —
Сказала, — дуже не гнівися,
Не сами ми прийшли сюди;
Хіба ж мене ти не пізнаєш,
Що так кричиш на нас, гукаєш,
Оце невидані біди!

Ось гляньте що оце такеє!
Утихомирся, не бурчи;
Ось деревце, бач, золотеє,
Тепер же, коли хоч, мовчи"
Потім все дрібно розказала,
Кого до пекла проводжала,
До кого, як, про що, за чим...
Харон же зараз схаменувся,
Разів з чотири погребнувся
І з каючком причалив к ним.

Еней з Сівіллою своєю,
Не мішкавши, в човен ввійшли;
Кальною річкою сією
На той бік в пекло попливли;
Вода з розколини лилася,
Що аж Сівілла піднялася,
Еней боявсь, щоб не втонуть,
Но пан Харон наш потрудився,
На той бік так перехопився,
Що нільзя оком ізмилнуть.

When Charon noticed them,
His rage became unstoppable.
His lips were covered with thick phlegm,
He roared like some frenetic bull.
"Where are they from? We are not short
Of vagabonds of this bad sort!
What devil brought here this disgrace?
You should be led around,
No home for you should e'er be found,
You don't deserve a steady place!

Go to the deuce! Be off with you!
I'll box your ears! I'll break your neck!
I'll beat your kisser black and blue,
I'll make of you a shitty wreck!
They in Ionia succeeded to survive
And came herein alive.
Now, look at them, what they demand!
I am not in a hurry
To take you to the ferry,
I move the spirits to the fairy-land."

Sivilla saw it was no joke,
For Charon was so mad.
Aeneas was a timid bloke,
She bowed to that old cocky nut and said:
"Just take a look at us,
And don't make so much fuss,
We didn't come here on our own.
You yell and rage
At me in my old age.
Don't you remember me, the old sweet crone?

Now look, good people, look at that!
Calm down and do not rave.
D'you see this golden branch, you, river rat?
Shut up and do not misbehave!"
And then she told all in detail so well
Whom she had led to Hell,
And why it was her chore...
Old Charon changed his mind,
And being not unkind,
He brought the ferry to the shore.

Aeneas and the hag
In haste were in the ferry,
Which glided fast without a snag,
The two were anxious, but not merry.
The water leaked into the boat,
Sivilla had to lift her coat.
Aeneas feared lest they go down,
But Charon did his best,
He paddled like obsessed,
There was no chance to drown.

Приставши, висадив на землю;
Взяв пів-алтина за труди,
За працьовиту свою греблю,
І ще сказав, іти куди.
Пройшовши відсіль гонів з двоє,
Побравшись за руки обоє,
Побачили, що ось лежав
У бур'яні бровко муругий,
Три голови мав пес сей мурий,
Він на Енея загарчав.

Загавкав грізно в три язики,
Уже був кинувсь і кусать,
Еней підняв тут крик великий,
Хотів чимдуж назад втікать.
Аж баба хліб бровку шпурнула
І горло глевтяком заткнула,
То він за кормом і погнавсь;
Еней же з бабою старою,
То сяк, то так, попід рукою,
Тихенько од бровка убравсь.

Тепер Еней убрався в пекло,
Прийшов зовсім на інший світ;
Там все поблідло і поблекло,
Нема ні місяця, ні звізд,
Там тілько тумани великі,
Там чути жалобнії крики,
Там мука грішним не мала,
Еней з Сівіллою гляділи,
Якії муки тут терпіли,
Якая кара всім була.

Смола там в пеклі клекотіла
І грілася все в казанах,
Живиця, сірка, нефть кипіла;
Палав огонь, великий страх!
В смолі сій грішники сиділи
І на огні пеклись, горіли,
Хто, як, за віщо заслужив.
Пером не можна написати,
Не можна і в казках сказати.
Яких було багацько див.

Панів зате там мордовали
І жарили зо всіх боків,
Що людям льготи не давали
І ставили їх за скотів.
Зате вони дрова возили,
В болотах очерет косили,
Носили в пекло на підпал.
Чорти за ними приглядали,
Залізним пруттям підганяли,
Коли який з них приставав.

And when they disembarked,
Aeneas paid him for his work,
And then the ferryman had barked
Which way to go and what to shirk.
And so, they walked while holding hands,
For such were their safeguard demands.
They spied the Cerberus on prowl
Inside a clump of weed,
He was a three-heads breed.
They spied Aeneas and began to growl.

The three snouts bayed a triple bark
And made a move to bite,
Aeneas was an easy mark.
He, terrified, was ready to take flight.
Sivilla threw a hunk of bread
To Cerberus, who, underfed,
Raced after it to have a feast.
Aeneas and his guide
Were able to continue their stride,
Escaping thus from that demented beast.

Aeneas was at last in Hell.
He found himself in some strange world,
Where all was different. The spirits had to dwell
In darkness, where all things were curled.
A swirling fog impaired his eyes,
He saw not much, but heard heartrending cries
Of tortured souls. Aeneas and Sivilla looked
At how they paid for crimes
Not seldom, - at all times,
How they were burned and cooked.

Hot pitch was ready in the subterene
In kettles and enormous pots,
Besides, of resin, sulphur, and of kerosene
Was always lots and lots.
In that hot pitch the sinners sat
No matter who, a beggar or an aristocrat,
They all were punished for their sins.
One has no words in order to depict,
Or tell in any dialect
The things that make you wince.

The landlords were tormented
For having been unfair
To common folks whose pain was so augmented
In slavery they had to bear.
For this, the landlords had to cart
The firewood and reeds to start
The blaze as ordered by the devils' leadership.
The former pompous squires
Were forced to tend the fires,
Or they were beaten with a whip.

Огненним пруттям оддирали
Кругом на спину і живіт.
Себе що сами убивали,
Яким остив наш білий світ.
Гарячим дьогтем заливали,
Ножами під боки штрикали,
Щоб не хапались умирать.
Робили рознії їм муки,
Товкли у мужчирях їх руки,
Не важились щоб убивать.

Багатим та скупим вливали
Розтопленеє срібло в рот,
А брехунів там заставляли
Лизать гарячих сковород;
Які ж із роду не женились
Та по чужим куткам живились,
Такі повішані на крюк,
Зачеплені за теє тіло,
На світі що грішило сміло
І не боялося сих мук.

Всім старшинам тут без розбору,
Панам, підпанкам і слугам
Давали в пеклі добру хльору,
Всім по заслузі, як котам.
Тут всякії були цехмістри,
І ратмани, і бургомістри,
Судді, підсудки, писарі,
Які по правді не судили,
Та тілько грошики лупили
І одбирали хабарі.

І всі розумні филозопи,
Що в світі вчились мудровать;
Ченці, попи і крутопопи,
Мирян щоб знали научать:
Щоб не вганялись за гривнями,
Щоб не возились з попадями
Та знали церков щоб одну;
Ксьондзи до баб щоб не іржали,
А мудрі звізд щоб не знімали —
Були в огні на самім дну.

Жінок своїх що не держали
В руках, а волю їм дали,
По весіллях їх одпускали,
Щоб часто в приданках були,
І до півночі там гуляли,
І в гречку деколи скакали,
Такі сиділи всі в шапках,
І з превеликими рогами,
З зажмуреними всі очами,
В кип'ячих сіркой казанах.

All those who died
By their own hand,
For they were never satisfied,
And could not stand
The humdrum world, not any more,
It was for them a constant bore,
They were subjected to sadistic pain
By being skinned and fried;
Lest they resort to suicide,
Their hands were crushed again.

The wealthy misers had
Some melted silver poured
Into their mouths, while mad
And shameless liars roared
With pain, for they were forced to lick
The red-hot pans. The bachelors, lovesick
Who looked for sex with someone's wife,
Were hanging from the hook
For everyone to look
At their sex organs in the afterlife.

Officials, who in life fared well,
The landlords, lordlings, aristocrats
Were having now hard time in Hell,
Like those proverbial punished cats.
Here were the masters of the guild,
Some specialists and very skilled,
As well, the judges, jurymen and scribes,
For whom the truth was not the rule,
But their own pockets full
Of shameless bribes.

And all philosophers and sages,
Who learned how to philosophize,
Monks, priests, of many ranks and stages,
Who studied how to sermonize;
The laymen who paid much attention
To worldly goods and their expansion,
They should know church and nothing more.
The priests were not allowed to neigh
Like stallions as soon as they
Saw dames. They simmered at the kettle's core.

All husbands who could not control
Their wives and were with them too soft,
Who let them at the weddings troll,
They were invited guests there oft,
They danced there till midnight,
Committing there adultery forthright,
Such people sat with headgear on,
With their eyes closed,
For they were not supposed
To see their partners in the huge cauldron.

Батьки, які синів не вчили.
А гладили по головах.
І тільки знай, що їх хвалили,
Кипіли в нефті в казанах.
Що через їх синки в ледащо
Пустилися, пішли в нінащо,
А послі чубили батьків
І всею силою бажали,
Батьки щоб швидше умирали,
Щоб їм прийнятись до замків,

І ті були там лигоминці,
Піддурювали що дівок,
Що в вікна дрались по драбинці
Під темний, тихий вечерок;
Що будуть сватать їх, брехали,
Підманювали, улещали,
Поки добрались до кінця:
Поки дівки од перечосу
До самого товстіли носу,
Що сором послі до вінця.

Були там купчики проворні,
Що їздили по ярмаркам
І на аршинець на підборний
Поганий продавали крам.
Тут всякії були пронози,
Перекупки і шмаровози,
Жиди, міняйли, шинкарі,
І ті, що фиги-миги возять,
Що в баклагах гарячий носять,
Там всі пеклися крамарі.

Паливоди і волоцюги,
Всі зводники і всі плути;
Ярижники і всі п'янюги,
Обманщики і всі моти,
Всі ворожбити, чародії,
Всі гайдамаки, всі злодії,
Шевці, кравці і ковалі.
Цехи: різницький, коновальський,
Кушнірський, ткацький, шаповальський, —
Кипіли в пеклі всі в смолі.

Там всі невірні і християне,
Були пани і мужики,
Була тут шляхта і міщане,
І молоді, і старики;
Були багаті і убогі,
Прямі були і кривоногі.
Були видющі і сліпі,
Були і штатські, і воєнні,
Були і панські, і казенні,
Були миряни і попи.

The fathers, who didn't teach their boys
The decent way of life and used to overween
Them, praising their moronic joys,
Were boiling now in kerosene.
It was their fault their sons turned out
To be their worthless sprout,
Who later clashed with them
And wished with all their heart
That fathers would depart
And they would plunder after requiem.

As well, some bucks were here who lied,
They used to cheat the girls and crept
Up to their windows and inside
In darkness while the parents slept.
They made the girls believe they came to woo,
It was, as it turned out, not true,
Until they got what they desired.
The girls were in a bad position,
They could not hide their true condition,
They were ashamed for being so bemired.

Adroit shopkeepers were there, too,
They used to go to many fairs
And cheated with hullabaloo
While peddling worthless wares.
There were all kinds of cunning rogues,
And small retailers, but big brogues,
And Jews, the money hoarding rats,
The tavern keepers,
As well outrageous interest reapers,
They all were boiling in huge vats.

The hot-brained fellows and wife-beaters,
The vagabonds and tramps,
And drunkards and all cheaters.
Disgraceful, shameless scamps,
All fortune tellers, sorcerers,
And haidamaks, extortioners,
The cobblers, tailors who grew rich.
All members of the guilds,
All experts in their special fields,
They all were boiling in black pitch.

With them were Christians and smug atheists,
All common people and nobility,
Aristocrats, nonconformists,
Hot-blooded youth and oldsters with debility.
The poor, the very rich,
They all were boiling in the pitch.
Some could not hear, and some were blind,
The office clerk-degenerates,
The landlords and the celibates,
And clerics with the earthworm's mind.

Гай! Гай! та нігде правди діти.
Брехня наробить лиха більш:
Сиділи там скучні пії́ти,
Писарчуки поганих вірш,
Великії́ терпіли муки:
їм зв'язані були і руки,
Мов у татар терпіли плін.
Оттак і наш брат попадеться,
Що пише, не остережеться,
Який же втерпить його хріні.

Якусь особу мацапуру
Там шкварили на шашлику,
Гарячу мідь лили за шкуру
І розпинали на бику.
Натуру мав він дуже бридку,
Кривив душею для прибитку.
Чужеє отдавав в печать:
Без сорому, без бога бувши
І восьму заповідь забувши,
Чужим пустився промишлять.

Еней як відсіль відступився
І далі трохи одійшов,
То на другеє нахопився,
Жіночу муку тут найшов.
В другім зовсім сих каравані
Піджарьовали, як у бані,
Що аж кричали на чім світ;
Оці то галас ісправляли,
Гарчали, вили і пищали.
Після куті мов на живіт.

Дівки, баби і молодиці
Кляли себе і ввесь свій рід,
Кляли всі жарти, вечерниці,
Кляли і жизнь, і білий світ:
За те їм так там задавали,
Що через міру мудровали
І верховодили над всім:
Хоть чоловік і не онеє,
Коли же жінці, бачиш, теє,
Так треба угодити їй.

Були там чесні пустомолки,
Що знали весь святий закон,
Молилися без остановки
І били сот по п'ять поклон,
Як в церкві між людьми стояли
І головами все хитали;
Як же були на самоті,
То молитовники ховали,
Казились, бігали, скакали
І гірше дещо в темноті.

Oh well, what can you do with liars?
They cause much harm and woes;
In Hell were boring versifiers
And writers of a humdrum prose.
They were tormented till they cried,
Because their hands were firmly tied,
As if they were in Tartar slavery.
Some writers' fall was hard,
For they were never on their guard
And wrote what was unsavory.

A beastly monster for some sin
Was roasted on a spit,
They poured upon his skin
A molten copper while the skin was slit,
Stretched on a bull for extra pain,
Because he cheated folks for his own gain.
He had no shame or fear
Of God and his damnation,
That's why his best-liked occupation
Was thievery; he was a racketeer.

Aeneas left that place and went
Not very far away,
When he, to his bewilderment,
Was witnessing the dames' doomsday.
The females who were roasted
Like in a vapor-bath and toasted,
Were screaming with no break.
They made a terrible uproar,
They howled and growled, and swore,
As if they had a bellyache.

Maids, women and young wives
Condemned themselves and all the womanhood,
They cursed the nightly parties and their lives,
They cursed the life which they so little understood.
Now, every wife was being paid
For having been a clever maid,
With her superiority,
Although her husband didn't want to,
But she, well, how to say it, gave a clue,
And she enjoyed the sexual priority.

Among them were devout dames, too,
Who knew the sacred law taught by the priest.
They bowed till they were blue,
Five hundred times at least.
While standing with the worshippers in church,
They faked the virtue of a weeping birch;
But when they were in solitude,
They hid their prayer books,
Like crazy jumped from nooks to nooks;
At night in darkness, they were less subdued.

Були і тії там панянки,
Що наряджались на показ:
Мандрьохи, хльорки і діптянки,
Що продають себе на час.
Сі в сірці і смолі кипіли
За те, що жирно дуже їли
І що їх не страшив і піст;
Що все прикушовали губи,
І скалили біленькі зуби,
І дуже волочили хвіст.

Пеклись тут гарні молодиці,
Аж жаль було на них глядіть,
Чорняві, повні, милолиці;
І сі тут мусили кипіть,
Що замуж за старих ходили
І мишаком їх поморили,
Щоб послі гарно погулять
І з парубками поводитись,
На світі весело нажитись
І не голодним умирать.

Якіїсь мучились там птахи
З куделями на головах;
Се чесній, не потіпахи,
Були тендітні при людях;
А без людей — не можна знати,
Себе чим мали забавляти,
Про те лиш знали до дверей.
Їм тяжко в пеклі докоряли,
Смоли на щоки наліпляли,
Щоб не дурили так людей.

Бо щоки терли манією,
А блейвасом і ніс, і лоб,
Щоб краскою, хоч не своєю,
Причаровать к собі кого б;
Із ріпи підставляли зуби,
Ялозили все смальцем губи,
Щоб підвести на гріх людей;
Пиндючили якіїсь бочки,
Мостили в пазусі платочки,
В которих не було грудей.

За сими по ряду шкварчали
В розпалених сковородах
Старі баби, що все ворчали.
Базікали о всіх ділах.
Все тілько старину хвалили,
А молодих товкли та били,
Не думали ж, які були,
Іще як сами дівували,
Та з хлопцями як гарцювали,
Та й по дитинці привели.

There were young girlies there,
Who dressed intriguingly for men:
They advertised themselves with flair
And sold their bodies in their den.
They were now boiling in black pitch.
For they ate food too fatty and too rich.
To fasting, they said "No!"
They always slightly bit their lips
To show their snow-white teeth as tips,
They swayed their buttocks to and fro.

As well, some beautiful young gals,
Black-browed, well-shaped and pretty,
Were boiling there. Those poor eroticals
Were doomed, oh, what a pity!
A codger would wed a coquette
And she would poison him to get
His wealth to have a lot of fun
With younger boys,
To live a life of joys,
And not to die outdone.

Some extraordinary birds
With curled hair on their heads
Were tortured. No bad words
Were said about them, none what shreds
Dark secrecies. One could not know
How they could find their gigolo.
The truth stayed shut behind the door.
They were reproached in Hell severely,
They smeared their faces with pitch drearily,
Lest they belie the people more.

They rubbed their cheeks with some red paint,
The nose and forehead with white powder
In order to entice with that false taint
And their allurement would be louder.
With turnip teeth and lips besmeared with lard,
They hoped it would not be too hard
To get a tempted male.
They used stiff padding and long stripes,
If they were just the types
Whose breasts were small and frail.

Behind them were in frying pans
Old sizzling screeching crones.
They screamed about misfired plans,
Their pleasures and arthritis in their bones.
They always praised the days of yore,
But youngsters' deeds made their eyes sore.
They readily forgot their own young life,
How they were sinning with young boys,
How they delighted in sex joys,
Got pregnant being no one's wife.

Відьом же тут колесували
І всіх шептух і ворожок.
Там жили з них чорти мотали
І без ветушки на клубок;
На припічках щоб не орали,
У комини щоб не літали,
Не їздили б на упирях;
І щоб дощу не продавали,
Вночі людей щоб не лякали,
Не ворожили на бобах.

А зводницям таке робили,
Що цур йому вже і казать,
На гріх дівок що підводили
І сим учились промишлять;
Жінок од чоловіків крали
І волоцюгам помагали
Рогами людський лоб квітчать;
Щоб не своїм не торговали,
Того б на одкуп не давали.
Що треба про запас держать.

Еней там бачив щось немало
Кип'ящих мученіць в смолі,
Як з кабанів топилось сало,
Так шкварилися сі в огні;
Були і світські, і черниці,
Були дівки і молодиці,
Були і паньї, й панночки;
Були в свитках, були в охвотах,
Були в дульєтах і в капотах,
Були всі грішні жіночки.

Но се були вже осужденні,
Які померли не тепер;
Без суду ж не палив пекельний
Огонь, недавно хто умер.
Сі всі були в другім загоні,
Якби лошата або коні,
Не знали попадуть куда;
Еней, на перших подивившись,
І о бідах їх пожурившись.
Пішов в другії ворота.

Еней, ввійшовши в сю кошару,
Побачив там багацько душ,
Вмішавшися між сю отару,
Як між гадюки чорний уж.
Тут розні душі походжали,
Все думали та все гадали,
Куди-то за гріхи їх впруть.
Чи в рай їх пустять веселитись,
Чи, може, в пекло пошмалитись
І за гріхи їм носа втруть.

The witches suffered pains,
Their spines were crushed on wheels,
The devils wound their veins
And arteries on reels.
For ploughing peasants' hearths was sin
And using chimneys to get in;
They agonized for riding ghouls,
Were tortured terribly in Hell,
Because they used to sell
Rain water to some superstitious fools.

What did they do to those bawds, who seduced
And pushed the girlies into sex and sin?
It wouldn't be right, if I here introduced
The words about what they were dealing in.
They stole the husbands' wives
And helped the pimps destroy their lives,
They helped adorn the human heads with horns;
Lest they trade with what didn't belong to them,
And lest they ransom what we all condemn,
Lest they do what the world reproves and scorns.

Aeneas saw firsthand
The female sufferers as the entire
Big crowd of women melted and
Their fat was sizzling in the fire.
Among them even were some nuns
Who loved the carnal play and not just once;
There were some girls and some young wives,
Some maidens and some aged maids,
Some fashionable dames with lovely braids,
Who led the clandestine, immoral lives.

They all had died long time ago
And were condemned to burn.
However, those who suffered the death blow
Just recently, were waiting for their turn.
It was a larger and imposing group,
Like horses held in some enormous coup,
Not knowing yet their fate.
Aeneas looked at them with deep regret,
Expressed his sympathy for what they'll get
And headed for another gate.

Aeneas stood in that enclosure
Among the souls as countless as snow flakes.
He tried to keep his cool composure
Just like a garter snake among the rattlesnakes.
Here, souls kept ambulating
And steadily deliberating
A question: where they would be put:
Into the heaven to rejoice,
Or, maybe, said some other voice,
A punishment for your transgression was afoot.

Було їм вільно розмовляти
Про всякії свої діла,
І думати і мізковати —
Яка душа, де, як жила.
Багатий тут на смерть гнівився,
Що він з грішми не розлічився,
Кому і кілько треба дать,
Скупий же тосковав, нудився,
Що він на світі не нажився,
І що не вспів і погулять.

Сутяга толковав укази
І що то значить наш Статут;
Розказовав свої прокази,
На світі що робив сей плут.
Мудрець же фізику провадив,
І толковав якихсь монадів,
І думав, відкіль взявся світ?
А мартопляс кричав, сміявся,
Розказовав і дивовався,
Як добре знав жінок дурить.

Суддя там признавався сміло,
Що з ґудзиками за мундир
Таке переоначив діло,
Що, може б, навістив Сибір;
Та смерть ізбавила косою,
Що кат легенькою рукою
Плечей йому не покропив.
А лікар скрізь ходив з ланцетом,
З слабительним і спермацетом
І чванився, як людей морив.

Ласощохлисти походжали,
Всі фертики і паничі,
На пальцях ногтики кусали,
Розпринди вшись, як павичі;
Все очі вгору піднімали,
По світу нашому вздихали,
Що рано їх побрала смерть;
Що трохи слави учинили,
Не всіх на світі подурили,
Не всім успіли мордую втерть,

Моти, картьожники, п'янюги
І весь проворний чесний род;
Лакеї, конюхи, і слуги,
Всі кухарі і скороход,
Побравшись за руки, ходили
І все о плутнях говорили,
Які робили, як жили,
Як паній і панів дурили,
Як по шинках вночі ходили
І як з кишень платки тягли.

They were permitted to discuss
Their various past deeds
Both odious and slanderous,
Each soul, its former whereabouts and needs.
A capitalist was fuming, for
He didn't crush his competitor,
Nor what he failed to leave in his last will.
A miser grieved and pined away
Because he missed life's pleasure play,
For that he had no time nor skill.

A specialist explained complex decrees
And what the Statutes meant.
He cited his antipodes
And that the fraud was evident.
A scientist taught Physics, too.
About the monads and he also knew
A lot about the Universe and thought
About its origin; a fool, surprised,
Laughed, talked a lot and cried
How easily the women could be bought.

A judge had readily confessed
That he had overlooked just like a juvenile
The buttons on the costume breast,
For which the sentence was Siberian exile.
But Mister Death was blithe,
He gave a hand with his sharp scythe
And so, the hangman could not shed
The judge's blood. A medic doc was walking
With his small lancet, proudly talking
About how many people he killed dead.

The lovers of sweet cakes paraded
With good-for-nothings and their likes.
They bit their fingernails; their hair unbraided,
Behaved like peacocks and like tykes.
They raised their eyes up to the sky,
Were in the mood to sigh,
Regretting that their death was premature.
They could earn some more fame
By fooling many a dame,
Or beating up many a boor.

Card players, squanderers and drunks,
And all the skillful decent human race,
And lackeys, stablemen and punks,
The cooks, fast walkers in the populace,
Were strolling hand in hand
Discussing matters, mean and grand,
And how they lived and misbehaved,
How they deceived their masters,
About their nightly tavern blasters,
About the things, fine and depraved.

"На мене більш не женихайся...
Не лізь! Бо розіб'ю і ніс!"

"You stay away from me, you bore!
Or I will break your nose!"

Як по дорозі повстрічався.
З громадою знакомих душ.

Where he had come across
A group of his acquainted souls.

Там придзигльованки журились,
Що нікому вже підморгнуть,
За ними більш не волочились,
Тут їх заклекотіла путь;
Баби тут більш не ворожили
І простодушних не дурили.
Які ж дівок охочі бить,
Зубами з серця скреготали,
Що наймички їх не вважали,
І не хотіли їм годить.

Еней уздрів свою Дідону,
Ошмалену, мов головня,
Якраз по нашому закону
Пред нею шапочку ізняв:
"Здорова! Глянь... де ти взялася?
І ти, сердешна, приплелася
Із Картагена аж сюда?
Якого біса ти спеклася,
Хіба на світі нажилася?
Чорт мав тобі десь і стида.

Така смачная молодиця,
І глягнь! Умерла залюбки...
Рум'яна, повна, білолиця,
Хто гляне, то лизне губки;
Тепер з тебе яка утіха?
Ніхто не гляне і для сміха,
Навік тепер пропала ти!
Я, далебі, в тім не виною,
Що так роз'їхався з тобою,
Мені приказано втекти.

Тепер же, коли хоч, злигаймось
І нумо жить так, як жили,
Тут закурім, заженихаймось,
Не розлучаймось ніколи;
Ходи, тебе я помилую,
Прижму до серця — поцілую".
Йому ж ДІдона на одріз
Сказала: "К чорту убирайся,
На мене більш не женихайся.
Не лізь! Бо розіб'ю і ніс!"

Сказавши, чорт зна де пропала,
Еней не знав, що і робить,
Коли б яга не закричала,
Що довго годі говорить,
То, може б, там і застоявся,
І, може, той пори дождався,
Щоб хто і ребра полічив:
Щоб з вдовами не женихався,
Над мертвими не наглумлявся.
Жінок любов'ю не морив.

There, all coquettes became dejected,
Nobody lent to them an ear,
They were unwanted and rejected,
And so thus ended their career.
Old women weren't divining any more,
And did not spread their lore.
All those who liked to beat
Their maidens, gnashed their teeth in rage,
For they disliked their patronage
And their degrading treat.

Aeneas bumped into his Dido, gee!
Scorched like a fire-stick.
In line with our custom, he
Behaved well, acting chivalric:
Took off his hat: "How are you, dear!
How come that you are here?
So far from Carthage, oh, well, well!
Why have you burnt yourself like that?
You have not lived enough, you, pussy cat!
Weren't you ashamed to go so soon to Hell?

You were a heavenly sweet taste,
And look! You died with pleasure...
So rosy-cheeked, well-shaped, white-faced,
And everybody loved you beyond measure.
What joy can you give now?
Who wants to see your blackened brow?
What was your purpose to achieve?
Believe me, it's not true
That I desired to depart from you,
For I was told to leave.

If you want now, then let us stay
Together, let us live as we used to;
Let's start to revel, let's do it every day,
Let's never part, let's start anew,
Come now, I want to fondle you, to press
You to my heart and to caress..."
And Dido hissed to him: "Don't come too close!
You go to hell! Don't touch me any more!
You stay away from me, you bore!
Or I will break your nose!"

So, having said that, she disappeared.
Aeneas did not know what he should do,
But his companion, the witch, had sneered:
"Enough of that dumb rendezvous!"
Perhaps he would have stayed right there
Until some devil-may-care
Archfiend would break his every bone.
Lest he play some romantic games
With widows and some dreaming dames,
Lest he cause pain to some wholehearted crone.

Еней з Сівіллою попхався
В пекельную подалі глуш:
Як по дорозі повстрічався
З громадою знакомнх душ.
Тут всі з Енеєм обнімались,
Чоломкались і цілувались,
Побачивши князька свого;
Тут всяк сміявся, реготався,
Еней до всіх їх доглядався,
Знайшов з троянців ось кого:

Педька, Терешка, Шеліфона,
Панька, Охріма і Харка,
Леська, Олешка і Сізьона,
Пархома, Їська і Феська,
Стецька, Ониська, Опанаса,
Свирида, Лазаря, Тараса,
Були Денис, Остап, Овсій
І всі троянці, що втопились,
Як на човнах з ним волочились,
Тут був Вернигора Мусій.

Жидівська школа завелася,
Великий крик всі підняли,
І реготня де не взялася,
Тут всяку всячину верзли;
Згадали чорт знає колишнє.
Балакали уже і лишнє,
І сам Еней тут розходився;
Щось балагурили довгенько,
Хоч ізійшлися і раненько,
Та пан Еней наш опізнився.

Сівіллі се не показалось,
Що так пахолок застоявсь,
Що дитятко так розбрехалось,
Уже і о світі не знавсь;
На його грізно закричала,
Залаяла, запорощала,
Що аж Еней ввесь затрусивсь.
Троянці также всі здригнули
І врозтіч, хто куди, махнули,
Еней за бабою пустивсь.

Ішли, і якби не збрехати,
Трохи не з пару добрих гін,
Як ось побачили і хати,
І ввесь Плутонів царський дім.
Сівілла пальцем указала
І так Енеєві сказала:
"От тут і пан Плутон живе
Із Прозерпіною своєю.
До їх-то на поклон з гіллею
Тепер я поведу тебе'".

He and Sivilla, his strict boss,
Pushed right into the hellish holes,
When he had come across
A group of his acquainted souls.
They hugged Aeneas, his whole clique,
Kissed one another on the cheek,
So thrilled to see their chief again.
They roared with laughter,
So glad to meet in the hereafter;
Here are the names of those ecstatic men:

Tereshko, Peter, Shelifon,
Panko, Okhrym, Kharko,
Oleshko, Lesko and Sizon,
Parkhom, Iisko and Fesko,
Stetsko, Onysko, Opanas,
Svyryd, and Lazar, and Taras,
Denys, Ostap, Ovsii,
And all the men who had to drown,
Who were with him, and went all down,
Here was Vernyhora Musii.

The meeting was a loud affair,
As if it was a Jewish school,
Loud laughter sounded everywhere,
So, everybody talked and none was cool.
They reminisced about the past,
The subject was so vast,
Aeneas, too, was in the mood to prate.
That noisy throng
Was talking very long,
That's why Aeneas was too late.

Sivilla did not like at all
His staying with those males,
As he was spinning in his drawl
His humorous cock-and-bull tales.
She screamed at him severely,
And scolded him austerely,
Which made him shake.
The Trojans, too, in great dismay
Ran helter-skelter whichever way.
Aeneas followed her for friendship's sake.

To tell the truth, they walked at least
Two miles across a great expanse,
When suddenly they saw in the east
God Pluto's royal manse.
Sivilla pointed with her finger
And told Aeneas, her close clinger:
"God Pluto and Proserpina, his spouse,
Live here. You bow to them. Beware,
Hold this green twig when you are there,
I will accompany you into the house."

Еней, бідняжка, ізлякався,
І ввесь, як крейда, побілів.

The poor Aeneas, terrified,
Turned white in face like lime.

І ласощі все тілько їли,
Сластьони, коржики, стовпці.

They ate some various tid-bits,
Sweet cakes and buns.

І тілько що прийшли к воротам,
І в двір пустилися чвалать,
Як баба бридка, криворота:
"Хто йде?"— їх стала окликать.
Мерзенне чудо се стояло
І било під двором в клепало,
Як в панських водиться дворах;
Обмотана вся ланцюгами,
Гадюки вилися клубками
На голові і на плечах.

Вона без всякого обману
І щиро без обиняків
Робила грішним добру шану,
Ремнями драла, мов биків;
Кусала, гризла, бичувала,
Кришила, шкварила, щипала,
Топтала, дряпала, пекла.
Порола, корчила, пиляла,
Вертіла, рвала, шпиговала
І кров із тіла їх пила.

Еней, бідняжка, ізлякався,
І ввесь, як крейда, побілів,
І зараз у яги спитався,
Хто їй так мучити велів?
Вона йому все розказала
Так, як сама здорова знала,
Що в пеклі є суддя Еак;
Хоть він на смерть не осуждає,
Та мучити повеліває,
І як звелить — і мучать так.

Ворота сами одчинились —
Не смів ніхто їх задержать,
Еней з Сівіллою пустились,
Щоб Прозерпіні честь оддать.
І піднесли їй на болячку
Ту суто золоту гіллячку,
Що сильно так вона бажа.
Но к ній Енея не пустили,
Прогнали, трохи і не били.
Бо хиріла їх госпожа.

А далі вперлися в будинки
Підземного сього царя,
Ні гич, ні гаріля пилинки,
Було все чисто, як зоря;
Цвяховані були там стіни
І вікна всі з морської піни;
Шумиха, оливо, свинець,
Блищали міді там і криці,
Всі убрані були світлиці;
По правді, панський був дворець.

As soon as they went through the gate,
And started walking to the door,
A hooked-mouth hag began to vociferate:
"Who's there? What do you come for?"
The monster now began to bang
On something hard; that clang
Was common in the houses of the bigoted.
The ogre was all bound
With iron chains around
Her hips. She had some vipers on her head.

And she, without deception,
Sincere and so unmerciful,
Would give a sinner quite a good reception
By flaying him as though he were a bull.
She hit, and gnawed, and whipped,
Cut up, and fried and ripped,
Stomped, scratched, and cut apart,
Contorted, slashed and jabbed,
Drilled holes, and tore, and stabbed,
Then drank his blood straight from the heart.

The poor Aeneas, terrified,
Turned white in face like lime.
He asked the hag who would decide
To torture others for their crime.
She told him everything regarding Hell,
Whatever she knew very well.
In Hell there is a judge, a clever gent,
Although he never sentences to death,
But in the very same breath
Permits the devils to torment.

The door flew open, none was there
To lead them straight to see Proserpine.
Aeneas and Sivilla were
Prepared to bend to her their knee.
They had for her the golden branch
To cure her sharp pain avalanche.
That's what she wanted very badly,
But he was not allowed near her,
They chased him off like some low cur,
For she was suffering so madly.

The buildings they came to were so robust!
The owner was the subterranean tsar.
One couldn't detect a speck of dust,
All was agleam like some bright star.
The walls were trimmed with nails; the dome
And windowpanes were from sea foam.
The rooms were ornamented
With gold and copper;
To make them livable and proper
For him, the rooms were scented.

Еней з ягою розглядали
Всі дива там, які були,
Роти свої пороззявляли
І очі на лоби п'яли;
Проміж собою все зглядались,
Всьому дивились, осміхались,
Еней то цмокав, то свистав.
От тут-то душі ликовали,
Що праведно в миру живали,
Еней і сих тут навіщав.

Сиділи, руки поскладавши,
Для них все празники були;
Люльки курили, полягавши,
Або горілочку пили,
Не тютюнкову і не пінну,
Но третьопробну, перегінну,
Настояную на бодян:
Під челюстями запікану,
І з ганусом, і до калгану,
В ній був і перець, і шапран.

І ласощі все тілько їли,
Сластьони. коржики, стовпці,
Варенички пшеничні, білі,
Пухкі з кав'яром буханці;
Часник, рогіз, паслін, кислиці,
Козельці, терн, глід, полуниці,
Крутії яйця з сирівцем
І дуже вкусную яєшню,
Якусь німецьку, не тутешню,
І запивали все пивцем.

Велике тут було роздолля
Тому, хто праведно живе,
Так, як велике безголов'я
Тому, хто грішну жизнь веде;
Хто мав к чому яку охоту,
Тут утішався тим до поту;
Тут чистий був ролгардіяш;
Лежи, спи, їж, пий, веселися,
Кричи, мовчи, співай, крутися;
Рубайсь — так і дадуть палаш.

Ні чванились, ні величались,
Ніхто не знав тут мудровать,
Крий боже, щоб не догадались
Брат з брата в чім покепковать;
Ні сердилися, ні гнівились,
Ні лаялися і не бились,
А всі жили тут люб'язно;
Тут всякий гласно женихався,
Ревнивих ябед не боявся,
Було вобще все за одно.

Sivilla and Aeneas looked at those
Unseen and extraordinary traits.
They gaped at those weird shows,
Their eyeballs creeping up their pates.
In wonder, they looked at each other,
And kept repeating "Oh, my brother!"
Aeneas whistled, smacked his lips.
The souls, who lived there, were soft-voiced,
They had lived peacefully and now rejoiced.
They stayed in friendly partnerships.

They sat around, they had no gripes,
Each day for them - a holiday.
They smoked their pipes
And drank the excellent Tokay.
The alcohol, which was first class,
They used to drink glass after glass.
The brandy was all spiced
With aromatic anise seed,
Or galingale root or any fragrant weed,
With pepper, saffron, warm or iced.

They ate some various tit-bits,
Sweet cakes and buns,
Varenyky, their favourites,
Of them they could eat many tons.
Among the most beloved dishes
Were borshch and most delicious
Holubchyky, nalysnyky, kefir.
They liked boiled eggs and fried ones, too,
With onions and garlic stew,
All this washed down with beer.

For those who led a decent earthly life,
Here was a pleasant place,
For those whose life was with sins rife,
Was torment and disgrace.
Here everybody could enjoy
His work, to build or to destroy,
Here was an hurly-burly fun:
Lie down to sleep, eat, drink and giggle,
Scream, or keep silent, sing or wriggle,
Fight with a sword - they'll give you one.

They did not brag,
Were free of affectation,
They did not flaunt their flag,
While putting down their own relation.
They did not fly into a passion,
Nor did they swear as was the fashion.
They lived in loving unity,
And courted sweethearts openly,
They lived like one devoted family
Did not fear smears in their community.

Ні холодно було, ні душно,
А саме так, як в сіряках,
І весело, і так не скучно,
На великодних як святках;
Коли кому що захотілось,
То тут як з неба і вродилось;
От так-то добрі тут жили.
Еней, се зрівши, дивувався
І тут яги своєй спитався,
Які се праведні були.

"Не думай, що були чиновні,—
Сівілла сей дала одвіт,—
Або що грошей скрині повні,
Або в яких товстий живіт;
Не ті се що в цвітних жупанах,
В кармазинах або в сап'янах;
Не ті ж, що з книгами в руках,
Не рицарі, не розбишаки;
Не ті се, що кричать 'і паки',
Не ті, що в золотих шапках.

Се бідні нищі, навіженні,
Що дурнями зчисляли їх,
Старці, хромі, сліпорождені,
З яких був людський глум і сміх:
Се, що з порожніми сумками
Жили голодні під тинами,
Собак дражнили по дворах;
Се ті, що біг дасть получали,
Се ті, яких випроваджали
В потилицю і по плечах.

Се вдови бідні, безпомощні,
Яким приюту не було;
Се діви чесні, непорочні,
Яким спідниці не було;
Се, що без родичів остались...
І сиротами називались,
А послі вбгались і в оклад,
Се, що проценту не лупили.
Що людям помагать любили,
Хто чим багат, то тим і рад.

Тут также старшина правдива,—
Бувають всякії пани;
Но тільки трохи сього дива,
Не квапляться на се вони!
Бувають військові, значкові,
І сотники, і бунчукові,
Які правдиву жизнь вели;
Тут люди всякого завіту,
По білому єсть кілько світу,
Которі праведно жили".

In there, 'twas neither cold, nor hot,
It was like in a peasant coat, just right,
There was so much delight and not
So boring as on Easter night.
If anyone had any wish,
The thing would drop from heaven, swish!
That's how the good ones fared.
Aeneas seeing it, became agog,
He asked, the well informed old frog,
Who're they for whom good heaven cared.

"Don't think they were big shots"
The hag replied to that,
"Who kept their gold in many pots,
Whose bellies swelled with fat.
It's not the gentlefolks
Dressed in some florid cloaks,
Nor those with books in hands,
Nor mitred holy clerics
Repeating "Halleluyahs" like hysterics,
Nor knights, nor lawless bands.

They were the homeless and insane,
They called them stupid fools;
Born blind, with not developed brain,
They were derided by the ghouls.
When seeking shelter at the fences,
They suffered serious offenses
And then the vicious dogs' attack,
The alms they sometimes got was odd,
Which sounded: "Help you God".
And often a blow on the back.

There were poor widows needing aid,
They had no shelter anywhere.
As well, some young and decent maid,
Who had no skirt to wear.
There were some orphans all alone,
Who had no home they called their own.
When later on they yet succeeded
To get into a shelter which
Did not pile up the interest for the niche,
The owners helped the others as was needed.

One could find here a good aristocrat
Who was not double-faced.
But not too many were like that,
To be humane they made no haste.
There were some kozak standard bearers,
And officers, and honor token wearers,
Who led a dignified existence.
Here - folks of every sort and kind,
So different in body and in mind,
Who kept high morals with persistence."

"Скажи ж, моя голубко сиза.,—
Іще Еней яги спитав.—
Чом батька я свого Анхіза
І досі в вічі не видав.
Ні з грішними, ні у Плутона,
Хіба йому нема закона
Куда його щоб засадить?"
"Він Божої,— сказала,— крові
І по Венериній любові,
Де схоче, буде там і жить".

Базікавши, зійшли на гору,
На землю сіли оддихать
І, попотівши саме впору,
Тут прийнялися розглядать,
Анхіза щоб не прогуляти,
Обридло-бо і так шукати;
Анхіз же був тогді внизу
І, походжавши по долині,
Об миленькій своїй дитині
Водив по мізку коверзу.

Як глядь нагору ненароком,
І там свого синка уздрів,
Побіг старий не просто — боком
І ввесь од радості згорів.
Хватавсь з синком поговорити,
О всіх спитатись, розпросити
І повидатись хоч часок,
Енеєчка свого обняти,
По батьківській поціловати,
Його почути голосок.

"Здоров, синашу, ма дитятко!—
Анхіз Енеєві сказав.—
Чи се ж тобі таки не стидно,
Що довго я тебе тут ждав?
Ходім лишень к моїй господі,
Там поговорим на свободі,
За тебе будем мірковать".
Еней стояв так, мов дубина,
Котилась з рота тілько слина,
Не смів мерця поціловать.

Анхіз, сю бачивши причину.
Чого синочок сумовав.
І сам хотів обнять дитину —
Та ба! уже не в ту попав;
Прийнявсь, його щоб научати
І тайності йому сказати.
Який Енеїв буде плід,
Якії діти будуть жваві,
На світі зроблять скілько слави,
Яким-то хлопцям буде дід.

"Now, tell me, my sweetheart,"
Aeneas asked her, somewhat vexed:
"You know so much and are so smart,
Where is my dad? I am perplexed.
He's nowhere to be seen,
At Pluto's, nor where all the damned convene,
Is there no law to keep him at one place?"
"He has the divine blood" she said.
"The love of Venus, so unlimited,
Gives him the right to choose his base."

While prattling thus, they ran
Uphill. On summit, they sat down
To catch their breath. Then they began
To look around lest they miss the renown
Anchises. And, indeed, they had enough
Of looking for him, which was tough.
At that time he was far below
While walking in the dale.
He was afraid that he would fail
To meet his son magnifico.

At one point he looked up
And saw the sonny there, ahoy!
The man ran sideways like a pup
And almost burned with joy.
He wished to talk a lot
About so many matters, and what not!
He craved to hug and to embrace
Aeneas and to hear his voice,
And simply to rejoice
While looking at his manly face.

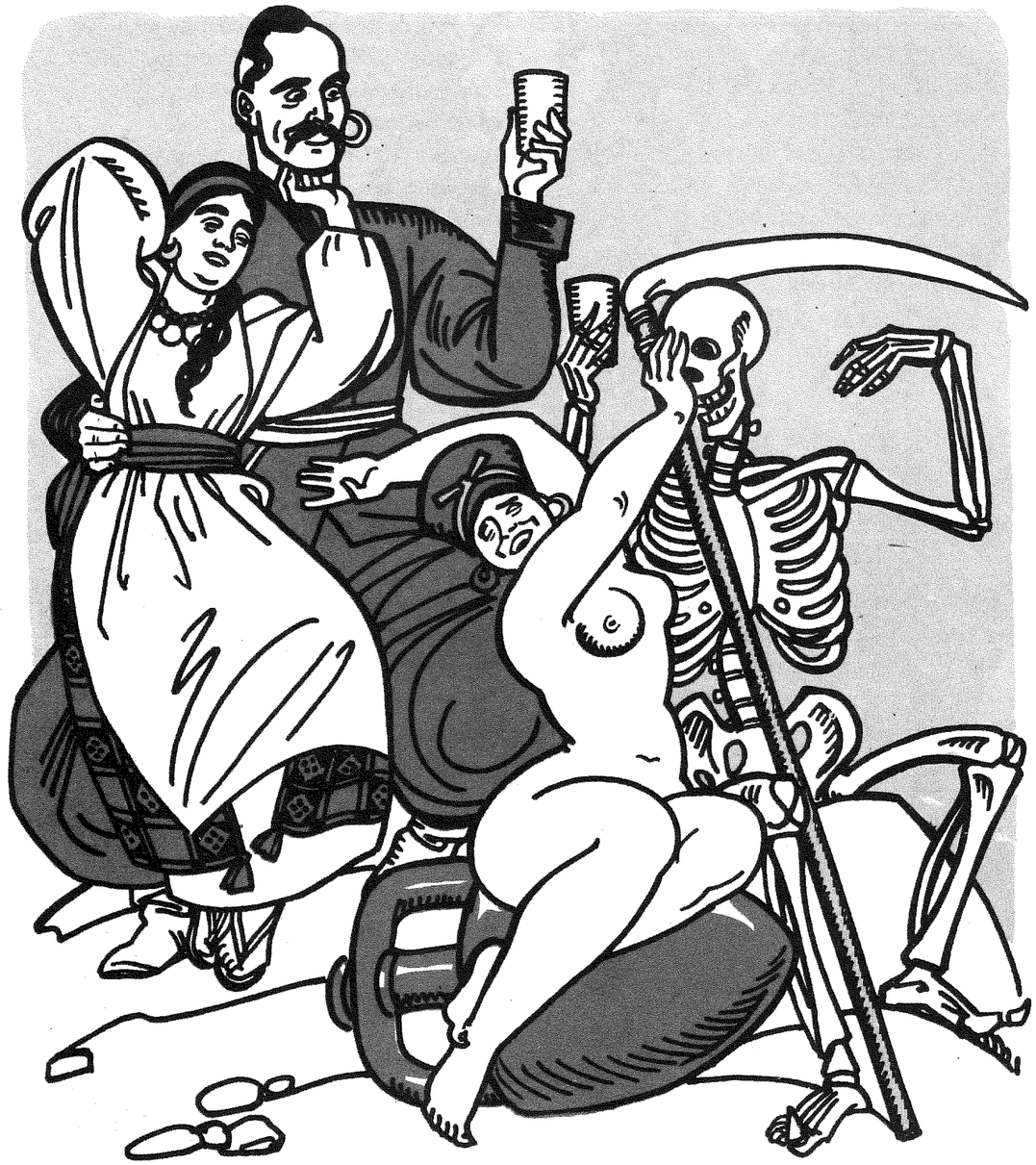
"Salute, my dearest lad!
Do you not think it's wrong,
Are you not feeling bad
To let me wait for you so long?
Let's go to my own place
And we will talk there freely, face to face
About the things concerning you."
Aeneas did not move, he stood
Like some dead piece of wood,
He could not kiss the corpse, and he withdrew.

Anchises saw the reason of his shun,
Why his behaviour was stark.
Although he craved to hug his son,
But did not hit the mark.
So, he began to tell him things
Disclosing the predestinings
About his famous progeny,
That they would be inspiratory,
They would accomplish deeds of glory,
And their grandfather he would be.

По-батьківськи поціловати,
Його почути голосок.

He craved to hug and to embrace
Aeneas and to hear his voice.

Тогді-то в пеклі вечерниці
Лучились, бачиш, як на те.

It was a custom that they had in Hell
Some nightly gatherings.

Тогді-то в пеклі вечерниці
Лучились. бачиш, як на те!
Були дівки та молодиці
І там робили не пусте;
У ворона собі іграли,
Весільних пісеньок співали,
Співали тут і колядок;
Палили клоччя, ворожили,
По спині лещатами били,
Загадовали загадок.

Тут заплітали джерегелі,
Дробушечки на головах;
Скакали по полу вегері,
В тісної баби по лавках:
А в комин суджених питали,
У хатніх вікон підслухали,
Ходили в північ по пусткам;
До свічки ложечки палили,
Щетину із свинІ шмалили
Або жмурились по куткам.

Сюди привів Анхіз Енея
І між дівок сих посадив;
Як неука і дуралея,
Прийнять до гурту їх просив;
І щоб обом їм услужили,
Як знають, так поворожили,
Що стрінеться з його синком:
Чи він хоть трохи уродливий,
К чому і як Еней щасливий,
Щоб всіх спитались ворожок.

Одна дівча була гостренька
І саме ухо прелихе,
Швидка, гнучка і ще порскенька,
Було з диявола лихе.
Вона тут тілько і робила,
Що всім гадала, ворожила,
Могуща в ділі тім була;
Чи брехеньки які сточити,
Кому імення приложити,
То так якраз і додала.

Привідця зараз ся шептуха
І примостилась к старику,
Йому шепнула біля вуха
І завела з ним річ таку:
"Ось я синкові загадаю,
Поворожу і попитаю,
Йому що буде, розкажу;
Я ворожбу такую знаю,
Хоть що, по правді одгадаю
І вже ніколи не збрешу".

It was a custom that they had in Hell
Gay nightly gatherings on holidays
With girls and married ones as well
Where they enjoyed themselves with plays.
They sang some bridal songs while gals
And boys sang kozak madrigals.
The carol singers who
Burned hurds of hemp and flax
To prophesy the future. To relax,
They solved some riddles, too.

They were arranging braids
Like wreaths upon the heads
Of some enthusiastic maids,
Who jumped like quadrupeds
On floors or on the benches
Of old blunt-headed wenches.
There was another funny bluff:
At midnight they would walk in dark
And be the devil's easy mark -
Or played the blind man's buff.

Anchises took his son to that gay place
And sat him down beside a lass.
He asked the girls to show their grace
To him, as if he were a silly ass.
And then with strong insistence
He asked them for their kind assistance
To tell him what he should await and how.
Is he a handsome boy?
Where will he find his happiness and joy?
They should ask fortune tellers now.

One girl was very shrewd,
And mettlesome, and drastic,
And always ready for a feud,
She was extremely sarcastic.
The only thing she did in Hell
Was fortune telling or to oust a spell.
In this she was the tops.
To neutralize, or minimize
Some vicious lies,
In giving names she knew no stops.

That sorceress approached the dear
Old man and right away
Was whispering into his ear
The following to say:
"I'll give your son a puzzling question
And will express my own suggestion
Of what is going to occur.
I can see very far,
My revelations are spectacular,
I'm not an amateur.

І зараз в горщечок наклала
Відьомських разних-всяких трав.
Які на Костянтина рвала,
І те гніздо, що ремез клав:
Васильки, папороть, шевлію,
Петрів батіг і конвалію,
Любисток, просерень, чебрець;
І все се налила водою
Погожою, непочатою,
Сказавши скількось і словець.

Горщок сей черепком накрила,
Поставила його на жар
І тут Енея присадила,
Щоб огоньок він роздував;
Як розігрілось, закипіло,
Запарилось, заклекотіло,
Ворочалося зверху вниз;
Еней наш насторочив уха,
Мов чоловічий голос слуха.
Те чує і старий Анхіз.

Так стали роздувать пильніше,
Горщок той дуже клекотав,
Почули голос виразніше
І він Енею так сказав:
"Енею, годі вже журитись,
Од його має розплодитись
Великий і завзятий рід;
Всім світом буде управляти,
По всіх усюдах воювати,
Підверне всіх собі під спід.

І Римськії поставить стіни,
В них буде жити, як в раю;
Великі зробить переміни
Во всім окружнім там краю;
Там буде жить та поживати,
Покіль не будуть цілювати
Ноги чиєїсь постола...
Но відсіль час тобі вбиратьсяя
І з панотцем своїм прощаться,
Щоб голова тут не лягла".

Сього Анхізу не бажалось,
Щоб попрощатися з синком,
І в голову йому не клалось,
Щоб з ним так бачитись мельком,
Та ба! вже нічим пособити,
Енея треба відпустити,
Із пекла вивести на світ.
Прощалися і обнімались,
Слізми гіркими обливались,—
Анхіз кричав, як в марті кіт.

She put into a pot
Some witchcraft leaves and roots
Collected on a certain spot
In honour of St. Constantine's pursuits.
To that she added from the titmouse nest
Sweet basil, salvia, and all the rest,
Like ferns, sweetheart, wild thyme.
She poured fresh water over it,
Then mumbled incantations to permit
The mixture to become sublime.

She covered that pot with a lid
And put it on the gloving coals.
She made Aeneas heed her bid
To blow on them with his full jowls.
Now everything was hot
In that odd witchcraft pot.
It boiled and bubbled like some stew,
The hissing mass was getting brown.
Aeneas listened with a frown,
The old Anchises heard it, too.

As they were blowing more,
The pot was getting loud like mad.
They heard a voice come from its core
And it spoke to Aeneas thus: "Be glad!
Aeneas, do not worry, for
You'll be a famed progenitor
Of some great and relentless race.
Your reign will stretch out far and wide,
You will wage wars and will decide
The fate of that huge populace.

You'll build the Roman fortifications,
You will require some sacrifice,
But you will make modifications
In that enormous paradise.
It'll be like that until a holy whipper
Will force the kings to kiss his slipper.
Well now, it's time for you to leave,
To say good-bye to your dear dad,
Which, I am sure, will make you sad,
You will get safely out of here, as I perceive"

Anchises did not wish
To part with his dear son so soon.
Their meeting passed just like a swish,
The parting would cause him to swoon.
But nothing could be done,
He had to let him go, his son.
And had to be prepared for that.
They hugged and cried into each other's ears,
They shed abundant tears,
Anchises screamed just like a horny cat.

Еней з Сівіллою старою
Із пекла бігли навпростець:
Синок ворочав головою,
Поки аж не сховавсь отець;
Прийшов к троянцям помаленьку
І крався нишком, потихеньку,
Де їм велів себе пождать.
Троянці покотом лежали
І на дозвіллі добре спали —
Еней і сам уклався спать.

Aeneas and Sivilla ran
From Hell as if they had been seared.
The son was looking back to scan
The field until his father disappeared.
Encouraged so assertively,
He came to his men furtively,
Where they were told to wait.
The Trojans lay all helter-skelter
And slept like babies in their shelter.
Aeneas lay down, too, so tired but elate.

Еней і сам уклався спать.

Aeneas lay down, too, so tired, but elate.

Троянці в човни посідавши,
По вітру гарно поплили.

The Trojans took seats in each boat,
All rowed in unison as one.

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

PART FOUR

Еней, ізбувши сучу бабу,
Якмога швидше на човни.

When she had vanished like an apparition,
He made haste to the boats.

Борщів як три не поденькуєш,
На моторошні засердчить;
І зараз тяглом закишкуєш.
І в буркоті закеньдюшить.
Коли ж що напхом з'язикаєш
І в треб добре зживотаєш,
То на веселі занутрить;
Об лихо вдаром заземлюєш,
І ввесь забуд свій зголодуєш,
І біг до горя зачортить.

Та що абищоти верзлялом,
Не казку кормом солов'ять:
Ось ну, закалиткуй брязкалом,
То радощі заденежать.
Коли давало сп'ятакуєш,
То, може, чуло зновинуєш.
Якщо з тобою спередить:
Куди на плавах човновати,
Як угодили Юнонати
І як Еней замінервить.

Мене за сю не лайте мову.
Не я її скомпонував:
Сівіллу лайте безтолкову,
Її се мізок змусував.
Се так вона коверзовала,
Енеєві пророковала,
Йому де поступатись як:
Хотіла мізок закрутити,
Щоб грошей більше улупити,
Хоть бідний був Еней і так.

Та треба з лиха догадаться,
Як прийде узлом до чогось;
А з відьмою не торговаться,
Щоб хлипати не довелось,
Подяковав старую суку
Еней за добрую науку,
Шагів з дванадцять в руку дав.
Сівілла грошики в калитку.
Піднявши пелену і свитку, —
Ізслизла, мов лихий злигав.

Еней, ізбувши сучу бабу,
Як мога швидше на човни,
Щоб не дала Юнона швабу,
Що опинився б в сатани.
Троянці, в човни посідавши
І швидко їх поодпихавши,
По вітру гарно поплили:
Гребли з диявола всі дружно,
Що деяким аж стало душно,
По хвилі весельця гули.

With no borshch for three days,
Your heart will start to fumble,
Your guts will counter that disgrace,
Your stomach will begin to rumble.
But when your tongue will succor you
To fill your belly with ragout,
Your soul and body will be glad,
You'll hurl your worry to the ground,
Forget that you were hungry like a hound,
The devil will run from you, sad.

But what's the use to chatter,
They don't feed nightingales with tales,
If they hear coins in your pouch clatter,
The joys will find to you the trails.
When you will give a five-cent piece,
Then you will hear a news release
About what will occur to you,
In what direction you must navigate
And how you should placate
Your foes. But does Aeneas have a clue?

Do not blame me for that odd gag,
It was not me, who had composed this crap,
But scold Sivilla, silly hag,
Whose brain created this clap-trap.
That's how she calumniated
And slyly prognosticated
How he, Aeneas, should behave.
She wished to turn his brain
The way that she could drain
More money from that dirt poor brave.

Sometimes one has to guess
When things are tied up in a knot.
One should not fight the sorceress
Lest one cry bitterly a lot.
Aeneas thanked the senile bitch
For all the wisdom of that witch
And pushed into her hand some coins.
She put them straight into a leather pouch
Embellished with an ornate ouch
And disappeared with her uncovered loins.

When she had vanished like an apparition,
He made haste to the boats to expedite
His exit. He was in a bad position,
Lest he land in the devil's might.
The Trojans took seats in each boat
And when they were afloat,
The friendly wind helped them to fly.
They rowed in unison as one,
Though they were hot, they had much fun
To hear the waves now breathe, now sigh.

Пливуть — аж вітри забурчали
І закрутили не шутя.
Завили різно, засвистали,
Нема Енеєві пуття!
І зачало човни бурхати,
То сторч, то набік колихати,
Що враг устоїть на ногах;
Троянці з ляку задрижали,
Як лиху помогти — не знали;
Іграли тілько на зубах.

Як ось став вітер ущухати,
І хвилі трохи уляглись;
Став місяць з хмари виглядати,
І звізди на небі блись-блись!
Агу! Троянцям легше стало,
І тяжке горе з серця спало,
Уже-бо думали пропасть.
З людьми на світі так буває:
Коли кого міх налякає,
То послі торба спать не дасть.

Уже троянці вгамовались,
Могоричу всі потягли;
І, мов меньки, повивертались,
Безпечно спати залягли;
Аж ось поромщик їх, проноза,
На землю впав, як міх із воза,
І, мов на пуп, репетував:
"Пропали всі ми з головами,
Прощаймось з тілом і душами,
Останній наш народ пропав.

Заклятий острів перед нами,
І ми його не минемо,
Не пропливем нігде човнами,
А на йому пропадемо;
Живе на острові цариця
Цірцея, люта чарівниця
І дуже злая до людей:
Які лиш не остережуться.
А їй на острів попадуться.
Тих переверне на звірей.

Не будеш тут ходить на парі,
А підеш зараз чотирма.
Пропали! Як сірко в базарі!
Готовте шиї до ярма!
По нашому хохлацьку строю
Не будеш цапом, ні козою,
А вже запевне що волом:
І будеш в плузі походжати,
До броваря дрова таскати,
А може, підеш бовкуном.

Out of a sudden, they began to roar!
The whirlpools swirled. Oh, what a change!
The tempest whistled more and more,
Aeneas was confused. It was so strange!
The boats full of the frightened braves
Were at the mercy of the raging waves,
No one was capable to stand upright.
The Trojans trembled from great fear,
They did not know how to persevere,
Their teeth were clattering in that bad plight,

And when the winds began to fall,
The waves became not high,
The moon appeared in its full aureole,
The stars began to blink up in the sky.
The Trojans felt relieved,
The burden from their hearts was heaved,
And they had feared that they would die.
Whoever burns his fingers, then, behold,
He blows on things that are ice-cold,
Bad things one tends to magnify.

The men recovered soon and felt okay,
They had some booze, a little sup,
And like some marine ponies lay
In deep sleep with their bellies up.
Then all at once, the ferryman
Fell on the boat floor and began
To scream as if he had a bellyache:
"Wake up! We are all lost!
Our souls and bodies tempest-tossed!
We're lost! Awake, for goodness' sake!

We're moving to a conjured isle,
And can't bypass that land.
It is so dangerous and vile,
Its evil we shall not withstand.
The island's ruler is Queen Circe,
A witch without a shred of mercy.
Her hatred for mankind is absolute.
Whoever is not on his guard
And lands in there, - it's no canard -
Is changed by her into a brute.

You won't remain a biped anymore,
But will become a quadruped.
We will be lost, erased! The men of yore!
Be ready for a yoke ahead.
In line with our ancient anecdote,
You will be neither sheep, nor goat,
Quite certainly an ox to pull
A plough or to supply the the wood
For breweries, but in a probable likelihood,
You will remain an ordinary bull.

Лях цвенькати уже не буде,
Загубить чуйку і жупан.
І "не позвалям'" там забуде,
А заблеє так, як баран.
Москаль — бодай би не козою
Замекекекав з бородою;
А прус хвостом не завиляв.
Як, знаєш, лис хвостм виляє,
Як дуже Дойда налягає
І як Чухрай угонку дав.

Цесарці ходять журавлями,
Цірцеї служать за гусар
І в острові тім сторожами.
Італіянець же маляр,
Ісквапніший на всякі штуки,
Співак, танцюра на всі руки,
Уміє і чижів ловить:
Сей переряжен в обезьяну,
Ошийник носить із сап'яну
І осужден людей смішить.

Французи ж, давнії сіпаки.
Головорізи-різники,
Сі перевернуті в собаки,
Чужі щоб гризли маслаки.
Вони і на владику лають,
За горло всякого хватають,
Гризуться і проміж себе:
У них хто хитрий, то і старший,
І знай всім наминає парші,
Чуприну всякому скубе.

Повзуть швейцарці черв'яками,
Голландці квакають в багні,
Чухонці лазять мурав'ями,
Пізнаєш жида там в свині.
Індиком ходить там гішпанець,
Кротом же лазить португалець,
Звіркує шведин вовком там,
Датчанин добре жеребцює,
Ведмедем турчин там танцює;
Побачите що буде нам".

Біду побачив неминучу,
Троянці всі і пан Еней
Зібралися в одну всі кучу
Подумать о біді своєй
І миттю тут уговорились,
Щоб всі хрестились і молились,
Щоб тілько острів їм минуть.
Молебень же втяли Еолу,
Щоб вітрам, по його ізволу,
В другий бік повелів дмухнуть.

You won't hear Polak's speech,
He'll lose his boast "The great I am!"
No longer will he preach
"I don't permit" and will bleat like a ram.
The Muscovite, to show his feat
With his goat beard, will bleat.
The Prussian will not stop his spiels.
As you know well, fox wags his tail
When Doida is close on his trail
And Chukhra is close at his heels.

Each Austrian walks like a stiff-necked crane.
They serve Queen Circe as hussars,
They are the guards in her domain.
Among the famed Italian stars
Is one who's nimble in all arts,
He sings, he dances, is the tops in many parts,
He even catches finches, and
Remade into an ape,
He wears a leathern collar round his nape,
His jokes take people to a fairy-land.

The French catchpoles of long ago,
Cut-throats and butchers from dark zones,
Turned into mongrels for a show
To gnaw the stranger's bones.
They yell at bishops, too...
Go for the throat, no matter who.
They fight among themselves all right.
It's so: a sly one is on top,
He cudgels soundly every sop,
And lives just like a parasite.

The Swiss, like worms or vermicelli,
Creep, while the Dutchmen croak in bogs.
The Chukhnas crawl like ants on trellis,
Jews can be seen in hogs.
The Spaniard struts like a turkey-cock,
The Portuguese creeps like a mole amok,
The Swede is like some wolf with glare,
The Dane is like a horny stallion,
The Turk is like a dancing bear-automaton;
Now, you can see what is for us out there."

Aeneas saw the woe all right.
All Trojans and he, too,
Assembled to discuss their plight,
To talk about what they should do.
They instantly agreed to pray,
To cross themselves in humble way
And hope that they would skip the isle.
They sent to Aeolus a supplication
To stop the wild winds' devastation,
That he should redirect them for a while.

Еол молебнем вдовольнився
І вітрів зараз одвернув,
Троянський плав перемінився,
Еней буть звірем увильнув.
Ватага вся повеселіла,
Горілка з пляшок булькотіла,
Ніхто ні краплі не пролив;
Потім взялися за весельця
І пригребнули все од серця,
Мовби Еней по пошті плив.

Еней, по човну походжая,
Роменський тютюнець курив;
На всі чотири розглядая,
Коли б чого не пропустив.
"Хваліте,— крикнув,— братця, бога!
Гребіте дужче якомога,
От Тібр перед носом у нас,
Ся річка Зевсом обіцана
І з берегами нам оддана.
Греби! — от закричу шабас!"

Гребнули раз, два, три, чотири,
Як на! — у берега човни;
Троянці наші чуприндирі
На землю скіць — як там були!
І зараз стали розкладатись,
Копати, строїть, ташоватись,
Мов їм під лагер суд одвів.
Еней кричить: "Моя тут воля,
І кілько оком скинеш поля,
Скрізь геть настрою городів".

Земелька була ся Латинська,
Завзятий цар в ній був Латин;
Старий скупиндя — скурвасинська,
Дрижав, як Каїн, за алтин.
А также всі його підданці
Носили латані галанці,
Дивившись на свого царя;
На гроші там не козиряли,
А в кітьки крашанками грали.
Не візьмеш даром сухаря.

Латин сей, хоть не дуже близько.
А все олімпським був рідня,
Не кланявся нікому низько,
Для його все була бридня.
Мерика, кажуть, його мати,
До Фавна стала учащати
Та і Латина добула.
Латин дочку мав чепуруху,
Проворну, гарну і моргуху,
Одна у нього і була.

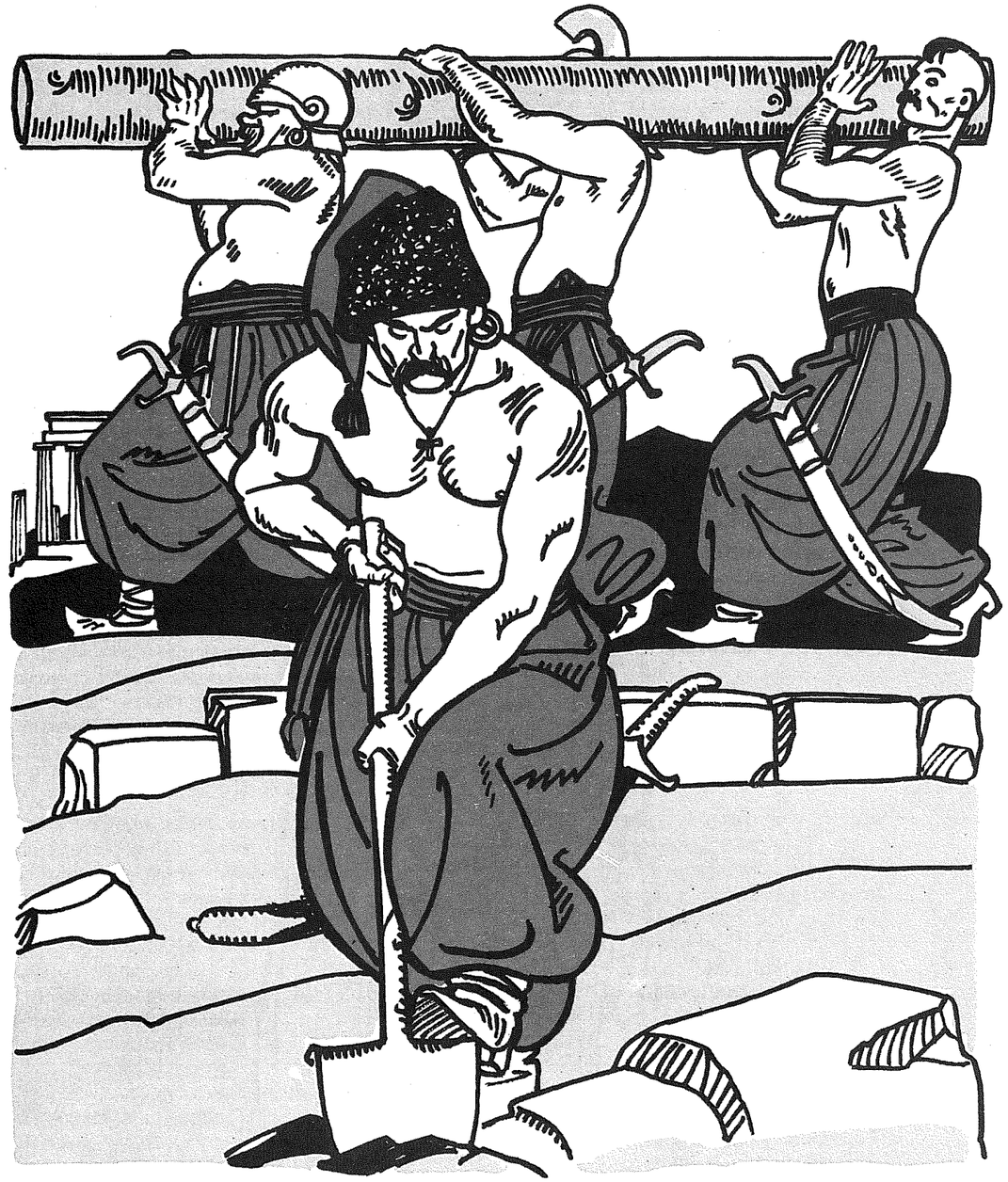
God Aeolus, pleased with the benediction,
Averted the winds from the Trojan fleet,
Which sailed unharmed by any interdiction,
Aeneas would not have to grunt or bleat.
The gang became so cheerful now,
The men drank whiskey and didn't allow
One drop of it to spill.
Then everyone had grabbed his oar
And rowed like never yet before.
Aeneas felt an unimaginable thrill.

Aeneas, walking in small strides
Inside the boat, enjoyed his pipe
And looked to all four sides
Lest he miss any small beach stripe.
He yelled: "Thank, brethren, god!
And row and plod,
The Tiber is in front of us!
This river and its banks
Zeus gave to us! Thanks! Thanks!
Keep rowing! Oh, how fabulous!"

They rowed fast: one, two, three, four
And look! The long-haired Jacks
Had brought the boats right to the shore
And jumped onto the beach with bags and sacks.
They started digging, building, settling down,
As if they were in their own town,
As if the court permitted them to build the camp.
Aeneas yelled: "My will is here the law!
This island will be in my mighty paw!
Big cities here will have my stamp."

The country - Latium its name -
Where Latin was the tsar; though affluent,
He was a miser with no shame,
A Cain, who trembled for each cent.
His subjects, miserable wretches,
Were wearing pants with patches upon patches,
While following in footsteps of their manager,
They did not trump in cash, those yeggs,
But played with colored Easter eggs,
Such niggards they all were.

This Latin wasn't a close relation
To the Olympians, but, anyway, a kin.
He would not bow to them in adoration,
Which would be as repugnant as a sin.
They say that Faun was often seen
With Merica, his mother, in the green
Outdoors, where she conceived her son.
He, Latin, had an only daughter, a coquette,
As gorgeous as a violet,
Whose skill and charm couldn't be outdone.

Копати, строїть, ташоватись,
Мов їм під лагер суд одвів.

They started digging, building, settling down,
As if the court permitted them to build the camp.

Лавися

Lavys

Дочка була зальотна птиця
І ззаду, спереду, кругом;
Червона, свіжа, як кислиця,
І все ходила павичем.
Дородна, росла і красива.
Приступна, добра, не спесива,
Гнучка, юрлива, молода;
Хоть хто на неї ненароком
Закине молодецьким оком,
То так її і вподоба.

Така дівча — кусочок ласий,
Заслинишся, як глягеш раз;
Що ваші гречеські ковбаси!
Що ваш первак, грушевий квас!
Завійниця од неї вхопить,
На голову насяде клопіт;
А може, тьохне і не там.
Поставить рогом ясні очі,
Що не доспиш петрівськой ночі;
Те по собі я знаю сам.

Сусідні хлопці женихались
На гарну дівчину таку,
І сватать деякі питались,
Які хотіли, щоб смаку
В Латиновій дочці добиться,
Царя приданим поживиться,
Геть, геть — і царство за чуб взять.
Но ненечка її Амата
В душі своїй була строката,
Не всякий їй любився зять.

Один був Турн, царьок нешпетний,
З Латином у сусідстві жив,
Дочці і матері прикметний,
І батько дуже з ним дружив.
Не в шутку молодець був жвавий,
Товстий, високий, кучерявий,
Обточений як огірок;
І війська мав свого чимало,
І грошиків таки бряжчало.
Куди не кинь, був Турн царьок.

Пан Турн щось дуже підсипався
Царя Латина до дочки,
Як з нею був, то виправлявся
І піднімавсь на каблучки.
Латин, дочка, стара Амата
Щодень від Турна ждали свата,
Уже нашили рушників
І всяких всячин напридбали,
Які на сватанні давали,
Все сподівались старостів.

The daughter was a flirting bird
From every side and all around,
So rosy-cheeked. One never heard
Her steps, she barely touched the ground.
Fine looking, well endowed and tall,
Good-natured and polite to all,
She was with graces so enriched;
Whoever had a chance
To see her radiance,
He was attracted and bewitched.

A girl like this, - a savory tid-bit!
On seeing her, you start to slaver.
Your fat Greek sausages aren't fit
For food. Your pear kvass has no flavour.
It'll give sharp pain inside your belly,
A trouble for your head, and smelly;
It might not be there on demand,
And your eyes will be horny,
Your sleep disturbed and your bed thorny,
I know it well, firsthand.

Some next-door fellows chose
To woo that gorgeous lass,
And some were ready to propose
To wed the girl of that high class.
They also planned to get
The realm with that coquette.
There was someone who saw
Things differently. Her strict mother
Told those crude fellows not to bother.
She knew who would become her son-in-law.

There was a certain little tsar
In Latin's neighbourhood.
The ladies thought he was by far
The noblest man, so eminent and good.
The father liked the boy,
Because it was a joy
To be with him. That fat and tall
And agile, curly-headed lad
Had gold, as he was said,
An army, too; a young tsar, after all.

That princeling Turn paid much attention
To Latin's daughter. Every day
When he was with her, he would mention
How beautiful she was, a true bouquet.
The parents and their anxious charmer
Awaited their remarkable disarmer
With all the necessary towels
And many other things,
Important for such happenings,
They all had irritated bowels.

Коли чого в руках не маєш,
То не хвалися, що твоє:
Що буде, ти того не знаєш.
Утратиш, може, і своє.
Не розглядівши, кажуть, броду,
Не лізь прожогом перший в воду,
Бо щоб не насмішив людей.
І перше в волок подивися.
Тогді і рибою хвалися;
Бо будеш йолоп, дуралей.

Як пахло сватанням в Латина
І ждали тілько четверга,
Аж тут Анхізова дитина,
Припленталась на берега
Зо всім своїм троянським плем'ям.
Еней не марно тратив врем'я,
По-молодецьку закурив:
Горілку, пиво, мед і брагу
Поставививши перед ватагу,
Для збору в труби засурмив.

Троянство, знаєш, все голодне
Сипнуло риссю на той клик;
Як галич в врем'я непогодне,
Всі підняли великий крик.
Сивушки зараз ковтонули
По ківшику, і не здригнули,
І докосились до потрав.
Все військо добре убирало,
Аж поза ухами лящало,
Один перед другим хватав.

Вбирали січену капусту,
Шатковану, і огірки
(Хоть се було в час м'ясопусту),
Хрін з квасом, редьку, буряки;
Рябка, тетерю, саламаху —
Як не було: поїли з маху
І всі строщили сухарі;
Що не було, все поз'їдали,
Горілку всю повипивали,
Як на вечері косарі,

Еней оставив із носатку
Було горілки про запас.
Но клюнув добре по порядку,
Розщедрився, як бува у нас,
Хотів послідним поділитись,
Щоб до кінця уже напитись,
І добре цівкою смикнув;
За ним і вся його голота
Тягла, поки була охота,
Що деякий і хвіст надув.

If you don't have yet in your hands
The things that don't belong to you,
Don't brag. The destiny oft countermands
And you loose your possessions, too.
Don't get into the stream unless
You know the ford, wise elders stress.
Lest people laugh at you, my chum,
Look first into the net,
If there is fish inside. Do not forget,
Or they will call you idiot and dumb.

Exactly when the Latins' preparations
For their girl's wedding were complete,
Aeneas, after many tribulations,
Brought to the shore his fleet.
Aeneas did not shirk,
But promptly went to work:
He trumpeted to call
His men to come
To see not only flasks of rum,
But many other sorts of alcohol.

The men with horsey appetite
Responded promptly to that yell
And like crows ready for a bite,
They hollered raising hell.
They had some whiskey for a start,
Which was commendable for the heart,
They gulped down food,
Which was their way to eat
All kinds meat,
Boiled, fried and stewed.

They ate white cabbage, thinly sliced,
Cucumbers, radishes, green peas,
Horseradish with roast and red beets all diced,
Green peppers, onions and cheese.
A dish from fruit and flour
They were too eager to devour.
They finished all the crackers,
Ate up whate'er was there.
Drank out what was yet anywhere,
Like famished young bushwhackers.

Aeneas saved a larger pitcher
Of whiskey in reserve for later on,
But wanting to appear much richer,
- A lavish paragon -
He wished to share
Last drops that he could spare.
He sucked it through a tube
Until he could not any more,
His lips became too sore,
And he relinquished it to each and every rube.

Все військо добре убирало,
Аж поза ухами лящало.

And then they started to devour food,
Which they wolfed down with speed.

Еней од них не одступався,
Тройчаткою всіх приганяв.

Aeneas never moved away
From them. He sometimes used a lash.

Барильця, пляшечки, носатку,
Сулії, тикви, баклажки,
Все висушили без остатку,
Посуду потовкли в шматки.
Троянці з хмелю просипались,
Скучали, що не похмелялись;
Пішли, щоб землю озирать,
Де їм показано селитись,
Жить, будоватися, женитись,
І щоб латинців розпізнать.

Ходили там чи не ходили,
Як ось вернулись і назад
І чепухи нагородили,
Що пан Еней не був і рад.
Сказали: "Люди тут бурмочуть,
Язиком дивним нам сокочуть
І ми їх мови не втнемо:
Слова свої на ус кончають,
Як ми що кажем їм – не знають,
Між ними ми пропадемо".

Еней тут зараз взяв догадку,
Велів побігти до дяків
Купить піярську граматку,
Полуставців, октоїхів;
І всіх зачав сам мордовати,
Поверху, по словам складати
Латинську тму, мну, здо, тло,
Троянське племя все засіло
Коло книжок, що аж потіло,
І по-латинському гуло.

Еней од них не одступався,
Тройчаткою всіх приганяв;
І хто хоть трохи ліновався,
Тому субітки і давав.
За тиждень так лацину взнали
Що вже з Енеєм розмовляли
І говорили все на ус:
Енея звали — Енеусом,
Уже не паном — домінусом,
Себе ж то звали — троянус.

Еней троянців похваливши,
Що так лацину пойняли,
Сивушки в кубочки наливши,
І могорич всі запили.
Потім з десяток щомудрійших,
В лацині щонайрозумнійших,
З ватаги вибравши якраз,
Послав послами до Латина
Од імені свого і чина,
А з чим послав, то дав приказ.

They emptied everything: small casks,
Large bottles and all wooden vessels.
When nothing was left in the flasks,
They broke them up with pestles.
The Trojans slept, woke up and swore
That they could drink much more.
They went outside to look and see
The natives and their town,
Where they could settle down,
To marry and to raise a family.

They were outside for quite a while,
And came back cross, to call
Aeneas and to tell him things so vile,
Which he didn't like at all.
They said: "The people here just mumble
In their own tongue and grumble.
We don't know what they say.
Their words all end in 'US',
When we say something, holy Zeus!
They shrug their shoulders in dismay.

Aeneas got a good idea:
He sent a runner at great speed
To buy some books, - a salutary panacea! -
To learn the Grammar and to read.
So, he began to force all men
To learn the spelling, lettering and then
The Latin conversation.
The Trojan tribe sat down to learn
The language mysteries with great concern;
They spoke the new tongue with exhilaration.

Aeneas never moved away
From them. He sometimes used a lash
And punished every Saturday
Those who neglected to rehash.
In just one week
They knew enough to speak
The Latin words with ending US.
They called him fondly AENEUS,
And not a lord, but DOMINUS,
They called themselves TROYANUS.

Aeneas offered them congratulation,
For knowing Latin tongue so well.
He filled the cups with some potation
To celebrate the knowledge how to spell.
Then, he selected ten wise men
Who had the best linguistic ken
To be his envoys to the king.
He sent them to say "Thank
You" in his name and rank,
They carried gifts most lavishing.

Посли, прийшовши до столиці,
Послали до царя сказать,
Що до його і до цариці
Еней послав поклон оддать
І з хлібом, з сіллю і з другими
Подарками предорогими,
Щоб познакомитись з царем;
І як доб'ється панской ласки
Еней-сподар і князь троянський,
То прийде сам в царський терем.

Латину тільки що сказали,
Що од Енея єсть посли,
Із хлібом, з сіллю причвалали,
Та і подарки принесли,
Хотять Латину поклониться,
Знакомитись і подружиться.
Як тут Латин і закричав:
"Впусти! Я хліба не цураюсь
І з добрими людьми братаюсь.
От на ловця звір наскакав!"

Велів тут зараз прибирати
Світлиці, сіни, двір мести;
Клечання по двору саджати,
Шпалерів разних нанести
І вибивать царськую хату,
Либонь покликав і Амату,
Щоб і вона дала совіт,
Як лучче, краще прибирати,
Де, як коврами застилати
І підбирать до цвіту цвіт.

Послав гінця до богомаза,
Щоб мальования накупить
І также розного припаса,
Щоб що було і їсть, і пить.
Вродилось ренське з курдимоном
І пиво чорнеє з лимоном,
Сивушки же трохи не з спуст:
Де не взялись воли, телята.
Барани, вівці, поросята;
Латин прибравсь, мов на запуст.

Ось привезли і мальования
Роботи первійших майстрів,
Царя Гороха панования,
Патрети всіх багатирів;
Як Александр цареві Пору
Давав із військом добру хльору;
Чернець Мамая як побив;
Як Муромець Ілля гуляє,
Як б'є половців, проганяє,—
Як Переяслів боронив;

When they arrived, the delegates
Sent to the Royal Pair a notification,
That he, Aeneas-Lord, and his subordinates
Were bowing to the Royalty in adoration.
They came with bread and salt,
And many gifts they would exalt.
Aeneas-Lord was hankering
To see the Royal grace,
To meet him soon. The Trojan ace
Would love to see the King.

As soon as he was told
That from Aeneas came a delegation
With bread and salt and things of gold,
A very valuable donation,
And that their aim was to salute
The ruler with a good repute,
King Latin roared in his bass voice:
"Let them come in! I don't despise the bread!
And I am never bigoted.
Aeneas made the proper choice!"

He asked to sweep and clean
The rooms that were too marred
With dirt. To ornament outside with evergreen,
Cut from the trees in their backyard.
He asked Amanta for advice
To say what's good and nice.
What flowers should be put and where,
And how to better decorate
In order to create
The best results with things threadbare.

King Latin acted with great speed,
And his resolve was very hearty
To do whatever was in need
To beautify the palace for the party.
And first of all he had to think
Of tasty food and superb drink.
And when the cleaning was complete,
All sorts of quenchers started to appear:
Wines, liquor and black beer,
And for the dinner many sorts of meat.

The ordered pictures were delivered promptly,
The works of some distinguished master
Portraying the reign of King Pea
And many heroes, some in alabaster.
How Alexander in competing
Gave King Pore a convincing beating,
And how a monk defeated famed Mamai,
And how Murometz was adored
For pummeling the wild Polovtsian horde,
He managed to defend Pereyaslav thereby.

Бова з Полканом як водився,
Один другого як вихрив:
Як Соловей Харциз женився,
Як в Польщі Желізняк ходив.
Патрет був француза Картуша,
Против його стояв Гаркуша,
А Ванька Каїн впереді.
І всяких всячин накупили,
Всі стіни ними обліпили;
Латин дивись їх красоті!

Латин, як дома спорядивши,
Кругом все в хатах оглядав,
Світелки, сіни обходивши,
Собі убори добирав:
Плащем з клейонки обвернувся,
Циновим ґудзем застебнувся.
На голову взяв капелюх:
Набув на ноги кинді нові
І рукавиці взяв шкапові,
Надувсь, мов на огні лопух.

Латин, як цар в своїм наряді
Ішов в кругу своїх вельмож,
Котрі всі були в параді,
Надувшись всякий з них, як йорж.
Царя на дзиґлик посадили,
А сами мовчки одступили
Від покутя аж до дверей.
Цариця ж сіла на ослоні,
В єдамашковому шушоні,
В караблику із соболей.

Дочка Лавися-чепуруха
В німецькім фуркальці була,
Вертілась, як в окропі муха,
В верцадло очі все п'яла.
Од дзиґлика царя Латина
Скрізь прослана була ряднина
До самой хвіртки і воріт;
Стояло військо тут зальотне,
Волове, кінне і піхотне,
І ввесь був зібраний повіт.

Послів ввели к царю з пихою,
Як водилося у латин;
Несли подарки пред собою:
Пиріг завдовжки із аршин
І солі кримки і бахмутки,
Лахміття розного три жмутки.
Еней Латину що прислав.
Посли к Латину приступились,
Три рази низько поклонились,
А старший рацію сказав:

What Bova had done to Polkan,
How they were fighting many times,
How Nightingale had wed a lassie number one,
And Zalizniak avenged the Polish crimes.
A Frenchman named, Kartusha,
Stood opposite Harkusha,
While Vanka Cain - in front.
They bought a great variety
Of paintings to inspire the society.
Delighted, Latin never stopped to grunt.

And when the decorating was all done,
He checked the rooms and every chair,
And every hall. The real fun
Was choosing what to wear.
His topcoat was from cotton,
It had a sparkling button.
He wore a wide-brimmed hat.
New felt shoes warmed his feet,
With gloves his clothing was complete.
He looked like some big plutocrat.

King Latin in his royal dress
Came with his staff, so dignified;
Each one in his effusiveness,
Was like a peacock puffed with pride.
They sat the ruler down upon a stool,
And silently retreated to the vestibule;
The Queen was sitting on a bench.
She wore a sable damask tog,
Which made the common folk agog.
She looked attractive like a wench.

The girl, Lavys, was smartly dressed
In German garb, first class;
She fidgeted like one obsessed,
And always gaped into a looking glass.
Right from the Latin's stool
Down to the gate was laid a beautiful
Long narrow cloth.
Detachments of the royal infantry
Together with the cavalry
Were there, all loyal, full of troth.

Led by the honour guards, the envoys went inside,
As was the custom that the Latins had.
They carried gifts with pride:
A longish loaf of bread.
Some salt reserved for him especially
Right from the far Crimean sea.
There was fine clothing for the King.
The men approached the King politely,
Bowed low to His Grace three times knightly,
And their spokesperson said this thing:

"Енеус ностер маґнус панус
І славний троянорум князь.
Шмигляв по морю, як циганус,
Ад те, о рекс прислав нунк нас.
Рогамус, доміне Латине,
Нехай наш капут не загине,
Пермітте жить в землі своєй,
Хоть за пекунії, хоть ґратіс,
Ми дяковати будем сатіс
Бенефіценції твоєй.

О рекс! Будь нашим Меценатом,
І ласкам туам покажи,
Енеусу зробися братом,
О, оптіме, не одкажи:
Енеус прінцепс є моторний,
Формозус, гарний і проворний,
Побачиш сам інноміне!
Вели акціпере подарки
З ласкавим видом і без сварки,
Що прислані через мене:

Се килим-самольот чудесний,
За Хмеля виткався царя,
Літа під облака небесні,
До місяця і де зоря;
Но можна стіл ним застилати,
І перед ліжком простилати,
І тарадайку закривать.
Царівні буде він в пригоду,
І то найбільш для того году,
Як замуж прийдеться давать.

Ось скатерть шльонськая нешпетна
Її у Липську добули:
Найбільше в тім вона прикметна,
На стіл як тілько настели
І загадай якої страви,
То всякі вродяться потрави,
Які на світі тілько єсть:
Пивце, винце, медок, горілка,
Рушник, ніж, ложка і тарілка.
Цариці мусим сю піднесть.

А се сап'янці-самоходи,
Що в них ходив іще Адам;
В старинніі пошиті годи,
Не знаю, як достались нам;
Либонь, достались од пендосів,
Що в Трої нам утерли носів,
Про те Еней зна молодець:
Сю вещ, як рідну і старинну,
Підносимо царю Латину
З поклоном низьким на ралець".

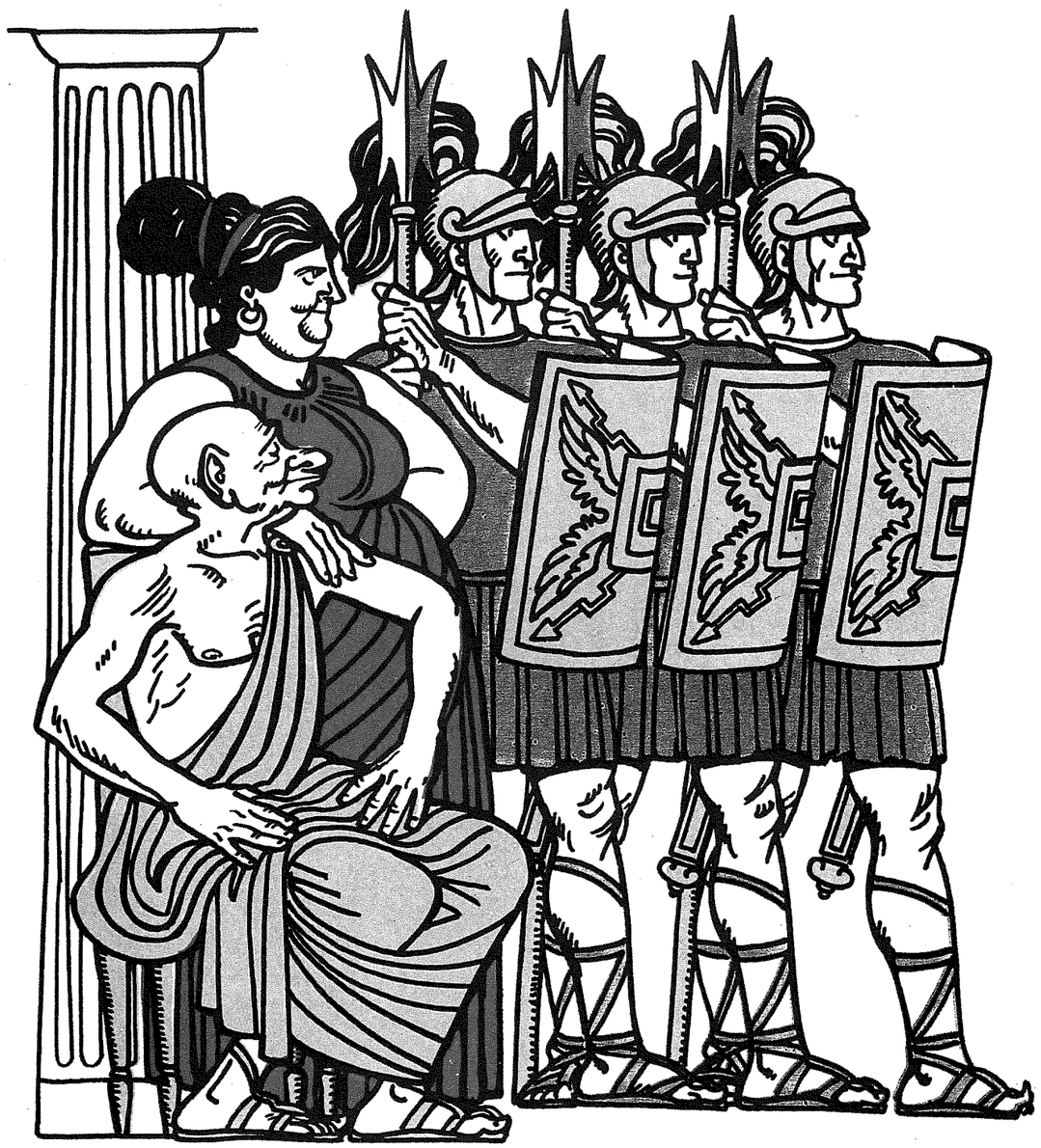
"Aeneas, noster magnus panus
And famous rex Troyanus,
Who sailed the seas like some Tsiganus,
Ad te, o rex, he sent nunc us.
Rogamus domine Latine,
Lest our kaput become finis,
Let us live under your just lex
For much pecunia, or gratis,
We always will be satis,
Your beneficentia, oh rex.

O rex! Be our patron - panacea,
And show your royal grace,
Become a brother to Aeneas,
Oh, optimus! Grant here for us a place.
Aeneas princeps energetic,
Formosus, beautiful and sympathetic,
You'll see yourself, innomine!
Permit accipere the gifts from us
With grace, without a fuss,
We brought for you, great domine:

This is a lovely flying rug,
Wove in the reign of Khmel, the tsar.
It flies beyond the clouds, fast as a slug,
Up to the moon, to any star.
It could be used, to tell the troth,
Upon the bedroom floor, or as a table cloth,
As well, to cover up the trundle.
The princess will be happy with it, too,
Especially when her espousals will be due.
Although it looks just like a hulking bundle.

A tablecloth from far Silesia's here.
Bought at the Leipzig fair,
Its usefulness is rather queer,
But also very rare.
You have to think what is your wish
And right away appears your dish,
From any land the best cuisine:
Like whiskey, wine and mead,
And all the cutlery you need.
This gift is for her Majesty the Queen.

Here are morocco-leather shoes
That Adam wore in paradise,
They are in perfect form to use,
Somehow we got them at good price.
From whom? From those brave kings
Who had in Troy clipped our wings,
Aeneas knows about these matters more:
And so, these slippers wrapped in satin
We give to His High Majesty, King Latin,
And whom, we with bowed heads adore."

Стояло військо тут зальотне,
Волове, кінне і піхотне.

There were detachments of the infantry
Together with cavalry.

Енеус ностер маґнус панус
І славний троянорум князь.

Aeneas noster magnus panus
And glorious rex Trojanus.

Цариця, цар, дочка Лавина
Зглядалися проміж себе.
Із рота покотилась слина,
До себе всякий і гребе;
Які достались їм подарки,
Насилу обійшлось без сварки.
Як ось Латин сказав послам:
"Скажіте вашому Енею,
Латин із цілою сім'єю,
Крий боже, як всі раді вам.

І вся моя маєтність рада,
Що бог вас навернув сюди;
Мні мила вся ваша громада,
Я не пущу вас нікуди.
Прошу Енею покланятись
І хліба-солі не цуратись,
Кусок останній розділю.
Дочка у мене одиначка,
Хазяйка добра, пряха, швачка,
То може і в рідню вступлю".

І зараз попросив до столу
Латин Енеєвих бояр,
Пили горілку до ізволу
І їли бублики, кав'яр.
Був борщ до шпундрів з буряками,
А в юшці потрух з галушками,
Потім до соку каплуни;
З отрібки баба-шарпанина,
Печена з часником свинина,
Крохналь, який їдять пани.

В обід пили заморські вина,
Не можна всіх їх розказать,
Бо потече із рота слина
У декого, як описать:
Пили сикизку, деренівку
І кримську вкусную дулівку,
Що то айвовкою зовуть.
На віват — з мущирів стріляли,
Туш — грімке трубачі іграли.
А многоліт — дяки ревуть.

Латин по царському звичаю
Енею дари одрядив:
Лубенського шмат короваю,
Корито опішнянських слив,
Горіхів київських смажених,
Полтавських пундиків пряжених
І гусячих п'ять кіп яєць.
Рогатого скота з Лип'янки
Сивухи відер з п'ять Будянки,
Сто решетилівських овець.

The parents and the future bride
Looked at one another, filled with greed,
They slobbered when they eyed
The gifts, unusual, indeed.
They managed somehow to avoid the fight,
Which threatened to ignite.
King Latin told the envoys thus:
"Tell your famed chief that I and my whole family
Do welcome him and all of you most heartily.
We're happy to have you with us.

We, all of us, are very glad
That god directed you to us.
It certainly would make me sad
To see you leave. It would be piteous.
I welcome you with cordiality,
Stay here, enjoy our hospitality.
I want to share with you
Our land and our bread.
My daughter is so coveted,
We might become related, too."

So, after having done
This short address, the Latin tsar
Invited each and everyone
To have a drink and some caviar.
And then, there was the prolongation
Of eating and of mastication
Of various fantastic dishes,
Like borshch from young red beets,
And dumplings with all kinds of meats,
Castrated cocks, and crabs, and fishes.

At dinner, they enjoyed imported wines.
If I wished to describe them all,
I would hear your unending whines
And in your mouths would be a waterfall.
But, anyway, they drank SYKYZKU, DERENIVKU,
As well, the heavenly DULIVKU.
And facing life's unwanted brevity,
They fired mortars for good luck,
The trumpeter was roaring like a rutting buck,
The dyaks yowled hymns about longevity.

As it behooved a household head,
- Since they became good chums -
He sent Aeneas-Lord a piece of wedding bread,
As well, a basket of OPISHNIA plums.
Besides, some Kyiv roasted nuts,
Poltava toasted pastry cuts
And five times sixty of goose eggs,
Horned cattle from LYP'IANKA,
Five pails of whiskey from BUDIANKA,
Besides, a hundred head of tegs.

Латин старий і полигався
З Енеєм нашим молодцем.
Еней і зятем називався, —
Но діло краситься кінцем!
Еней по щастю без поміхи
Вдавався в жарти, ігри, сміхи,
А о Юноні і забув,
Його котора не любила
І сктізь за ним, де був, слідила,
Нігде од неї не ввильнув.

Ірися, цьохля проклятуща
Завзятіша од всіх брехух,
Олімпська мчалка невсипуща,
Крикливійша із щебетух,
Прийшла Юноні розказала,
Енея як Латинь приймала.
Який між ними є уклад:
Еней за тестя мав Латина,
А сей Енея як за сина,
І у дочки з Енеєм лад.

"Еге! — Юнона закричала, —
Поганець, як же розібрав!
Я нарошно йому спускала,
А він і ноги розіклав!
Ого! Провчу я висікаку
І перцю дам йому, і маку,
Потямить, якова-то я.
Проллю троянську кров, латинську,
Вмішаю Турна скурвасинську,
Я наварю їм киселя".

І на! через штафет к Плутону
За підписом своїм приказ,
Щоб фурію він Тезіфону
Послав к Юноні той же час;
Щоб ні в берлині, ні в дормезі,
І ні в ридвані, ні в портшезі,
А бігла б на перекладних;
Щоб не було в путі препони,
То б заплатив на три прогони,
Щоб на Олімп вродилась вмиг.

Прибігла фурія із пекла,
Яхиднійша од всіх відьом,
Зла, хитра, злобная, запекла,
Робила з себе скрізь содом.
Ввійшла к Юноні з ревом, стуком,
З великим треском, свистом, гуком.
Зробила об собі лепорт.
Якраз її взяли гайдуки
І повели в терем під руки,
Хоть так страшна була, як чорт.

Old Latin was so intimate
With our Aeneas that he saw
Him in his plans as designate
To be his son-in-law.
Aeneas so enjoyed his life, no doubt,
He joked and laughed day in day out.
He never thought of Juno, his fierce foe,
Whose hatred for him was enormous.
And shadowing him - multiformous,
He could not hide from her mean blow.

Irene, the base mudslinging broad,
The most sarcastic liar ever known,
The herald for the lantern-jawed,
Vociferous Olympian crone,
Told Juno that Aeneas was accepted
By Latin, welcomed and respected,
And what arrangements they agreed upon:
They were in-laws and nothing less.
The daughter and Aeneas live in blissfulness.
Hard times for our hero were bygone.

"Indeed!" cried Juno, very miffed.
"That good-for-nothing and so smart!
Intentionally, I gave a shrift,
And he stretched out his legs apart!
I'll teach him some good lesson yet!
Well peppered that he won't forget.
He will remember me and who I am!
I'll spill the Trojan and the Latin blood,
I will involve yet Turn, the hooker's dud,
They'll eat my soup ad nauseam!"

And lo! She fired off her own
Compelling note to Pluto, a command,
To send the fury, Tesiphone,
To Juno overland.
She wasn't permitted on that deputation
Wheeled means of transportation,
But only on horseback.
Lest there be obstacles on her long way,
For three horse changes he should pay,
She must come to Olympus like a crackerjack.

The fury galloped off from Hell
More venomous than all the witches,
Malicious, cunning, foul and fell,
She made more uproar than a hundred bitches.
She came to Juno with a howl,
With whistling, peal and growl,
And thus her coming was enunciated.
Huge footmen like severe gendarmes,
Grabbed that loud monster by the arms
And led her off, the deuce incorporated.

Цариця, цар, дочка Лавина
Зглядалася проміж себе.

The parents and the future bride
Looked at one another, filled with greed.

"Здорова, люба, мила доню!"
Юнона в радощах кричить.

"How are you, my beloved Begonia!"
Cried Juno in exhilaration.

"Здорова, мила, люба доню,—
Юнона в радощах кричить.—
До мене швидше, Тезіфоню!—
І цілувать її біжить.—
Сідай, голубко! Як ся маєш?
Чи пса троянського ти знаєш?
Тепер к Латину завітав
І крутить там, як в Картагені;
Достанеться дочці і нені,
Латин щоб в дурні не попав.

Ввесь знаєть світ, що я не злобна,
Людей губити не люблю;
Но річ така богоугодна,
Коли Енея погублю.
Зроби ти похорон з весілля,
Задай ти добре всім похмілля,
Хоть би побрали всіх чорти:
Амату, Турна і Латина,
Енея, гадового сина,
Пужни по-своєму їх ти!"

"Я наймичка твоя покорна, —
Ревнула фурія, як грім, —
На всяку хіть твою неспорна,
Сама троянців всіх поїм:
Амату з Турном я з'єднаю
І сим Енея укараю,
Латину ж в тім'я дур пущу;
Побачать то боги і люде,
Що з сватання добра не буде,
Всіх, всіх в шматочки потрощу".

І перекинулась клубочком,
Кіть-кіть з Олімпа, як стріла; .
Як йшла черідка вечерочком,
К Аматі шусть — як там була.
Смутна Амата пір'я драла,
Слізки ронила і вздихала,
Що Турн-князьок не буде зять;
Кляла Лавинії родини,
Кляла кумів, кляла хрестини,
Та що ж? — против рожна не прать.

Яга, під пелену підкравшись,
Гадюкой в серце поповзла,
По всіх куточках позвивавшись,
В Аматі рай собі знайшла.
В отравлену її утробу
Наклала злості, мовби бобу;
Амата стала не своя;
Сердита лаяла, кричала,
Себе, Латина проклинала
І всім давала тришия.

"How are you, my beloved begonia!"
Cried Juno in exhilaration,
"Let me embrace you, Tesiphonia"
And kissed her in great agitation.
"Please, take a seat, my dove, please, do!
You know that Trojan dog, don't you?
Now he's King Latin's guest.
And as in Carthage he deceives
The women till the dog receives
His joy. Lest Latin be fooled by this pest.

The world knows that I'm not malicious,
I don't kill human beings for sheer joy,
It would, however, be judicious
To slay Aeneas, this corrupt decoy.
You turn the wedding celebration
Into a funeral and fast cremation
By giving them a poisoned drink,
Or a delicious wedding cake,
So that Aeneas, son of a snake,
Would go to Hades in a wink."

"I am your humble maid",
The fury bellowed like a thunder peal,
"I'm ready to fulfill your bidding, undelayed,
I'll eat myself all Trojans in a meal.
I will unite Turn and the daughter,
This, for that beau will be a slaughter.
I'll put into the King's brainpan,
Stupidity. The gods and folks will see
That nothing serious will be
Concerning the match-making plan."

She turned into a ball
And rolled from Mount Olympus down,
And when the night began to fall,
She joined the herd returning back to town.
She slipped into Amata, who
Plucked feathers, sighed and cried; she knew
That Turn won't be her son-in-law.
She cursed Lavina's being born,
She cursed godparents and heaped scorn
On everyone. This crisis none could overdraw.

The witch sneaked up into Amata's blouse
And, like a snake, crept to her heart.
She was in every corner of the house
And in the woman's body's every part.
Her poisoned bowels she had filled
With so much anger that it spilled.
Amata had completely changed;
She, furious in the extreme,
Would curse her family and scream,
She was behaving like deranged.

Потім і Турна навістила
Пресуча, лютая яга:
І із сього князька зробила
Енею лишнього врага.
Турн, по воєнному звичаю
З горілкою напившись чаю,
Сказать попросту, п'яний спав;
Яга тихенько підступила
І люте снище підпустила,
Що Турн о тім не помишляв.

Йому, бач, сонному верзлося,
Буцім Анхізове дитя
З Лавинією десь зійшлося
І женихалось не шутя:
Буцім з Лависей обнімався,
Буцім до пазухи добрався.
Буцім і перстень з пальця зняв;
Лавися перше мов пручалась,
А послі мов угамовалась,
І буцім їй Еней сказав:

"Лависю, милеє кохання!
Ти бачиш, як тебе люблю;
Нащо се наше женихання,
Коли тебе навік гублю?
Рутулець Турн тебе вже свата,
За ним, бач, тягне і Амата,
І їй в йому находиш смак.
До кого хіть ти більшу маєш,
Скажи, кого з нас вибираєш?
Нехай я згину, неборак!"

"Живи, Енеєчку мій милий",—
Царівна сей дала одвіт,—
Для мене завжди Турн остилий,
Очам моїм один ти світ!
Тебе коли я не побачу,
То день той і годину трачу,
Моє ти щастя, животи;
Турн швидше нагло околіє,
Ніж, дурень, мною завладіє,
Я вся — твоя, і пан мій — ти!"

Тут Турн без пам'яті схватився,
Стояв, як в землю вбитий стовп;
Од злості з хмелю ввесь трусився
І сна од яву не розчовп:
"Кого? — мене! і хто? — троянець!
Голяк, втікач, приплентач, ланець!
Звести? Лавинію однять?
Не князь я! — гірше шмаровоза,
І дам собі урізать носа,
Коли Еней Латину зять.

And later on she went to Turn,
This very vicious witch -
And managed to implant a kern
Of hatred to Aeneas, - that ferocious bitch!
As was his military way,
Turn, drunken like a cobbler, lay
Asleep. The witch approached the man
And made him dream
About some scheme,
A whimsical, unrealistic plan.

You see, he dreamt as though
The son of Anchises
Agreed with fair Lavina apropos
Their bond. For Turn it was a crisis.
When they embraced, Aeneas, like possessed,
Kissed her and fondled her firm breast.
And then, as if the man pulled off the ring.
At first, the girl attempted to resist,
But later on, she wanted to be kissed.
Aeneas then told her this thing:

"Lavysia, my true love!
You are my dear sweetheart.
What use is our courting, dove,
When I must soon depart?
Turn Rutul and you will be wed,
That's what your mum has always said.
You, too, find him delicious;
Now, tell me whom do you prefer?
Which one of us is lovelier?
May my demise be expeditious."

"Aeneas, my true love" was her reply
That she gave right away,
"Without you I will die,
I can't stand Turn, this lard-assed clod of clay.
The day when I don't see your eyes,
A part of my heart dies.
You are my joy, do stay alive!
Turn sooner will get sick and croak,
Before I'm his, that stupid bloke,
I'm yours, you're mine, we'll live and thrive!"

Here, Turn sprang up and stood
As if he were impaled.
Enraged and in a killing mood
He did not see the truth and failed
Completely. "Who? What? Where? Me?
The Trojan? This disgusting refugee?
To dupe? To steal the girl? Hee-haw!
Do call me sluggish, comatose,
If I don't wipe his nose!
If he becomes the royal son-in-law!"

Буцім з Лависей обнімався,
Буцім до пазухи добрався.

When they embraced, he, like possessed,
Kissed her and fondled her firm breast.

Тут Турн без пам'яті схватився,
Стояв, як в землю вбитий стовп.

Here, Turn sprand up and stood
As if he were impaled.

Лавися шмат не для харциза,
Який пройдисвіт єсть Еней:
А то — і ти. голубко сиза,
Ізгинеш од руки моєй!
Я всіх поставлю вверх ногами
Не подарую вас душами,
А більш Енею докажу.
Латина же, старого діда,
Прижму не згірше, як сусіда,
На кіл Амату посаджу."

І зараз лист послав к Енею,
Щоб вийшов битись сам на сам,
Помірявсь силою своєю,
Достав од Турна по усам.
Хоть на кії, хоть кулаками
Поштурхатись попід боками
Або побитись і на смерть.
А также пхнув він драгомана
І до латинського султана,
Щоб і сьому мордаси втерть.

Яхидна фурія раденька,
Що по її все діло йшло,
До людських бід вона швиденька,
І горе миле їй було.
Махнула швидко до троянців,
Щоб сих латинських постоянців
По-своєму осатанить.
Тогді троянці всі з хортами
Збирались їхать за зайцями,
Князька свого повеселить.

Но "горе грішникові сущу,—
Так київський скубент сказав,—
Благих діл вовся не імущу!"
Хто божії судьби пізнав?
Хто де не дума — так ночує,
Хотів де бігти — там гальмує.
Так грішними судьба вертить!
Троянці сами то пізнали,
З малої речі пострадали,
Як то читатель сам уздрить.

Поблизь троянська кочування
Був на одльоті хуторок,
Було в нім щупле будування,
Ставок був, гребля і садок.
Жила Аматина там нянька,
Не знаю, жінка чи панянка,
А знаю, що була стара,
Скупа, і зла, і воркотуха,
Наушниця і щебетуха,
Давала чиншу до двора.

Lavysia, you are not for that low goon.
He is a tramp, not well-to-do,
If you do not reject him soon,
Then you will die by my hand, too.
I'll change the life of everyone,
And will be generous to none.
I'll show Aeneas how I rake,
And what regards the old man, Latin,
I will depress him and then flatten,
Amata will die on a stake."

He sent Aeneas a dash note
To come to lock horns with great Turn,
To measure his strength, as he wrote,
And get a beating in return.
It could be with clubs, or with fists,
They'd nudge each other's ribs like duelists,
Or even die in that to-do.
He also sent an apt translator
Onto the Latin imperator
To have his mug well pummeled, too.

The wicked fury was content
That she succeeded in this case,
Promoting the impediment
Of better life conditions for the populace.
She ran at once headlong
To where was Latin military throng
To make them mad and swear.
The Trojans in full swing
Were going hunting for the king,
Who liked hare meat as his good fare.

"Woe to the wicked man, who leads
A sinful life", a Kievan wise student said,
"And never done the pious deeds."
Who knows what's going on in the Almighty's head?
You sleep where you did not intend to be,
You stop where you should not stop ordinarily.
The destiny averts the sinful men somehow.
The Trojans felt bad luck on their own skin
And suffered much to their chagrin.
The reader will see that right now.

Close to the Trojan camp
There was a little rural habitation.
The buildings - small and damp,
Were sorely in need of restoration.
In that small and neglected "universe"
There lived Amata's former nurse.
Was she a widow? In retirement?
It was not known, but she was old,
A niggard and a gossipmonger, I was told.
She paid the king some rent.

Ковбас з десятків три Латину.
Лавинії к Петру мандрик.
Аматі в тиждень по алтину,
Три хунти воску на ставник.
Льняної пряжі три півмітки,
Серпанків вісім на намітки
І двісті валяних ґнотів.
Латин од няньки наживався,
За те ж за няньку і ступався,
За няньку хоть на ніж готів.

У няньки був біленький цуцик,
Її він завжди забавляв;
Не дуже простий родом муцик,
Носив помоску, танцьовав,
І панії лизав од скуки
Частенько ноги скрізь і руки,
І тіменици вигризав.
Царівна часто з ним ігралась,
Сама цариця любувалась,
А цар то часто годував.

Троянці, в роги затрубивши.
Пустили гончих в чагарі,
Кругом болото обступивши,
Бичами ласкали псарі;
Як тілько гончі заганяли,
Загавкали, заскавучали,
То муцик, вирвавшись надвір,
На голос гончих одізвався,
Чмихнув, завив, до них помчався;
Стременний думав, що то звір.

"А тю його! гуджа!"— і крикнув,
І з свори поспускав хортів;
Тут муцик до землі прилипнув
І дух від ляку затаїв;
Но пси, донюхавшись, доспіли,
Шарпнули муцика, із'їли
І посмоктали кісточки.
Як вість така дійшла до няньки,
То очі вип'яла, як баньки,
І з носа спали і очки.

Осатаніла вража баба
І крикнула, як на живіт,
Зробилась зараз дуже слаба,
Холодний показався піт.
Порвали маточні припадки,
Істерика і лихорадки,
І спазми жили потягли;
Під ніс їй клали асафету
І теплую на пуп сервету,
І ще клістир з ромну дали.

The king would get ten sausages, all thick,
Amata - money and some flax,
Lavinia - a cheesecake called mandryk,
The church - three pounds of candle wax,
Besides, the Queen received ten skeins of threads,
And cotton fabric for the women's heads,
As well, two hundred of compacted wicks.
And since the king had utilized the nurse,
As she was filling up his purse,
He would guard her with knives and sticks.

She had a little dog called Guppy
That funny creature danced
And carried things. That smart white puppy
Was from a breed who jumped and pranced .
When there was nothing else to do,
He licked her body on her cue,
Or gnawed on incrustations on her head.
The princess often played with him,
The Queen adored his vim,
The King would oft feed him some bread.

The Trojans blew the horn and let
The hounds run to the brush.
Some hunters stood like estafette
Around the marsh, prepared to rush.
As soon as all the hounds began
To bark and whine as they, bloodthirsty, ran,
Small Guppy jumped outside, aflame.
Replying to the hounds, he could not help
Inquiring and ran towards them with a yelp.
The hunter took him for a game.

"Hey, get him now!" the hunter yelled,
And instantly untied
The beasts. Poor Guppy fell and held
His breath, extremely terrified.
The hounds attacked him as he lay,
They tore and gulped him right away.
And when the nurse had heard the news,
At first, she couldn't produce a sound,
Her eyeglasses fell down to the ground,
And then her manners turned all loose.

The diabolical wench cried out,
As though she had a bellyache.
Her health was critical, no doubt,
Cold sweat meant something, for Pete's sake.
Her female problems were acute,
Hysterical and mental, and, to boot,
Her arteries had lost their elasticity.
They pushed asafetida into her nose,
Into her ass a clyster hose,
Upon her navel much lubricity.

Як тілько к пам'яті вернулась.
То зараз галас підняла:
До неї челядь вся сунулась
Для дива, як ввесь світ кляла;
Потім, схвативши головешку
І вибравшись на добру стежку.
Чкурнула просто до троян,
Всі курені їх попалити,
Енея заколоть, побити
І всіх троянських бусурман.

За нею челядь покотила,
Схвативши хто що запопав:
Кухарка чаплію вхопила,
Лакей терілками шпурляв;
З рублем там прачка храбровала,
З дійпицей ричка наступала,
Гуменний з ціпом скрізь совався,
Тут рота косарів з гребцями
Йшла битись з косами, з граблями,
Ніхто од бою не цурався.

Но у троянського народу
За шаг алтива не проси:
Хто москаля об'їхав зроду?
А займеш — ноги уноси.
Завзятого троянці кшталту,
Не струсять нічийого ґвалту,
І носа хоть кому утруть;
І нянчину всю рать розбили —
Скалічили, розпотрошили
І всіх в тісний загнали кут.

В сіє-то нещасливе врем'я
І в самий штурхобочний бой,
Троянське і латинське плем'я
Як умивалося мазкой,
Прибіг гінець з листом к Латину,
Нерадосну привіз новину;
Князь Турн йому війну писав;
Не в пир, бач, запрошав напитись,
А в поле визивав побитись;
Гінець і на словах додав:

"Царю Латине неправдивий!
Ти слово царськеє зламав;
Зате узол дружелюбивий
Навіки з Турном розірвав.
Од Турна шмат той однімаєш
І в рот Енеєві совaєш,
Що Турнові сам обіщав.
Виходь же завтра навкулачки,
Відтіль полізеш, мабуть, рачки,
Бодай і лунь щоб не злизав".

As soon as she regained her retrospection,
She raised a terrible outcry.
It was for her domestics an attraction
To hear how she could curse and vilify.
Thereafter she had grabbed a torch
And ran with it to scorch
The Trojans' huts,
To annihilate those foes,
Who caused her endless woes,
To lacerate Aeneas' guts.

And she was followed by a crowd
Of servants with their arsenal:
Their battle cry was loud
And weapons from time immemorial:
The cook was brandishing a rolling pin,
The lackey had a javelin,
The washerwoman used a spattle,
The dairymaid had in her hands a pail,
The barnyard watcher swayed a flail,
Nobody shunned the battle.

And with the Trojans it is so:
Do not ask anything for free.
Whoever has deceived that clever foe?
And if you did, then quickly flee.
The Trojans are a stubborn brood,
They don't allow to be subdued,
They will clip anybody's wings.
They overcame the nurse's host,
Defeated, scattered and chased most
Of them and stopped their whimperings.

At that unhappy time and place,
And while the fight was going on,
The Trojan-Latin fearless race
Was shedding blood of their brave echelon,
A runner brought a written note,
In which Prince Turn thus wrote:
Proposing Latin not a kiss,
But challenging him to fight
For what's not wrong, but right,
And then the runner added this:

"King Latin, you are so untrue!
You broke your royal word,
You broke your ties when you withdrew
Your friendliness to Turn, you gallows bird!
You took from Turn the piece
You've promised him in order to increase
Aeneas's wealth.
Come out, we'll fight with fists outdoors
Until you will be crawling on all fours,
Until you loose your health!

Не так розсердиться добродій,
Коли пан возний позов дасть,
Не так лютує голий злодій,
Коли немає що украсть;
Як наш Латин тут розгнівився
І на гінця сього озлився,
Що губи з серця покусав.
І тільки одповідь мав дати
І гнів царський свій показати,
Посол щоб Турнові сказав,

Як виглянув в вікно зненацька,
Прийшов Латин в великий страх;
Побачив люду скрізь багацько
По улицях і всіх кутках.
Латинці перлися товпами,
Шпурляли вгору всі шапками,
Кричали вголос на ввесь рот:
"Війна! Війна! Проти троянців!
Ми всіх Енеєвих поганців
Поб'єм, — іскореним їх род".

Латин старий був не рубака
І воюватись не любив.
Од слова "смерть" він, неборака,
Був без душі і мов не жив.
Він стичку тілько мав на ліжку,
Аматі як не грав під ніжку,
І то тогді як підтоптавсь;
Без того ж завжди був тихенький,
Як всякий дід старий, слабенький,
В чужеє діло не мішавсь.

Латин, і серцем, і душею
Далекий бувши од війни,
Зібравшись з мудростю своєю,
Щоб не попастись в кайдани,
Зізвав к собі панів вельможних,
Старих, чиновних і заможних,
Которих ради слухав сам;
І вислявши геть-преч Амату,
Завів їх всіх в свою кімнату.
Таку сказав річ старшинам:

"Чи ви од чаду, чи з похмілля?
Чи чорт за душу удряпнув?
Чи напились дурного зілля,
Чи глузд за розум завернув?
Скажіть, з чого війна взялася?
З чого ся мисль вам приплелася?
Коли я тішився війной?
Не звір я — людську кров пролити.
І не харциз, людей щоб бити,
Для мене гидкий всякий бой.

No angry man is so behaving
When bailiff brings a call to go
To court, and no thief is so raving
When he can't steal some dough,
As was King Latin. Being mad
At that poor messenger, he had
To bite his lips.
While dealing with this confrontation,
He was to show his indignation
By sending Turn his tips.

He looked into the window and
Grew numb with fear.
A mass of people - hard to understand -
Were in the streets, some very near.
The Latins with a hellish blare
Were throwing their hats in the air
And roared with all their might:
"War! War against the Trojan scum!
They are too burdensome!
Let's kill Aeneas and his men outright!"

Since Latin wasn't a soldier type,
And he disliked to be at war,
The mere word "death" would gripe
And send the creeps to his posterior.
The only conflict was in bed,
Amata was dispirited,
For he was worthless and senile.
Like all old men who hated riot,
He was nonviolent and quiet,
To interfere with people would be vile.

So, being peaceful in his heart,
Who fervently disliked the war,
He, being wise and smart,
And not a hot competitor,
He summoned all aristocrats,
High rank officials-diplomats,
Whose wise advice he used to take.
And being not naive,
He asked his wife to leave,
Then cleared his throat and spake:

"Have coal fumes made your brains perdue,
Or are you drunk, or who knows what?
Have you imbibed some herbal brew?
Is something faulty with your thought?
Explain how this dumb war began.
Whose head invented such a plan?
When was it I rejoiced in war?
To shed the human blood in vain
In war so savage and profane,
For me is something to abhor.

І як війну вести без збруї,
Без війська, хліба, без гармат,
Без грошей?.. Голови ви буї!
Який вас обезглуздив кат?
Хто буде з вас провіянтмайстер,
Або хто буде криґсцальмайстер,
Кому казну повірю я?
Не дуже хочете ви битись,
А тілько хочете нажитись,
І буде все біда моя.

Коли свербить із вас у кого
Чи спина, ребра чи боки;
Нащо просити вам чужого?
Мої великі кулаки
Почешуть ребра вам і спину:
Коли ж то мало, я дубину
Готов на ребрах сокрушить.
Служить вам рад малахаями,
Різками, кнуттям і киями,
Щоб жар воєнний потушить.

Покиньте ж се дурне юнацтво
І розійдіться по домах,
Панове виборне боярство;
А про війну і в головах
Собі ніколи не кладіте,
А мовчки в запічках сидіте,
Розгадуйте, що їсть і пить.
Хто ж о війні проговориться
Або кому війна присниться,
Тому дам чорт зна що робить".

Сказавши се, махнув рукою
І зараз сам пішов з кімнат
Бундючно-грізною ходою,
Що всякий був собі не рад.
Пристиджені його вельможі
На йолопів були похожі,
Ніхто з уст пари не пустив.
Не швидко бідні схаменулись
І в ратуш підтюпцем сунулись,
Уже як вечір наступив.

Тут думу довгую держали.
І всяк компоновав своє.
І вголос грімке закричали,
Що на Латина всяк плює
І на грозьбу не уважає,
Війну з Енеєм начинає,
Щоб некрут зараз набирать;
І не просить щоб у Латина
З казни його ані алтина,
Боярські гроші шафовать.

How can you wage war with no host?
Without artillery? No bread?
Without huge funds it is a hollow boast
Of some irrational head.
Who is supposed to care for all provisions?
Who'll manage various divisions,
Like food deliveries, accountancy?
You're not too keen to fight.
What you desire is good profit, right?
But all calamities will fall on me.

Do your ribs itch, or flanks, or back?
No need to ask a stranger for a rub,
My fists are large enough to whack
Them well to give them a good drub.
Should that not be enough,
I have a better stuff,
An oak club and a whip.
I'm always ready to help you
To smother and subdue
Your martial spirit in a flip.

Forget that immature bravado,
Go home to your dear ones,
No need to be a desperado
Behaving like a dunce.
Stay peacefully at home, don't itch
For anything but your stove niche,
Stay there and silently deliberate
What you should eat and drink,
But what regards the war, don't think
We need it, for it is so horrible and deviate."

With this, he waved his hand
And quickly left.
His gait was lordly and
It made them feel bereft
Of dignity. Those proud high-hats
Were made to look like silly brats.
None said a word,
But soon recovering somewhat,
They headed at a trot
To city hall quite undeterred.

They meditated long,
Expressed their thoughts quite opposite
To Latin's view. They raised a strong
Outcry that they all spit
On Latin. They dismissed his threats,
They'd start the war with no regrets.
They shouted: "MOBILIZATION!!!"
Of course, they would not ask
For funds from Latin's cask,
But would exploit the boyars' spoliation.

І так, Латинь заворушилась,
Задумав всяк побить троян:
Відкіль та храбрість уродилась
Против Енеєвих прочан?
Вельможі царство збунтовали,
Проти царя всіх наущали;
Вельможі! лихо буде вам.
Вальможі! хто царя не слуха,
Таким обрізать ніс і уха
І в руки всіх оддать катам.

О музо, панночко Парнаська!
Спустись до мене на часок;
Нехай твоя научить ласка,
Нехай твій шепчеть голосок,
Латинь к війні як знаряджалась,
Як армія їх набиралась,
Який порядок в війську був;
Всі опиши мундири, збрую
І казку мні скажи такую,
Якой іще ніхто не чув.

Бояри вмиг скомпоновали,
На аркуш маніхвест кругом,
По всіх повітах розіслали,
Щоб військо йшло під коругов;
Щоб голови всі обголяли,
Чуприни довгі оставляли,
А ус в півлокоть би тирчав;
Щоб сала і пшона набрали,
Щоб сухарів понапікали,
Щоб ложку, казанок всяк мав.

Все військо зараз розписали
По разним сотням, по полкам,
Полковників понаставляли,
Дали патенти сотникам.
По городам всяк полк назвався,
По шапці всякий розличався,
Вписали військо під ранжир;
Пошили сині всім жупани,
На спід же білії каптани,—
Щоб був козак, а не мугир.

В полки людей розпреділивши,
І по кватирям розвели,
І, всіх в мундири нарядивши,
К присязі зараз привели.
На конях сотники финтили,
Хорунжі усики крутили,
Кабаку нюхав асаул;
Урядники з атаманами
Новими чванились шапками,
І ратник всякий губу дув.

The Latins now began to stir,
They wished to beat the Trojans fast.
How did that bravery occur
Against the military cast?
The magnates had stirred up the realm,
They instigated all against the monarch's helm.
Hey, magnates! You will get into a mess!
You will be mutilated,
Your ears and noses lacerated,
The hangman will get you and nothing less!

Oh, Muse, Parnassian sweet beauty!
Come down for just a while,
Be gracious, teach me, cutie,
I like your voice, so versatile,
How Latins made the preparations,
Regarding troops, accommodations,
How everything was organized.
Describe the uniforms, the armament.
And tell the tale so sapient,
Which no one yet surmised.

The boyars sat down to compose
A written call to each and all,
Exhorting all the bellicose
To instantly enroll.
They had to shave their heads, howe'er,
But leaving a long tuft of hair,
Their mustache should stick half an ell.
They should bring buckwheat and some millet,
And crackers and a bacon fillet,
A soup bowl and a spoon as well.

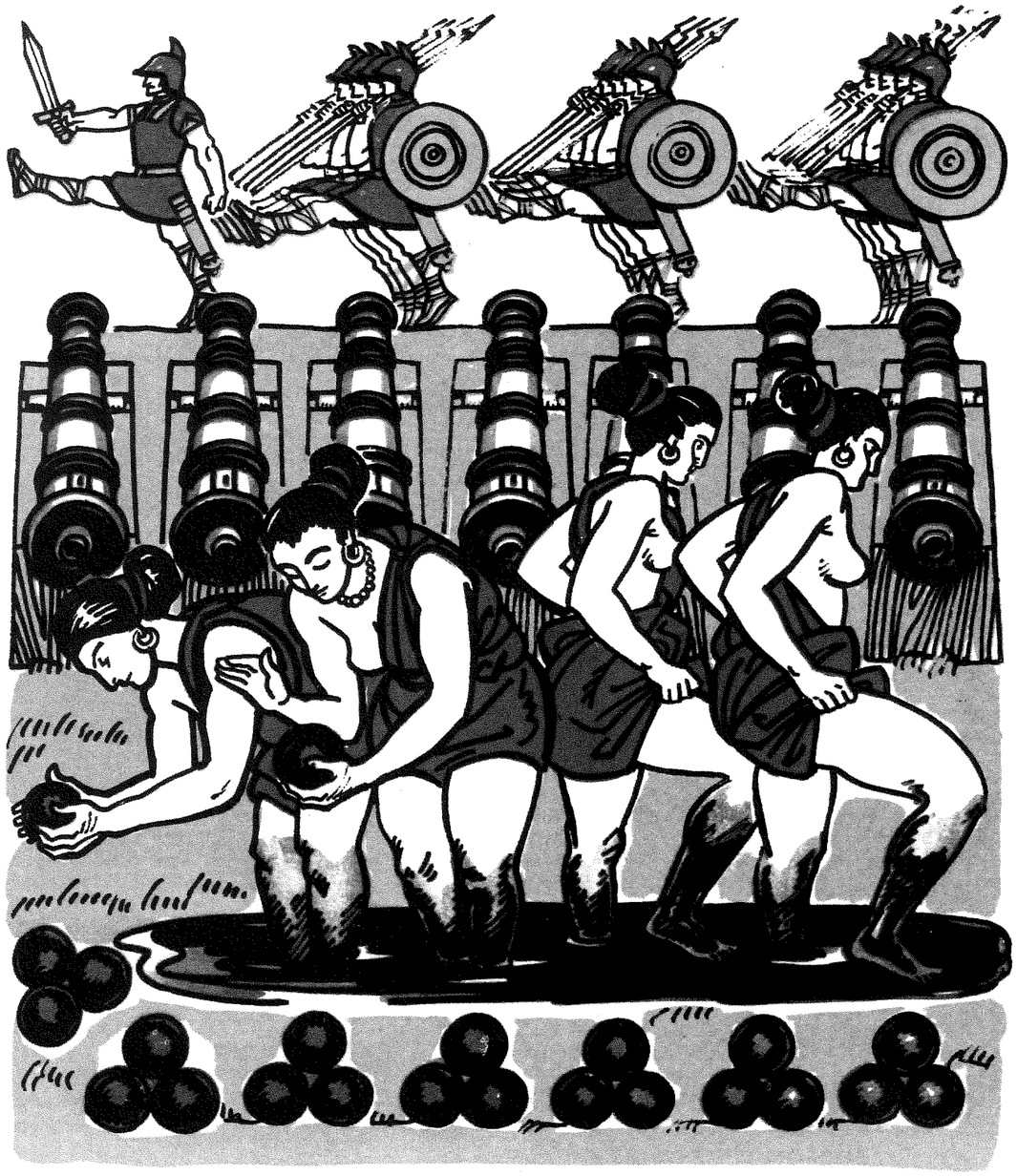
At first, the army was divided
In companies and regiments,
All due appointments were decided
Lest there be any malcontents.
Each unit was known by its city name,
The kozaks - by their headgear frame,
Each man, according to his height,
Received an overcoat in blue,
As well, a jacket, white and new;
To make him look a kozak-knight.

Assigned to such and such division,
And to their quarters where to sleep,
The men fulfilled the main provision:
They swore allegiance they would have to keep.
The mounted captains - real snobs,
The mustached envoys - puffed up fobs,
The hetman's deputy with his fond snuff
Was there. Officials and low chaps
Were bragging of their caps,
Now they were kozaks, brave and rough.

Так вічной пам'яті бувало
І в нас в Гетьманщині колись.

That how it was long time ago
In our Hetman State.

Для куль, то галушки сушили,
А бомб, то з глини наліпили.

The bullets were from dough,
The bombs - from clay, so-so.

Так вічной пам'яті бувало
У нас в Гетьманщині колись,
Так просто військо шиковало,
Не знавши: стій, не шевелись:
Так славнії полки козацькі
Лубенський, Ґадяцький, Полтавський
В шапках, було, як мак, цвітуть.
Як грянуть, сотнями ударять.
Перед себе списи наставлять,
То мов мітлою все метуть.

Було тут військо волонтирі,
То всяких юрбиця людей,
Мов запорожці-чуприндирі,
Що їх не втне і Асмодей.
Воно так, бачиш, і не гарне,
Як кажуть то — не регулярне,
Та до війни самий злий гад:
Чи вкрасти що, язик достати,
Кого живцем чи обідрати,
Ні сто не вдержить їх гармат.

Для сильной армії своєї
Рушниць, мушкетів, оружжин
Наклали повні гамазеї,
Гвинтівок, фузій без пружин,
Булдимок, флинт і яничарок.
А в особливий закамарок
Списів, пік, ратищ, гаківниць.
Були тут страшнії гармати,
Од вистрілу дрижали хати,
А пушкарі то клались ниць.

Жлукта і улики на пушки
Робить галили на захват;
Днища, оснівниці, ветушки
На принадлежность приправлять.
Нужда перемінить закони!
Квачі, помела, макогони
В пушкарське відомство пішли;
Колеса, бендюги і кари
І самії церковні мари
В депо пушкарськеє тягли.

Держась воєнного обряду,
Готовили заздалегідь
Багацько всякого снаряду.
Що сумно аж було глядіть.
Для куль — то галушки сушили,
А бомб — то з глини наліпили,
А слив солоних — для картеч;
Для щитів ночви приписали,
І дна із діжок вибирали,
І приправляли всім до плеч.

That's how it was long time ago
In our Hetman State.
The army drawn up for a show
Was standing: should they march or wait?
The famed divisions from Poltava,
From Hadiach, Lubny were a rumbling lava.
Their caps like poppies in full bloom.
With spears prepared to thrust,
The kozaks, lionhearted and robust,
Swept everything away like with a broom.

Here was a host of volunteers,
A rather odd, sporadic crowd,
Like hairy Zaporozhtsi, fierce,
Unbeatable by Asmodeus and unbowed.
Although not pretty in particular,
Impulsive and irregular,
They were so good in war:
Kidnapping, getting information,
No guns could stop their spoliation,
In stealing, they had no competitor.

They had for their brave host
Full magazines with armament:
Short carbines and the most
Worthwhile - the total complement
Of shotguns with long barrels, which
Were kept in some specific niche.
The terrifying roar
Of their huge guns would shake
The buildings and would make
The gunners fall down to the floor.

They urged to change all wheels
And beehives into guns
Affixing spindle rods and reels
Wherever possible - no puns!
The keen necessity would change the rules:
All brushes, rolling pins and weaving spools
Would change to some specific arm,
The church biers did their parts
As well, the two-wheeled carts
Would do the enemies much harm.

According to the war tradition,
They were preparing beforehand
A lot of ammunition
That made you cry for our Motherland:
The bullets were from dough,
The bombs - from clay, so-so,
The plums were missiles for the soldiers,
Joined shields and casques
With knocked out bottoms; powder flasks
Were fastened onto everybody's shoulders.

Не мали палашів, ні шабель,
У них, бач, Тули не було:
Не шаблею ж убит і Авель,
Поліно смерть йому дало.
Соснові копистки стругали
І до боків поначепляли
На валяних вірьовочках;
Із лик плетені козубеньки,
З якими ходять по опеньки,
Були, мов суми, на плечах.

Як амуницю спорядили
І насушили сухарів,
На сало кабанів набили,
Взяли подимне од дворів;
Як підсусідків розписали
І виборних поназначали,
Хто тяглий, кінний, хто же піш.
За себе хто, хто на підставу,
В якеє військо, сотню, лаву,
Порядок як завівсь незгірш:

Тогді ну військо муштровати.
Учить мушкетний артикул,
Вперед як ногу викидати,
Ушкварить як на калавур.
Коли пішком — то марш шульгою,
Коли верхом — гляди ж, правою,
Щоб шкапа скочила вперед.
Такеє ратнеє фіглярство
Було у них за регулярство
І все Енеєві на вред.

Мов посполитеє рушення
Латина в царстві началось,
Повсюдна муштра та учення,
Все за жолнірство прийнялось.
Дівки на прутах роз'їжджали,
Ціпками хлопців муштровали,
Старі ж учились кидать в ціль.
А баб старих на піч саджали
І на печі їх штурмовали.
Бач для баталії в примір.

Були латинці дружні люди
І воюватись мали хіть,
Не всі з добра, хто од причуди,
Щоб битися, то рад летіть.
З гаряча часу, перші три дні,
Зносили всяке збіжжя, злидні
І оддавали все на рать:
Посуду, хліб, одежу, гроші
Своєй отчизни для сторожі,
Що не було де і дівать.

They had no sabers - that's the rub -
The manufacturing facilities were none;
But look, young Abel was killed with a club
And not with any deadly gun.
They carved from fir tree wood
Some spatulas that were not good
And hung them at their sides like quacks.
They made small baskets from tree bark
Like those for mushrooms, - people, hark! -
Resembling beggars' packs on soldiers' backs.

And when the ammunition was reserved,
The biscuits baked as was expected,
The bacon salted and preserved,
And when house taxes were collected,
And homeless were consigned their room,
And deputies would all assume
Their work, what anyone was able to afford:
Equestrian, on foot, replacing anyone?
To what division or what garrison?
And when some order was restored,

The drilling of the men began.
The musket rules were such a beauty:
Kick up your heels, you superman,
And learn to go fast to the sentry duty.
On foot - your left foot first,
On horseback - then your jade should burst
Like hell. To start, the right leg was preferred.
Such military tricks
Were useless fiddlesticks.
Aeneas thought they were absurd.

In Latin's realm, the older men
Began a preparation,
While satisfying their strong yen
To fight the foreign occupation.
The eager girls, each with a rod,
Were gladly riding so rough-shod
O'er boys. The men to get bull's-eye,
While targeting, threw stones.
And crones, to strengthen their weak bones,
Stayed on their stoves and hummed a lullaby.

The Latins were a friendly folk,
But always ready for a fight,
They did it for sheer joy, or as a joke,
To get involved, they ran to it outright.
They were collecting for three days
In which they happily could raise
Much more than was enough
Of bread and grain, and money,
And cutlery, and honey.
There was no room to store the stuff.

Се поралася так Амата,
К війні латинців підвела;
Смутна була для неї хата,
На улиці все і жила.
Жінки з Аматою з'єднались,
По всьому городу таскались
І підмовляли воювать.
Робили з Турном шури-мури,
І затялись, хоч вон із шкури,
Енеєві дочки не дать.

Коли жінки де замішались,
І їм ворочати дадуть;
Коли з розказами втаскались
Та пхикання ще додадуть,
Прощайсь навік тогді з порядком,
Пішло все к чорту неоглядком,
Жінки поставлять на своє!
Жінки! Коли б ви більше їли,
А менш пащековать уміли,
Були б в раю ви за сіє.

Як Турн біснується, лютує,
В сусідні царства шле послів,
Чи хто із них не порятує
Проти троянських злих синів;
Коли Латин од поєдинків
Сховавсь під спід своїх будинків
І ждав що буде за кінець;
Коли Юнона скрізь літає,
Всіх на Енея навертає
Весільний збить з його вінець, —

Гуде в Латії дзвін віщовий
І гасло всім к війні дає,
Щоб всяк латинець був готовий
К війні, в яку їх злость веде.
Там крик, тут галас, там клепало,
Тісниться люд і все тріщало.
Війна в кровавих ризах тут
За нею рани, смерть, увіччя,
Безбожность і безчоловіччя
Хвіст мантії її несуть.

Була в Латії синагога,
Збудована за давніх літ
Для Януса, сердита бога,
Который дивних був приміт:
Він мав на голові дві тварі,
Чи гарнії були, чи харі,
Об тім Вергілій сам мовчить;
Но в мирне врем'я запирався,
Коли ж із храма показався,
Якраз війна і закипить.

It was Amata's own idea
To push the Latins to a confrontation,
She felt so down and looked for panacea
Outdoors, to be in affiliation
With women. They gave her their support
And went to houses to exhort
The folks to fight and to disparage
Aeneas. They had Turn's consent
To do whate'er it would take to prevent
Aeneas' royal marriage.

Should women get an upper hand
In some affairs of statehood spheres,
To tattle and assume command,
With good addition of their tears,
And worsen the severe condition,
And all would go to full perdition,
The women would achieve their goal.
Oh, women! If you would eat more,
And prattle less, and just ignore
Political affairs, you'd wear an aureole.

As Turn got violent and foamed in rage,
He sent the delegates to other states
While seeking help and patronage
Against the Trojan reprobates;
As Latin, very terrified,
Was forced to hide
And wait for butchery to stop,
The goddess Juno ran around
And smeared Aeneas as unsound,
To make his marriage planning flop.

In Latium the church bells tolled,
It meant: the war! Powwow!
Make ready, Latins, young and old,
To join the ranks right now.
And everywhere earsplitting noise,
The throngs of adults, girls and boys,
Kept shouting: "Now, the bloody war is here!
It brings us godlessness and inhumanity,
Wounds, death and bestiality!"
Some shouted "Glory" in that sick atmosphere.

In Latium there was a synagogue
Erected for the god
Called Janus, as mad as a dog,
Whose character was very odd.
He had two faces.
Were those idiocrases
Cute, or? The poet does not say
A word on that. In time of peace
He stayed, as was his weird caprice,
Inside, but not when war was in full sway.

По дзвону вся латинь сунула,
До храма з криком всі неслись.
І навстяж двері одімкнула,
І Янус вибіг, як харциз.
Воєнна буря закрутила,
Латинське серце замутила,
Завзятость всякого бере;
"Війни, війни!" — кричать, бажають,
Пекельним пламенем палають
І молодеє і старе.

Латинці військо хоть зібрали,
Та треба ж війську должносних,
Які б на щотах класти знали,
Які письменнійші із них.
Уже ж се мусить всякий знати,
Що військо треба харчовати
І воїн без вина — хом'як.
Без битой голої копійки,
Без сей прелесниці-злодійки
Не можна воювать ніяк.

Були златії дні Астреї.
І славний був тоді народ;
Міняйлів брали з казночеї,
А фиґлярі писали щот,
К роздачі порції — обтекер;
Картьожник — хлібний добрий пекар,
Гевальдигером — був шинкар,
Вожатими — сліпці, каліки,
Ораторами — недоріки,
Шпигонем — з церкви паламар.

Всього не можна описати,
В Латії що тогді було,
Уже зволялися читати
Що в голові у них гуло.
К війні хватались, поспішались,
І сами о світі не знались,
І все робили назворот;
Що строїть треба, те ламали,
Що треба кинуть, те ховали,
Що класть в кишеню, клали в рот.

Нехай турбуються латинці,
Готовляться проти троян,
Нехай видумують гостинці
Енею нашому в із'ян.
Загляньмо, Турн що коверзує,
Троянцям рать яку готує,
Бо Турн і сам дзіндзівер-зух!
Коли чи п'є — не проливає,
Коли чи б'є — то вже влучає,
Йому людей давить, як мух!

And when they heard the bell,
The Latins ran with howl and shout
Toward the temple. There, with a louder yell
They broke the door. The god ran out.
The war storm swirled,
It certainly unfurled
Their daring and audacity:
"War! War!" they ran and roared
And burned with passion like a horde,
Both old and young, with fiery pugnacity.

The army needed conscripts able
To read and write, who were the best,
Who knew the Multiplication Table
And had more education than the rest.
How many times one must repeat
That all the armies have to eat?
A soldier without wine - a mole;
Without a penny to his name,
He is the same
Exactly like a wood-worm eaten pole.

Oh, golden days of Asteria!
Most famous people lived there then,
He who had studied pharmacopoeia,
Distributed the food for military men.
The barterers dealt with finances,
The jokers managed extravagances,
The tavern-keeper was a cop,
The leaders were all blind and lame,
The stammerers were preachers with great fame,
The vestry-keeper was the spying sop.

I am unable to describe
What was in Latium long ago.
They deigned to read the diatribe,
Expressed in some rondeau.
They made haste to the war,
Not knowing how to slay that dinosaur.
They did things wrongly every day:
Instead of building things, they broke,
What was to keep alive, they used to choke,
What was to be preserved, they threw away.

Now let the Latins worry
About the preparations for the war,
Let them be hurry-scurry
To bring some gifts Aeneas-bachelor.
Let's have a look at Turn's caprice
What kind of masterpiece
He has now for the Trojans, what surprise?
Turn is a nimble blade,
Courageous, not afraid
To squash his foes like flies.

Коли Юнона скрізь літає,
Всіх на Енея навертає.

The goddess Juno ran around
To smear Aeneas to confound
His marriage plans.

Се військо йде всіми шляхами,
Се ратне брязкотить збруями.

It was the armies on all roads
With weaponry that kills and goads.

Та й видно, що не був в зневазі,
Бо всі сусідні корольки
По просьбі, мов би по приказі
Позапаляючи люльки,
Пішли в похід з своїм народом,
З начинням, потрухом і плодом,
Щоб Турнові допомагать:
Не дать Енеєві женитись,
Не дать в Латії поселитись,
К чортам енейців всіх послать.

Не хмара сонце заступила,
Не вихор порохом вертить,
Не галич чорна поле вкрила,
Не буйний вітер се шумить:
Се військо йде всіма, шляхами,
Се ратне брязкотить збруями,
В Ардею-город поспіша.
Стовп пороху під небо в'ється,
Сама земля, здається, гнеться;
Енею! де тепер душа?

Мезентій наперед тірренський
Пред страшним воїнством гряде. —
Було, полковник так Лубенський
Колись к Полтаві полк веде,
Підземляні полтавські вали
(Де шведи голови поклали),
Полтаву-матушку спасать:
Пропали шведи тут, прочвари,
Пропав і вал — а булевари
Досталось нам тепер топтать.

За сим на бендюгах плететься
Байстрюк Авентій-попадич,
З своєю челяддю ведеться,
Як з блюдолизами панич.
Знакомого він пана внучок,
Добродій песиків і сучок
І лошаків мінять охоч.
Авентій був розбійник з пупку,
Всіх тормошив, валяв на купку,
Дивився бісом, гадом, сторч.

Тут військо кіннеє валилось
І дуже руччеє було;
Отаман звався Покотиллос,
А асаул Караспуло.
Се грецькії проскіноси,
Із Біломор'я все пендоси,
З Мореа, Дельта, Кефалос:
Везли з собою лагомини,
Оливу, мило, риж, маслини,
І капама, кебаб, калос.

As we could see, he was respected
Because his neighbours, little tsars,
Responded to his plea, as was expected,
And smoking pipes and thick cigars,
Went off to war
To help the would-be conqueror,
Their neighbour Turn.
Aeneas would not be allowed to wed,
To be in Latium a master-head.
With him, they will be prompt and stern.

It wasn't the clouds that hid the sun,
And not the hurricane to twirl the dust,
And not the crows had overrun
The fields, and not the sudden gust.
It was the armies on all roads
With weaponry that kills and goads.
They headed for the capital city.
The shafts of dust had reached the clouds,
The earth was heaving all enwrapped in shrouds
Of haze. Aeneas! Where is your soul? What pity!

Mesentius of Etrurie led
His terrifying host.
Well, many years ago, as it is said,
A colonel of Poltava had led his most
Distinguished Lubny regiment
To save the famous battlement,
To rescue the Poltava-city.
The Sweeds, the ugly bugaboo,
Had disappeared, the rampart, too.
We walk the boulevard and feel deep pity.

Behind him crept the flabbergaster
With his domestics-parasites;
Aventius was like some grand master
With cohorts of outstanding knights.
The grandson of a well known gent,
He was a doggies lover with a bent
For trading horses, young and old;
He was a cutthroat from infancy,
Full of excessive militancy.
He looked askance and cold.

The cavalry rushed across
The field, it was so brisk,
Their ataman, Pokotylos,
His deputy was Karaspalo, a basilisk.
From White Sea well-known as pendosy,
The foremost Grecian proskinosy
From Morea, and Delta, Kefalos;
They had sweet meats and rice,
Soap, olives, fruits and spice,
And kapam, kebab and kalos.

Цекул, пренестський коваленко,
В Латію з військом также пхавсь,
Так Сагайдачний з Дорошенком
Козацьким військом величавсь.
Один з бунчуком перед раттю,
Позаду другий п'яну браттю,
Донським нагаєм підганяв.
Рядочком їхали гарненько,
З люльок тютюн тягли смачненько,
А хто на конику куняв.

За сими плентавсь розбишака,
Нептунів син, сподар Мазап,
До бою був самий собака
І лобом бився так, мов цап.
Воєць, ярун і задирака,
Стрілець, кулачник і рубака,
І дужий був з його хлопак:
В виски, було, кому як впнеться,
Той насухо не оддереться;
Такий ляхам був Желізняк.

Другим шляхом, з другого боку,
Агамемноненко Галес
Летить, мов поспіша до скоку
Або к воді гарячий пес;
Веде орду велику, многу
Рутульцеві на підпомогу;
Тут люд був разних язиків:
Були аврунці, сидицяне,
Калесці і ситикуляне
І всяких-разних козаків.

За сими панська дитина,
Тейзейович пан Іполит, —
Надута, горда, зла личина,
З великим воїнством валить.
Се був панич хороший, повний,
Чорнявий, красний, складкомовний,
Що й мачуху був підкусив.
Він не давав нікому спуску,
Одних богинь мав на закуску,
Брав часто там, де не просив.

Не можна, далебі, злічити,
Які народи тут плелись,
І на папір сей положити,
Як, з ким, коли, відкіль взялись.
Верґілій, бач, не нам був рівня,
А видно, що начухав тім'я,
Поки дрібненько описав.
Були рутульці і сіканці,
Аргавці, лабики, сакранці,
Були такі, що враг їх зна.

Tsekool, the son of smith,
Was pushing hard to Latium,
Like Sahaidachny, who was with
Brave Doroshenko, his dear chum.
The first one used the bunchuk tip,
The other one - the leather whip
To drive the drunken kozaks on.
They rode on horsebacks in neat rows,
While some of them would doze,
The others smoked pipes ever and anon.

Behind them was a demagogue,
The son of Neptune, King of Chote,
In fight he was like some mad dog,
He used his head to rumble like a goat.
An ardent fighter and blood splasher,
A shooter, boxer and a slasher,
A real strongman, eager to attack.
When he struck someone on the head,
The man would be half dead,
Such was to Poles our Zalizniak.

From other side, in greatest haste
Was coming Hales, the limb
From Agamemnon tree, as if he had been chased
Or like a burning dog to have a swim.
His forces, strong and numerous,
Gave good support to Rutulus.
Here were the folks of many tongues and hue,
Avruntsi, Sydytsiany,
Kalestsi and Sytykuliany,
Besides, all kinds of kozaks were there, too.

Behind them was the Theseus child,
Hippolitus was his name.
He was the devil, proud and wild,
Without a shred of shame.
That handsome man was said
That he and his stepmother had
Illicit sexual relation.
And every goddess would
Fall victim to that luscious hood,
To his unusual temptation.

I can't give you a good account
Of many peoples in this story,
To write in great detail about
Them even in an allegory.
We can't compare with Vergil, I'm afraid,
He must have scratched his head
As well, when he was writing it,
Until that august sage
Had put on his last page
The dot and sighed: "And now I'll rest a bit."

Веде орду велику, многу
Рутульцеві на підпомогу.

His forces, strong and numerous
Gave good support to Rutulus.

Ся звалась дова-цар Камілла,
До пупа жінка, там – кобила.

One half of it was human, one half a mare,
Camilla was a real scare.

Тут ще наїзниця скакала
І військо немале вела,
Собою всіх людей лякала
І все, мов помелом, мела;
Ся звалась діва-цар Камілла,
До пупа жінка, там — кобила,
Кобилячу всю мала стать:
Чотири ноги, хвіст з прикладом,
Хвостом моргала, била задом,
Могла і говорить, і ржать.

Коли чував хто о Полкані,
То це була його сестра;
Найбільш блукали по Кубані,
А рід їх вийшов з-за Дністра.
Камілла — страшна войовниця,
І знахурка, і чарівниця,
І скора на бігу була;
Чрез гори і річки плигала,
Із лука мітко в ціль стріляла,
Багацько крові пролила.

Така-то збірниця валилась,
Енея щоб побити в пух;
Уже Юнона де озлилась,
То там запри кріпкенько дух.
Жаль, жаль Енея-неборака,
Коли його на міль, як рака,
Зевес допустить посадить.
Чи він ввильне од сей напасті,
Побачимо те в п'ятій часті,
Коли удасться змайстерить.

There was another villain here
With quite a mighty host.
The people learned to fear
That creature, or was it a ghost?
One half of it was female, and one half a mare.
Camilla was a real scare.
She could perform a play
With her four legs; her bushy tail
Would wink, or flail,
She could both talk and neigh.

If you have heard about Polkan,
It was his sister.
Such creatures roamed Kuban,
They hailed from far beyond the Dnister.
Camilla was a perfect fighter,
A sorceress, a villainous backbiter.
In running she was very fast.
She jumped across the streams,
Across the hills, with howls and screams,
Her crimes made everyone aghast.

Those were the overwhelming forces
To make Aeneas' fall complete.
The goddess Juno gathered her resources,
To bring his unavoidable defeat..
It's bad that Zeus, the mobster,
Put out Aeneas like a lobster
On sand. Will he soon start
To fight this vile aggression?
We'll find it in a normal fashion,
Just read the following FIFTH PART.

ЧАСТИНА П'ЯТА

PART FIVE

Біда не по дерев'ях ходить,
І хто ж її не скоштував?
Біда біду, говорять, родить,
Біда для нас — судьби устав!
Еней в біді, як птичка в клітці;
Запутався, мов риба в сітці;
Терявся в думах молодець.
Ввесь світ, здавалось, зговорився,
Ввесь мир на його напустився,
Щоб розорить його вкінець.

Еней ту бачив страшну тучу,
Що на його війна несла;
В ній бачив гибель неминучу
І мучився страшно, без числа.
Як хвиля хвилю проганяла,
Так думка думку пошибала,
К олімпським руку протягав,
Надеждою хоть підкреплявся,
Но переміни він боявся,
І дух його ізнемогав.

Ні ніч його не вгамовала,
Він о війні все сумовав;
І вся коли ватага спала,
То він по берегу гуляв.
Хоть з горя сильно ізнемігся,
Мов простий, на піску улігся.
Та думка спати не дала.
Скажіть, тогді чи дуже спиться,
Як доля против нас яриться
І як для нас фортуна зла?

О сон! З тобою забуваєм
Все горе і свою напасть;
Чрез тебе сили набираєм,
Без тебе мусили б пропасть.
Ти ослабівших укріпляєш,
В тюрмі невинних утішаєш,
Злодіїв снищами страшиш
Влюблених ти докупи зводиш,
Злі замисли к добру приводиш,
Пропав — од кого ти біжиш.

Енея мислі турбовали,
Но сон таки своє бере;
Тілесні сили в кім охляли,
В тім дух не швидко, та замре.
Еней заснув і бачить снище:
Пред ним стоїть старий дідище,
Общитий весь очеретом;
Він був собі ковтуноватий,
Сідий, в космах і пелехатий,
Зігнувсь, підпершися ціпком.

Bad luck does not abide in trees,
And who didn't taste its ill effect?
They say it tends to grow like some disease
It's destiny's strange order, we suspect.
The sad Aeneas was beset
By it like fish caught in a net.
He spent much time in sad deliberations,
The world, it seemed, was after him,
His situation looked so grim,
Against him were so many nations.

Aeneas saw the horrid hurricane,
The war, approaching fast.
So many people would be slain,
He thought aghast.
Just like the sea waves chasing one another,
So were his thoughts, but rather
Irresolute. He feared the change.
Olympus was his only hope,
In that direction he would grope.
His spirit's weakness was so strange.

The night did not bring any consolation,
He constantly was thinking of the war,
And while all slept, he, for tranquilization,
Went to the beach, his counselor.
Exhausted and discouraged on that strand,
He, like a soldier, lay down on the sand,
But still he could not fall asleep.
Tell me, is sleep close-by
When fate would not comply,
When wounds of destiny are deep?

Oh, sleep! With you, we all forget
Our sorrow and all perturbation;
In sleep we always get
Our strength and vigour restoration.
You strengthen those, who're frail,
Console the innocents in jail;
To thieves, you are a true nightmare,
You bring together lovers, who're apart,
You give to shoddy plans a better start,
All those, whom you disown, are in despair.

Although Aeneas' thoughts were troublesome,
The sleep still got the upper hand;
Although the body might become
Infirm, the spirit would commamd.
He fell asleep and dreamed
About a man, who seemed
To be extremely old.
His clothes from reeds were thick,
He leaned upon a stick
And said: "Behold,

"Венерин сину! Не жахайся!—
Дід очеретяний сказав,—
І в смуток дуже не вдавайся,
Ти гіршії біди видав;
Війни кривавой не страшися,
А на олімпських положися,
Вони все злеє оддалять.
А що мої слова до діла,
Лежить свиня під дубом біла
І тридцять білих поросят.

На тім-то берлозі свиноти
Іул построїть Альбу-град,
Як тридесят промчаться годи,
З Юноною як зробить лад.
Єднаково ж сам не плошайся,
З аркадянами побратайся,
Вони латинцям вороги;
Троянців з ними як з'єднаєш,
Тогді і Турна осідлаєш,
Все військо виб'єш до ноги,

Вставай, Енею! Годі спати,
Вставай і богу помолись,
Мене ти мусиш также знати:
Я Тібр старий! — ось придивись.
Я тут водою управляю,
Тобі я вірно помагаю,
Я не прочвара, не упир,
Тут будеть град над городами, —
Поставлено так між богами..."
Сказавши се, дід в воду нир.

Еней пробуркався, схопився,
І духом моторнійший став;
Водою тібрською умився,
Богам молитви прочитав.
Велів два човни знаряджати,
І сухарями запасати,
І воїнів туди саджать.
Як млость пішла по всьому тілу:
Свиню уздрів під дубом білу
І тридцять білих поросят.

Звелів їх зараз поколоти
І дать Юноні на обід,
Щоб сею жертвою свиноти
Себе ізбавити од бід.
Потім в човни метнувсь хутенько,
Поплив по Тібру вниз гарненько
К Евандру помочі просить;
Ліси, вода, піски зумились,
Які се два човни пустились
З одвагою по Тібру плить.

Oh, son of Venus, have no fear",
The old man, dressed in reeds,
Addressed Aeneas: "Don't be drear,
You've had more dreadful needs.
Don't be afraid of bloody wars,
Trust your Olympian true guarantors.
They'll keep away from you all harm;
That I don't lie, there lies right now
Beside the oak a young white sow
And thirty piglets from a farm.

On that historic lair of swine
The Alba-City will be founded.
For thirty years it'll thrive and shine
Till Juno will successfully be hounded.
But you yourself do not begin
A conflict, for you would not win.
Arcadians are your allies,
The Latins are their foes,
Together with them you'll enclose
The Latins and it'll be their ultimate demise.

Wake up, Aeneas! Up! Awake!
Get up and pray to god!
Know that I am not a fake,
I am old Tiber - true and odd.
I manage water here
And want to help you, dear.
There'll be a lot of slaughter,
And storms, and hail
Upon these towns, a gale..."
He said and vanished under water.

Aeneas woke up unafraid,
His spirit was invigorated.
He washed his face and prayed
Just as it was in his dream intimated.
He gave the order to prepare
Two boats with soldiers and their fare.
They were to leave next day or night.
He almost swooned, oh, holy cow!
Beside the oak tree was the sow
And thirty piglets; all were white.

To be protected well and safe
From any harmful deal,
And not to suffer an unneeded chafe,
Aeneas gave the pigs to Juno for a meal.
And then, without the slightest quiver,
He sailed serenely down the river
To see the King about the strategem
And help. The water and the sand,
On seeing boats, couldn't understand
How come, the Tiber did not frighten them.

Еней заснув і бачить снище:
Пред ним стоїть старий дідище.

Aeneas fell asleep and saw a funny dream:
A massive man stood there.

"Троянець я, Еней одважний,
Латинців ворог я присяжний."

"I am Aeneas, the Trojan brave!
The foe of Latium, from birth till grave!"

Чи довго плив Еней — не знаю,
А до Евандра він доплив;
Евандр, по давньому звичаю,
Тогді для празника курив,
З аркадянами веселився,
Над варенухою трудився,
І хміль в їх головах бродив;
І тільки що човни уздріли,
То всі злякалися без міри,
Один к троянцям підступив.

"Чи по неволі, чи по волі, —
Кричить аркадський їм горлань.—
Родились в небі ви, чи долі?
Чи мир нам везете, чи брань?"
"Троянець я, Еней одважний,
Латинців ворог я присяжний!—
Еней так з човна закричав.—
Іду к Евандру погостити,
На перепутті одпочити,
Евандр цар добрий, я чував".

Евандра син, Паллант вродливий,
К Енею зараз підступив;
Оддав поклон дружелюбивий,
До батька в гості попросив.
Еней з Паллантом обнімався
І в його приязнь заставлявся.
Потім до лісу почвалав,
Де гардував Евандр з попами,
Зо старшиною і панами.
Еней Евандровї сказав:

"Хоть ти і грек, та цар правдивий,
Тобі латинці вороги;
Я твій товариш буду щирий,
Латинці і мені враги.
Тепер тебе я суплікую
Мою уважить долю злую
І постояти за троян.
Я кошовий Еней-троянець,
Скитаюсь по миру, мов ланець,
По всім товчуся берегам.

Прийшов до тебе на одвагу,
Не думавши, як приймеш ти;
Чи буду пити мед, чи брагу?
Чи будем ми собі брати?
Скажи, і руку на — в завдаток,
Котора, бач, не трусить схваток
І самих злійших нам врагів.
Я маю храбрую дружину,
Терпівших гіркую годину
Од злих людей і од богів.

How long it took the men to reach
The palace of Evander,
I do not know, but when they landed at the beach,
They saw not far away and under
A tree the ruler of his realm,
Relaxing in the umbra of an elm.
His guests, the high officials, ate and drank,
And when they saw Aeneas with his men,
They feared he was a Saracen.
A native asked the visitors point-blank:

"Do you come freely here, or out of fear?"
And then went on the crier:
"Where were you born, in heaven or down here?
Do you bring peace? What's your desire?"
"I am Aeneas, the Trojan brave!
The foe of Latium, from birth till grave!"
Aeneas hollered from the boat.
"I want to be your monarch's guest;
I've heard Evander is the best
Of kings. What people say - I quote."

Evander's son, the handsome Pallant,
Approached Aeneas right away;
He bowed to him just like a gallant,
As it behooved his father's would be protege.
Aeneas and the prince embraced
And thus their amity was graced.
Aeneas headed for the grove,
Where King Evander and the priests
With aristocracy were celebrating feasts.
He hailed the King: "Praise be to Jove!

Although a Greek, you are an honest King,
The Latins are your foes from hell;
I want to be your promising
Companion. The Latins are my foes as well.
Your name forever will be blest,
If you consider my request,
And help my countrymen be free.
I am a Trojan chief,
Who roams the world in constant grief.
Please, gratify my heartfelt plea.

I dared to come to you
Not knowing what to bargain for;
Will I drink mead, or some bad brew.
Will we become close brethren, or?
Reply and give your hand,
That we will stand
Together, fighting our foes.
I have a gallant host,
Who suffered most
Appalling blows.

Мені найбільше доїдає
Рутульський Турн. собачий син;
І лиш гляди, то і влучає,
Щоб згамкати мене, як блин.
Так лучче в саджавці втоплюся
І лучче очкуром вдавлюся,
Ніж Турнові я покорюсь.
Фортуна не в його кишені;
Турн побува у мене в жмені!
Дай поміч! — Я з ним потягнусь".

Евандр мовчав і прислухався,
Слова Енеєві ковтав;
То ус крутив, то осміхався,
Енеєві одвіт сей дав:
"Еней Анхізович, сідайте,
Турбації не заживайте,
Бог милостив для грішних всіх;
Дамо вам війська в підпомогу,
І провіанту на дорогу,
І грошеняток з якийсь міх.

Не поцурайтесь хліба-солі,
Борщу скуштуйте, галушок;
Годуйтесь, кушайте доволі,
А там з труда до подушок.
А завтра, як начне світати,
Готово військо виступати,
Куди ви скажете, в поход;
За мной не буде остановки;
Я з вами не роблю умовки,
Люблю я дуже ваш народ".

Готова страва вся стояла,
Спішили всі за стіл сідать;
Хоть деяка позастивала,
Що мусили підогрівать.
Просілне з ушками, з грінками
І юшка з хляками, з кишками,
Теляти лизень тут лежав;
Ягни і до софорку кури,
Печеної різной три гури.
Багацько ласих тож потрав.

Де їсться смачно, там і п'ється,
Од земляків я так чував;
На ласеє куток найдеться,
Еней з своїми не дрімав.
І, правда, гості доказали,
Що жить вони на світі знали:
Пили за жизьнь — за упокой;
Пили здоров'я батька з сином.
І ґоль-ґоль-ґоль, мов клин за клином,
Кричать заставив на розстрой.

The most annoying is
Turn of Rutulia, son of a bitch;
He thinks that he's a whiz
To push me fast into a ditch.
I'd rather perish from a dope,
Or choke myself with some hemp rope,
Than bow to that disgusting Turn.
Good luck is not yet in his pocket,
Whatever he does, I can block it,
And with your help, I will give him a spurn."

Evander being wise and mild,
Was listening to his high guest,
He twisted his mustache and smiled,
And then replied to his request:
"Sit down, oh, son of famed Anchises,
Don't be perturbed by this bad crisis,
God is compassionate to all of us.
Some of our troops will go with you,
As well, supplies that you'll need, too,
Besides, a bag of cash; we will be generous.

Do not reject my bread and salt,
Try our borshch and dumplings, too,
Eat to satiety, and when you halt,
Then go to bed, as I will do.
Tomorrow at daybreak,
High water or earthquake,
The army will be there. No snags, or such.
We don't need any written terms,
We're not the pachyderms,
I like your people very much."

The food was waiting on the table.
All quickly took their seats, and when
Some meals were cool, the cooks were able
To warm them up again.
They ate: a soup with u s h k a,
A broth with tripe, called y u s h k a,
A tongue of calf was there;
There was a tasty roast,
Stuffed fowl and most
Of all, a heap of sweet-toothed fare.

Where people eat, they drink a lot,
My countrymen have so decreed.
One always finds a niche for what
Tastes good. Aeneas and his men agreed.
Indeed, the guests gave proof
That they didn't stay aloof
From where one heard a gurgling sound.
They drank to health and happy life,
To father, to his son, and to his wife,
The gurgling sound was all around.

Троянці п'яні розбрехались
І чванилися без пуття,
З аркадянками женихались,
Хто так, а хто і на шутя.
Евандр точив гостям розкази,
Хвалив Іраклові прокази,
Як злого Кака він убив.
Якії Как робив розбої,
І що для радості такої
Евандр і празник учредив.

Всі к ночі так перепилися,
Держались ледве на ногах;
І на ніч в город поплелися,
Які іти були в силах.
Еней в керею замотався,
На задвірку хропти уклався,
Евандр же в хату рачки ліз;
І там, під прилавком зігнувшись
І цупко в бурку завернувшись,
Захріп старий во ввесь свій ніс.

Як ніч покрила пеленою
Тверезих, п'яних — всіх людей,
Як хріп Еней від перепою,
Забувши о біді своєй,
Венера, без спідниці, боса,
В халатику, простоволоса,
К Вулкану підтюпцем ішла;
Вона тайком к Вулкану кралась,
Неначе з ним і не вінчалась,
Мов жінкой не його була.

А все то хитрость єсть жіноча,
Новинкою щоб підмануть;
Хоч гарна як, а все охоча
Іще гарнішою щоб буть.
Венера пазуху порвала
І так себе підперезала,
Що вся на виставці була;
Косинку нарошно згубила.
Груднину так собі одкрила,
Що всякого б з ума звела.

Вулкан-коваль тогді трудився,
Зевесу блискавку ковав.
Уздрів Венеру, затрусився,
Із рук і молоток упав.
Венера зараз одгадала,
Що в добрий час сюди попала,
Вулкана в губи зараз черк;
На шию вскочила, повисла,
Вся опустилась, мов окисла,
Білки під лоб — і світ померк.

The tipsy Trojans lied a lot
And bragged about their past.
Lured by the matrimony knot,
Some girls were fooled too fast.
Evander told the guests some tales
So fascinating, in details
About the evil Kaka - cattle thief,
Whom Hercules had killed.
Evander, greatly thrilled,
Was honouring it with relief.

So, after boozing to excess,
They hardly could remain upright,
And those, who drank a little less,
Could barely trudge to town that night.
Aeneas, in his overcoat,
Sawed wood with his loud throat.
Evander crawled in on all fours
And there beneath a bench
He slept like in a trench
And snored there with full force.

And when the darkness covered tight
All people - sober and inebriated,
And while Aeneas snored that night,
And from the drunkenness recuperated,
His mother, barefoot, without skirt,
In gown, bareheaded and without a shirt,
Was on her way to Vulcan on a run.
She wished her visit be unseen,
As if the two have never been
A married couple with a son.

It's all the female trick:
In order to seduce with something new,
Although she's beautiful and chic,
She could not overdo.
She tore the front part of her shirt
And put around herself a girt
That she would not look corny.
She showed her tits
To make a man forsake his wits
And make him lewd and horny.

She found old Vulcan very busy,
He forged a lightning flash for Zeus.
On seeing her, the smith got dizzy,
The hammer fell, his mind became diffuse.
She thought with great delight,
The moment was just right.
She touched his lips as a prelim
And then embraced his neck,
And hung on him just like a wreck,
His eyes rolled up, the world grew dim.

Уже Вулкан розм'як, як кваша,
Венера те собі на ус.
За діло, ну — бере, бач, наша!
Тепер під його підоб'юсь:
"Вулкасю милий, уродливий!
Мій друже вірний, справедливий!
Чи дуже любиш ти мене?"
"Люблю, люблю, божусь кліщами,
Ковадлом, молотом, міхами,
Все рад робити для тебе".

І прилабузивсь до Кіпріди,
Як до просителя писець.
Їй корчив разні милі види,
Щоби достать собі ралець.
Венера зачала благати
І за Енеєчка прохати,
Вулкан йому щоб допоміг:
Енеєві зробив би збрую
Із сталі, міді, — золотую,
Такую, щоб ніхто не зміг.

"Для тебе? — ох моя ти плітко!—
Вулкан задихавшись сказав.—
Зроблю не збрую, чудо рідке,
Ніхто якого не видав;
Палаш, шишак, панцир зо щитом,
Все буде золотом покрито,
Як тульські кабатирки;
Насічка з черню з образками,
І з кунштиками, і з словами,
Скрізь будуть брязкальця, дзвінки".

А що ж, не так тепер буває
Проміж жінками і у нас?
Коли чого просити має,
То добрий одгадає час
І к чоловіку пригніздиться,
Прищулиться, приголубиться,
Цілує, гладить, лескотить,
І всі сустави розшрубує,
І мізгом так завередує,
Що сей для жінки все творить.

Венера, в облако обвившись,
Махнула в Патос оддихать,
Од всіх в світелці зачинившись.
Себе там стала розглядать.
Краси пом'яті розправляла;
В волоссі кудрі завивала,
Ну п'ятна водами мочить.
Венера, як правдива мати,
Для сина рада все оддати,
З Вулканом рада в кузьні жить.

Now, Vulcan was soft like wet clay.
That's what I, Venus, need.
It's time! And that's the way!
He must go where I lead.
"My sweetheart, handsome and august!
My comrade true and just!
How much do you love me?"
"I do a lot! I swear by these new tongs!
By hammers, anvil and these prongs!
I'll do for you what it might be."

He praised her, begging for her graces,
Just like a scribe accosts a supplicant -
And made all kinds of faces.
In his pursuit, he was so adamant.
Now Venus begged her lover
To help her boy recover
His lost position. Her dear son,
Aeneas, needed arms beyond compare,
From copper, steel, gold and whate'er
To be unbeatable by anyone.

"My little roach, so full of charms!"
He breathed: "For such a customer,
I'll make fine supernatural arms,
Not seen yet anywhere;
Protected from destructive rust,
They'll have a golden crust.
The Tula snuff-box is like that:
With notches and vignettes,
Historic sceneries and silhouettes,
Some will be clinking and the others flat."

And what about the women here?
She chooses the befitting time,
Without a hint to domineer,
She'll do a pantomime,
And, like a cherubim,
She'll snuggle tenderly to him.
She knows what she requires;
She'll kiss, and tickle, and caress,
And unobtrusively press
Until she gets what she desires.

Enveloped in a cloud,
The goddess sped to recreate
In Pathos, to unshroud
And check her body's state.
She checked her dress and underwear,
And curled her tousled hair.
Then washed the telltale spots.
The goddess, being a good mum,
Was willing to succumb
To anyone to help Aeneas fight the plots.

Уже Вулкан розм'як, як кваша,
Венера те собі на ус.

Now, Vulcan was soft like wet clay.
That's what I, Venus, need.

Вулкан

Vulcan

Вулкан, до кузьні дочвалавши,
Будить зачав всіх ковалів;
Свинець, залізо, мідь зібравши,
Все гріти зараз ізвелів.
Міхи престрашні надимають,
Огонь великий розпаляють,
Пішов тріск, стук од молотів.
Вулкан потіє і трудиться,
Всіх лає, б'є, пужа, яриться,
К роботі приганя майстрів.

І сонце злізло височенько,
Уже час сьомий ранку був;
Уже закушовав смачненько,
Хто добре пінної лигнув;
Уже онагри захрючали,
Ворони, горобці кричали,
Сиділи в лавках крамарі:
Картьожники же спать лягали,
Фіндюрки щоки підправляли,
В суди пішли секретарі.

А наші з хмелю потягались,
Вчорашній мордовав їх чад;
Стогнали, харкали, смаркались,
Ніхто не був і світу рад.
Не дуже рано повставали
І льодом очі протирали,
Щоб освіжитись на часок.
Потім взялись за оковиту
І скликали річ посполиту —
Поставить, як іти в поход.

Тут стілько сотень одлічили
Аркадських жвавих парубків
І в ратники їх назначили;
Дали їм в сотники панів.
Дали значки їм з хоругвою,
Бунчук і бубни з булавою,
Списів, мушкетів, палашів,
На тиждень сала з сухарями,
Барильце з срібними рублями.
Муки, пшона, ковбас, коржів.

Евандр, Палланта підозвавши,
Такі слова йому сказав;
"Я, рать Енею в поміч давши,
Тебе начальником назвав.
А доки в паці будеш грати?
З дівками день і ніч ганяти
І красти голубів у всіх?
Одважний жид грішить і в школі,
Іди лиш послужи на полі;
Ледащо син — то батьків гріх.

Back in the smithy, Vulcan woke
The sleeping men, told them to go
And start at once to stoke
A blaze to make the precious metals glow.
They pumped the air into the bellows
And made the coals glow red, those fellows;
The heavy hammers filled the shed
With thunder made by muscular tercet;
And Vulcan, bathed in sweat,
Urged them to forge the iron while still red.

The sun was high up in the sky,
Those who were out of sack,
And were already high,
Enjoyed a tasty snack.
The donkeys and mules neighed,
Black crows cawed loud, the sparrows played,
Shopkeepers sat in their small stands,
Card players went to bed,
The whores were painting their cheeks red,
The court scribes had pens in their hands.

Our men were stretching their limbs out,
The overdrinking was destroying them,
Each one was hawking, clearing up his snout,
And spitting out the phlegm.
They woke up late and rubbed their eyes,
To open them , with cubes of ice,
Which freshened them and cleared their brain.
Thereafter, they imbibed some more,
The same as they had done before,
Then, they discussed the coming up campaign.

The companies were organized
From mettlesome Arcadian men,
Who were as fighters recognized,
Whose captains had a military ken.
So, they were given their ensign,
Bunchuk and drums as was their line.
They were supplied with swords and spears,
With weekly share of fat,
With buckwheat kasha and besides all that,
A cask of silver from rich financiers.

"I give Aeneas big support",
So said to Pallant King Evander,
"I'd like you to escort
Him and I appoint you as commander.
I think it is for you enough
To play the blind man's buff,
To steal a fellow's heroine.
A daring Jew sins in school, too.
Go, be a warrior, it's good for you.
A lazy son - is his own father's sin.

Іди служи, годи Енею,
Він зна воєнне ремесло;
Умом і храбростю своєю
В опрічнеє попав число.
А ви, аркадці — ви не труси,
Давайте всім і в ніс, і в уси,
Паллант мій ваш єсть атаман.
За його бийтесь, умирайте,
Енеєвих врагів карайте,
Еней мій сват — а ваш гетьман.

А вас, Анхізович, покорно
Прошу Палланта доглядать;
Воно хоть парубя, неспорно,
Уміє і склади читать;
Та дурень, молоде, одважно,
В бою як буде необачне,
То може згинуть неборак;
Тогді не буду жить чрез силу,
Живцем полізу я в могилу,
Ізгину, без води мов рак.

Беріте рать, ідіте з богом,
Нехай Зевес вам помага, —
Тут частовались за порогом,
Евандр додав такі слова: —
"Зайдіть к лідійському народу,
Вони послужать вам в пригоду,
На Турна підуть воювать.
Мезентій їх тіснить, зжимає,
На чинш нікого не пускає,
Готові зараз бунт піднять".

Пішли, розвивши короговку,
І сльози молодьож лила,
Хто жінку мав, сестру, ятровку,
У інших милая була.
Тогді найбільш нам допікає,
Коли зла доля однімає,
Що нам всього миліше єсть.
За милу все терять готові:
Клейноди, животи, обнови,
Одна дороже милой — честь.

І так, питейним підкрепившись,
Утерли сльози із очей;
Пішли, марш сумно затрубивши;
Перед же вів сам пан Еней.
їх первий марш був до байраку.
Прийшовши, стали на біваку;
Еней порядок учредив.
Паллант по армії діжурив.
Трудивсь, всю ніч очей не жмурив,
Еней тож по лісу бродив.

Go, serve Aeneas, he
Knows all about the war,
Because of his great bravery,
He is to other men superior.
Arcadians, you're no poltroons,
Go, smash the mugs of those baboons!
Your chieftain is my son,
You fight and die for him,
Be pitiless to foes and show your vim!
Aeneas is my friend and your hetman!

And you, my friend, I humbly beg
To keep an eye on him in fight.
Although he's still a playful tegg,
He can already read and write.
He, being young and brave,
And hasty, might behave
Incautious in the slaughter.
Such tragedy I couldn't survive,
And would go to my grave alive,
I'd perish like a crayfish without water.

May Zeus help you!" They could not hide
Their tears, embraced each other thrice.
While they regaled outside,
Evander gave them this advice:
"Go to the Lydian friends, too,
They'll give big help to you.
They'll battle Turn, the Paramour.
Mesentius keeps them in slavery,
They're known for their great bravery,
They'll rise against him, I am sure."

They went, their standards flying.
The maidens were in desperation,
There was no one, who was not crying
In that heart-rending situation.
All relatives were there,
They recommended them to Jupiter.
It pains to be exposed to raw malignity,
When Fate deprives us from what's dear
To us. But one thing must be clear:
Above all else is our d i g n i t y!

And so, with one more drink inside,
And having wiped off their hot tears,
They marched off like an undulating tide,
Aeneas led those grenadiers.
They reached a deep ravine-bairak,
Where they set up a bivouvak.
According to Aeneas' plan,
Young Pallant's job was rather hard:
He had to be the army's nightly guard.
Aeneas roamed the woods just like a partisan.

Як в північ самую глухую
Еней лиш тілько мав дрімать,
Побачив хмару золотую,
Свою на хмарі гарну мать.
Венера білолика, красна,
Курносенька, очима ясна
І вся, як з кров'ю молоко,
Духи із себе ізпускала
І збрую чудную держала,
Явилась так перед синком.

Сказала: "Милий, на, Енею,
Ту збрую, що кував Вулкан;
Коли себе устроїш нею,
То струсить Турн, Бова, Полкан;
До збруї що ні доторкнеться,
Все зараз ламнеться і гнеться,
Її і куля не бере;
Устройсь, храбруй, коли, рубайся
І на Зевеса полагайся,
То носа вже ніхто не втре".

Сказавши, аромат пустила:
Васильки, м'яту і амбре,
На хмарі в Патос покотила.
Еней же збрую і бере,
Її очима пожирає,
На себе панцир натягає,
Палаш до бока прив'язав;
Насилу щит підняв чудесний,
Не легкий був презент небесний;
Еней роботу розглядав:

На щиті, в самій середині,
Під чернь, з насічкой золотой,
Конала муха в павутині,
Павук торкав її ногой.
Поодаль був малий Телешик,
Він плакав і лигав кулешик.
До його кралася змія
Крилатая, з сім'ю главами.
З хвостом в верству, страшна, з рогами,
А звалася Жеретія.

Вокруг же щита на заломах
Найлуччі лицарські діла
Були бляховані в персонах
Іскусно, живо, без числа.
Котигорох, Іван Царевич,
Кухарчич, Сучич і Налетич,
Услужливий Кузьма-Дем'ян.
Кощій з прескверною ягою,
І дурень з ступою новою,
І славний лицар Марципан.

The very moment at midnight,
When he was suddenly overcome
By sleep, he spied a golden cloud, so bright,
In which was his attractive mum.
Her face was white,
Her eyes were bright,
A beautiful phenomenon,
Exuding most delightful smell,
She held an arm without a parallel.
That's how she had appeared before her son.

She said: "My darling son, here, take
This weapon made by Vulcan;
With it, you certainly can break
Not only Turn, but Bova, too, and Polcan.
Whatever touches it, it is so spoken,
Will get awry and will be broken.
It even can repel a shot.
So, go ahead, and fight, and wage that war,
Zeus will be your true guarantor,
You will demolish every plot!"

So, having uttered that, his mum released
Scents of ambrosia, basil, and of mint,
Jumped on a cloud and, very pleased,
Left for her Pathos in a sprint.
The armament! Aeneas eyed
The coat of mail and tried
To put it on. He tied the sword
To his left side: a piece of charm,
But very heavy for his arm.
He then enthusiastically explored:

Upon the shield - a spider's web -
In red with golden notches,
Life of a fly was at its ebb;
Its killer touches it and watches
It die. Another scene: a little guy
Eats boiled corn flour and continues to cry;
A viper, slithering to him,
Has seven heads and wings,
And horns with deadly stings,
Its name was Zeratim.

Around shield edges and on certain spots,
The best accomplishments of knights.
Cut out in tin plate for the patriots,
Were done artistically by the erudites.
Kotyhorokh, Ivan Tsarevych,
Kukharchych, Suchych and Naletych,
Obliging steadily Kuz'ma Damian,
Koshii together with a nasty crone,
A moron with a grinding stone,
As well, a famed knight Martsypan.

Так пан Еней наш знаряджався
Щоб дружбу Турну доказать;
Напасть на ворогів збирався,
Зненацька копоті їм дать.
Но зла Юнона не дрімає,
Навильот умисли всі знає,
Оп'ять Ірисю посила:
Як можна Турна роздрочити,
Против троянців насталити,
Щоб викоренив їх дотла.

Ірися виль, скользнула з неба,
До Турна в північ шусть в намет;
Він дожидавсь тогді вертепа,
Хлистав з нудьги охтирський мед.
К Лависі од любві був в горі,
Топив печаль в питейном морі.
Так в армії колись велось:
Коли влюбився чи програвся,
То пуншту хлись — судьба поправся!
Веселлє в душу і влилось!

"А що? — Ірися щебетала, —
Сидиш без діла і клюєш?
Чи се на тебе лінь напала?
Чи все троянцям оддаєш?
Коту гладкому не до мишки;
Не втне, бачу, Панько Оришки!
Хто б сподівавсь, що Турн бабак?
Тобі не хист з Енеєм биться,
Не хист з Лавинією любиться,
Ти, бачу, здатний бить собак.

Правдивий воїн не дрімає;
Без просипу же і не п'є;
Мудрує, дума, розглядає,
Такий і ворогів поб'є.
Ну, к чорту! Швидше охмеляйся.
Збирать союзних поспішайся,
На нову Трою нападі.
Еней в чужих землях блукає,
Дружину в поміч набирає,
Не оплошай тепер: гляди!"

Сказавши, столик ізвалила,
Шкереберть к чорту все пішло:
Пляшки і чарочки побила,
Пропало все, як не було.
Зробився Турн несамовитий,
Ярився, лютував неситий,
Троянської крові забажав.
Всі страсті в голову стовкнулись,
Любов і ненависть прочнулись;
"На штурм, на штурм!" — своїм кричав.

Aeneas made all preparations
To prove his friendliness to Turn.
He had his strategy and calculations,
Which were right now his prime concern.
But evil Juno wasn't inert,
She knew Aeneas' thoughts, and to subvert
His plans, she sent her Iris with a mission
To make Turn so mean-spirited,
That he would kill all Trojans dead
And bring on them the full perdition.

The docile Iris sped from heaven down
Into the tent of Turn.
He waited for a puppet clown
And drank from boredom and concern.
He suffered pangs of love
To beautiful Lavysia-turtledove.
Well, long ago, experiencing a vitriol,
While serving in the ranks,
All worries caused by costly pranks,
Were drowned in alcohol.

"What now?" she then began to twitter,
"You sit around, - I cannot understand -
Have you become a quitter?
You let the Trojans take your land?
A portly cat can't catch a mouse;
Pan'ko won't get Orysia for a spouse!
Who would have thought that Turn just slogs
And is afraid to fight
For his sweet girl and his own right?
You seem to be content to club the dogs.

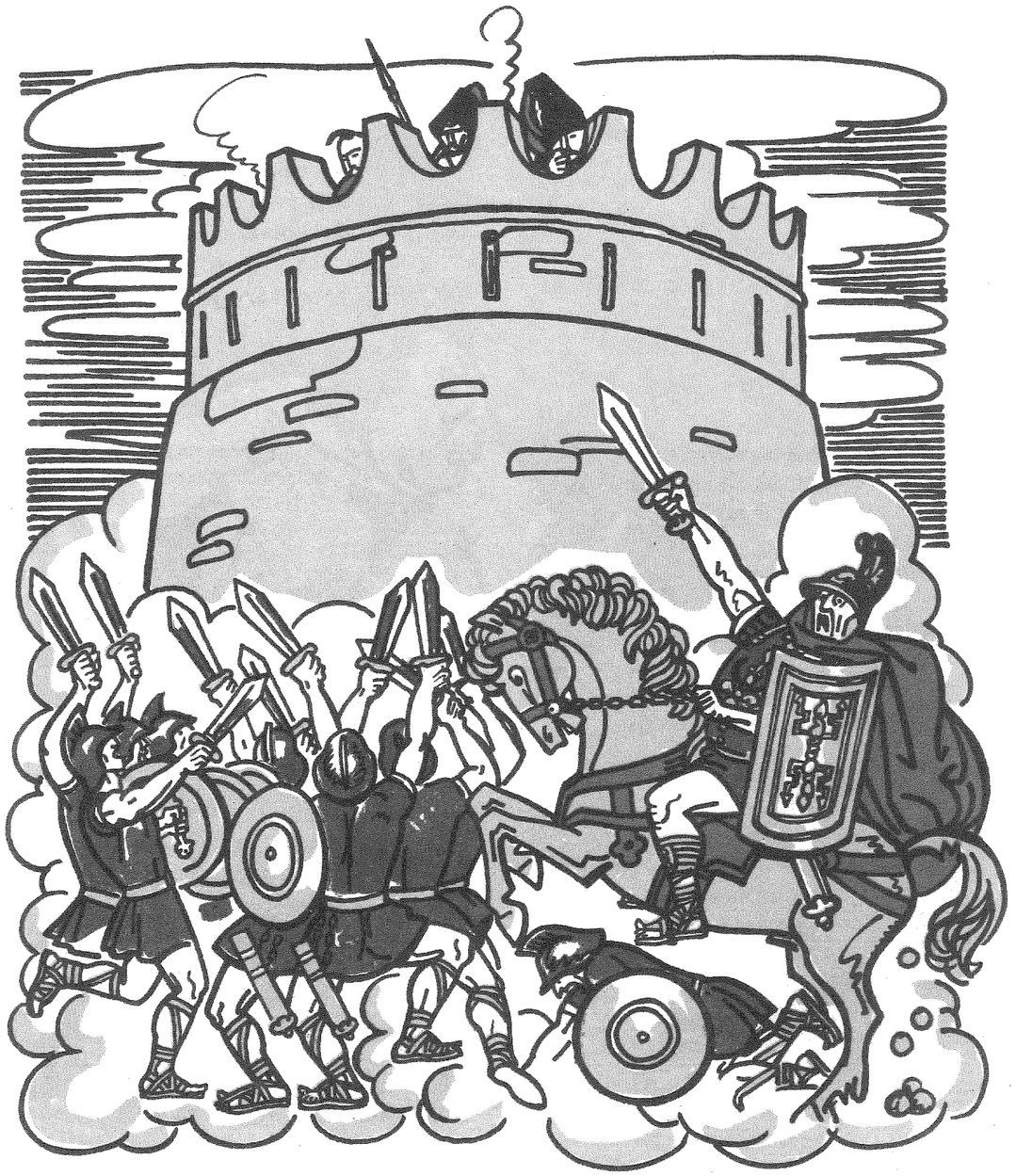
A real soldier would not doze,
And is not always drunk,
He will defeat his foes,
Because he's not a stupid punk.
Well then, get sober, quick!
Collect your allies in a flick,
Assault new Troy!
Aeneas roams the foreign lands,
He tries to get help from some bands.
Don't miss this chance! Ahoy!"

So, after having said all that,
She overturned the stand,
Broke bottles of that 'whiskey-rat',
A heap of shards lay strewn on sand.
The man turned frantic,
His raving was gigantic,
He craved the Trojan blood like a maniac,
All passions stormed his head,
Where hatred and big love were wed.
He roared and screamed: "Attack! Attack!"

Ну, к чорту! Швидше охмеляйся,
Збирать союзних поспішайся!

Well then, get sober, quick!
Collect your allies in a flick.

Троянці в кріпості запершись,
Енея ждали вороття.

The Trojans in the fortification
Were waiting for Aeneas to return.

Зібрав і кінних, і піхотних
І всіх для битви шиковав:
І розбишак самих одборних
Під кріпость задирать послав.
Два корпуси докупи звівши,
А на зикратого сам сівши,
На штурм їх не веде, а мчить;
Мезап, Галес в другім отряді
Пішли од берега к ограді,
Побить троянців всяк спішить.

Троянці, в кріпості запершись,
Енея ждали вороття;
З нещастям тісно пообтершись,
Біду встрічали, мов шутя.
Побачивши ж врагів напори,
У башт прибавили запори
І на валу всі залягли:
В віконця з будок виглядали
І носа вон не виставляли.
Шептались і люльки тягли,

У них поставлено в громаді,
Коли на їх пан Турн напре,
То всім сидіть в своїй ограді,
Нехай же штурмом вал бере.
Троянці так і учинили;
На вал колоддя накотили
І разний приправляли вар;
Олію, дьоготь кип'ятили,
Живицю, олово топили,
Хто лізтиме, щоб лить на твар.

Турн, в міру к валу приступивши,
Скрізь на зикратому гасав;
В розсипку кінних розпустивши,
Сам, як опарений, кричав:
"Сюди, трусливії троянці,
На бой, шкодливії поганці!
Зарились в землю, мов кроти;
Де ваш Еней — жіночий празник?
Пряде з бабами набалдашник?
Не лепсько виглянуть сюди?"

І всі його так підкомандні
Кричали, лаяли троян;
Робили глузи їм досадні.
Гірш нівечили, як циган.
Пускали тучами к ним стріли,
А деякі були так смілі,
Що мали перескочить рів.
Троянці уха затикали,
Рутульців лайки не вважали,
Хоть битись всякий з них хотів.

When infantry and cavalry were in line
And waiting for the battle,
He sent some lionine
Cutthroats to make a lot of rattle
Nearby the fort. And riding his white horse,
He led the two superior corps
Towards the tower at the greatest speed.
Mezar and Hales in the second section
Were also ready for the action
Close to the shore to help in need.

The Trojans in the fortification
Were waiting for Aeneas to return.
But having had enough of tribulation,
Their woes caused them not much concern.
The stronger is the enemy attack,
The tougher is the fighting back.
And they were ready for the snipes.
They looked through little holes,
But didn't stick out their jowls,
They whispered, sucking on their pipes.

Together, they decided that
When Turn begins his wild attack,
They'd listen standing pat,
And let him hack and whack.
The Trojans were prepared to meet
The enemy and give him some good treat:
Huge stones and logs, unlimited
Amounts of boiling oil and tar
Upon the head of each hussar
To make him blind and dead.

Turn, from a safer distance,
On his white-sided horse,
Was checking his adversaries' resistance
And roared like scalded, very hoarse:
"Come out, you fearful goons!
Let's fight, you mean poltroons!
Creep out of your deep holes!
Where is Aeneas, ladies' man,
That universal charlatan?
Come out, let's fight, you sightless moles!"

His underlings were shouting to condemn
Aeneas, calling him an evil firebrand.
They screamed foul words at all of them,
As if the Trojans were a gypsy band.
The clouds of arrows from their bows
Were disregarded by their foes.
Some tried to jump across the ditch.
The Trojans stopped their ears,
Ignored the curses, taunts and jeers,
Although they felt a fighting itch.

Турн з серця скреготав зубами,
Що в кріпості всі ні гугу;
А стін не розіб'єш лобами,
З посилку гнися хоть в дугу.
Злость, кажуть, сатані сестриця.
Хоть, може, се і небилиця,
А я скажу, що, може, й так:
Од злості Турн те компонує,
Мов сатана йому диктує,
Сам чорт заліз в його кабак.

Од злості Турн осатанівши,
Велів багаття розводить.
І військо к берегу привівши,
Казав троянський флот спалить.
Всі принялися за роботу
(На злеє всякий ма охоту),
Огні помчалися к водам.
Хто жар, хто губку з сірниками,
Хто з головешней, хто з фітелями
Погибель мчали кораблям.

Розжеврілось і закурилось,
Блакитне полум'я взвилось:
Од диму сонце закоптилось,
Курище к небу донеслось,
Боги в Олімпі стали чхати;
Турн їм ізволив тимфи дати,
Богинь напав від чаду дур;
Дим очі їв, лилися сльози,
З нудьги скакали так, як кози;
Зевес сам був мов винокур.

Венеру ж за душу щипало,
Що з флотом поступили так;
Од жалю серце завмирало,
Що сяде син на міль, як рак.
В жалю, в сльозах і гіркім смутку
Богиня сіла в просту будку,
На передку сів Купідон;
Кобила їх везе кривая,
Цібелла де живе старая,
Щоб сій язі оддать поклон.

Цібелла, знають по всіх школах,
Що матір'ю була богів;
Ізмолоду була не промах,
Коли ж як стала без зубів,
То тілько на печі сиділа,
З кулешиком лемішку їла
І не мішалася в діла,
Зевес їй оддавав повагу
І посилав од столу брагу,
Яку Юнона лиш пила.

Turn gnashed his teeth in hate,
For from the fort was no reply to that.
No one can break the stonewall with his pate.
For that, the body is inadequate.
They say that fury is the sister of the deuce,
From that one might adduce
That this is nothing but a joke.
Inflamed, Turn was so calculating,
As if the devil was dictating
That nonsense to a stupid bloke.

Turn, crazier than e'er before,
Has ordered soldiers to build up a pyre.
He brought the army to the shore,
Exhorting them to set the fleet on fire.
Since wicked things exert some charm,
So many quickly jumped to do the harm.
The fire reached the sea edge fast.
Some men had in their hands
The torches and the firebrands,
The damage to the fleet was quick and vast.

The thick smoke and the fire spread,
The soot hung in the air,
The sun looked ghastly red,
The fumes were everywhere.
They reached the high Olympus, too.
Which made the divine faces blue.
The goddesses behaved like freaks,
Their eyes were stung by smoke,
It made them and Zeus choke,
The tears were flowing down their cheeks.

The soul of Venus was in pain,
Her son was carrying a weighty cross,
Aeneas had now to sustain
A very painful loss.
Moved by compassion and deep pity,
She rode to Sibyl in a pretty
Small cart with Cupid as her company.
An old and limping mare
Pulled that four-wheeled affair.
She wished to bend to that old witch her knee.

As every student knows from books,
Old Sibyl was the mother of all gods.
In younger years, with fascinating looks,
She was the cutest by all odds.
Now, toothless, Sibyl used to gulp
Her daily food, the cornmeal pulp,
While sitting on her stove.
She kept her nose inside,
While relishing a special drink, supplied
By her soliciting son, Jove.

Взяв Купідон собі на плечі,
В будинки к Зевесу і поніс.

Young Cupid lugged her like a sack
Upon his shoulders off to Zeus.

Із кораблів сирени стали
І разні пісні підняли.

Then changed to sirens and, surviving,
Sang songs, while coming up, and then immersed.

Венера часто докучала
Зевесу самою бридней,
За те в немилость і попала,
Що нільзя показать очей.
Прийшла Цібеллу умоляти
І мусила їй обіщати
Купити збитню за алтин,
Щоб тілько Зевса умолила,
Вступиться за троян просила,
Щоб флота не лишився син.

Цібелла же була ласуха,
Для збитню рада хоть на все;
До того ж страшна говоруха,
О всякій всячині несе.
Стягли її насилу з печі,
Взяв Купідон собі на плечі,
В будинки к Зевсу і поніс.
Зевес, свою уздрівши неню,
Убгав ввесь оселедець в жменю,
Насупив брови, зморщив ніс.

Цібелла перше закректала,
А послі кашлять начала,
Потім у пелену смаркала
І дух п'ять раз перевела:
"Сатурнович, змилосердися,
За рідную свою вступися!—
К Зевесу шокала стара.—
Безсмертних смертні не вважають
І тілько що не б'ють, а лають:
Осрамлена моя гора!

Мою ти знаєш гору Іду
І ліс, де з капищем олтар;
За них несу таку обиду,
Якой не терпить твій свинар!
На зруб я продала троянцям,
Твоїм молельщикам, підданцям,
Дубків і сосен строїть флот.
Твої уста судьбам веліли,
Були щоб ідські брусся цілі,
Нетліннії од рода в род.

Зиркни ж тепер на тібрські води.
Дивись, як кораблі горять!
Їх палять Турнові уроди,
Тебе і всіх нас кобенять.
Спусти їм — то таке закоять,
І власть твою собі присвоять,
І всім дадуть нам киселя;
Сплюндрують ліс, розриють Іду;
Мене ж, стару, уб'ють, мов гниду,
Тебе прогонять відсіля".

Since Venus often pestered Zeus
With little things, some even base,
She lost his patronage and couldn't induce
Him any more to see her face to face.
She went to Sibyl to beg her,
That influential dowager,
To sway Zeus to impart a lift
To those poor Trojans, who might loose
All fleet. They suffered much too much abuse.
And Sibyl for her help would get a gift.

Old Sibyl, wanting some good tips,
Was always ready to obey,
And with her never resting lips,
She always had a lot to say.
They dragged her from the oven down,
Despite her protests and her frown.
Young Cupid carried her to Zeus,
Who, baffled by the visit of his mum,
Concealed the herring in his palm,
His eyebrows tightened like a noose.

At first, she started groaning
And then began to cough.
Thereafter, sniveling and moaning,
And blowing her nose with a huff.
"Oh, son of Saturn, do have pity
On me in this Olympian city."
The crone spoke nasally to him,
"Immortals are not beaten yet,
One hears a dirty epithet:
The Mount's disgraced! It's grim!

You know my hill called Ida,
Where in the forest is my temple.
Your swineherd would not suffer those untidy
Offenses I must stand. Here's an example:
I sold the Trojans many trees,
And what untamed indecencies
For that are being hurled at me!
The Trojan men, who worship you,
Need wood to build the ships, all new,
That would not rot too hastily.

Look at the Tiber Stream:
You see the vessels, how they burn!
It is the hellish scheme
Of that arch-criminal, called Turn.
As soon as you unbind the cord,
They will be like a savage horde;
They will destroy the wood, the hill,
They'll squash me, old one, like a nit.
They'll burn the temple and will quit
To worship you; they'll burn and kill."

"Та не турбуйтесь, паніматко!—
Зевес з досадою сказав.—
Провчу я всіх і буде гладко;
Анахтем вічний — Турн пропав!"
Зиркнув, мигнув, махнув рукою
Над Тібром, чудною рікою,
Всі врозтіч кораблі пішли;
Як гуси в воду поринали.
Із кораблів — сирени стали
І разні пісні підняли.

Рутульське військо і союзне
Дрижало од таких чудес;
Злякалось плем'я все окружне,
Мезап дав драла і Галес.
Пороснули і рутуляни,
Як од дощу в шатер цигани,
А тілько Турн один оставсь.
Утікачів щоб перейняти,
Щоб чудо їм розтолковати
По всіх усюдах сам совавсь.

"Реб'ятушки! — кричав, — Постійте!
Се ж ласка божая для нас;
Одкиньте страх і не робійте.
Прийшлось сказать Енею: пас.
Чого огнем ми не спалили,
То боги все те потопили,
Тепер троянці в западні.
Живцем в землі їх загромадим,
Разком на той світ одпровадим,
Богів се воля! Вірте мні".

Великії у страха очі,
Вся рать неслась, хто швидше зміг.
Назад вертатись не охочі.
Всі бігли, аж не чули ніг.
Оставшись, Турн один маячив,
Нікого вкруг себе не бачив,
Стьогнув зикратого хлистом
І шапку на очі насунув,
Во всі лопатки в лагер дунув.
Що коник аж вертів хвостом.

Троянці із-за стін дивились,
Пан Турн як з військом тягу дав;
Перевертням морським чудились.
На добре всяк то толковав.
Но Турнові не довіряли;
Троянці правило се знали:
В війні з врагами не плошай;
Хоть утіка — не все женися;
Хоть мов і трусить — стережися;
Скиксуєш раз — тоді прощай!

"Don't worry, my dear mother",
Retorted Zeus, as cold as frost,
"I'll teach them lessons, this and other,
Anathema forever - Turn is lost."
Zeus glanced and winked his hand
Towards the Tiber River, and
All vessels instantly dispersed.
They, like those geese, were diving,
Then changed to sirens and, surviving,
Sang songs while coming up, and then immersed.

The Rutul army and the allied host
Were trembling, shocked by ghastly squeals,
And so were tribes nearby the coast.
Mezar and Hales took to their heels.
The Rutuls were escaping, too,
Like Gypsies, who escape from rain into
Their tents. No one, but Turn remained.
He tried to stop the rout,
To make them know what's all about,
And moved to many places, unrestrained.

"Rebiatushky!" he yelled, "Don't run!
It is a grace of god for us!
Be brave! We'll have a lot of fun!
We'll tell Aeneas: 'You're a blunderbuss!'
What we did not burn down,
The gods resolved to drown.
The Trojans are now in a hole,
We'll bury them alive,
And we will strive
To do that, for it is gods' goal!"

The threat is magnified by fear, alack!
The people lost their reasoning,
No one was coming back,
They fled as if on wings.
Left all alone, Turn was delirious,
Nobody was around, and he was furious,
For he could not assail
His foes. He swung the riding crop,
Rode to the shelter clippety-clop
While his white horse just wagged his tail.

And from their perch, the Trojans saw
How Turn was driven to retreat.
Amazed and heartened, they with awe
Observed what happened to their fleet.
But still, they knew too well, in war,
Credulity's a worthless counselor.
You must not slight the rival's skill.
Although he runs - don't always chase;
Although he fakes his fear - in every case
A small mistake - and he will kill.

У главной башти на сторожі
Стояли Евріал і Низ.

Inside the most important tower
The sentries were Evril and Nyz.

Коли зволяєтесь, веліте
Нам з Евріалом попитать.

If you agree, then let me go
Together with Evrial, by the way.

Для ночі вдвоє калавури
На всіх поставили баштах,
Ліхтарні вішали на шнури.
Ходили рунди по валах.
В обозі Турна тихо стало,
І тільо-тільо що блищало
Од слабих блідних огонькІв.
Враги троянські почивали,
Од трусів вилазки не ждали;
Оставмо сих хропти соньків.

У главной башти на сторожі
Стояли Евріал і Низ;
Хоть молоді були, та гожі
І кріпкі, храбрі, як харциз.
В них текла кров хоть не троянська,
Якась чужая — бусурманська,
Та в службі вірні козаки.
Для бою їх спіткав прасунок;
Пішли к Енею на вербунок:
Були ж обидва земляки.

"А що, як, викравшись помалу,
Забратися в рутульський стан? —
Шептав Низ в ухо Евріалу. —
То каші наварили б там;
Тепер вони сплять з перепою,
Не дриґне ні один ногою,
Хоть всім їм горла переріж.
Я думаю туди пуститься,
Перед Енеєм заслужиться
І сотню посадить на ніж".

"Як? Сам? Мене оставиш? —
Спитався Низа Евріал. —
Ні! Перше ти мене удавиш,
Щоб я од земляка одстав.
Від тебе не одстану зроду.
З тобою рад в огонь і в воду.
На сто смертей піду з тобой.
Мій батько був сердюк опрічний,
Мовляв (нехай покой му вічний):
Умри на полі як герой".

"Пожди і пальцем в лоб торкнися.—
Товаришеві Низ сказав.—
Не все вперед — назад дивися,
Ти з лицарства глузд потеряв.
У тебе мати єсть старая,
Без сил і в бідності, слабая,
То і повинен жить для ней,
Одна оставшись без приюту,
Яку потерпить муку люту,
Таскавшись між чужих людей!

The double sentries for the night
Ensured the safety of the garrison;
The lanterns were providing light,
They hung on ropes and shone.
The camp of Turn was very quiet,
No sign of turbulence, or riot.
A few weak candles did their best
Inside the camp of Trojan foes,
Who didn't expect the fearful Romeos
To run from their high nest.

Inside the most important tower
The sentries were Evril and Nyz,
Though they were young, yet under shower
Of arrows and their whining whiz,
The Moslems stood like cliff,
It looked as if
They had a lot of guts.
The two experienced some grief,
Which was, in fact, quite brief.
And they enlisted like two Trojan nuts.

"And what if I, my dear,
Moved stealthily into their shelter?"
Nyz whispered into his friend's ear.
"I could cause there some helter-skelter,
No one would move his toe,
In drunken sleep they'd never know
Who cut their throats right through.
In order to fulfill my vow,
I want to do it for Aeneas now,
I have to kill at least a few."

"How? You alone? You will leave me behind?"
Evrial asked his friend.
"In this case be to me so kind
And kill me first. My life should end.
With you I'll go through thick and thin,
Like that we've always been.
I want to die a hundred times with you.
My dad, blessed be his soul,
Told me that I should have this goal:
To die in war, like heroes do."

"Just wait a minute!" said
His bosom friend, without a frown,
"Look also back, not just ahead.
Your thoughts are upside down.
You have a mother, old and frail,
She lives in poverty and in travail.
You should take care of her.
When left in this world all alone,
She will cry inconsolably and moan.
She'd have to be a scavenger.

От я, так чисто сиротина,
Росту, як при шляху горох;
Без нені, без отця дитина,
Еней — отець, а неня — бог.
Іду хоть за чужу отчизну,
Не жаль нікому, хоть іслизну,
А пам'ять вічну заслужу.
Тебе ж до жизні рідна в'яже,
Уб'ють тебе — вона в гріб ляже,
Живи для неї, я прощу".

"Розумно, Низ, ти розсуждаєш,
А о повинності мовчиш,
Которою сам добре знаєш,
Мені ж зовсім другу твердиш;
Де общеє добро в упадку.
Забудь отця, забудь і матку,
Лети повинность ісправлять;
Як ми Енею присягали,
Для його служби жизнь оддали,
Тепер не вільна в жизні мать".

"Іноси!"— Низ сказав, обнявшись
Со Евріалом-земляком.
І, за руки любенько взявшись,
До ратуші пішли тишком.
Іул сидів тут з старшиною,
Змовлялись, завтра як до бою
Достанеться їм приступать.
Як ось ввійшли два парубійки,
У брам змінившися од стійки,
І Низ громаді став казать:

"Був на часах я з Евріалом,
Ми пильновали супостат,
Вони тепер всі сплять посадом,
Уже огні їх не горять.
Дорожку знаю я окромну,
В нічну добу, в годину сонну
Прокрастись можна поуз стан
І донести пану Енею,
Як Турн злий з челяддю своєю
На нас налазить, мов шайтан.

Коли зволяєтесь — веліте
Нам з Евріалом попитать,
Чкурнем — і поки сонце зійде,
Енея мусим повидать".
"Яка ж одвага в смутне врем'я!
Так не пропало наше плем'я!"—
Троянці всі тут заревли.
Одважних стали обнімати,
Їм дяковать і цілювати,
І красовулю піднесли.

I am a waif, a castaway,
Grow like a pea plant by the road.
I have no natal parents, I must say,
My dad - Aeneas, god - my mum, I've no abode.
I am a freelance musketeer.
None will shed tears, when I disappear,
But I will leave at least an honest name.
You're tied to life by your dear mum.
Should you be killed, she would succumb
To grief, so helpless, poor and lame."

"You may be right to some degree,
But you don't mention our obligation,
And you suggest and have for me
Some different recommendation.
When there's a deathly threat
To our native land, we must forget
Our kin and run to save the common cause.
When we were swearing our loyalty
To this Aeneas, our royalty,
All other matters had to pause."

"Agreed!" Delighted Nyz embraced
Evrial, his dear countryman
And, holding hands, they raced
Towards the city hall. They had a plan.
Eyul was there with his elite
Combatants talking how to beat
Prince Turn and his atrocious clique.
The two young fellows went inside,
They wanted to provide
A scheme, and Nyz began to speak:

"The two of us were standing guard
And kept an eye out for the foes.
They all are sleeping. In the yard
Not one small fire glows.
I know the proper trail
To lead us without fail
Past military station. I'll produce
Some useful information
How Turn prepares to crush our nation,
Like some malicious deuce.

If you agree, then let me go
Together with Evrial, by the way.
Before the dawn begins to glow,
We'll have to see Aeneas and without delay."
"What courage, in this mournful time!
Our race is still sublime!"
The Trojans now began to laugh and call
In great excitement. They embraced each boy,
And feeling such tremendous joy,
They made them drink a stiff highball.

Іул, Енеїв як наслідник;
Похвальну рацію сказав;
І свій палаш, що звавсь побідник,
До боку Низа прив'язав.
Для милого же Евріала
Не пожалів того кинджала,
Що батько у Дідони вкрав.
І посулив за їх услугу
Землі, овець і дать по плугу,
В чиновні вивесть обіцав.

Сей Евріал був молоденький,
Так з годів дев'ятнадцять мав,
До усу буть, пушок м'якенький
Біленьку шкуру пробивав;
Та був одвага і завзятий
Силач, козак лицарковатий,
Но пред Іулом прослезивсь.
Бо з матірю він розставався,
Ішов на смерть і не прощався;
Козак природі покорився.

"Іул Енейович, не дайте
Паньматці вмерти од нужди,
Їй будьте сином, помагайте
І заступайте від вражди,
Од бід, напраснини, нападку;
Ви самі мали паніматку,
То в серці маєте і жаль;
Я вам старую поручаю,
За вас охотно умираю", —
Так мовив чулий Евріал.

"Не бійся, добрий Евріале, —
Іул йому сей дав одвіт, —
Ти служиш нам не за пропале,
На смерть несеш за нас живіт,
Твоїм буть братом не стиджуся
І неню заступать кленуся,
Тебе собою заплачу;
Пайок, одежу і кватиру,
Пшона, муки, яєць і сиру
По смерть в довольстві назначу"

І так, одважна наша пара
Пустилася в рутульський стан.
На те і місяць вкрила хмара,
І поле вкрив густий туман.
Було се саме опівночі;
Рутульці спали, скілько мочі,
Сивуха сну їм піддала;
Роздігшися, порозкладались,
В безпечності не сподівались
Ні од кого ніяка зла.

Eyul, Aeneas' deputy and heir,
Expressed his appreciation;
He gave his sword, which he could spare,
To Nyz with heartfelt dedication.
His dagger he donated to Evrial,
To whom he felt a real
Deep sympathy and adoration.
Besides the dagger and the sword,
He'll give them farms as a reward,
And high posts in the Administration.

Evrial was a youthful lad,
Not more than nineteen years of age.
Upon his upper lip he had
A downy growth, the young boys' rage.
Although he was courageous, full of gall,
Athletic, muscular and tall,
He, moved to tears before Eyul, his friend,
Expressed his sorrow, for he left
His mother, old, bereft
Of help, and his life would soon end.

"Eyul, Aeneas' son, do not permit
That my mum dies of need,
Be like her son, help her a bit.
Defend her, for she is an invalid.
You had a mother, too,
And will appreciate my rue.
You have the pity in your heart,
For you, I'll gladly die,
So, please, take care of my
Dear mum when I depart."

"Don't worry, good Evrial,"
Eyul replied him thus:
"For us your service is ideal,
You risk your life for us.
I'm not ashamed to be your brother,
I will take care of your old mother,
I'll step into your shoes for her,
And will provide her with necessities,
Like eggs and millet, flour, cheese,
Or anything she might prefer."

And so, the brave pair soon
Set out to that pugnacious camp.
The clouds concealed the moon,
The fog was thick and damp.
The men that night
Slept like small babies, tight,
The whiskey made them drowsy more.
Undressed, they lay all o'er the place,
Secure in that protected base;
One heard their rumbling snore.

І часовії, на мушкетах
Поклавшись, спали на заказ;
Хропли всі п'яні на пікетах,
Тут їх застав послідний час!
Переднюю побивши стражу,
Полізли в стан варити кашу;
Низ тут товаришу сказав:
"Приляж к землі ти для підслуху,
А я задам рутульцям духу,
Гляди, щоб нас хто не спіткав".

Сказавши, першому Раменту
Головку буйную одтяв,
Не дав зробить і тестаменту,
К чортам його навік послав.
Сей на руках знав ворожити,
Кому знав скілько віку жити,
Та не собі він був пророк.
Другим ми часто пророкуєм,
Як знахурі, чуже толкуєм.
Собі ж шукаєм циганок.

А послі Ремових він воїв
По одному всіх подушив
І блюдолизів, ложкомоїв
Впрах, вдребезги перемізжив.
Намацавши ж самого Рема,
Потиснув, мов Хому Ярема,
Що й очі вискочили преч;
Вхватившись за бороду кудлату
І злому Трої супостату
Макітру одділив од плеч.

Вблизі тут був намет Серрана,
На нього Низ і наскакав;
Він тілько що роздягсь з каптана
І смачно по вечері спав.
Низ шаблею мазнув по пупу,
Зад з головою сплющив вкупу,
Що із Серрана вийшов рак;
Бо голова між ніг вплелася,
А задня вгору піднялася;
Умер фігурно неборак.

І Евріал, як Низ возився,
То не гулявши простояв;
Він также к сонним докосився,
Врагів на той світ одправляв.
Колов і різав без розбору,
І як ніхто не мав зним спору,
То порався, мов в кошарі вовк;
І виборних, і підпомощних,
І простих, і старших вельможних,
Хто ні попався, того і товк.

The guards were lying everywhere
And slept against the regulation.
The sentinels were slaughtered ere
They realized the tragic situation.
When they dispatched the sleeping sentry,
They gained an easy entry
Into the hall. "Evrial, put your ear"
Said Nyz, "down to the floor,
You might hear someone coming to the door.
Make sure we're not discovered here."

Nyz, like an infidel,
Beheaded first of all Rament,
And sent his soul to Hell
Without a Testament.
He used to presage from a human hand
The people's fate, but could not understand
His own, when he himself would die.
Somehow we can't foresee
Our fate and seek a Gypsy hopefully
To tell us what we should await and why.

And then Nyz killed Rament's all soldiers
By smothering them one by one,
And all the hangers-on and spongers,
He crushed like vermin with much fun.
He spotted and squeezed Remus -
Like Khoma had squashed Nicodemus -
So that his eyeballs had slipped out.
He grabbed his shaggy beard
And in a prompt and weird
Way cleaved the head of that drunk lout.

Quite near was Serran's tent.
Nyz went inside.
The man, undressed, slept so content,
And maybe dreaming of his bride.
Now, when the saber slashed his gut,
His head went down and joined his butt.
This Serran, the bloodthirsty mobster,
With his head down between his thighs,
And with the buttock there likewise,
Had in his death the figure of a lobster.

While Nyz was busy slashing,
Evrial did not twirl his thumbs,
He, too, was busy splashing
The blood of those Rutulian bums.
Without distinction, young, or old,
He, like a wolf, inside a fold,
Killed everyone. He just continued to slay
Elected deputies and all their helpers,
Plain folk and higher yelpers,
All in the same quick way.

Попався Ретус Евріалу,
Сей не зовсім іще заснув;
Приїхавши од Турна з балу,
Пальонки дома ковтонув,
І тілько-тілько забувався,
Як Евріал к йому підкрався
І просто в рот кинджал уткнув,
І приколов його, як квітку,
Що баби колять на намітку.
Тут Ретус душу ізригнув.

Наш Евріал остервенився,
Забув, що на часок зайшов;
В намет к Мезапу був пустився,
Там, може б, смерть собі найшов;
Но пострічався з другом Низом,
З запальчивим, як сам, харцизом,
Сей Евріала удержав.
"Покиньмо кров врагам пускати,
Пора нам відсіль уплітати".—
Низ Евріалові сказав.

Як вовк овець смиренних душить,
Коли в кошару завіта,
Курчатам тхір головки сушить,
Без крику мізок висмокта,
Як, добре врем'я угодивши
І сіркою хлів накуривши,
Без крику крадуть слимаки
Гусей, качок, курей, індиків
У гевалів і амаликів,
Що роблять часто і дяки,

Так наші смілії вояки
Тут мовча проливали кров;
Од ней краснілися мов раки
За честь і к князю за любов.
Любов к отчизні де героїть,
Там сила вража не устоїть,
Там грудь сильнійша од гармат,
Там жизнь — алтин, а смерть — копійка,
Там лицар — всякий парубійка.
Козак там чортові не брат,

Так порався Низ з Евріалом,
Дали рутульцям накарпас,
Земля взялась од крові калом,
Поляк піднявся б по сам пас.
Но наші по крові бродили,
Мов на торгу музик водили,
І убирались на простор,
Щоб швидше поспішить к Енею
Похвастать храбростю своєю
І Турнів розказать задор.

Evrial chanced on Retus that hot night,
Who, drowsy, came home from a trip,
He had seen Turn. At home he had a bite
And, to sleep tight, a whiskey sip.
As he so drowsy lay in bed,
Relaxed, his legs outspread,
Evrial thrust the knife into his face.
The victim had no chance
To make an utterance;
His soul escaped and left no trace.

Evrial, spreading death, forgot
That time was passing by. And satisfied
He walked to Mesop, fiery hot,
Where he, most likely, would have died.
He met his buddy, Nyz, outside,
Who was, as he himself, a brigand qualified,
And who told him they must go back.
"Enough to shed the fiendish blood,
It's time for us to run, my bud,
Or we might face a hostile pack."

Just like a wolf who slaughters peaceful sheep
Whene'er he gets into a pen,
A skunk beheads the chicks in sleep,
Sucks out the brain of many a hen;
Just like the cloister boys who choke
The birds in barns with sulfur smoke,
And steal them, with not much ado,
From Heavals and from Amalicks
Their turkeys, ducks, and geese and chicks.
Church cantors do that often, too.

And so did our fearless soldiers, who
Shed blood without a wince.
Their faces were red from its hue,
All for the honour and love of the Prince.
Where patriotism
Engenders heroism,
There fiendish might can never win.
The breast is stronger than
The cannons. There - each man -
A knight, a kozak, to the deuce no kin.

By being very busy
While shedding lavishly the Rutuls' blood,
Evrial and his comrade, Nyzie,
Had turned the earth into red mud.
In that slush waded our pair,
As if they led musicians at a fair.
They wanted to get back
To see Aeneas to tell him
About their bravery and vim,
About the camp of Turn, the Maniac.

Уже із лагеря щасливо
Убрались наші смільчаки;
Раділо серце нетрусливо,
Жвяхтіли мокрі личаки.
Із хмари місяць показався,
І од землі туман піднявся,
Все віщувало добрий путь.
Як ось Волсент гульк із долини
З полком латинської дружини.
Біда! Як нашим увильнуть?

Дали якраз до лісу тягу,
Бистріше бігли од хортів;
Спасались бідні на одвагу
Від супостатів, ворогів.
Так пара горличок невинних
Летять спастись в лісах обширних
Од злого кібчика когтей.
Но зло, назначене судьбою,
Слідитиме скрізь за тобою,
Не утечеш за сто морей.

Латинці до лісу слідили
Одважних наших розбишак
І часовими окружили,
Що з лісу не шмигнеш ніяк;
А часть, розсипавшись по лісу,
Піймали одного зарізу,
То Евріала-молодця.
Тогді Низ на вербу збирався,
Як Евріал врагам попався,
Мов між вовків плоха вівця.

Низ глядь, і бачить Евріала,
Що тішаться ним вороги;
Важка печаль на серце пала,
Кричить к Зевесу: "Помоги!"
Коп'є булатне направляє,
В латинців просто посилає,
Сульмону серпе пробива;
Як сніп, на землю повалився,
Не вспів і охнуть, а скривився,
В послідній раз Сульмон зіва.

Вслід за коп'єм стрілу пускає
І просто Тагові в висок;
Душа із тіла вилітає,
На жовтий пада труп пісок.
Волсент утратив воїв пару,
Кленеть невидимую кару
І в ярості, як віл, реве:
"За кров Сульмонову і Тага
Умреш, проклята упиряга,
За ними вслід пошлю тебе".

The two daredevils were so lucky
To leave the hostile campsite and the mud.
Their shoes were mucky
And they were soaked in blood.
The clouds dispersed, the moon appeared,
The fog rose and the vision cleared.
It looked as though they'd have a pleasant trip.
When suddenly there appeared Volsent,
Who led his Latin regiment.
Alas! A threat to their survivorship!

At once, the two took to their heels,
Each one ran faster than a hunting hound.
They tried to reach the woods. With howls and squeals,
The Latins were close after them. Confound!
That's how a pair of doves is trying
To reach the woods by flying
Much faster than the killing hawk.
But evil, destined by our fate,
Will follow you with bitter hate
No matter where you run or walk.

The Latins formed a human ring
Around the ill-starred wood.
Escaping from it was a hopeless thing,
The two were trapped for good.
Evrial was soon spied
As he had tried to hide.
It happened when his friend
Was trying to go up a tree,
But this was not to be.
And that chase, too, came to and end.

Nyz looked and saw a gruesome sight:
Evrial, captured by the laughing foes.
Nyz called with all his might
To Zeus: "Give help in our throes!"
He aimed the spear of steel
And threw it with great force to deal
A blow of death to Sulmon's heart.
He fell down like a sheaf of rye,
Producing not a sigh or cry,
He merely yawned and did depart.

Nyz shot an arrow at his bait,
Directly into Toho's head.
His soul flew out - it was his fate -
The body fell upon the beach sand, dead.
Volsent had lost in that mean plot
Two warriors, so brave and hot;
He bellowed like an angry bull:
"I will avenge the murdered men!
You'll die as well, you Saracen!
The cup of my ferocity is overfull!"

Дали якраз до лісу тягу,
Бистрійше бігли від хортів.

At once the two took to their heels,
Each one ran faster than a hunting hound.

Він так пробіг врагів між кучу.
І до Волсента докосивсь.

Like lightning in the clouds
He sprinted through the crowds.

І замахнувсь на Евріала,
Щоб знять головку палашем;
Тут храбрість Низова пропала
І серце стало кулішем.
Біжить, летить, кричить щосили:
"Пекатум робиш, фратер милий,
Невинному морс задаєш:
Я стультус, лятро, розбишака,
Неквіссімус і гайдамака.
Постій! Невинную кров ллєш".

Но, замахнувшись, не здержався,
Волсент головку одчесав;
Головка — мов кавун качався,
Язик невнятно белькотав.
Уста коральні посиніли,
Рум'яні щоки поблідніли
І білий цвіт в лиці пожовк;
Закрилися і ясні очі,
Покрились тьмою вічной ночі,
Навіки милий глас умовк.

Уздрівши Низ труп Евріала,
Од ярості осатанів;
Всіх злостей випустивши жала,
К Волсенту просто полетів.
Як блискавка проходить тучу,
Він так пробіг врагів між кучу
І до Волсента докосивсь:
Схватив його за чуб рукою,
Меч в серце засадив другою,
Волсент і духу тут пустивсь.

Як іскра, порох запаливши,
Сама з ним в купі пропада,
Так Низ, Волсентія убивши,
І сам лишився живота;
Бо всі на його і напали,
На смерть звертіли і зім'яли,
І голову зняли з плечей.
Так кончили жизнь козарлюги,
Зробивши славнії услуги
На вічність пам'яті своєй.

Латинці зараз ізробили
Абияк мари із дрючків;
На них Волсента положили
І понесли до земляків.
А буйні голови поклали
В мішок і теж з собой помчали,
Мов пару гарних дубівок,
Но в лагері найшли різниці:
Лежали битих м'яс копиці,
Печінок, легкого, кишок.

He swung his saber
To cut off young Evrial's head.
The pluck of Nyz began to waver,
His bravery was dead.
He ran and yelled like crazy, full of fear:
"You sin, my brother dear!
Don't kill this innocent!
It's me who's bad, a robber,
A highwayman who used to clobber
Your men. He doesn't deserve the punishment!"

But having swung to chop,
Volsent cut off the head.
It rolled and would not stop
To stammer things he pled.
The red lips turned all blue,
The cheeks became discoloured, too,
The rosy face that was so cute,
The eyes that used to be so bright
Were wrapped now by the darkest night,
The pleasant voice was mute.

When Nyz beheld his murdered friend,
It threw him into desperation.
His rage at Volsent had no end,
He raced to him without a hesitation.
Like lightning in the clouds,
He sprinted through the crowds,
Approached him and without a "Nu?",
Grabbed his big head tuft with his hand
And with the other, like a firebrand,
Had thrust the sword into his heart right through.

Exactly like a tiny spark,
Which instantly ignites
The powder and leaves there no mark,
So Nyz had ended all his fights.
Assaulted by the mob, so quick to lynch,
He died without a flinch.
He was beheaded. That last act
And death of that renowned kozak,
Who was courageous, full of pluck,
Crowned his courageous life, in fact.

The Latins made from sticks a litter
To take the body of Volsent
Home to his family, a bitter
And unexpected, sad event.
The heads of those two daring felons,
They put into a sack, like melons
And took them to the citadel.
Inside the camp, turned abattoir, they found
Of corpses big mound after mound,
And heaps of livers, lungs and guts, as well.

Як тільки що восток зардівся,
Світилка Фебова взійшла;
То Турн тогді уже наївся,
Оп'ять о битві помишляв.
Велів тривогу бить в клепало,
Щоб військо к бою виступало,
Оддать троянцям з баришком
За зроблену вночі потіху:
Для більшого ж троянців сміху
Велів взять голови з мішком.

Свого ж держася уговору,
Троянці в кріпості сидять,
Забилися, мов миші в нору,
Лукаву кішку як уздрять.
Но дать одпор були готові
І до остатнєй каплі крові
Свою свободу боронить,
І нову Трою захищати,
Рутульцям перегону дати
І Турна лютость осрамить.

На перву рутулян попитку
Троянці так дали в одвіт,
Що Турн собі розчухав литку,
Од стиду скорчило живіт.
Звелів з досади, гніву, злості
На глум підняти мертві кості,
На щогли голови наткнуть
Нещасних Низа з Евріалом
Перед самим троянським валом,
Щоб сим врагів своїх кольнуть.

Троянці зараз одгадали,
Чиї то голови стримлять;
Од жалю сльози попускали,
Таких лишившись паруб'ят.
Об мертвих вість скрізь пронеслася,
Вся рать троянська потряслася,
І душі смутку предались.
Як мати вість таку почула,
То тільки вічно не заснула,
Бо зуби у неї стялись.

А одійшовши, в груди билась,
Волосся рвала з голови,
Ревла, щипалася, дрочилась,
Мов ум змішався у вдови:
Побігла з криком вокруг вала
І голову коли пізнала
Свого синочка Евруся,
То на валу і розплаталась,
Кричала, ґедзалась, качалась,
Кувікала, мов порося.

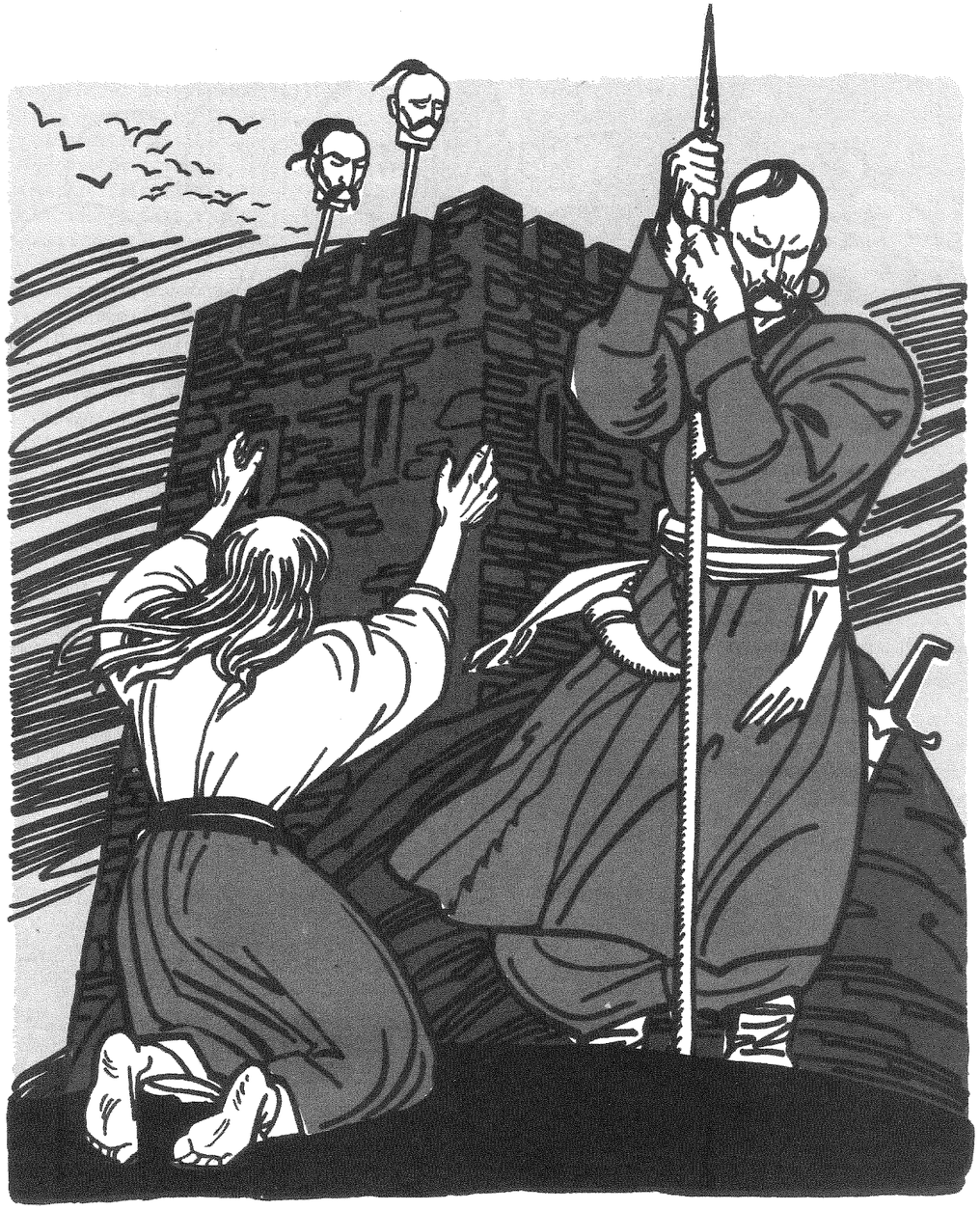
Exactly at the peep of day,
When from behind a hill
Feb's light made all the world look gay,
And Turn had had his fill,
He ordered that they sound a rattle
To call the army to the battle,
To pay the Trojans for the dreads
They'd done the prior night,
And to increase their own delight,
They should have with them those two heads.

The Trojans, as they all agreed,
Stayed in their fortress pat.
Just like those mice in need,
Whene'er they spy a cat.
But they were ready
To stop the hostile eddy
To fight for their concern,
Defending with great joy
Their new beloved Troy,
To bring great shame on Turn.

The very first Rutulian attack
The Trojans easily beat off and that reply
Made Turn sick to his gut and back,
And he, like crazy, scratched his thigh.
He ordered, spitting rage and groans,
To find the dead men's bones,
To mount the severed heads on stakes
Before the Trojan mound,
To humiliate and to astound
The foes, to cause them bitter aches.

The Trojans quickly recognized
Whose heads were there.
They felt deep rue and agonized
For they would miss that splendid pair.
The news spread fast, the men were tense,
The army's sorrow was intense.
The Trojan warriors were sad.
And when the mother heard the news,
Her heart was weakened by deep bruise,
She almost died with her beloved lad.

When she came to, she beat her breast,
And pulled her hair, and whined,
Then screamed like one possessed,
As if she'd lost her mind,
She ran around the mound,
And then became unbound,
When she perceived her son.
She fell and like an eaglet,
Spread out her arms. Then like a piglet,
She squealed till she was done.

Троянці зараз одгадали
Чиї то голови стримлять.

The Trojans quickly recognized
Whose heads were there.

Пускали колоддя, каміння
І враже так товкли насіння.

They rolled down heavy stones,
Which crushed the fiendish heads and bones.

І диким голосом завила:
"О сину! Світ моїх очей!
Чи я ж тебе на те родила,
Щоб згинув ти од злих людей?
Щоб ти мене — стару, слабую,
Завівши в землю сю чужую,
На вічний вік осиротив.
Моя ти радість і одрада,
Моя заслона і ограда,
Мене од всіх ти боронив.

Тепер до кого прихилюся,
Хто злую долю облегчить?
Куди в біді я притулюся?
Слабу ніхто не приглядить!
Тепер прошайте всі поклони,
Що получала во дні они
Од вдов, дівчат і молодиць;
За дивні брови соболині,
За ясні очі соколині,
Що здатний був до вечерниць.

Коли б мені твій труп достати,
І тіло білеє обмить,
І з похороном поховати,
До ями з миром проводить.
О боги! як ви допустили,
Щоб і одинчика убили
І настормили на віху
Його козацькую головку;
Десь світ вертиться сей без толку,
Що тут дають і добрим тьху.

А ви, що Евруся згубили,
Щоб ваш пропав собачий рід!
Щоб ваші ж діти вас побили,
Щоб з потрухом погиб ваш плід!
Ох! Чом не звір я, чом не львиця?
Чом не скажена я вовчиця?
Щоб мні рутульців розідрать;
Щоб серце вирвать з требухою,
Умазать морду їх мазкою;
Щоб маслаки їх посмоктать".

Сей галас і репетування
Троян всіх в смуток привело;
Плаксивеє з синком прощання
У всіх з очей слізки тягло.
Асканій більше всіх тут хлипав
І губи так собі задрипав,
Що мов на його сап напав.
К старій з поклоном підступивши,
На оберемок ухвативши,
В землянку з валу потаскав.

She howled, her savage voice
Resounded far and wide:
"Oh, my beloved sonny, I rejoice
In memories when you were at my side!
Have I born you that you land up like that?
With cut off head, insulted and bespat?
You brought me to this foreign land.
You were my only joy,
And my defence, my dearest boy,
Now, I'm a waif without your helping hand!

No one will welcome me, or heed,
Who'll make my bad fate bearable?
Who'll shelter me in need?
Me, old and sick? How terrible!
And now I'll have to say good-bye
To all respect I had because of my
Evrial, when he was alive,
From all you widows, and young girls,
He used to give you tingling thrills,
But whom nobody can revive.

If I could get you, dear and brave,
I'd wash your body, fair and white,
I would escort you to your grave
And bury you, as you deserve, my knight.
Oh, gods! Why d'you allow this tit-for-tat,
In which my son was killed like that?
His head is stuck upon a stake,
His lovely kozak head.
The world is turning on, my son is dead,
The good ones suffer, too, for heavens' sake!

And you, the killers of my son,
While still alive, may rot!
May vanish and be done
Your people to the last small tot!
Oh, why I'm not a beast, a lioness,
A she-wolf, wild and merciless?
I would tear all Rutulians to shreds,
I would rip up their breasts
And get the hearts from their torn chests,
I'd gnaw their bones and heads!"

The woman's screams and cries
Assaulted everybody's ears.
The parting with her son made eyes
Of everyone fill up with tears.
Askanius could not stop sobbing,
And though his heart was throbbing,
He seized her like a coconut,
Put her upon his back
And lugged her like a sack
Into the nearest hut.

А тут кричать та в труби сурмлять,
Свистять в свистілки, дмуть в роги,
Квилять, брат брата в батька луплять;
В наскок ряться вороги.
Тут ржання кінське з тупотнею,
Там разний гомін з стукотнею,
Скрізь клопіт, халепа, сто лих!
Так в мідні клекотить гарячій,
Так в кабаці кричить піддячий,
Як кажуть, хоть винось святих.

Гей, музо, панночко цнотлива,
Ходи до мене погостить!
Будь ласкава, будь не спесива,
Дай поміч мні стишок зложить!
Дай поміч битву описати
І про війну так розказати,
Мов твій язик би говорив.
Ти, кажуть, дівка не бриклива,
Але од старості сварлива;
Прости! Я, може, досадив.

І в самій речі проступився —
Старою дівчину назвав,
Ніхто з якою не любився,
Ні женихавсь, ні жартовав.
Ох, скілько муз таких на світі!
Во всякім городі, в повіті!
Укрили б зверху вниз Парнас.
Я музу кличу не такую:
Веселу, гарну, молодую;
Старих нехай брика Пегас.

Рутульці дралися на стіни,
Карабкалися, як жуки,
Турн з ярості дрижав і пінив,
Кричить: "Дружненько, козаки! "
В свою троянці также чергу
В одбої поралися зверху,
Рутульців плющили, як мух.
Пускали колоддя, каміння
І враже так товкли насіння,
Що у рутульців хляв і дух.

Турн, бачивши троян роботу,
Як рать рутульскую трощать,
Як б'ють їх, не жалія поту,
Рутульці, мов в'юни, пищать.
Велів везти зо всіх олійниць,
Де тілько єсть, із воскобійниць
Як можна швидше тарани.
Якраз і тарани вродились,
І воскобійники явились,
Примчались духом сатани.

Out of a sudden, shouts were heard
As well, the trumpets blaring,
The whistles and horns undeterred,
The wailing, cursing, swearing.
The horses stamping, neighing,
And there, the donkeys braying,
All over, turmoil, trouble, rout.
Such noise is in a copper mill,
Which was so loud and shrill,
As they say, take the holy icons out.

"Hey, Muse, you innocent fair maid,
Come, visit me, don't be to me averse.
Be gracious and give me some aid,
Help me compose the proper verse.
Assist me to describe the battle,
Without a senseless prattle,
But so, as your own tongue would speak.
They say that you've become
In old age very quarrelsome,
But, please, excuse my harsh critique.

Indeed, I have offended you
By calling you old maid,
Who never ever knew
True love and managed to evade
It well. We can now find
A lot of Muses of this kind.
Parnassus keeps them in its fold.
I'm calling not that sort:
But one, who's young, and gay, and does not snort.
Let Pegasus take care of those who're old."

The Rutuls tried to climb the wall,
To trail the insects' path.
Turn watched them, full of gall,
And, foaming at his mouth in wrath,
Yelled: "Kozaks, all in unison!
Don't stop! Go on! Go on!"
The busy Trojans worked as well:
They rolled down heavy stones,
Which crushed the fiendish heads and bones.
The Rutuls' fighting spirit fell.

Turn, seeing how his men were crashed,
His failure was approaching quickly,
And how his warriors were smashed,
Who, like those roaches, squeaked so sickly,
Had ordered many rams
And everything that pounds and slams
To be brought to the fighting site.
At once, much sooner that he thought,
The needed things were brought,
It seemed the deuce helped them all right.

Приставив тарани до брами,
В ворота зачали гатить;
Одвірки затряслись, мов рами,
І снасть од бою вся тріщить.
Турн сили вдвоє прикладає
І тарани сам направляє,
І браму рушити велить.
Упала!... Стуком оглушила,
Троян багацько подушила.
Турн в кріпость впертись норовить.

Біда троянцям! Що робити?
А муза каже: "Не жахайсь,
Не хист їх Турну побідити,
В чужую казку не мішайсь".
Троянці нап'яли всі жили
Та вмиг пролом і заложили,
І груддю стали боронить;
Рутульці бісом увивались,
Но на пролом не насовались,
А Турн не знав, що і робить.

Троянець Гелєнор одважний
І, як буряк, червоний Лик,
Горлань, верлань, кулачник страшний
І щирий кундель-степовик.
Сим двом безділля всяке — горе,
Здавалось по коліна море,
Потіха ж — голови зривать.
Давно їм в голові роїлось
І, мов на поступки, хотілось
Рутульцям перегону дать.

Так Геленор з червоним Ликом,
Роздягшися до сорочок,
Між вештанням, содомом, криком,
Пробралися подуть тічок.
Рутульців добре тасовали
І од рутульців получали
Квитанцію в своїх долгах.
Лик тілько тим і одличився,
Що як до Турна примостився,
То з'їздив добре по зубах.

Но Турн і сам був розбишака,
І Лика сплющив в один мах;
Із носа бризнула кабака,
У Турна околів в ногах.
А также пану Геленору
Смертельного дали затьору,
І сей без духа тут оставсь.
Рутульців се возвеселило
І так їх серце ободрило,
Що і негідний скрізь совавсь.

They put the rams close to the gate
And hammered it and swore.
Their efforts brought immediate
Results: It's every part just tore.
Turn doubled his exertion,
He fixed the damaged rams and used coercion
To make the men bring down he gate at last.
They roared: "It fell! Hurrah! It's down! Hurrah!
It crushed the Trojan men! Aha! Aha!"
Turn urged: "Rush in full blast!"

The Trojans were in trouble. What to do?
The Muse replied: "Don't fear, don't wail,
They cannot vanquish you!
Don't meddle in somebody's fairy tale."
The Trojans, with the utmost strain,
Had managed to regain
The upper hand. They filled the gap,
Their breasts were their defense,
The foes could not break through that fence.
Turn stood there like a helpless chap.

The Trojans, Helenor, the Bold,
And Lick, as red-faced as a beet,
A fighter-pugilist one to behold,
Whom none was able to defeat;
For them, the greatest woe
To have no fight, no one to blow,
But breaking heads - for them delight,
Just any time or season,
With or without a rhyme or reason,
They loved to feel the pleasure of a fight.

And so, the two with their coats off,
Amidst the turmoil, hue and cry,
Went to the other side to scoff
And measure their tenacity with any guy.
They pummeled those Rutulians all right,
Who paid them back in order to requite
Whate'er they got from Helenor and Lick.
In that brawl, Lick stood out,
For he struck Turn's fat, blueberry snout
And thus stirred up that lunatic.

But Turn, himself a first-rate killer,
In no time struck Lick flat.
Blood burst out from his nasal spiller,
And he lay there dead, and that's that.
And Mister Helenor, as well,
Was beaten soundly till he fell
And lay there with no sign of life.
Rutulians began to rave,
Their hearts became so brave,
That even the unworthy joined the strife.

Натиснули і напустились.
Рутульці кинулись на вал,
Троянці, як чорти, озлились,
Рутульців били наповал.
Тріщали кості, ребра, боки,
Летіли зуби, пухли щоки.
З носів і уст юшіла кров;
Хто рачки ліз, а хто простягся,
Хто був шкереберть, хто качався,
Хто бив, хто різав, хто колов.

Завзятость всіх опановала,
Тут всякий пінився і яривсь;
Тут лютость всіма управляла,
І всякий до надсаду бився.
Лигар ударом макогона
Дух випустив із Емфіона
І сам навіки зуби стяв.
Лутецій б'є Іліонея,
Циней Арефа, сей Цинея,
Один другого тасував.

Ремул, рутульської породи,
Троюрідний був Туру сват,
Хвастун і дурень од природи,
Що не робив, то все невлад;
І тут начав щосил кричати,
Троянців лаять, укоряти,
Себе і Турна величать:
"Ага! проклятії поганці,
Недогарки троянські, ланці!
Тепер прийшлось вам погибать.

Ми вас одучим, супостати,
Морити вдов, дурить дівок,
Чужії землі однімати
І шкодити чужий садок.
Давайте вашого гульвісу,
Я вмиг його одправлю к бісу.
І вас подавимо, як мух.
Чого прийшли ви, голодрабці?
Лигать латинськії потапці?
Пождіть — ваш витіснем ми дух!"

Іул Енейович, дочувшись
До безтолкових сих речей,
Як шкурка на огні надувшись,
Злость запалала із очей,
Вхопив камінчик — прицілився,
Зажмурив око — приложився
І Ремула по лобу хвись!
Хвастун бездушний повалився,
Іул сердечно взвеселився,
А у троян дух ожививсь.

The Rutuls were attempting to attack
The fortress at all price.
The angry Trojans beat them back
Regardless of the sacrifice.
The bones, the ribs, and backs
Were being cracked in those attacks.
The blood was everywhere, an ample glut.
Some injured men crawled on all fours
The crippled fighters tried to force
Themselves to run lest they be cut.

Each one was ruled here by audacity,
Each one was flying into rage.
Important was ferocity,
All fought regardless of their age.
Lyhar had used a rolling pin
To kill a certain Emphien,
And he himself had bit the dust.
Lutetsiy pounded Ilioney,
And Tsiney struck Aref, who walloped Lonnie,
They beat each other with great lust.

Remul of Rutul root,
A kin of Turn, headstrong,
A foolish brag in disrepute,
No matter what he did, was wrong.
He yelled with all his might
About the Trojans' fright,
And praised himself and Turn:
"Aha! Damned scamps!
You Trojan dirt and tramps!
You'll perish now, that's what you earn.

We will unteach you, our foes,
To fool the widows, girlies and
We'll show you where the pepper grows,
You, who take our land.
Let's have your philomel
And I'll dispatch him straight to Hell.
We will squash you like flies.
Why are you here, henpeckers,
To eat our crackers?
We will get rid of you, bad guys!"

On hearing that loud crap, Eyul
Was irked, his face grew dark.
Great wrath flared up at that dumb fool,
And in his eyes appeared an evil spark.
He grabbed a stone, took aim,
Next moment death would claim
The stupid Remul. He fell dead.
The braggart paid his due,
For he could not subdue
His tongue. Each Trojan raised his head.

Два брати, грізні ісполини,
В бою стояли у ворот.

The brothers with big clubs in hands
Stood at the gate as guards.

Тут Пандар камінь піднімає,
І в Турна зо всіх сил пускає.

Pandar had grabbed a rock,
Hurled it at Turn to sock.

Пішли кулачні накарпаси,
В виски і зуби стусани;
Полізли тельбухи, ковбаси,
Всі пінили, як кабани.
Всі роз'ярились через міру,
По-сербськи величали віру,
Хто чим попав, то тим локшив.
Піднявся писк, стогнання, охи,
Враг на врага скакав, мов блохи,
Кусався, гриз, щипав, душив.

Служили у троян два брати,
Із них був всякий Голіаф:
Широкоплечий і мордатий,
І по вівці цілком глитав.
Один дражнився Битіасом,
Із Кочубейським він Тарасом
Коли б заввишки не рівнявсь;
Другий же брат Пандаром звався
І вищий од верстви здавався.
Та в'ялий, мов верблюд, тинявсь.

Два брати, грізні ісполини,
В бою стояли у ворот,
Дрючки держали з берестини
І боронили в кріпость вход.
Вони к землі попрісідали,
Троянці ж в город одступали,
К собі манили рутулян.
Рутульці зрять — навстяж ворота,
Прожогом в кріпость вся піхота
Спішить насісти на троян.

Но хто лиш в город показався,
Того в яєшню і поб'ють;
Битіас з братом управлявся,
Безщадно кров рутульську ллють,
Рутульці з криком в город пруться,
Як од серпа колосся жнуться,
Як над пашней хурчать ціпи,
Так ісполинські дрючини
Мозчили голови і спини
І всіх молотять, мов снопи.

Побачив Турн таку проруху,
Од злості ввесь осатанів;
Здригнувсь, мов випив чепуруху,
К своїм на поміч полетів.
Як тілько в кріпость протаскався,
Тузити зараз і прийнявся,
Хто тілько під руку попавсь:
Убив він з Афідном Мерона
І зо всього побіг розгона,
Де Битіяс в крові купавсь.

There followed now a free-for-all.
The fists were busy hitting hard,
The knocked out teeth would fall
Down to the ground, the mugs were marred.
The bowels from a split up belly,
Looked like repugnant vermicelli,
Were underfoot, arousing fright.
Those with no broken knees
Were jumping like mad fleas
To gnaw, to choke, to bite.

There were two brothers in the ranks,
Who had Goliath's frame and diaphragm,
Their mugs could handle massive shanks,
Or even a flame broiled big ram.
One of them was Bytias,
Like a Kochubean Taras,
If he were not a giant mammal.
The other brother was Pandar,
Though he was tall and angular,
But sluggish like a camel.

The brothers with big clubs in hands
Stood at the gate as guards,
And ready to beat off the bands
Lest they get to the yards.
The clever brothers squatted down.
The Trojans were retreating from the town
Enticing thus the foes to follow them.
The Rutuls looked - the gate
Wide open, it's just great!
They rushed to get the Trojan men, ahem!

Whoever showed his face in town,
They made an omelet out of him.
The brothers would coerce the culprit down
And shed his blood, swayed by their whim.
With shouts, the Rutuls pressed
To get into the town like some obsessed.
But they were mowed like grain.
Their heads and backs were beat with flails
Like ripe rye and wheat bales,
They thrashed them all again.

When Turn had noticed that,
He, furious, began to yelp,
Then shuddered and though he was fat,
Raced off to get some help.
As soon as he was back,
He right away began to smack
Whoever was nearby, with thud.
And so, he killed Meron,
Then ran to that place yon,
Where Bytias was bathed in blood.

З наскоку тріснув булавою
По в'язах, великан упав,
Об землю вдарившись головою
І кріпость всю поколихав.
Реветь, і душу ізпускаєть.
І воздух грімом наполняєть;
На всіх напав великий страх!
Не спас ні рост, ні сила многа,
Пропав Битіас, мов стонога;
І ісполин єсть черв і прах.

Пандар погибель бачив брата,
Злякався, звомпив, замішавсь
І од рутульська стратилата
Якмога швидше убиравсь.
Проміж оселею хилявся,
Тини переступав, ховався,
І щоб від Турна увильнуть.
Ворота зачинив у брами
І завалив їх колоддями,
Хотів от бою оддохнуть.

Но як же сильно удивився,
Як Турна в кріпості уздрів;
Тогді із нужди прибодрився
І злостию ввесь закипів.
"Ага! ти, шибеник, попався
Без зву к нам в гості нав'язався, —
Пандар до Турна закричав. —
Пожди, от зараз ночастую,
Із тебе виб'ю душу злую,
До сього часу храбровав!"

"Ану, прилізь! — Турн одвічає, —
Келебердянськая верства!
Як б'ю я — брат твій теє знає,
Ходи, тобі вкручу хвоста!"
Тут Пандар камінь піднімає
І в Турна зо всіх жил пускає,
Нирнув би Турн навіки в ад!
Но де Юнона не взяляся
І перед Турном розп'ялася,
Попав богиню камнем в лад.

Незриму чує Турн заслону,
Бодриться, скачеть на врага.
На поміч призива Юнону,
Пандара по лобу стьога
І вовся з ніг його зшибає,
До мізку череп розбиває;
Пропав і другий великан!
Така потеря устрашила
І серце бодреє смутила
У самих храбрійших троян.

Turn hit with his big mace
The Bytias' huge neck.
He fell and his head struck the base,
Which made the fortress shake, by heck.
His roar was horrifying,
Which shook the air as he was dying.
The people were nonplussed.
His strength did not save him in need,
He perished like a centipede.
So go together worm and dust.

Pandar had seen his brother's end.
He was afraid and lost all hope,
He ran and didn't intend
To meet that Rutul misanthrope.
He sought the safety and defence
Behind the houses and behind a fence.
In order to avoid this pest,
He closed the doors as safely as he could,
Securing them with logs of wood,
He simply wished to rest.

He was surprised one day
To see Turn in the fortress walk.
Now free of fear, full of dismay,
He went to him to talk.
"You, rogue, are in a crucial situation,
You came to visit us without an invitation!"
Pandar now raised to Turn his voice:
"Just wait, you'll get a treat from me,
I'll make your evil spirit flee
Out of your flesh, you have no choice!"

"Come crawling!" Turn replied,
"Keleberdianska class!
How I can beat, your brother tried
To know. And I'll kill you, dumb ass!"
Pandar had grabbed a rock,
Hurled it at Turn to sock
And to dispatch that cur
To hell, but Juno interfered:
Invisible, she instantly appeared
In front of Turn. The stone hit her.

Turn felt a sort of screen,
Took courage and jumped at the foe.
He called the goddess, who remained unseen,
To pummel Pandar's head with mortal blow.
Turn brought him down
And broke his skull, his crown.
And so was gone the second giant!
It was a major harm,
Which spread a great alarm
Among the Trojans, who were so defiant.

Удачею Турн ободрився,
По всіх усюдах смерть носив;
Як кнур свиріпий, роз'ярився
І без пощади всіх косив.
Розсік надвоє Філаріса,
В яєшню розтоптав Галіса,
Крифею голову одтяв;
Щолкав в виски, штурхав під боки,
І самії кулачні доки
Ховались, хто куди попав.

Троянці злеє умишляють,
Щоб преч із кріпості втікать;
Своє лахміття забирають,
Куди удасться тягу дать.
Но їх обозний генеральний
Над всіми оставався начальний,
Серест вельможний обізвавсь:
"Куди? Вам сорому немає!
Хто чув? Троянець утікає!
Чого наш славний рід дожився!

Один паливода ярує,
А вас тут стілько, боїтесь;
В господі нашій вередує
Рутульський шолудивий пес!
Що скаже світ про нас, трояни?
Що ми шатерники-цигани,
Що ми трусливійші жидів.
А князь наш бідний що помислить?
Адже ж за воїнів нас числить,
За внуків славнійших дідів!

Зберіться, Турна окружіте,
Не сто раз можна умирать;
Гуртом, гуртом його напріте,
Од вас він мусить пропадать".
Агу! Троянці схаменулись
Та всі до Турна і сунулись;
Пан Турн тут на слизьку попав!
Виляв, хитрив і увивався,
І тілько к Тібру що добрався.
То в воду стриб — пустився вплав.

Encouraged, Turn, replete
With pluck, spread murder everywhere,
Excited like a boar in heat,
He multiplied despair.
He cut in two Filaris,
Then made an omelet from Halis,
And severed off Krifea's head.
He busted many a rib,
And even those, who liked to fib,
Were hiding everywhere, or fled.

The Trojans had a plan
To run off from the fort.
They gathered all their rags, each man
Was ready any time to leave the port.
But their Chief Officer, whose post
Was to command the host,
The honourable Serest, said:
"Where to? Are we , the Trojans, unashamed?
Are we, the Kozaks, so untamed?
Oh, what disgrace! I would be rather dead!

Your courage suddenly caved
In front of one capricious hog,
Who always in your land behaved
Like some Rutulian scabby dog.
How will the world judge us?
A Gypsy band contemptuous?
More cowardly than Jews, or worse?
What will our Hetman think of you?
Whom he, it looks so, never knew,
That you were worthless and perverse.

Prepare yourselves, surround this Turn,
One dies but once.
To catch him should be your concern,
You have to slaughter that mean dunce!"
This changed the Trojans' attitude.
And, fired by a fighting mood,
Went quickly on a hunting spree.
Turn saw the danger from all sides,
He managed to get to the Tiber tides,
And plunged into them hastily.

Агу! Троянці схаменулись,
Та всі до Турна і сунулись.

This changed the Trojans' attitude
And fired by a fighting mood.

ЧАСТИНА ШОСТА

PART SIX

"Чи довго будете казитись
І стид Олімпові робить?"

"How long yet will you spout
The hate, discrediting Olimpians world-wide?"

Зевес моргнув, як кріль усами.
Олімп, мов листик, затрусивсь;
Мигнула блискавка з громами,
Олімпський потрух зворушивсь.
Боги, богині і півбоги,
Простоволосі, босоногі,
Біжать в олімпську карвасар.
Юпітер, гнівом розпалений,
Влетів до них мов навіжений
І крикнув, як на гончих псар:

"Чи довго будете казитись
І стид Олімпові робить?
Щодень проміж себе сваритись
І смертних з смертними травить?
Поступки ваші всі не божі;
Ви на сутяжників похожі
І раді мордовать людей:
Я вас із неба поспихаю
І до того вас укараю.
Що пасти будете свиней.

А вам олімпські зубоскалки,
Моргухи, дзиґи, фіглярки,
Березової дам припарки,
Що довго буде вам втямки.
Ох, ви на смертних дуже ласі!
Як грек на ніжинські ковбаси,
Все лихо на землі од вас.
Чрез ваші зводні, женихання,
Не маю я ушанування;
Я намочу вас в шевський квас.

Або оддам вас на роботу,
Запру в смирительних домах,
Там виженуть із вас охоту
Содомить на землі в людях.
Або я луччу кару знаю,
Ось як богинь я укараю:
Пошлю вас в Запорозьку Січ;
Там ваших каверз не вважають,
Жінок там на тютюн міняють,
Вдень п'яні сплять, а крадуть вніч.

Не ви народ мій сотворили,
Не хист создать вам черв'яка;
Нащо ж людей ви роздрочили?
Вам нужда до чужих яка?...
Божусь моєю бородою
І Гебиною пеленою,
Що тих богів лишу чинів,
Які тепер в війну вплетуться;
Нехай Еней і Турн скубуться,
А ви глядіть своїх чубів.

To make Olympus shake,
Zeus, like a rabbit, twitched his curled
Mustache. At once, a thunder and a quake
Had stirred the stale Olympian world.
All gods, the goddesses, and every demigod,
Bareheaded or unshod,
Ran to the picnic grounds.
The very angry Zeus, all fiery and hot,
Yelled like a hunter at his canine lot,
As if they were his hunting hounds:

"How long yet will you spout
The hate, discrediting Olympians world-wide?
By quarreling among yourselves day in, day out?
And instigate the mortals' fratricide?
Ungodly are your deeds!
You act like homicidal breeds!
You'd gladly murder and malign!
I'll throw you out from Paradise,
And, as a punishment, to be precise,
I'll let you tend the swine!

And you, teeth baring beauties,
So gay, - it's not my empty threats, -
You'll get from me sound whipping, cuties,
Lest you forget your sins, coquettes.
Oh, you are fond of mortal lovers,
Just like that Greek, who greedily devours
The Nizhyn sausages; you cause all woe down there.
Because of your deceitful courting,
They shamelessly are misreporting
About me, which is false and so unfair...

I might send you to labour in a camp
Or lock you up in taming houses,
Where they'll restrain and damp
Your sodomy with other people's spouses.
As well, I have a better punishment:
It is the banishment
Into the Zaporozha Seech. Your appetite
They will ignore, as well your whims and gripes,
They'll trade you for perique and pipes,
They sleep all day and steal at night.

You didn't create the human race,
You can't create a bug.
Why do you stir the populace,
Inciting them to fight and slug?
I swear by my own beard and by
Hebe's hem that I
Am going to degrade
Those gods who participate
In spreading enmity and hate,
And give Turn and Aeneas aid."

Венера молодиця сміла,
Бо все з воєнними жила,
І бите з ними м'ясо їла,
І по трахтирах пуншт пила;
Частенько на соломі спала,
В шинелі сірій щеголяла,
Походом на візку тряслась;
Манишки офіцерські прала,
З стрючком горілку продавала
І мерзла вніч, а вдень пеклась.

Венера по-драгунськи сміло
К Зевесу в витяжку іде,
Начавши говорити діло,
Очей з Зевеса не зведе:
"О тату сильний, величавий!
Ти всякий помисл зриш лукавий,
Тебе ніхто не проведе:
Ти оком землю назираєш,
Другим за нами приглядаєш,
Ти знаєш, що, і як, і де.

Ти знаєш, для чого троянців
Злим грекам попустив побить;
Енея з пригорщею ланців
Велів судьбам не потопить;
Ти знаєш лучче всіх причину,
Чого Еней приплив к Латину
І біля Тібра поселивсь?
Ти же словом що определяєш,
Того вовік не одміняєш;
Відкіль же Турн тут притулився?

І що такеє Турн за свято,
Що не вважає і тебе?
Фрігійське плем'я не проклято,
Що всякий єретик скубе;
Твої закони б ісполнялись,
Коли б олімпські не мішались
І не стравляли би людей.
Твоїх приказів не вважають,
Нарошно Турну помагають;
Бо, бач. Венерин син Еней.

Троянців бідних і Енея
Хто не хотів, той не пужав;
Терпіли гірше Прометея,
На люльку що огню украв.
Нептун з Еолом з перепросу
Дали такого перечосу,
Що й досі зашпори щемлять.
Другії ж боги... що казати?
Діла їх лучче мусиш знати,
Енея тілько не з'їдять.

Now, Venus was a daring gal,
She always lived with military men.
And being so mercurial,
She ate and drank in many a den.
She slept in straw, and when awoke,
She marched dressed in a military cloak,
Or shivered in a cart, distraught;
She washed the sergeants' stuff,
Sold whiskey, even snuff.
Her nights were cold, but days too hot.

As Venus went to Zeus to vocalize
Her problem, bold and brimming with dismay,
She looked into his eyes
And said in a businesslike way:
"Oh, daddy, powerful and grand.
You can see each malign intention and
You can't be cheated by a doctrinaire.
With one eye you can see the earth,
The other sees us all from birth,
You know exactly what, and how, and where.

You know why you allowed the evil Greeks
To beat the Trojan state to pulp.
You did not let the fate and its smart cliques
To drown Aeneas and his men in one big gulp.
More than anybody else you know
Why my Aeneas, following a lengthy to-and-fro,
Came to Latinus and settled near the Tiber Stream.
You, who determines by your word,
Will never call your word absurd.
Where does Turn come from with his team?

Is Turn a big, important shot
That he would disobey you, too?
The Phrygian tribe was not
Accursed that every heretic plucks you.
Your laws would be respected,
If they were not neglected
By the Olympians for fun.
They don't comply with your command
And give Turn purposely a hand,
Because Aeneas is my son.

My poor Aeneas and the Trojan folk
Had scares of every type.
Their pain was sharper than the Promethean yoke
For stealing fire for a pipe.
As a result of confrontation
With Aeolus and Neptune, the Trojan nation
Still has a fierce chilblain.
The other gods... what can be said?
Their deeds are known to you, my dad,
They'd eat my son alive, that's plain.

Венера по-драгунськи – сміло
К Зевесу в витяжку іде.

As Venus went to Zeus to vocalize
Her problem, bold and brimming with dismay.

"Мовчать! Прескверна пащекухо!"
Юнона злобна порощить.

"Shut up, you filthy prattler!"
The wicked Juno said.

О Зевс! О батечку мій рідний!
Оглянсь на члач дочки своєй;
Спаси народ фрігійський бідний,
Він діло єсть руки твоєй.
Як маєш ти кого карати,
Карай мене, — карай! Я мати,
Я все стерплю ради дітей!
Услиш Венеру многогрішну!
Скажи мні річ твою утішну:
Щоб жив Іул, щоб жив Еней!"

Мовчать! Прескверна пащекухо! —
Юнона злобна порощить. —
Фіндюрко, ящірко, брехухо!
Як дам — очіпок ізлетить!
Ти смієш, кошеня мерзенне,
Зевесу доносить на мене,
Щоб тим нас привести в розлад.
За кого ти мене приймаєш?
Хіба ж ти, сучище, не знаєш,
Що Зевс мій чоловік і брат?

Тобі ж, Зевес, скажи, не стидно,
Що пред тобою дрянь і прах
Базіка о богах обидно,
Мудрує о твоїх ділах?..
Який ти світу повелитель
І наш олімпський проводитель,
Коли против фіндюрки пас?..
Всесвітня волоцюга, мерзька,
Нікчемна зводниця цітерська
Для тебе луччая од нас.

А з Марсом чи давно піймавши,
Вулкан їй пелену відтяв;
Різками добре одідравши,
Як сучку, в ретязку держав.
Но ти того буцім не знаєш,
Як чесную її приймаєш
І все робить для неї рад.
Вона і Трою розорила,
Вона Дідоку погубила;
Но все іде для неї в лад.

Де ся підтіпанка вмішалась.
То верб'я золоте росло:
Земля б щасливою назвалась,
Коли б таке пропало зло!
Чрез неї вся латинь возстала
І на троян її напала,
І Турн зробивсь Енею враг.
Не можна бід всіх ізлічити,
Яких успіла наробити
На небі, на землі, в водах.

Oh, Zeus, my daddy dear!
Look at the tears of your own child!
Save Phrygians from want and fear,
These your creations are beguiled.
Do not remain unmoved.
If someone has to be reproved,
Then punish me!
Please, lend an ear
And say a word of cheer,
Do let Aeneas and his folks live free."

"Shut up, you filthy prattler"
The wicked Juno said.
"You lizard, whore and tattler!
I'll knock the hood off your damn head!
You, scabby kitty, heap so much abuse
Upon my name in front of Zeus,
To put a seed of hate into my house.
Who, do you think I am?
Quite certainly not a docile lamb.
Zeus is my brother and my spouse.

And you, Zeus, aren't ashamed
To listen to this dirt
Whose most offensive words are aimed
At you and other gods? Are you not hurt?
What genus of a leader,
What order of a heeder
Of laws are you, supposedly the best,
While this tramp and abuser,
This strumpet and seducer
Means more to you than we, the rest?

God Vulcan apprehended her with Mars,
He caught them in the very act.
He pummeled black and blue her arse
And chained her like a bitch, in fact.
But you're pretending not to know
About that entertaining show,
And gladly satisfy her every whim.
Because of her, Troy was burned down.
She caused the death of Dido, the Renoun;
Despite all that, she's not out on a limb.

If she wouldn't push her nose,
Not tried to interfere
In all affairs, the world would be a rose,
If that gross whore would disappear!
She made the Latins rise
Against the Trojans, at what price?
We know: 'Turn is Aeneas' foe'.
It would be hard to count
Bad things done by that fount
Of evil everywhere she'd go.

Тепер же на мене звертає,
Сама наброївши біди;
І так Зевеса умовляє,
Мов тілько вилізла з води.
Невинничаєть, мов Сусанна,
Незаймана ніколи панна,
Що в хуторі зжила ввесь вік.
Не діждеш з бабкою своєю —
Я докажу твому Енею...
Богиня я, — він чоловік".

Венера лайки не стерпіла,
Юнону стала кобенить;
І перепалка закипіла,
Одна другу хотіла бить.
Богині в гніві также баби
І также на утори слабі,
З досади часом і брехнуть.
І, як перекупки, горланять,
Одна другу безчестять, ганять
І рід ввесь з потрухом кленуть.

"Та цитьте, чортові сороки!—
Юпітер грізно закричав.—
Обом вам обіб'ю я щоки;
Щоб вас, бублейниць, враг побрав!
Не буду вас карать громами;
По п'ятах виб'ю чубуками,
Олімп заставлю вимітать;
Я вас умію усмирити,
Заставлю чесно в світі жити
І зараз дам себе вам знать.

Занишкніть, уха наставляйте
І слухайте, що я скажу;
Мовчіть! Роти пороззявляйте,
Хто писне — морду розміжжу.
Проміж латинців і троянців,
І всяких Турнових поганців
Не сікайся ніхто в війну;
Ніхто ніяк не помагайте,
Князьків їх также не займайте,
Побачим, здасться хто кому".

Замовк Зевес, моргнув бровами.
І боги врозтіч всі пішли.
І я прощаюсь з небесами,
Пора спуститись до землі
І стать на Шведську могилу,
Щоб озирнуть воєнну силу
І битву вірно описать:
Купив би музі на охвоту,
Щоб кончить помогла роботу,
Бо нігде рифм уже достать.

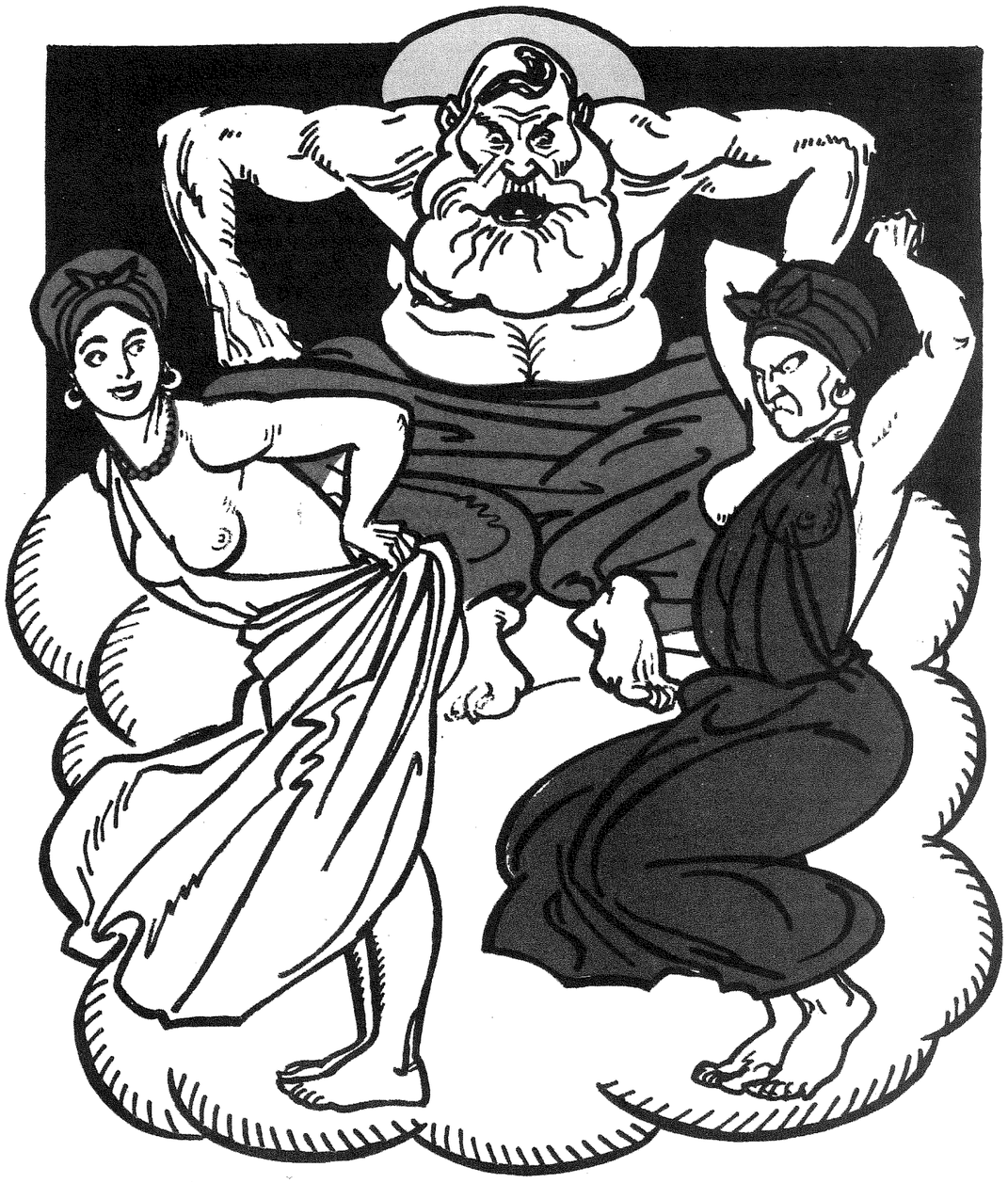
She, culpable, accuses me,
While she, your dearest daughter,
Is innocent. - What perfidy! -
As if she now appeared from water.
She fakes virginity,
The purest femininity,
Like from a hillbilly a simple Ann.
You won't defeat your granny,
Though you possess a tempting fanny,
I am the goddess! He, Aeneas - just a man!"

The censured Venus couldn't endure it any longer,
She made grimaces and her verbal spout
Was getting louder and much stronger.
The two were mad and wished to slug it out.
The goddesses are like the mortal women, too,
Unable to hold gases, phew!
Like huckstresses, they lie,
And, full of hatred, yell,
They send their rivals' families to hell,
In anger, they are never shy.

"Shut up! The devilish magpies!"
The angry Zeus began to bray.
"I'll beat you up till you get wise,
May some foe carry you away!
I'll whack you, silly boobs,
Your heels with my pipe tubes,
I'll let you sweep Olympus floor,
I will show you my might
By forcing you to live upright.
You'll learn about me yet much more.

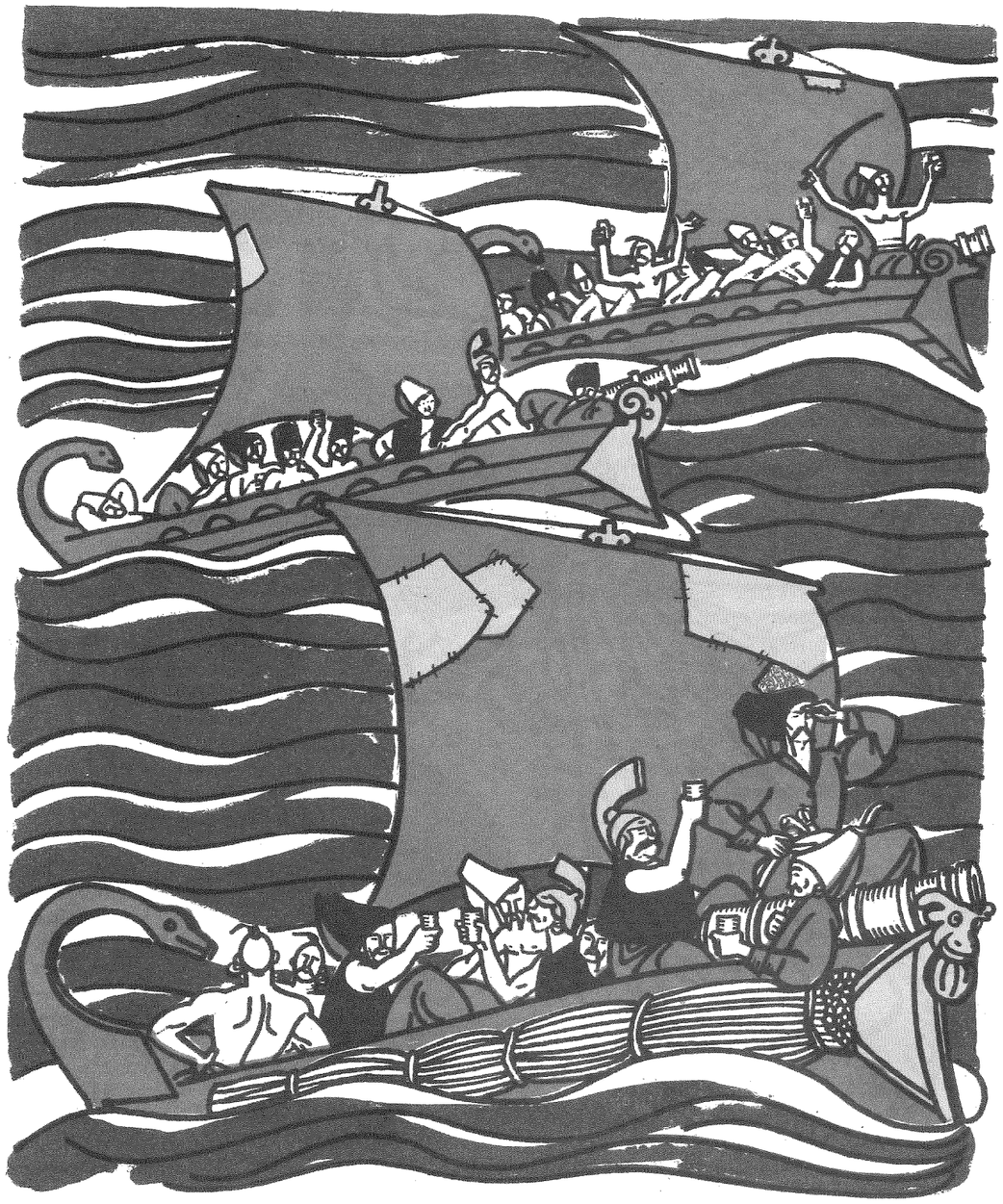
Keep quiet, be all eyes and ears,
And listen to me, and look out!
Say nothing, for who interferes,
Will get a blow into the snout.
Don't get involved into the war
Between the Trojans and the Latins, for
This isn't your business at all.
Don't succor them in any way,
Ignore their chiefs what they might say.
We'll see what side will fall"

Zeus twitched his brows and ceased to speak.
The gods ran fast in all directions.
I, too, would like to leave and sneak
To Mother Earth to watch the actions
While standing on the Swedish Mound,
And look with interest around
To see the armies and then to properly relate
The fighting. I would like to buy the Muse a drink
So that she would help me to think
And find more rhymes before it's not too late.

Богині в гніві также баби
І также на утори слабі.

The goddesses when mad, are females, too,
Unable to hold gases, phew!

А той на легкому дубочку,
Що роззолочений ввесь впрах.

Who's sitting on a light sailboat,
Adorned from top to underneath?

Турн осушивсь після купання
І ганусною підкрепивсь,
З намету виїхав зарання,
На кріпость сентябрем дививсь.
Трубить в ріжок! — оп'ять тривога!
Кричать, біжать, спішать якмога;
Великая настала січ!
Троянці дуже славно бились,
Рутульці трохи поживились,
Насилу розвела їх ніч.

В сю ніч Еней уже зближався
До городка, що Турн обліг;
З Паллантом в човні частовався,
Поїв всю старшину, як міг.
В розказах чванився ділами,
Як храбровав з людьми, з богами,
Як без розбору всіх тузив.
Паллант і сам був зла брехачка,
Язик його тож не клесачка,
В брехні Енею не вступив.

Ану, старая цар-дівице,
Сідая музо, схаменись!
Прокашляйсь, без зубів старице,
До мене бижче прихились!
Кажи: якії там прасунки
В Енеєві пішли вербунки,
Щоб проти Турна воювать.
Ти, музо, кажуть всі, письменна,
В полтавській школі наученна,
Всіх мусиш поіменно знать.

Читайте ж, муза що бормоче:
Що там з Енеєм плив Массик,
Лінтяй, ледащо неробоче,
А сильний і товстий, мов бик.
Там правив каюком Тигренко,
Із Стехівки то шинкаренко,
І вів з собою сто яриг.
Близ сих плили дуби Аванта.
Він був страшнійший од сержанта,
Бо всіх за все по спині стриг.

Поодаль плив байдак Астура,
Сей лежнем в винницях служив;
На нім була свиняча шкура,
Котору він як плащ носив.
За ним Азіллас плив на барці,
Се родич нашій паламарці, —
Недавно з кошельком ходив;
Но, бач, безокая фортуна
Зробила паном із чупруна.
Таких немало бачим див!

Turn having done the swim,
Had drunk before
He left the tent, still full of vim;
The fortress was for him a bad eyesore.
They blew the horn - alarm!
Each Rutul ran and grabbed an arm,
They all began to fight.
The Trojans showed their valour,
The Rutuls their true colour:
They robbed. The clash went on till night.

That night, Aeneas was quite near
The fort, which was besieged, but far from won.
He drank with Pallant and in the atmosphere
Of friendliness, he drank with officers' high echelon.
He talked about his daring acts,
Which were not all true facts,
How he defeated every foe.
Young Pallant was a liar, too,
His tongue was glib and knew
How he should show himself a real pro.

Come now, time-honoured maid! Do dote
On me, greyhaired and toothless Muse.
Cough up and clear your throat
And tell me all the news.
Did not Aeneas get a boot,
When he tried to recruit
The men to fight a foe of fame?
You're said to be an educator,
Poltava school was your known alma mater,
You must know all by name.

Read what old Muse was mumbling:
Together with Aeneas was Massyk,
A lazy bum, but always grumbling,
To do some work, he never was too quick.
Tyhrenko, the Stykhivka tavern-keeper,
Had steered his kayak like a sweeper,
He led a hundred debauches, a real pack.
Near were the sailboats of Avant,
Who was a frightful commandant,
He used to pumpel everybody's back.

And farther, as an avant-quard,
The boat of Astir was in sight.
That drone loafed in a nice vineyard
And wore a pig skin day and night.
Azillas followed him. A kin of sexton's wife,
Whose destiny had changed his life.
He overnight became a parvenue.
That upstart, who not long ago
Was poor, now had a lot of dough,
It's unbelievable, but true.

А то на легкому дубочку,
Що роззолочений ввесь в прах,
Сидить, розхриставши сорочку,
З турецьким чубуком в зубах?
То Цінарис, цехмістр картьожний,
Фігляр, обманщик, плут безбожний,
З собой всіх шахраїв веде;
Коли, бач, Турна не здоліють.
То картами уже подіють,
Що між старці Турн попаде.

А то сидить в брилі, в кереї,
З товстою книжкою в руках,
І всім, бач, гонить ахинеї,
І спорить о своїх правах?
То родом з Глухова юриста,
Він має чин канцеляриста
І єсть добродій Купавон.
Щоб значкового дослужиться
І на війні чим поживиться,
Вступив в Енеїв легіон.

А той беззубий, говорливий,
Сухий, невірний, як шкелет.
І лисий, і брехун сварливий?
То вихрест із жидів, Авлет.
Недавно на другій женився,
Та, бач, в рахунку помилився.
Із жару в полум'я попав;
Щоб од яги як одв'язатись,
То мусив в військо записатись
І за шпигона на год став.

Іще там єсть до півдесятка,
Но дріб'язок і гольтіпа;
В таких не буде недостатка,
Хоть в день їх згине і копа.
А скілько ж всіх? — того не знаю,
Хоть муза я, — не одгадаю,
По пальцям тож не розлічу;
Бігме! На щотах не училась,
Над карбіжем тож не трудилась,
Я, що було, то лепечу.

Уже Волосожар піднявся,
На небі віз вниз повертавсь,
І дехто спати укладався,
А хто під буркой витягавсь.
Онучі інші полоскали,
Другії лежа розмовляли,
А хто прудився у кабиць,
Старші, підпивши, розійшлися
І дома за люльки взялися,
Лежали боком, навзнич, ниць.

Who's sitting in a light sailboat
Adorned with gold from top to underneath,
He wears no coat,
His shirt unbuttoned and a pipe between his teeth?
It's Tsinaris, the master of card-playing guild,
Buffoon, deceiver, and entangler, very skilled.
All swindlers are with him.
Should Turn not be brought down by force,
The cards should finish him, of course,
And he would be out on a limb.

Who is the fellow with the hat on, looking tough?
A book in hands, he must be one of erudites.
He preaches his own offbeat stuff
And argues heatedly about his rights.
No, he's not an ordinary jerk,
But some respected Hlukhiv clerk,
Whose name is Kupavon.
To be promoted to a higher rank,
To get some profit, to be frank,
From war, he joined Aeneas as a hanger-on.

And that one bald and toothless,
A skeleton excoriated,
A liar, garrulous and ruthless?
He is the baptized Jew, Avert emaciated.
He recently remarried,
But his design miscarried:
He got out of a frying pan into the fire,
In order to unhitch
From his ferocious witch,
And started spying, which was his desire.

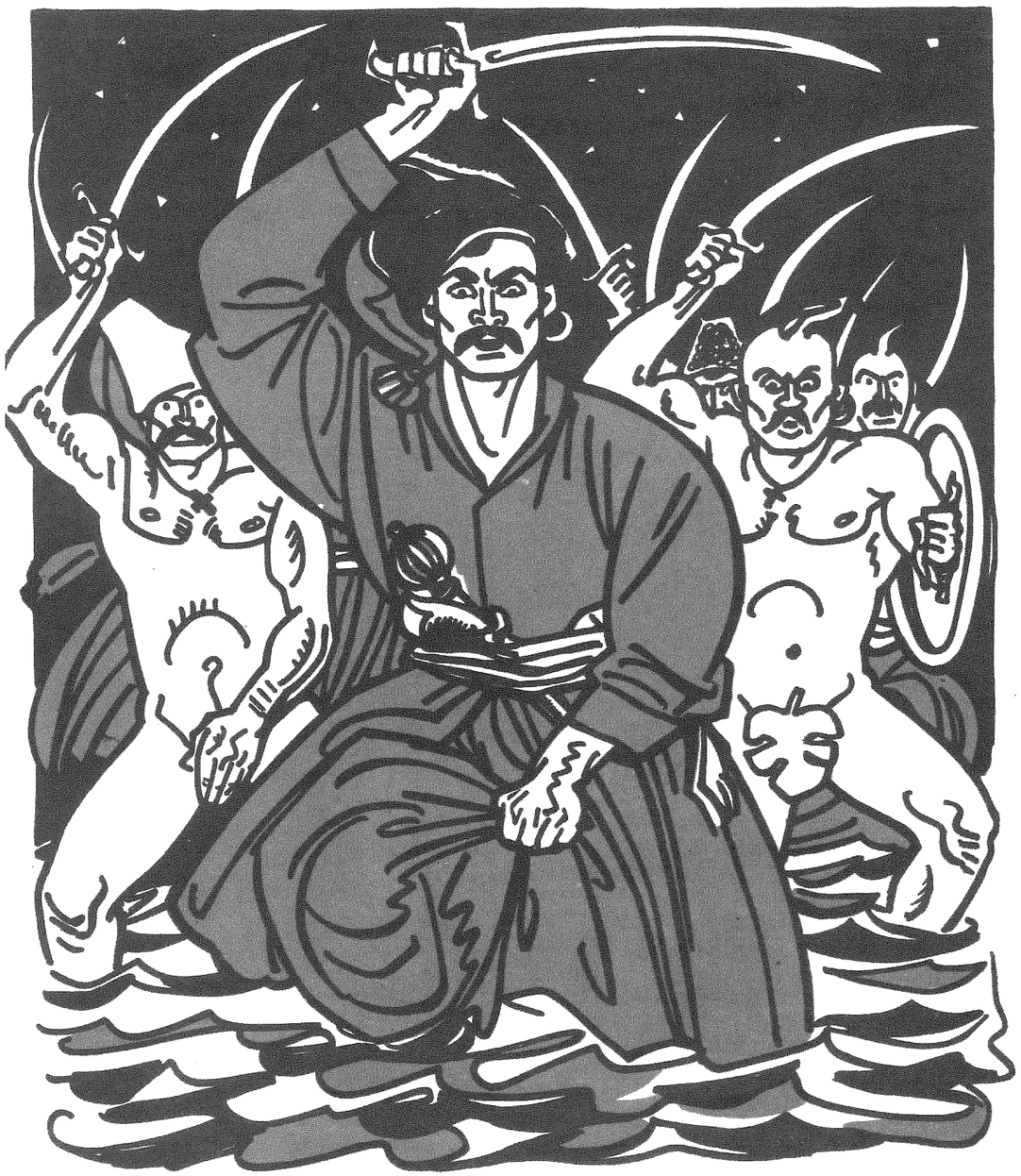
There were some more fond volunteers,
But worthless wretches, castaway,
More than enough of those poor queers,
When even sixty should be killed each day.
How many then? More or less?
Though I'm a Muse, I cannot guess,
Nor can my fingers help to calculate.
By God! I never saw a counting board.
A stick for notches? I ne'er explored.
Whatever used to be, I now relate.

The Pleiades moved up in the sky,
Big Dipper headed down. And folks?
Those eager for a shut-eye,
Lay covered by their cloaks.
The others washed the wrappings for their feet,
And talked about things not so neat,
While some deloused their clothes and heads.
The elders, tipsy, all went home, and free of gripes,
Turned to their pipes,
While lying comfortably on their beds.

Ні риби то були, ні раки,
А так, якби кружок дівчат.

They did not look like crab, or fish
But rather like a bevy of young lasses.

А сам матню прибравши в жменю,
По пояс в воду з човна плиг.

Aeneas jumped out of the boat
And in the water to his waist.

Еней один не роздягався,
Еней один за всіх не спав;
Він думав, мислив, умудрявся
(Бо сам за всіх і одвічав),
Як Турна-ворога побити,
Царя Латина ускромити
І успокоїти народ.
В сій думці смутно походжая
І мислю бог зна де літая,
Під носом бачить коровод.

Ні риби то були, ні раки,
А так, якби кружок дівчат;
І бовталися, як собаки,
І вголос, як кішки, нявчать.
Еней здригнувсь і одступая,
І "Да воскреснеть" вслух читає,
Но сим нітрохи не поміг;
Ті чуда з сміхом, з реготнею
Вхватились за поли з матнею;
Еней аж на поміст приліг.

Тогді одна к йому сплигнула,
Так, мов цвіркун або блоха,
До уха самого прильнула,
Мов гадина яка лиха.
"Чи не пізнаєш нас, Енею?
Та ми ж з персоною твоєю
Троянський ввесь возили род;
Ми Ідської гори дубина,
Липки, горішина, соснина,
З яких був зроблений твій флот.

До нас було Турн докосився
І байдаки всі попалив,
Та Зевс, спасибі, поспішився,
Як бач, мавками поробив.
Була без тебе зла година,
Трохи-трохи твоя дитина
Не оддала душі богам.
Спіши свій городок спасати;
Ти мусиш ворогам тьху дати,
Ти сам — повір моїм словам".

Сказавши, за ніс ущипнула;
Еней мов трохи ободрився;
І на других хвостм махнула,
Ввесь флот неначе поспішивсь;
Мавки-бо стали човни пхати,
Путем найлуччим направляти.
І тілько начинявся світ,
Еней уздрів свій стан в осаді;
Кричить во гніві і досаді,
Що Турна лусне тут живіт.

Aeneas didn't undress.
While others slept, he, wide awake,
Deliberated, thought and tried to guess
(The people's future was at stake)
How to beat Turn, his frantic rival,
To tame the King, ensuring his survival,
To pacify the population.
He thought and walked in deep dismay,
And while his thoughts were far away,
He saw a ringlike dance in animation.

They did not look like crabs, or fish,
But rather like a bevy of young lasses,
Who splashed and talked some gibberish
And meowed like kittens lost in grasses.
Aeneas shuddered and stepped back.
He said loud prayers, but alack!
It did not help the man spellbound.
Those funny entities thereafter
Were squealing with satanic laughter.
Aeneas lay down on the ground.

Then, one without a sign of fear,
Jumped like a cricket or a flea.
It settled on his ear
To talk to him engrossingly.
"Aeneas, don't you remember us?
We were with you on those adventurous
Sea voyages with all your men afraid.
We are the Ida Mountain oaks,
And limes, and pines who served your folks
From which your fleet was made.

Turn had come close
To burn the vessels down,
But Zeus made nymphs of those
That did not drown.
At that time when you were away,
You almost lost your son one day,
He almost gave to gods his soul;
Make haste to save your city
Exterminating the banditti,
Believe me - for this is your primal goal."

She said and pinched his nose;
Aeneas felt somewhat upbeat;
She waved her tail at those
Who were close to the fleet.
The nymphs began without delay
To push the vessels in the proper way.
When it began to dawn,
Aeneas spied his settlement.
He yelled, mad and malevolent,
That's where would be Turn's final yawn.

А сам, матню прибравши в жменю.
По пояс в воду з човна плиг
І кличе в поміч гарну неню
І всіх олімпівських богів.
За ним Паллант, за сим вся сволоч
Стриб-стриб з човнів, Енею в помоч,
І тісно строяться на бой.
"Ну, разом!— закричав.— Напрімо!
І недовірків сокрушімо,
Рушайте, як один, шульгой"'.

Троянці, з города уздрівши,
Що князь на поміч к ним іде,
Всі кинулись, мов одурівши,
Земля од топотні гуде.
Летять і все перевертають.
Як мух, рутульців убивають,
Сам Турн стоїть ні в сих ні в тих;
Скрізь ярим оком окидає.
Енея з військом уздріває
І репетує до своїх:

"Реб'ята! бийтесь, не виляйте,
Настав тепер-то січі час!
Доми, жінок, батьків спасайте,
Спасайте, любо що для вас!
Ступня не оддавайте даром,
Їх кості загребем тут ралом,
Або... но ми храбріші їх!
Олімпські нас не одступились,
Вперед! Троянці щось смутились,
Не жалуйте боків чужих".

Примітя ж Турн гармідер в флоті,
Туда всю силу волоче;
Скрізь йорзає, як чорт о болоті,
І о поживі всім товче.
Построївши рутульців в лаву,
Одборних молодців на славу,
Пустився на союзних вскач.
Кричить, рубає, вередує,
Не б'ється, бач, а мов жартує,
Бо був вертлявий і силач.

Еней пройдисвіт і не промах.
В війні і зріс, і постарів;
Привідця був в усіх содомах,
Ведмедів бачив і тхорів.
Дитина хукає на жижу;
Енею ж дур невдивовижу,
Видав він разних мастаків.
На Турна скоса поглядає
І на рутульців наступає,
Пощупать ребер і боків.

Aeneas jumped out of the boat
And in the water to his waist,
Asked his attractive mother to promote
His case. He pleaded to be graced
By other gods. Then Pallant jumped and all the rest,
Including all the riff-raff and the best,
To help Aeneas in the battle.
He hollered: "Forward all together as one man!
Let's crush that infidel barbarian!
Let's kill that two-legged cattle!"

The Trojans looked down from their nest
And saw Aeneas coming back.
They ran about like men possessed
And ready to attack.
They rushed to penalize
The Rutuls, killing them like flies.
Turn, startled, stood there like a post.
He looked around and - oops!
He spied Aeneas with his troops,
And started screaming at his host:

"Reb'yata! Now defend your lives!
Now you must fight! That you must do!
Fight for your parents, homes, and wives!
Save everything that's dear to you.
Don't give the enemy your land,
We'll bury their bones on this strand!
Or... no, we're braver than they are!
The gods are all on our side,
The Trojans are dissatisfied,
Don't pity them, go for their jugular!"

Turn noticed a commotion in the fleet;
He threw his major force that way,
He bristled and continued to repeat
The words about the lucky day.
With exquisite young men,
Who had a higher mental ken,
He galloped to the foes.
He yelled and hacked capriciously,
As if he joked maliciously,
Because so forceful were his blows.

Aeneas, that well hardened tramp,
Grew up and aged in war affairs,
A leader and a hurly-burly champ,
Who saw both skunks and bears.
A child blows on what's hot.
Did foolishness surprise Aeneas? Not
At all! He saw all kinds of beastly men,
He looked at Turn askance
And made an imperceptible advance
To break the ribs of Rutuls then.

Еней тут добре колобродив
І всіх на чудо потрошив.

Aeneas cut the foes' physiques
And smashed to pieces every head.

Зробився Турн наш бісноватим,
Реве, як ранений кабан.

Turn, riding at great speed,
Was screaming like a wounded boar.

Фарона першого погладив
По тім'ю гострим кладенцем
І добре так його уладив,
Що сей вильнув наверх денцем.
Потім Ліхаса в груди тиснув,
Сей поваливсь і більш не писнув;
За ним без голови Кісей,
Як міх з пашнею, повалився,
І Фар на теє ж нахопився,
Розплющив і сього Еней.

Еней тут добре колобродив
І всіх на чудо потрошив;
Робив він із людей уродів
І щиро всіх на смерть душив.
Паллант був перший раз на битві,
Кричав, жидки як на молитві,
Аркадян к бою підтруняв;
По фрунту бігав, турбовався,
Плигав, вертівся, ухилявся,
Як огир в стаді, ярував.

Тут Даг, рутулець прелукавий,
Пізнав одразу новичка,
Хотів попробовать для слави,
Паллантові піддать тичка;
Но наш аркадець ухилився,
Рутулець в жизнею простився,
В аркадцях закипіла кров!
Одні других випереджають,
Врагів, як хмиз, трощать, ламають;
Така підданців єсть любов.

Паллант Евандрович наскоком
Якраз Гібсона і насів,
Шпигнув в висок над правим оком,
Гібсон і дутеля із'їв.
За сим такая ж смертна кара
І лютого постигла Лара.
Ось Ретій в бендюгах летить!
Сього Паллант стягнув за ногу,
Ударив, як пузир, об дрогу,
Мазка із трупа капотить.

Ось! ось! яриться, бісом дише!
Агамемноненко Галес
І бистрим бігом все колише,
Неначе в гніві сам Зевес;
Вокруг себе все побиває,
Фарет, з ним збігшись, погибає,
Душі пустився Демоток,
Ладоня сплющив, як блощицю..
Кричить: "Палланта-ледащицю
Злигаю я в один ковток".

It was Faron's ill luck
To have his bold head crown
So vigorously struck,
That it turned upside down.
The next one so unblessed
Was Likhas, whose unprotected breast
Was hit and he succumbed without a squeak.
And then, beheaded, fell Kisay,
And afterwards, exactly the same way
Aeneas sent the pitiful Far eke.

Aeneas cut the foes' physiques,
He smashed to pieces every head,
He made the people look like freaks
And truly killed them dead.
The battle was for Pallant something new,
He shouted like a praying Jew,
He nudged his men to skirmish on,
He sprinted to and fro,
Encouraging their touch and go,
Excited like a horny stallion.

A sly Rutulian, named Dug, the Snake,
Could see the novice right away.
He wished to try for glory's sake
To teach him how to slay.
But Pallant could evade the blow
And he received his quid pro quo.
The blood of all Arcadians began to boil.
They were as if competing
In killing, stabbing, beating.
Such is the subjects' love and toil.

Now, Pallant let a javelin fly
At Gibson. When it hit
The temple over his right eye,
He tumbled down and bit
The dust. It was a speedy end
For Far, his bosom friend.
As cruel Ret in his cart sped,
Young Pallant grabbed his leg and pulled him out.
When his head hit the road, he died without a shout.
The blood kept seeping from his head.

Look there! And who is he, who breathes fire?
It's Hales, the son of Agamemnon on the loose!
His speedy run makes the entire
Surroundings sway, as if he were god Zeus.
Whoever was near him, he had to die.
It happened to Faret, who was nearby,
And Demotok gave up the ghost,
He flattened Ladon like a bug
And yelled: "Where is that Pallant, brave and smug,
I'll swallow him just like a piece of roast!"

Паллант, любесенький хлопчина,
Скріпивсь, стоїть, як твердий дуб,
І жде, яка то зла личина
Йому нам'яти хоче чуб.
Дождавсь — і зо всього розгона
Вліпив такого макогона,
Що пан Галес шкереберть став.
Паллант, його поволочивши.
Потім на горло наступивши,
Всього ногами потоптав.

За сим Авента, пхнувши ззаду,
Поставив раком на показ;
І тут сього понюхав чаду
Одважний парубійка Клавз.
Хто не сусіль, тому кабаки
Дава Паллант і всі бурлаки,
З Аркад її що з ним прийшли.
Побачив Турн собі зневагу,
Не мед дають тут пить, а брагу,
І коси не траву найшли.

Зробився Турн наш бісноватим,
Реве, як ранений кабан;
Гаса, финтить своїм зикратим;
Що ваш проти його Полкан!
Простесенько к Палланту мчиться,
Зубами скреготить, яриться
І гамка їсти здалека.
Уже шаблюкою махає,
Коневі к шиї прилягає,
Хитрить, як ловить кіт шпака.

Паллант, мов од хорта лисиця,
Вильнув і обіруч мечем
Опоясав по поясниці,
Що Турн аж поморгав плечем;
І вмиг, не давши схаменутись
Ні головою повернутись,
Стьогнув ще Турна через лоб.
Но Турн байдуже, не скривився,
Бо, бач, булатом ввесь обшився
І був, як в шкаралупі боб.

Так Турн, Палланта підпустивши,
Зо всіх сил келепом мазнув:
За русі кудри ухвативши,
Безчувственна з коня стягнув:
Кров з рани джерелом лилася,
В устах і в носі запеклася,
Надвоє череп розвалився;
Як травка, скошеная в полі,
Ув'яв Паллант, судеб по волі;
Сердега в світі не нажився.

Young Pallant, such a lovely lad,
Stood as an oak tree, devil-may-care,
He waited wondering who had
A wish to pull him by the hair.
He did not wait in vain,
Soon he knocked out the brain
From Hales' crushed head.
Then, standing on his throat,
He pummeled and he smote
The body, making sure that it was dead.

He later pushed Avent
And stood him like a crab,
And so was also sent
Claus, who received the same sharp stab.
But who came unexpected,
Then he would be subjected
To treatment with much pain and woe.
Now Turn saw scorn and what they fed,
No mead, but mash instead,
The scythes found there no grass to mow.

Turn, riding at great speed,
Was screaming like a wounded boar.
He flaunted his white-sided steed,
Compared, Polcan was something to deplore.
He raced to Pallant right away
And gnashed his teeth in great dismay.
He wished to give him tit-for-tat.
And swinging his small sword, by heck!
And lying on his horse's neck,
He was so artful like a hunting cat.

Bold Pallant dodged the raving foe
Just like a fox avoids a hound.
He gave him with his sword a blow
So, that he turned around.
And giving him no time to ponder twice,
He walloped his head in a trice
Awaiting him to fall, by god!
But Turn showed no distinct reaction,
He wore an armor for protection,
Safe like a bean inside a pod.

Thus, Turn let Pallant come near him,
Then hit him with a hammer, wishing him godspeed.
He grabbed his curled hair of a cherubim,
And pulled him down from his scared steed.
The blood flowed like a stream, the sight was gross,
It was congealed inside his mouth and nose.
The skull was split in two,
Young Pallant, like a mowed down grass,
Was destined not to pass
The life exam. So young and well-to-do...

В запалі налетів на Мага,
Як на мале курча шулік.

He, like a hawk that kills a chick,
Fell on a fellow, Mag his name.

Здоровкалися, обнімались,
Розпитовались, цілувались.

They kissed him asking questions,
Expressing also their suggestions.

Турн злобно сильною п'ятою
На труп Палланта настоптав,
Ремень з ладункой золотою
З бездушного для себе зняв;
Потім сам на коня схватився,
Над мертвим паничем глумився
І так аркадянам сказав:
"Аркадці! Лицаря возьміте!
В ралець к Левандру однесіте,
К Енею що в союз пристав".

Таку побачивши утрату,
Аркадці галас підняли,
Клялися учинить одплату,
Хоча би трупом всі лягли;
На щит Палланта положили,
Комлицькой буркою прикрили,
Із бою потаскали в стан.
О смерті князя всі ридали,
Харциза Турна проклинали,
Та де ж троянський наш султан?

Но що за стук, за гомін чую?
Який гармидер бачу я?
Хто землю так трясе сирую?
І сила там мутить чия?
Як вихрі на пісках бушують,
В порогах води як лютують.
Коли прорватися хотять;
Еней так в лютім гніві рветься,
Одмстить Палланта смерть несеться,
Сустави всі на нім дрижать.

До лясу! Турна розбишаки,
Вам більше рясту не топтать!
Вам дасть Еней міцной кабаки,
Що будете за Стіксом чхать.
Еней совався, як навіжений,
Кричав, скакав, мов віл скажений,
І супротивних потрошив:
Махне мечем — врагів десятки
Лежать, повиставлявши п'ятки;
Так в гніві сильно їх локшив!

В запалі налетів на Мага,
Як на мале курча шулік:
Пропав навік сей Маг бідняга.
Порхне душа на другий бік;
Видючой смерті він боявся.
Енея у ногах валявся.
Просив живцем в неволю взять.
Но сей, коп'єм наскрізь пробивши
І до землі врага пришивши,
Других пустився доганять.

Turn trampled in great hate
Pallant's dead corpse, his curly locks,
And robbed the inanimate,
He took his girdle and the golden cartridge box.
Then sprang upon his horse,
And making fun of Pallant's corse,
Told the Arkadians: "My reply
To king Evander is: The body of this knight
Take to his dad forthright,
Who is Aeneas' close ally."

That very painful loss
Enraged Arkadians beyond control.
They swore to take revenge for their killed boss,
No matter how extreme the toll.
They put the lifeless Pallant on the shield
And moved him from the battle-field.
They carried him, all struck with grief
To their close military camp.
They wailed and blasphemed Turn, the Scamp,
But where is our Trojan chief?

What do I hear? A stamp? A clang?
And what a tumult I can see!
Who makes the terra firma quiver with a bang?
Whose power now disturbs the world ferociously?
Oh, how a tempest causes a turmoil!
And how the waters rage and boil,
When they destroy the dams!
So is Aeneas in his passion.
He wants revenge, his face is ashen,
And all his joints got bad whim-whams!

Run fast, you brigands and cutthroats of Turn!
You won't live long enough to breathe the snuff,
Aeneas will give you, what you won't spurn!
You'll sneeze beyond the Styx from that good stuff.
Aeneas ran around excited like a fighting cock,
He roared just like an ox amok.
He smashed the Rutuls right and left.
As soon as he would swing his sword,
He reaped a generous reward;
A heap of corpses, cut and cleft.

He, like a hawk that kills a chick,
Fell on a fellow, Mag his name,
Whose soul would in a flick
Race to the world, serene and tame.
Down at Aeneas' feet he crept,
And begged and wept
To spare his life, make him a slave.
Aeneas pierced him with a spear,
And left with scorn and sneer,
To get those who were brave.

Тут на бігу піймав за рясу
Попа рутульського полку,
Смертельного задавши прасу,
Як пса, покинув на піску.
Погиб тут также храбрий Нума,
Убив Сереста, його кума,
Тарквіту голову одтяв;
Камерта висадив з кульбаки.
Ансура в ад послав по раки,
А Луку пузо розпатлав.

Як задавав Еней затьору
Всім супостатам на заказ,
Як всіх калічив без розбору
І убивав по десять враз,
Лігар з Лукуллом поспішають
І в тарадайці напирають
Енея кіньми потоптать.
Но тут їх доля зла наспіла,
І душі сих братів із тіла
Пішли к Плутону погулять.

Так наш Еней тут управлявся
І стан свій чистив од врагів;
Прогнавши супостат, зближався
До городка свого валів.
Трояни, вилазку зробивши,
Латинян к чорту протуривши,
З Енеєм вкупу ізійшлись.
Здоровкалися, обнімались,
Розпитовались, цілувались,
А деякі пить прийнялись.

Іул, як комендант ісправний,
Енеєві лепорт подав,
Як війська ватажок начальний.
Про все дрібненько розказав.
Еней Іула вихваляє,
Потім до серця прижимає,
Цілуєть люб'язно в уста.
Енея серце трепетало,
Воно о сині віщовало,
Що він надежда не пуста.

В се врем'я Юпітер, підпивши,
З нудьги до жінки підмощавсь,
І, морду на плече склепивши,
Як блазень, чмокавсь та лизавсь;
Щоб більше ж угодить коханці,
Сказав: "Дивися, як троянці
Од Турна врозтіч всі летять,
Венера пас перед тобою:
Од неї краща ти собою.
До тебе всі лапки мостять.

He caught the regimental priest
By grabbing his monk's habit, and
A blow left him, the poor deceased,
Lie like a dog upon the sand.
Here also died the fearless Noom,
As well, Serest, his bold bridegroom;
Then, he cut off Tarquit's young head.
He pulled Kamert down from the saddle,
And let Ansul just like a crayfish straddle,
And left Luke with his open belly, dead.

While our Aeneas beat the hell
Out of the enemies and sent them hence,
Or mutilated them as well,
And killed them by the tens,
Lihar and Lukull had made haste
In their small cart, determined and hard-faced,
To let the horses trample him;
However, those two brothers' fate
Would not cooperate,
Their souls left as was Pluto's whim.

That's how Aeneas managed to get rid
Of many of his foes,
And was approaching, as he did,
The fort, still feeling bellicose.
The Trojan sortie in a fray
Had chased the Latins far away
And met Aeneas, their dear chief.
They kissed him asking questions,
Expressing also their suggestions,
Some had a stiff drink for relief.

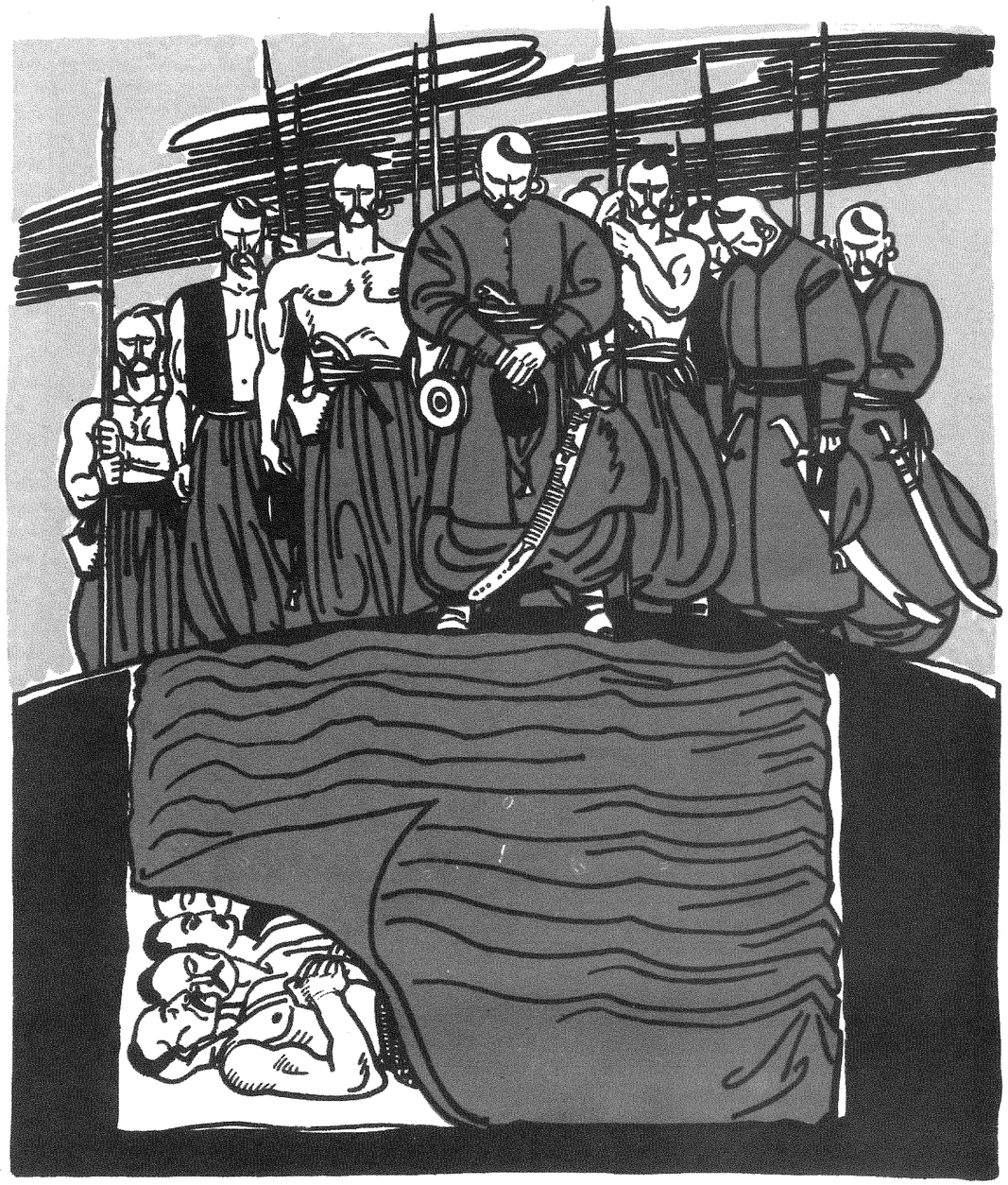
Eyul, a wise commandant,
Reporting to Aeneas did not fail,
As being the supreme intendant,
To tell all things in great detail.
Aeneas praised his sonny as the tops,
Embraced him warmly, kissed his chops,
And felt so proud of his fine heir.
His heart was filled with happiness,
When he saw his son's snappishness,
So earnest and not devil-may-care.

The drunken Zeus, just like a hick,
With his snout on his consort's back,
Began to passionately lick
And kiss her body like a maniac.
In order to delight his wife, he said:
"Look how the Trojan men in dread
Run like scared sheep from Turn.
And Venus can't compete with you,
You're sweeter, my cuckoo,
It's you for whom all creatures yearn.

Сказавши, в Йовіша вп'ялася,
І обняла за поперек.

So, having uttered that in haste,
She let out lustful cries.

І з смутним видом об'являє,
Що мертвих треба поховать.

That their killed friends, so glorious,
Must be interred with digniy and grace.

Моє безсмертіє ярує,
Розкошних ласк твоїх бажа;
Тебе Олімп і світ шанує,
Юпітеру ти госпожа.
Захоч — і вродиться все зразу.
Все в світі ждеть твого приказу,
За твій смачий і ласий цмок..."
Сказавши, стиснув так Юнону,
Що трохи не скотилась з трону,
А тілько Зевс набив висок.

Юнона, козир-молодиця,
Юпітеру не піддалась,
Бо знала, що стара лисиця
На всякі штуки удалась.
Сказала: "О очей всіх світе,
Старий олімпський єзуїте!
З медовими річми сховайсь.
Уже мене давно не любиш,
А тілько п'яний і голубиш.
Одсунся геть — не підсипайсь.

Чого передо мной лукавиш,
Не дівочка я в двадцять літ,
І теревені-вені правиш,
Щоб тілько заморочить світ.
Нехай все буде по-твоєму:
Дай тілько Турнові моєму
Хоть трохи на світі пожить,
Щоб міг він з батьком повидаться
І перед смертю попрощаться,
Нехай, — не буду більш просить".

Сказавши, в Йовиша вп'ялася
І обняла за поперек,
І так натужно простяглася,
Що світ в очах обох померк.
Розм'як Зевес, як після пару,
І вижлуктив підпінка чару,
На все ізвол Юноні дав.
Юнона в котика з ним грала,
А в мишки так залескотала.
Що аж Юпітер задрімав.

Олімпськії во всяку пору
І грім пускающий їх пан
Ходили голі без зазору,
Без сорому, на кшталт циган.
Юнона з неба увильнувши
І гола, як долоня, бувши,
По-паруб'ячу одяглась;
Кликнувши в поміч Асмодея,
Взяла на себе вид Енея,
До Турна просто понеслась.

My immortality is sexually excited,
It craves your sensual affection,
Olympus and the world are all delighted,
They look at you with predilection.
All that you wish - is right away,
They wait for your command each night and day,
For your delicious smack..."
And after that, he pressed her hard,
She struggled, freed herself and was unmarred,
But he himself had strained his back.

And Juno, like a brave young shrew,
Didn't let him do what he desired.
With much experience, that vixen knew
The tricks that could be fired.
She said: "Light of the world, so exquisite,
You old Olympian Jesuit!
You better hide your honeyed words!
You do not love me any more,
But when you're drunk, your passions soar!
Leave me alone! That's for the birds!

Why do you cheat? Think who I am.
I'm not a teenage girl, and not a cherubim.
You're talking nonsense, all flim-flam,
To make my old head swim.
All right, let everything be as you desire,
But do not let my Turn expire
Too soon. Don't let him see death's door
Before he'd seen his dad,
Who would be mighty glad
To meet his son. I won't ask more."

So, having uttered that in haste,
She let out lustful cries,
And sucked his mouth, embraced his waist,
The world grew dim in their lewd eyes.
Wet, as if from a bath, old Zeus,
Was soft and ready for the sake of truce
To satisfy his wife, who otherwise would weep.
He drank some booze, they played a game
"Kotyk and myshka" was it's name,
And then she tickled him to sleep.

The thunder wielding Zeus
And other gods, regardless of the weather,
Walked all around without excuse
Like Gypsies in the altogether.
Now, Juno, naked like a Turkish saint,
Came down to earth without constraint.
She put on a man's dress, and looking stern,
Took Asmodeus as an aid,
Assumed Aeneas' form in this grand masquerade
And went to see her Turn.

Тогді пан Турн зіло гнівився
І приступу к собі не мав,
Що у троян не поживився
І тьху Енеєві не дав.
Як ось мара в лиці Енея,
В киреї бідного Сіхея,
Явилась Турна задирать:
"Ану лиш, лицарю мізерний,
Злиденний, витязю нікчемний,
Виходь сто лих покоштовать".

Турн — зирк, і бачить пред собою
Присяжного свого врага,
Що так не гречі кличе к бою
І явно в труси пострига.
Осатанів і затрусився,
Холодним потом ввесь облився,
Од гніву сумно застогнав.
Напер мару — мара виляє,
Еней од Турна утікає!
І Турн вдогонку поскакав.

Той не втече, сей не догонить,
От тілько-тілько не вшпигне;
Зикратого мечем супонить,
Та ба! Мари не підстьобне.
"Та не втечеш, — кричить, — паничу!
Ось зараз я тебе підтичу,
Се не в кукли з Лависей грать;
Тебе я швидко повінчаю
І воронів потішу стаю,
Коли начнуть твій труп клювать".

Мара Енеєва, примчавшись
До моря, де стояв байдак,
Нітрохи не остановлявшись
(Щоб показать великий ляк),
Стрибнула в нього, щоб спастися;
Тут без числа Турн осліпився,
Туди ж в байдак і сам стрибнув,
Щоб там з Енея поглумиться,
Убить його, мазки напиться,
Тогді б Турн первий лицар був!

Тут вмиг байдак заворушився
І сам, одчаливши, поплив.
А Турн скрізь бігав і храбрився.
І тішився, що врага настиг.
Таку Юнона зливши кулю,
Перевернувшися в зозулю,
Махнула в вирій навпростець.
Турн глядь, аж він уже сред моря,
Трохи не луснув з серця, — з горя,
Та мусив плить, де жив отець.

Turn's wrath continued to boil,
He would not talk to anyone,
He did not have a chance to spoil
The foes, to scold that Trojan simpleton.
When suddenly some abomination,
Aeneas' imitation,
Appeared before him to provoke:
"Hey, you! Most miserable knight!
Come out, you, paralyzed with fright,
Come, taste my blows, you stupid bloke!"

Turn looked - and saw his sworn
So unappeasable and mortal foe,
Who challenged him with scorn
And called him a poltroon. Hey, whoa!
Turn, driven mad, was utterly upset,
He shook and, drenched in sweat,
Groaned sadly from that indignation.
He rushed against the vision,
But it evaded the collision.
Turn ran to catch that detestation.

Although it looked that he would catch
The fugitive, but he, or it,
Was more than Sir Turn's match,
The horse's speed didn't help a bit.
He yelled: "You won't escape from me!
I'll catch you soon! You will not flee!
It's not a play with my beloved fairy queen,
I'll marry you, but not with her.
I'll give a chance each scavenger
To pick your tailbone clean."

When that Aeneas' imitation
Had reached a boat,
It with no hesitation
(To show, or to denote
Its fear), jumped into it.
And Turn, who would not quit,
Jumped after him to fight
Aeneas there, to kill
Him and to spill
His blood, he, Turn, the foremost knight.

That very trice, the boat
Began to move off with the current flow,
And Turn was bragging while afloat,
That he had caught his foe.
So, Juno, having done that trick,
As a cuckoo was very quick
To fly southward so glad.
Turn, angry, realized that he
Was not where he had planned to be,
But had no choice and sailed straight to his dad.

Юнона з Турном як шутила,
Еней про теє ні гугу;
Бо на його туман пустила,
Що був невидим нікому;
І сам нікого тож не бачив,
Но послі, як прозрів, кулачив
Рутулян і других врагів:
Убив Лутага, Лавза, Орсу,
Партеку, Палму витер ворсу,
Згубив багацько ватажків.

Мезентій, ватажок тірренський,
Одважно дуже підступив
І закричав по-бусурменськи,
Що тілько пан Еней і жив!
"Виходь! — кричить. — Тичка подмімо,
Нікого в поміч не просімо,
Годящі парні: ти і я.
Ану!" — і сильно так стовкнулись,
Що трохи в'язи не звихнулись,
Мезентій же упав з коня.

Еней, не милуя чванливих.
В Мезентія всадив палаш:
Дух вискочив в словах лайливих,
Пішов до чорта на шабаш.
Еней побідой утішався.
Зо всіми добре частовався,
Олімпським жертви закурив.
Пили до ночі та гуляли
І п'яні спати полягали.
Еней був п'яний, єле жив.

Уже світовая зірниця
Була на небі, як п'ятак
Або пшенична варяниця,
І небо рділося, мов мак.
Еней троянців в гурт ззиває
І з смутним видом об'являє,
Що мертвих треба поховать;
Щоб зараз прийнялися дружно,
Братерськи і єдинодушно,
Троян убитих зволікать.

Потім Мезентія доспіхи
На пень високий посадив,
І се робив не для потіхи,
А Марса щоб удоволив,
Шишак, панцир і меч булатний;
Спис з прапором, щит дуже знатний;
І пень, мов рицар, в збруї був.
Тогді до війська обернувся,
Прокашлявся і раз смаркнувся,
І річ таку їм оджигнув:

When Juno was so bantering with Turn,
Aeneas wasn't aware
That she had made that stern
Man imperceptible like air.
And he did not see anyone, alack!
But when he had his eyesight back,
He killed Rutulians and many other foes:
He slew Lutak, and Lous, and Ors,
And Palm as well became a corse,
The number of those killed was gross.

The daring chief, Mesent, the one
Who knew no fear,
Yelled in Mohammedan
When he came near:
"Come out! Let's fight!
Let's demonstrate our might!
The two brave knights, indeed!
Let's start!" They clashed
So forcefully, their clenched teeth gnashed,
Mesent fell down from his wild steed.

Aeneas hated those who boast.
He drove his broadsword into him,
Whose soul flew out, the filthy ghost,
And went to join the devils' Sanhedrim.
The victory had pleased Aeneas very much,
He celebrated it with his whole clutch,
And offered the Olympians their due.
The party lasted till late night,
And then they slept until daylight.
Although Aeneas drank much, he was like new.

The morning star was in the sky quite low,
Big as a five-cent piece, indeed,
Like some boiled round wheat dough.
The firmament was strewn with poppy seed.
Aeneas told his warriors
That their killed friends, so glorious,
Must be interred with dignity and grace.
They all should with a single heart
Together take a part
In getting the dead to one place.

Thereafter, he had sat Mesent
Upon a tall tree trunk.
It certainly was meant
To please god Mars, the Drunk.
He hung a helmet, coat of mail, a sword of steel,
A spear with flag, a shield with great appeal
Upon the trunk, which looked like some armed knight.
Then turning to the host, he scratched his head,
Coughed once, blew out his nose and said
These words that sounded right:

"Козацтво! Лицарі. Трояни!
Храбруйте! Наша, бач, бере;
Оце опудало погане
Латинів город одіпре.
Но перше, чим начнем ми битись,
Для мертвих треба потрудитись,
Зробить їх душам упокой;
Іменння лицарів прославить,
Палланта к батькові одправить.
Що наложив тут головой."

За сим пішов в курінь просторий,
Де труп царевича лежав,
Над ним аркадський підкоморий
Любистком мухи обганяв.
Троянські плакси тут ридали,
Як на завійницю кричали,
Еней зарюмав басом сам:
"Гай, гай! — сказав. — Ув'яв мій гайстер!
Який то був до бою майстер.
Угодно, бачу, так богам!"

Звелів посилки з верболозу
І з очерету балдахин
Зготовить тіла для виносу,
Щоб в них Паллант, Евандрів син,
Вельможа, панськая персона
Явилася перед Плутона
Не як абиякий харпак.
Жінки покійника обмили,
Нове убрання наложили,
Запхнули за щоку п'ятак.

Як все уже було готово,
Тогді якийсь їх филозоп
Хотів сказать надгробне слово,
Та збився і почухав лоб;
Сказав: "Се мертвий і не дишеть,
Не видить, то єсть і не слишить,
Єй. єй! уви! Он мертв, амінь!"
Народ від річі умилився,
І гірко-гірко прослезився,
І мурмотав: "Паноче, згинь".

Потім Палланта покадили.
К носилкам винесли надвір;
Під балдахином положили,
Еней тут убивавсь без мір.
Накривши гарним покривалом,
Либонь, тим самим одіялом,
Що од Дідони взяв Еней,
Взмостили воїни на плечі
І помаленьку, по-старечи
Несли в містечко Паллантей.

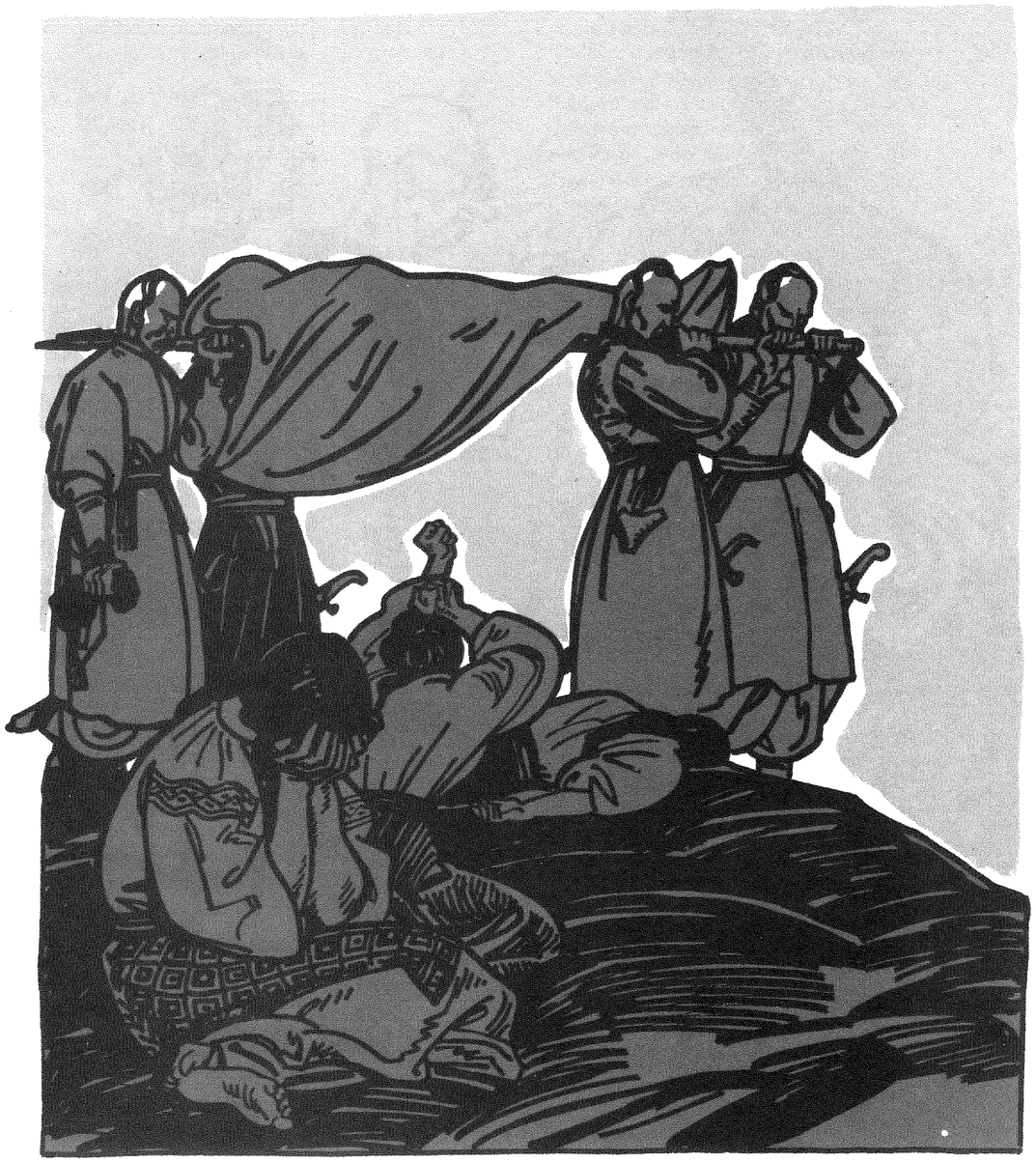
"Brave Kozaks! Trojans! Knights!
Continue to fight! We are victorious!
This ugly Latin scarecrow has no rights,
It'll be rejected as notorious.
But first, before we start to fight,
We must accomplish what is right
To every fallen hero's soul.
Their dear names must be glorified,
The corpse of Pallant, his dad's pride,
Must be sent home in an aureole."

He went into the Kozaks' building,
In which the Prince's remains lay.
An officer was wielding
A branch to keep the flies away.
The Trojan weepers were lamenting,
As though a colic was tormenting
Them so. Aeneas' bass voice, too, was heard:
"Oh, well," he boomed, "so drooped my aster.
In battle he was such a master!
The gods' decree can't be deterred."

They laid the body of Evander's son
Upon a litter made to be transported,
As it behooved that paragon,
Back home. It had to be escorted
By higher-ups. He was expected to appear
Before god Pluto in his belvedere
Not as a miserable freak.
The women gave him a good rinse,
They dressed him neatly like a prince
And put a five-cent piece behind his cheek.

When everything was done and ready,
A priest stood up to give a speech appropriate
To the occasion, but he got unsteady,
Forgot his words and scratched his pate.
He said: "This fellow is not hale,
He does not see, he doesn't inhale.
Yes, verily, indeed, he's dead, Amen!"
Some folks were moved and cried,
But those dissatisfied
Were murmuring: "Drop dead, priest, in your den!"

And when his body was well censed,
They carried him outside, the precious treasure,
And laid him underneath the baldaquin, the reverenced
Prince Pallant. Aeneas was despairing beyond measure.
They put upon the corse a pretty spread,
That once was on Queen Dido's bed.
The soldiers carried the renown,
Heroic Prince, - their saunter was not hurried -
Home, where he would be buried
In Pallantey, his native town.

І помаленьку, по-старечи
Несли в містечко Паллантей.

Home, where he would be buried
In Pallantey, his native town.

І щиро, щиро те докажем,
Що з Турном дружба єсть пуста.

That his rapport with Turn
Will be to him malevolent.

Як вибрались на чисте поле,
Еней з покійником прощавсь,
Сказав: "О жизнь! Бурливе море,
Хто цілий на тобі оставсь?
Прости, приятелю любезний,
Оддячу я за вид сей слезний,
І Турн получить з баришком".
Потім Палланту уклонився,
Облобизав і прослезився,
Додому почвалав тишком.

К господі тілько що вернувся
Наш смутний лицар, пан Еней,
Уже в присінках і наткнувся
На присланих к ньому гостей,
Були посли се од Латина,
І всі асесорського чина.
Один армейський копитан;
Сей скрізь по світу волочився
І по-фрігійську научився,
В посольстві був як драгоман.

Латинець старший по породі
К Енею рацію начав,
І в нашім, значить, переводі
Буцімто ось він що сказав:
"Не ворог, хто уже дублений,
Не супостат, чий труп нікчемний
На полі без душі лежить.
Позволь тіла убитой раті,
Як водиться, землі предати;
Нехай князь милость сю явить".

Еней, к добру з натури склонний,
Сказав послам латинським так:
"Латинус рекс єсть невгомонний,
А Турнус пессімус дурак.
І кваре воювать вам мекум!
Латинуса буть путоцекум.
А вас, сеньйорес, без ума;
Латинусу рад пацем даре,
Пермітто мертвих поховаре,
І злості корам вас нема.

Один єсть Турнус ворог меус,
Сам, єрґо, дебет воювать;
Велять так фата, ут Енеус
Вам буде рекс, Аматі зять.
Щоб привести ад фінем беллюм
Ми зробим з Турнусом дуеллюм,
Про що всіх санґвіс проливать?
Чи Турнус буде, чи Енеус,
Укажеть глядіюс, вель деус,
Латинським сцептро управлять".

And when they reached the open plain,
Aeneas took leave of the dead.
"Oh life, you stormy sea! Who can remain
Immortal?" So Aeneas said.
"Forgive me, my dear friend,
But I'll avenge your early end,
And Turn will get his due from me!"
Then he bowed low,
Kissed him and, overtook by woe,
Went homeward quietly.

When our sad Aeneas came
Back home, he found
Some visitors of fame
Inside. What for? His wonder was profound.
They were king Latin's specialists,
In diplomatic matters strategists.
One was a famous commentator,
Who, being in the military,
Learned well some Phrygian vocabulary,
And was for others a translator.

An older man in that legation
Addressed Aeneas in high style,
Which in our interpretation
Is what was said by that senile:
"They're not the foes, who are benumbed,
Not those, who have succumbed
To death, and now they lie
Out there in some far field. Permit
To bury them as it is fit,
We beg you to comply."

Aeneas prone to all what's good,
Gave them this frank reply:
"King Latin lacks the true manhood,
Turn is a very stupid guy.
Why do you want to battle me?
King Latin is blind hopelessly.
You, senators, in politics have not a clue.
I am not bigoted towards the dead,
Inter your corpses, go ahead,
I'm not infuriated at you.

Turn is my only enemy,
And he should fight with me alone.
The fate decreed that I, not he
Should occupy the royal throne.
To end this warfare for the royal jewel,
The two of us will skirmish in a duel.
Why should the people's blood be shed?
The sword, or gods will now decide
Who'd be the Latin king and guide,
Aeneas, or, perhaps, your Turn, instead".

Латикські посли ззиркнулись,
По серцю їм ся річ була;
Знечев'я трохи схаменулись,
Дрансеса смілость тут взяла:
"О князю, — крикнув. — пресловутий!
Великим ти родився бути?
Ми все в Латинові уста
Внесем, дрібнесенько розкажем
І щиро, щиро те докажем,
Що з Турном дружба єсть пуста".

І мировую тут зробили
На тиждень, два або і три
І в договорі положили,
Щоб теслі і другі майстри
Латинські помогли троянам,
Сим ланцям, голякам, прочанам,
Достроїть новий городок;
Щоб нарубать дали соснини,
Кленків, дубків і берестини,
На крокви годних осичок.

За сим тут началось гуляння,
І чарочка пішла кругом;
Розкази, сміхи, обнімання,
Ділились дружно тютюном.
Які пили, які трудились
І над убитими возились;
В лісах же страшна стукотня.
В коротке мировеє врем'я
Латинське і троянське плем'я
Було як близькая рідня.

Тепер би треба описати
Евандра батьківську печаль
І хлипання все розказати,
І крик, і охання, і жаль.
Та ба! Не всякий так змудрує,
Як сам Вергілій намалює,
А я ж до жалю не мастак;
Я сліз і охання боюся
І сам ніколи не журюся;
Нехай собі се піде так.

Як тілько світова зірниця
На небі зачала моргать,
То вся троянськая станиця
Взялася мертвих зволікать.
Еней з Трахоном роз'їжджає,
К трудам дружину понуждає,
Кладуть із мертвих тіл костри:
Соломой їх обволікають,
Олію з дьогтем поливають
На всякий зруб разів зо три.

They looked at one another and, spellbound,
They liked what they had heard,
And when they came around,
Dranses, cheered up, had yet another word:
"Oh, Prince, your destiny acclaimed
That you would be well-off and famed!
We will repeat, Plenipotent,
Your words when we return,
That his rapport with Turn
Will be to him malevolent."

They made an affable provision
For some three weeks, or longer, and
In order to omit a possible collision,
The Latin carpenters should give a hand,
If need be to the Trojan scamps,
The destitutes and tramps
To build a pretty little town.
They must be free
To cut the needed tree
From woods belonging to the crown.

Thereafter they began a celebration,
The tumbler went around,
Reminiscences, laughter, recreation,
All were so happy, no one frowned.
While they were drinking, some were busy
Collecting the remains till they were dizzy,
Inside the woods was noisy clatter.
At least for that short while
There was no enmity and nothing vile,
Between those peoples, that would matter.

It would be now appropriate
To chronicle Evander's grief,
To thoroughly delineate
His screams and moans without relief.
But that's beyond my capability,
I have no Vergil's brain's agility
And I have not that skill.
I can't stand moans,
Or tears, or groans,
These things might make me ill.

As soon as it began to dawn,
The morning star appeared,
The Trojan camp was up and drawn
To pick the dead, the fields had to be cleared.
Aeneas and his friend Trakhon
Were there. They steadily urged on
The men to put the corpses in big piles.
They covered them with straw and hay,
And put on top some greasy spray,
The fire could be seen for miles.

Потім солому підпалили,
І плам'я трупи обняло.

When the combustibles were ignited,
The flames enwrapped the dead.

Жінки, порозпускавши коси,
Розхристані і без свиток.

And women with unplaided braids,
Bare-breasted and without waistcoats.

Потім солому підпалили,
І плам'я трупи обняло,
І вічну пам'ять заквилили,
Аж сумно слухати було.
Тут кость, і плоть, і жир шкварчали,
Тут інші смалець істочали,
У інших репався живіт;
Смрад, чад і дим кругом носились,
Жерці найбільше тут трудились,
Ізконебє хаптурний рід.

Други, товариші і кревні,
Батьки, сини, куми, свати,
На віки вічні незабвенні,
А може, хто із суєти,
В огонь шпурляли різну збрую,
Одежу, обув дорогую,
Шаблі, ладунки, келепи,
Шашки, свитки, кульбаки, троки,
Онучі, постоли, волоки
Шпурлялись, як на тік снопи.

Не тілько в полі так робилось,
В Лавренті сумно тож було;
Багацько трупа там палилось,
Поспульство ж на чім світ ревло.
Там батько сина-парубійку
Оплакував і кляв злодійку
Війну і ветхого царя;
Тут дівка вельми убивалась,
Що без вінця вдовой осталась,
Утративши багатиря.

Жінки, порозпускавши коси,
Розхристані і без свиток,
Розтрьопані, простоволосі
Галасовали на ввесь рот.
По мертвих жалібно кричали,
По грудях билися, стогнали,
Латинів проклинали рід;
Про Турна ж всі кричали сміло,
Що за своє любовне діло
Погубить даром ввесь народ.

Дрансес на Турна тут доносить,
Що Турн всім гибелям вина;
Еней на бой його лиш просить,
І так би й кончилась війна.
Но і у Турна був сутяга,
Брехун, юриста, крюк, підтяга,
І діло Турна защищав;
Та і Аматині пролази
Пускали рознії розкази,
Щоб Турн ні вчім не уважав.

And when the straw heaps were ignited,
The flames enwrapped the dead,
The peoplė sang "Eternal memory". United,
In pain, the sorrowful hearts bled.
The flesh and fat were brustling hard,
Fat corpses were releasing lard,
In heat the bellies burst;
The stench, the fumes, the smoke
Made everybody choke.
The priests earned there their bread and wurst.

The friends, the comrades, good and kind,
The parents, sons, all close humanity,
For ever in their mind,
Perhaps from vanity
Were throwing weaponry into the fire
And some high-priced attire,
And sabres, cartridge boxes and a stake,
The cloaks, the saddles, straps and hats,
Foot-clouts, bast-footwear and cravats,
Were dumped there for their sake.

Activities like this were everywhere,
And in Laurentium was hot.
They burned a mass of corpses there,
The people cried and wailed a lot.
A father wept because
His son was murdered for the cause
Of their enfeebled and weak-spirited
Sick tsar. A maiden was despairing
She was a widow never wearing
A wedding wreath upon her head.

And women with unplaited braids
Bare-breasted and without waistcoats,
Disheveled and bareheaded cavalcades
Were screaming at full throats.
Their wailing was high-toned,
They beat their breasts and moaned.
They cursed king Latin's blood relation,
And castigated Turn, for he,
Because of his romantic spree,
Was devastating their whole nation.

Dranses incriminated Turn
That he was all their woes' progenitor.
Aeneas asked to duel him to earn
The fame that they had stopped the war.
Turn had a clever jurist, who
Defended him, his point of view.
He was unbeatable at arguings,
Besides, Amata's gal brigade
Made all false stories overplayed
Lest Turn pay his attention to some other things.

Як ось од хана Діомида
Латинові прийшли посли,
І із охлявшого їх вида
Не видно, радість щоб несли.
Латин вельможам з старшиною
Велить явитись пред собою,
Що все і сталося якраз;
Послів кликнули до громади,
І, виповнивши всі обряди,
Латин пророк такий приказ:

"Скажи, Венуле нежахливий,
Всю хана Діомида річ,
Здається, був ти не брехливий,
Таким тебе зна наша Січ".
"Підніжок твій я і підданець,
Із слуг твоїх послідний ланець, —
Сказав Венул, — не погнівись!
Мужича правда єсть колюча,
А панська на всі боки гнуча,
І хан сказав так, не сумнись:

"Не з мордою Латина битись
Против троянських розбишак,
Вам траба б перше придивитись,
Який то єсть Еней козак!
Під Троєю він дався знати
Нам всім, як взявся рятувати
Богів домашніх і рідню.
Він батька спас в злу саму пору,
На плечах зніс на Іду-гору,
Сього не майте за бридню.

Против Енея не храбруйте,
Для нас здається він святим;
І так Латину розтолкуйте,
Щоб лучче помирився з ним.
Гай! гай! Де діти єсть такії,
Щоб кудрі батькові сідії
Найвище ставили всього?..
Не ворог я царю Латину,
Но чту Анхізову дитину
І не піду против його.

Прощайте, доміні латинці!
Поклон мій вашому царю;
Возьміть назад свої гостинці.
Одправте їх к багатирю
Енею і просіть покою",
Венул утерся тут рукою
І річі сій зробив кінець.
Збентежила ся річ Латина,
Здавалось, близька зла година;
На лисині трусивсь вінець.

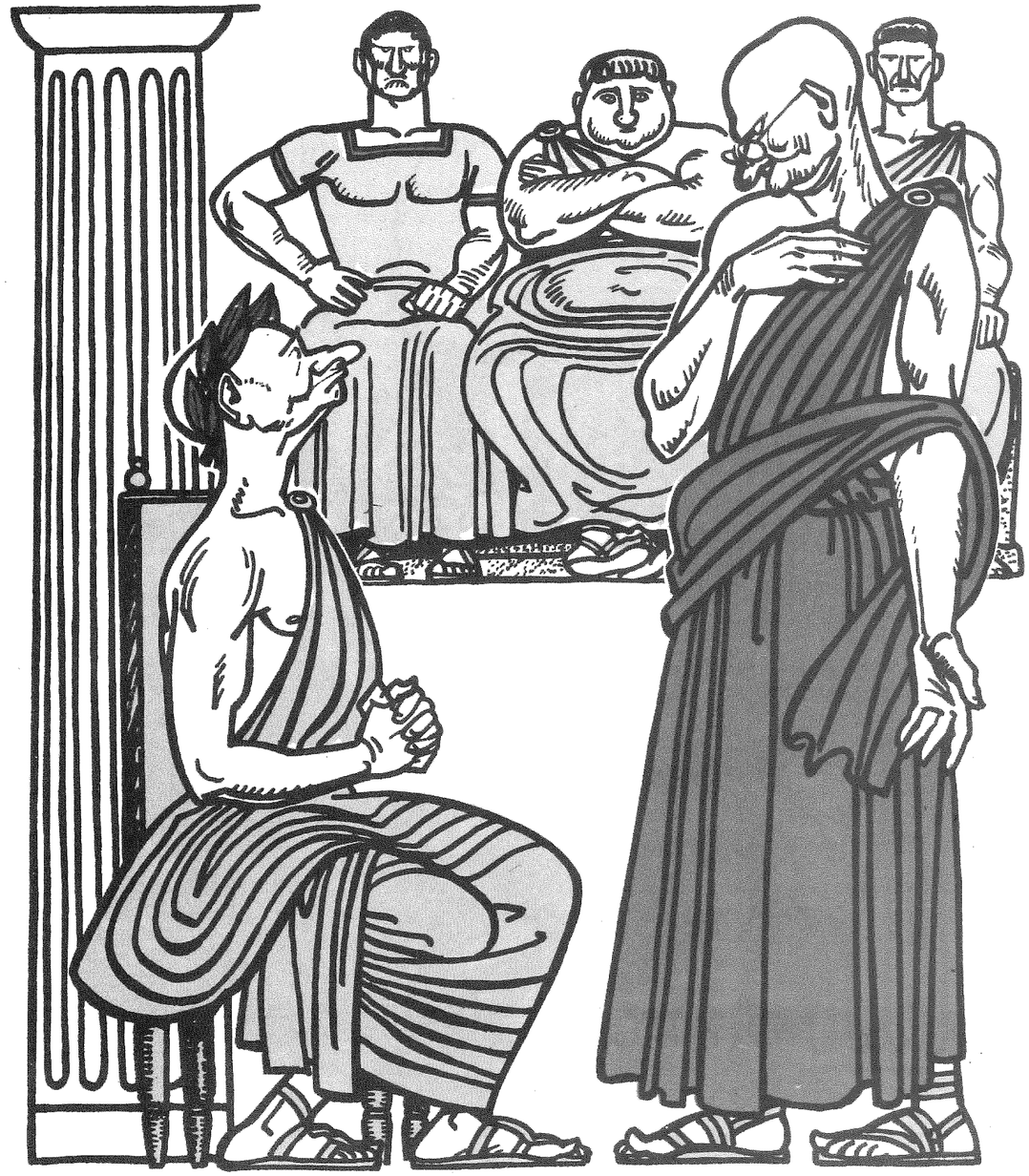
Then unexpectedly some envoys came
To Latin from Khan Diomede,
And judging by their looks, so tame,
They brought no happy news, indeed.
King Latin asked his retinue
To come inside, as was their due,
And they came in.
The envoys were invited
To come inside. They came delighted,
Then Latin said with slight chagrin:

"Now, tell me, Venul, the Audacious,
What does Khan Diomede want me to know.
It seems, you never were fallacious,
Our Seech knew you as daring long ago."
Said Venul: "I'm your plain foot-stool,
Among your slaves, a worthless fool,
Please, be not mad at me!
A peasant's truth is prickly,
And lordly - pliable and stickly.
The Khan said condescendingly:

'King Latin with his muzzle
Is no match for the Trojans. That lame duck
Should take a better look at that great puzzle,
Which is Aeneas - full of pluck.
In Troy he gave us all the opportunity
To see his strange immunity
To harm. He saved the lares and his family,
He carried on his back his dad
Up to the Mount Ida, and was glad
That he had saved them all miraculously.

Do not wage war against that man,
Who is, to our mind, divine.
Explain it is the time that he began
To live in peace, as is the gods' design.
Heigh-ho! Where are the children who today
Respect their fathers' old age, where are they?
Whose fathers' wisdom they revere?
I'm not King Latin's foe,
But I respect Anchises' son-magnifico,
I'll never go against that cavalier!

Good-bye, my Latin friends!
Give my regards to your fine king.
I hope that it offends
You not to ask you to take everything
You've brought as gifts for me,
And give them to Aeneas, the grandee!"
Here, Venul, so high-spirited,
Wiped off his lips with his bare palm.
King Latin was not calm,
The wreath was jittery on his bald head.

Проти Енея не храбруйте,
Для нас здається він святим.

Do not wage war against that man,
Who is, to our mind, divine.

Що буцім хочу я одтяти
Головку лисую твою.

As if I want to cut
Your hairless head.

Латин од думки схаменувся,
Олімпським трохи помолившись;
Наморщившись, сентябрем надувся
І смутно на вельмож дивився.
"А що? — сказав. — Чи поживились?
От з Діомидом ви носились,
А він вам фиґу показав;
Заздалегідь було змовлятись.
Як з пан Енеєм управлятись.
Поки лапок не розіклав.

Тепер не приберу більш глузду,
Як тут сих поселить прочан;
Землі шматок єсть не під нужду,
То їм з угоддями оддам.
Оддам нив'я, і сінокоси,
І риболовні тібрські коси,
То буде нам Еней сусід;
Коли ж не схоче він остаться,
А пуститься іще таскаться,
То все ж ізбавимся од бід.

А щоб з Епсєм лад зробити,
Пошлю послів десятків п'ять;
І мушу дари одряднти,
Диковинки коли б достать:
Повидла, сала, осятрини.
Шалевий пояс і люстрини,
Щоб к празнику пошив каптан,
Сап'янці із Торжка новенькі,
Мальованії потибеньки,
А нуте! Як здається вам?"

Драисес був дивний говоруха,
І Турнові був враг лихий,
Встає, ус гладить, в носі чуха,
Дає одвіт царю такий:
"Латине світлий, знаменитий,
Твоїми мед устами пити!
Всяк тягне в серці за тебе;
Но одізватися не сміють,
Сидять, мовчать, сопуть, потіють,
І всяк: мізкує про себе.

Нехай же та личина люта,
Що нас впровадила в війну
І ганьбою до всіх надута,
Походить більш на сатану!
Що стілько болі причинила,
Що стілько люду погубила,
А в смутний час навтікача!
Нехай лиш Турн що верховодить!
І всіх панів за кирпи водить.
З Енеєм порівня плеча.

Recovering his wits again,
The King prayed somewhat to the gods,
Then frowned and strained his brain,
Expecting from his aids some prods.
"And what?" he sadly asked, "Did you succeed?
You were so sure of Diomede,
And he showed you a fico.
One should have plotted beforehand
To deal with Sir Aeneas' strict demand,
And now we must eat crow.

All I can do right now
Is settling here this migrant nation.
I'll give them land and will avow
Them all accommodation.
I'll give them meadows, fields and if they wish
The Tiber banks where they could fish.
So, in our neighborhood
We'll have Aeneas here,
But should he move, show us his rear,
We'd be then in a cheerful mood.

To live in harmony with him,
I'll send him some donation,
Like venison as a prelim,
It'll be the proper presentation.
Some flesh of sturgeon, bags of groats,
Some luster cloth for coats.
To be an aristocrat,
He must be correspondingly well dressed,
Must have his Sunday best.
What do you think of that?"

Dranses, the well-known prattler, rose
- He was a bitter enemy of Turn -
Smoothed his mustache, picked his nose
And voiced his deep concern:
"King Latin, you're so sweet,
Your mouth was made to eat
Or drink the aromatic honey.
Here, everyone is on your side,
But none has ever tried
To say a word. It's funny!

Let that ferocious beast,
Who caused this war, is so unwise,
Intolerant, not in the least,
Looks like a Satan in disguise,
Who caused us so much pain,
And wasted human lives all over again,
And when it was too hot, he up and ran!
Let Turn, who predisposes
Events and leads the others by their noses,
Fight Lord Aeneas in a duel like a man.

Нехай оставить нас в свободі,
Нехай царівні дасть покой.
Нехай живе в своїй господі,
А щоб в Латію ні ногой.
А ти, Латине, всіх благійший,
Прибав Енею дар смачнійший:
Йому Лавинію оддай.
Сим сватовством нам мир даруєш
І царства рани урятуєш;
Дочці ж з Енеєм буде рай.

Тебе ж прошу я, пане Турне!
Покинь к Лавинії любов
І проясни чоло нахмурне,
Щади латинську нашу кров.
Еней тебе лиш визиває,
А нас, латинців не займає,
Іди з троянцем потягайсь!
Коли ти храбрий не словами,
Так докажи нам те ділами,
Побить Енея постарайсь"

Од речі сей Турн роз'ярився,
Як втопленик, посинів ввесь;
Дрижали губи, сам дрочився,
Зубами клацав, мовби пес.
Сказав: "О стара пустомеля!
Яхидств і каверз всіх оселя!
І ти тхором мене зовеш!
І небелиці вимишляєш,
Народ лукаво ввесь лякаєш,
На мене чорт зна що плетеш.

Що буцім хочу я одтяти
Головку лисую твою;
Та згинь! — не хочу покаляти
Честь багатирську свою.
А ти, Латине милостивий,
Коли такий став полохливий,
Що і за царством байдуже?
Так лізьте ж до Енея раком,
Плазуйте перед сим трояком,
Він мир вам славний устриже,

Коли ж до миру я поміха,
Коли Еней мене бажа
І смерть моя вам єсть потіха;
Моя душа не єсть чужа
Од храбрості і од надії,
Іду, де ждуть мене злодії,
Іду і б'юся з втікачем!
Нехай хоч стане він Бовою,
Не наляка мене собою,
Поміряюсь з його плечем".

He should leave us alone,
Should stop to bug the Princess, too,
Stay off the land he doesn't own.
And Latium - for him taboo.
King Latin, you're benevolent,
Be to Aeneas always lenient,
Give him your daughter as a wife.
For her, it'll be true paradise,
Which I can't overemphasize.
By this, you will give us a peaceful life.

I ask you, Mister Turn,
Forget Lavinia for good.
Chase from your forehead all concern,
Save Latin blood and brotherhood.
Aeneas wants to fight but you, his foe,
And not the Latins, - you should know -
So, go ahead and have some fun!
If you are brave, and not with words,
Which fly around like birds,
Then try to make Aeneas run."

And Turn was very much inflamed,
He was all blue like one who drowned.
With trembling lips, he was untamed,
And snapped his canines like a hound.
He said: "Now your container is so huge
With malice and with subterfuge,
And you are calling me a skunk!
Your lies are making me despised,
Fear makes the people paralyzed
Because you spread this stupid junk.

As if I want to cut
Your hairless pate.
Get lost! I would not want to smut
My dignity to perpetrate
Such crime. You are despaired!
When have you got so scared
That your empire does not count?
Creep to Aeneas on all fours,
And crouch before him, who, of course,
Will be your paramount.

Should I be of some help
In bringing peace to you,
And when Aeneas' yelp
Will call me to a rendezvous,
I will go where the robbers wait for me,
I'll go to fight that refugee,
I'm not afraid of anyone.
Not when he will become a Bowa,
Or even a Jehovah,
From him I will not run."

Троянці сильно наступали
І тиснули своїх врагів.

The Trojan onslaught was so strong,
It burned the Latins like a fireball.

Пізнав пан Турн пана Енея,
А Турна теж Еней пізнав.

Turn recognized Aeneas right away,
Aeneas also recognized Sir Turn.

Коли в конгресі так тягались,
Еней к Лавренту підступав;
На штурм троянці шиковались,
До бою всякий аж дрижав.
Латин таку почув новинку,
Злякавсь, пустив із рота слинку,
І вся здригнула старшина.
"От вам і мир".— сказав Турн лютий
І, не терявши ні минути.
Пред військом опинивсь як на!

Оп'ять настав гармидер, лихо;
Народ, як черв, заворушився.
То всі кричать, то шепчуть тихо,
Хто лаявся, а хто молився.
Оп'ять війна і різанина,
Опґять біда гне в сук Латина,
Сердешний каявсь од душі,
Що тестем не зробився Енею
І послі б з мирною душею
Лигав потапці і книші.

Тури миттю нарядився в збрую,
Летить, щоб потрощить троян;
І роз'ярив дружину злую
Побить Енеєвих прочан.
Прискочив перше до Камілли.
Як огир добрий до кобили,
І став їй зараз толковать:
Куди їй з військом напирати;
Мессап же мусить підкрепляти
Цариці сей прокляту рать.

Розпорядивши Турн як треба,
Махнув, засаду щоб зробить,
На гору, що торкалась неба,
І щоб фрігійців окружить.
Еней построїв тож отряди,
Де всім назначив для осади
Без одступу на вал іти.
Ідуть, зімкнувшись міцно, тісно,
Ідуть, щоб побідить поспішно
Або щоб трупом полягти.

Троянці сильно наступали
І тиснули своїх врагів,
Не раз латинців проганяли
До самих городських валів.
Латинці также оправлялись
І од троянців одбивались,
Один другого товк на прах;
Тут їх чиновники тузились,
Як півні за гребні возились;
Товклись кулаччям по зубах.

While in the Congress bickering went on,
Aeneas was close to Laurent.
He crossed his Rubicon
And moved with warriors and armament.
When Latin heard those stimulants,
He, terrified, had wet his pants,
His leaders were in shock.
"You have your peace", said Turn
And having got that spurn,
He stood before his army like a cock.

Again, there was unrest and woe,
The rebels like those horses neighed,
All yelled, or whispered low,
While many cursed, the others prayed.
The slaughter and that blow
Bent Latin like a bow.
He felt a deep regret,
That he was not Aeneas' father-in-law.
His soul at peace, he would just chaw
Sweet biscuits and an omelet.

Turn quickly, in a trice,
Put on his armament
And raced to squash like lice
The Trojans, the malevolent.
He galloped to Camilla in a flare,
Just like a stallion, who saw a mare,
And started to elucidate
In what direction she should press.
Messap's job was to clear away the mess
Of that damned queen's conglomerate.

Turn, energetic, rash and volatile,
Raced to barricade a gap
Before a sky-high hill
To get the Phrygians in a trap.
Aeneas, too, assigned his troops
In small, but very daring groups
To march towards the mound without retreat!
They went, a tightly allied force.
The victory was their exclusive course,
Or death, but never to be beat!

The Trojan onslaught was so strong,
It burned the Latins like a fireball,
They often chased their throng
Right to the city wall.
The Latins, too, had shown their might
In that ongoing fight.
They suffered losses in that bout,
Their chiefs, like roosters, did their best
To tear each other's crest
And knocked their front teeth out.

Но як Арунт убив Камілу,
Тогді латинців жах напав,
Утратили і дух, і силу,
Побігли, хто куди попав.
Троянці з біглими змішались,
Над їх плечами забавлялись
І задавали всім сто лих.
Ворота в баштах запирали,
Своїх ховатись не пускали,
Бо напустили б і чужих.

Як вість така прийшла до Турна,
То так мерзенно іскрививсь,
Що твар зробилась нечепурна,
І косо, зашморгом дививсь.
Потім ярує од досади,
Виводить військо із засади,
І гору покида, і ліс;
І тільки що пустивсь в долину,
То в тую ж самую годину
Уздрів Енеєвих гульвіс.

Пізнав пан Турн пана Енея,
А Турна тож Еней пізнав:
Вспалали духом Асмодея,
Один одного б розідрав;
Не обійшлося б тут без бою,
Коли б пан Феб од перепою
Заранше в воду не заліз
І не послав на землю ночі;
Тут всіх до сна стулились очі,
І всяк уклався горлоріз.

Турн, облизня в бою піймавши,
Зубами з серця скреготав;
Од дуру, що робить не знавши,
Латину з злостію сказав:
"Нехай злиденнії прочани,
Задрипанці твої трояни,
Нехай своїх держаться слов!
Іду з Енеєм поштурхаться.
В моїх проступках оправдаться:
Убить і околіть готов.

Пошлю Енея до Плутона
Або і сам в ад копирсну;
Уже мні жизнь і так солона;
Оддай Енею навісну...'"
"Гай, гай! — Латин тут обізвався. —
Чого ти так розлютовався?
Що ж буде, як розсерджусь я?
Уже мені брехати стидно,
А потаїть — богам обидно.
Святая правда дорога!

And when Arent had killed
Camilla-mare, it made the Latins terrified,
Although their action was unwilled,
They ran away to hide.
The Trojans, mixed up with the runaways,
Allowed themselves uncouth horseplays,
Inflicting on them many woes.
They kept the doors locked from inside
Lest someone undescried
Slip in, like their sworn foes.

When that news had reached Turn,
His sour face showed inability
- This, one could easily discern -
To hide his raw hostility.
He raced from sheer vexation
And made the evacuation
Of soldiers from the wooded hill.
As soon as he was in the dale,
He saw down there upon the trail
Aeneas' scoundrels going through a drill.

Turn recognized Aeneas right away,
Aeneas also recognized Sir Turn.
In both of them was Ashmadai,
Who made their insides churn,
Quite certainly, that sheer coincidence
Might have led to a combat thence,
But Mister Feb was then intoxicated.
He sent an early night
And this prevented bloody fight,
All were too sleepy and the clash was terminated.

Turn, having failed in fight,
Began to gnash his teeth in wrath,
Not knowing how to do things right,
Nor which and where's the proper path,
He angrily told Latin: "Trojans, stupid nuts,
The destitute and dirty sluts,
Should keep their words, my philomel,
Aeneas and I will soon nudge
Each other. None will budge
Till I kill him and croak myself as well.

I'll send Aeneas to god Pluto, or
Will go myself to Hades,
I can't stand life, which I abhor,
Nor your repugnant ladies!
Give her to ..." Latin here produced a sound:
"Why are you now hell-bound?
So mad? And what if I become enraged?
I'd be shamefaced, if I e'er lied,
To keep it secret - gods would be defied,
The truth is sanctified, it mustn't be caged.

Послухай же, судьби єсть воля,
Щоб я дочки не оддавав
За земляка, а то зла доля
Насяде, хто зламав устав.
Мене Амата ублагала
І так боки натасовала,
Що я Енею одказав.
Тепер сам мусиш мірковати,
Чи треба жить, чи умирати;
А лучче, якби в ум ти взяв

І занедбав мою Лависю;
Чи трохи в світі панночок?
Ну взяв би Муньку, або Прісю,
Шатнувсь то в сей, то в той куток:
В Івашки, Мильці, Пушкарівку,
І в Будища, і в Горбанівку,
Тепер дівчат, хоть гать гати;
Тепер на сей товар не скудно,
І замужню украсть не трудно,
Аби по норову найти".

На слово се прийшла Амата
І зараз в Турна і вп'ялась:
Лобзала в губи стратилата
І од плачу над ним тряслась.
"В напасть, — сказала, — не вдавайся
І битися не поспішайся.
Як луснеш ти, то згину я;
Без тебе нас боги покинуть,
Латинці і рутульці згинуть,
І пропаде дочка моя".

Но Турн на се не уважає,
І байдуже — ні сльоз, ні слов;
Гінця к Енею посилає,
Щоб битись завтра був готов.
Еней і сам трусивсь до бою,
Щоб сильною своєй рукою
Головку Турну одчесать.
А щоб повірить Турна слову,
Тож посила зробить умову,
Як завтра виставляти рать.

Назавтра, тілько що світало,
Уже народ заворушивсь:
Все вешталося, все кишало,
На бой дивитись всяк галивсь.
Міежовщики там розміряли,
Кілочки в землю забивали
На знак, де військові стоять.
Жреці молитви зачитали,
Олімпським в жертву убивали
Цапів, баранів, поросят.

Now, listen, it's the will of Fate
That I don't give away
My daughter to a native potentate.
It would bring us a terrible dismay.
Amata thrashed me soundly
And urged me constantly and loudly
To give Aeneas a resolved retort.
And now you have to clarify:
To live, or, probably, to die,
But you shouldn't snort.

Cast my Lavysia off your mind.
There are so many gorgeous girls,
Just look around and you will find
A Munka, Prissia, belles like pearls!
Ivashky, Myltsi, Pushkarivka
And Rudyshcha, or Horbachivka
Have girls enough to dam a stream.
There is no lack of that commodity,
You might kidnap a married oddity,
If she is up to your sweet dream."

Amata came inside,
She threw herself at Turn,
Kissed him on his fat lips and cried,
Shook like a leaf from great concern.
She begged: "Don't get into a fight,
Not even if you're right.
When you get killed, I'll die anon.
The gods would sneer at us for good,
The Latins and the Rutuls would
Be killed, and my child would be gone."

Turn overlooked Amata's tears.
Unmoved, with not a word to say,
He sent a runner to Aeneas with a fierce
Demand to fight with him next day.
Aeneas welcomed that good chance
To cut off in a mortal dance
The head of that conceited brute.
He sent to Turn his apt commission
In order to express his own condition
Regarding where the armies should be put.

Already in the morning huge crowds formed,
The anxious people stirred,
They whispered, swarmed,
In apprehension whirred.
They came to watch the fight.
Surveyors measured off the site,
And drove into the ground the rods.
The praying pagan priests
Were killing goats and other beasts
For offering to gods.

Тут військо стройними рядами
В параді йшло, мовби на бой;
В празничній збруї, з прапорами,
Всяк ратник чванився собой.
Обидві армії стояли
На тих межах, що показали;
Між ними був просторий плець,
Народ за військом копошився.
Всяк товпився, всяк ліз, тіснився,
Побоїщу щоб зріть кінець.

Юнона, як богиня, знала,
Що Турну прийдеться пропасть,
Іще в мізґу коверзовала,
Щоб одвернуть таку напасть;
Кликнула мавку вод Ютурну
(Бо ся була сестриця Турну)
І розказала їй свій страх;
Веліла швидше умудриться,
На всякі хитрощі пуститься,
Щоб брата не строщили в прах.

Як так на небі дві хитрили,
Тут лагодились два на бой:
Всі за свого богів молили,
Щоб власною своєй рукой
Ізміг врага в яєшню зм'яти.
Рутульці стали ж розмишляти.
Що Турн їх може скиксовать;
Уже заздалегідь смутився,
Іще нічого, а скривився,
Не лучче б бой сей перервать.

На сей то час Ютурна-мавка
В рутульський подоспіла строй
І там вертілася, як шавка,
І всіх скуйовдила собой.
Камерта вид на себе взявши,
Тут всіх учила, толковавши,
Що сором Турна видавать;
Стид всім стоять, згорнувши руки,
Як згине Турн, терпіти муки,
Дать шиї в кандали ковать.

Все військо сумно мурмотало,
Сперва тихенько, послі в глас
Гукнули разом: "Все пропало!"
Щоб розмир перервать в той час,
Ютурна фиглі їм робила,
Шпаками кібця затровила,
І заєць вовка покусав.
Такії чуда небувалі
Лаврентці в добре толковали,
Тулумній к битві підтруняв.

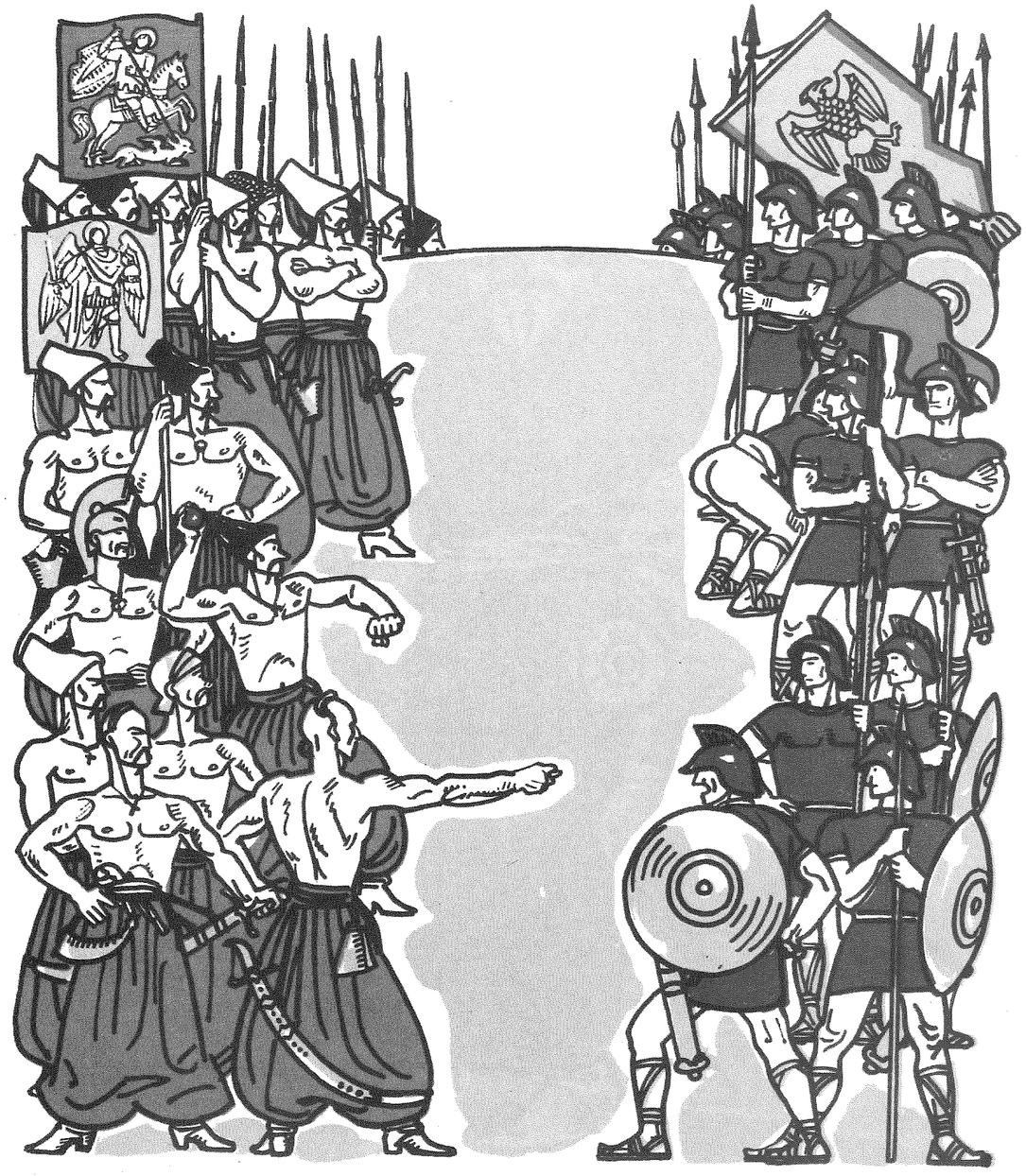
Parading in the streets with swags,
The soldiers feeling very proud
With festive arms and battle flags,
Each warrior was on the cloud.
The two opposing armies stood
Behind the lines, in neighbourhood.
Between them was some space,
Behind the troops the people bustled
Each person pushed and hustled
To get a better place.

The goddess Juno knew
That Turn would have to die,
But still she pondered something new
To stall the death of that fell guy.
She called the water nymph, Youturn,
(Who was the sis of Turn)
And told her all about her fear.
She asked Youturn to search and look
For some sly way, by hook or crook,
To help somehow her brother dear.

While those in heaven made their plans,
The two on earth prepared to fight.
The people prayed that god would give a chance
Their champ to prove his might,
To break his challenger like eggs.
Some feared Turn was on his last legs.
The Rutuls thought: Turn was too rash,
Before that crucial hour
His face was sad and sour.
Should they not stop the clash?

The nymph Youturn went right away
Down to the Rutul men,
She bustled like a duck in May
And made all bristled like a water hen.
Then, looking like their chief, Camert,
So knowledgeable and expert,
Taught them: "Be true to Turn, you braves!
It's shameful to stand still.
Should Turn be dead, then they will kill
You, or make you their slaves."

The soldiers quietly deplored
Their lot, and then began to vacillate.
"All lost!" they all together roared.
To break the peaceful state,
Youturn showed them some tricks:
Like hawks were chased by starling chicks,
A hare had bit a wolf in fright.
Such extraordinary acts
Laurentians saw as timely facts,
Tulumnius incited them to fight.

Обидві армії стояли
На тих межах, що показали.

The two opposing armies stood
Behind the prescribed lines.

Но відкіль стрілка не взялася
І спотиньга в стегно вп'ялася.

An arrow from somewhere was shot,
It pierced Aeneas' thigh somewhat.

І перший стрелив на троянців,
Гиллипенка на смерть убив;
А сей був родом із аркадців,
То земляків на гнів підвів.
Отак оп'ять зірвали січу!
Біжать один другому встрічу,
Хто з шаблею, хто з палашем;
Кричать, стріляють, б'ють, рубають.
Лежать, втікають, доганяють;
Все вмиг зробилось кулішем.

Еней, правдивий чолов'яга,
Побачивши такий нелад,
Що вража, зрадивши, ватага
Послать фрігійців дума в ад,
Кричить: "Чи ви осатаніли!
Адже ми розмир утвердили!
Ми з Турном поб'ємось одні".
Но відкіль стрілка не взялася
І спотиньга в стегно вп'ялася,
І кров забризкала штани.

Еней од рани шкандибає
В крові із строю в свій намет;
Його Асканій проводжає,
Либонь, і під руку ведеть.
Уздрів се Турн, возвеселився,
Розприндився і розхрабрився,
І на троянців полетів:
То б'є, то пха або рубає,
Із трупів бурти насипає,
Хоть би варить на сто котлів.

І перших Фила, Тамариса
На землю махом поваляв;
Потім Хлорея, Себариса,
Мовби комашок, потоптав;
Дарету, Главку, Ферилогу
Поранив руки, шию, ногу,
Навік каліками зробив.
Побив багацько Турн заклятий,
Не трохи потоптав зикратий,
В крові так, мов в багні, бродив.

Коробилась душа Енея,
Що Турн троянців так локшив;
Стогнав жалчіше Прометея.
Бо був од рани єле жив.
Япид, цилюрик лазаретний,
Був знахур в порошках нешпетний,
Лічить Енея приступав:
По локті руки засукає,
За пояс поли затикає,
Очками кирпу осідлав.

He was the very first to shoot,
And made poor Hallypenko dead.
Since he was of Arcadian root,
Much of the enemy blood was shed.
And that's how it all began:
Enraged, they roared and ran
With falchions and with scimitars;
They yelled, and shot, and hacked,
They whacked, and cracked
The skulls with hammers or with iron bars.

Aeneas, being a true man,
On seeing that pell-mell,
When that band, fiendish and barbarian,
Prepared to send the Phrygians to hell,
Yelled: "Have you been all touched by deuce?
We have proclaimed the truce!
Today, the two of us will be the combatants."
An arrow from somewhere was shot,
It pierced Aeneas' thigh somewhat,
And blood besmeared his pants.

Assisted by Askanius, his aid,
The hurt Aeneas limped into the tent.
His helper was afraid
This was a serious impedient.
Turn noticed his enfeebled foe
And from great happiness began to glow.
He pounced upon the Trojans like a hurricane,
He beat and hacked those on the ground,
The corpses formed a mound,
So many were then slain.

He killed likewise
Poor Phyl and Tamarys,
He trampled like wee flies
Korey and Sebarys.
He injured Hlavku, Feryloh, Daret,
And cut their hands and legs without regret,
He made them invalids, the rabid dog.
Turn killed a lot,
His gelding in a deathly trot,
Was wading in the bloody bog.

Aeneas' soul was sore,
For Turn was killing his men so,
And he was groaning even more
Than was Prometheus long ago.
Yapid, a lazarette blood-letter,
Knew how to use the powders better
Than others. He assumed a doctor's pose,
Rolled up his sleeves
And, as an expert curing heaves,
Put his eyeglasses on his nose.

І, зараз приступивши к ділу,
Він шпеник в рані розглядав,
Прикладовав припарки к тілу
І шилом в рані колупав.
І шевську смолу прикладає,
Но все те трохи помагає;
Япид сердечний чує жаль!
Обценьками питавсь, кліщами,
Крючками, щипцями, зубами,
Щоб вирвать проклятущу сталь.

Венери серце засвербіло
Од жалю, що Еней стогнав;
Підтикавшись — ану за діло;
І Купідончик не гуляв.
Шатнулись, разних трав нарвали,
Зцілющої води примчали.
Гарлемських капель піддали
І, все те вкупі сколотивши,
Якісь слова наговоривши,
Енею рану полили.

Таке лікарство чудотворне
Боль рани зараз уняло,
І стріли копійце упорне
Без праці вийнятись дало.
Еней наш знову ободрився,
Пальонки кубком підкрепився,
В пайматчину одівся бронь.
Летить оп'ять врагів локшити,
Летить трянців ободрити,
Роздуть в них храбрості огонь.

За ним фрігійські воєводи,
Що тьху, навзаводи летять;
А військо — в лотоках як води
Ревуть, все дном наверх вертять.
Еней лежачих не займає,
Утікачів нізащо має,
А Турна повстрічать бажа.
Хитрить лукавая Ютурна,
Яким би побитом їй Турна
Спасти од смертного ножа.

На хитрощі дівчата здатні,
Коли їх серце защемить;
І в ремеслі сім так понятні,
Сам біс їх не перемудрить.
Ютурна з облака злетіла,
Зіпхнула братня машталіра
І стала коней поганять;
Бо Турн ганяв тогді на возі,
Зикратий же лежав в обозі,
Не в силах бігать, ні стоять.

The man jumped to it fast. He pried
Into the wound, where he perceived a pin.
So, using a strong awl, he tried
To extricate it from the shin.
For poultice served a cobbler's pitch,
Alas, without success. He had to switch
To tools like pincers, even tongs.
He also tried sharp hooks,
His teeth, and tweezers, and honed crooks.
They all proved useless like fork prongs.

The heart of Venus pained,
Her son was such a sufferer;
Her skirt tucked up, she ascertained
That little Cupid was with her.
They gathered many healing plants
To make from them medicaments.
They added Harlemps drops galore,
Shook well that combination,
Pronounced an apt oration
And poured it on Aeneas' sore.

That medicine was marvelous
Against the steel so stout,
It was indeed miraculous,
The pin slipped effortlessly out.
Aeneas was again like new.
He had a cup of brew;
With weaponry of an esquire
He raced to kill the foes,
To make the Trojans bellicose,
Invincible and full of fire.

Behind him, high officials churned,
They were the Phrygians, all renown,
The soldiers roared and turned
No matter what, all upside down.
Aeneas would not touch the men, who lay,
It was but Turn he sought to slay.
The water nymph tried to adjourn,
By using all kinds of hodgepodge
To sidestep and to dodge,
The deadly biow upon her brother, Turn.

The girls are very sly
Whene'er their hearts begin to smart,
In this they are so spry,
The deuce cannot outdo their art.
Youturn, descended from the sky,
Brushed off the coachman like a fly,
And took the horses over.
At that time, Turn had used the cart.
His horse had to depart,
He lost his strength, but not for eating clover.

Венери серце заболіло
Од жалю, що Еней стогнав.

The heart of Venus pained,
Her son was such a sufferer.

Велів, щоб штурмом город брати,
Рутульських перебить собак.

He ordered to attack the rascaldom,
To extirpate the Rutul dogs.

Ютурна, кіньми управляя,
Шаталась з Турном між полків;
Як од хортів лиса виляя,
Спасала Турна од врагів.
То з ним наперед виїжджала,
То вмиг в другий кінець скакала,
Но не туди, де був Еней.
Сей бачить хитрость тут непевну,
Трусливость Турнову нікчемну,
Нап'явсь в погонь зо всіх гужей.

Youturn, while managing the horses,
Was driving Turn around.
She kept him safe from hostile forces,
Like one keeps fox safe from a hound.
She drove him either to the shore,
And then back to the fore,
Away from assassination.
Aeneas, seeing slyness of the goon,
And cowardice of that poltroon,
Kept chasing him with animation.

Пустивсь Еней слідити Турна
І дума з ока не спустить;
Но мавка хитрая Ютурна
І тут найшлася кулю злить.
К тому ж Мессап, забігши збоку,
Зрадливо, зо всього наскоку,
Пустив в Енея камінець;
Но сей, по щастю, ухилився
І камінцем не повредився,
З султана ж тілько збивсь кінець.

Aeneas watched the moves of Turn,
And never let him off his sight.
The water nymph, so sly and dern,
Was able to apply her spite.
Messap, while hidden on a side,
Had treacherously tried
To kill Aeneas, and he threw a stone,
Which, luckily, had missed his head,
But chipped, instead,
The horsey headgear of his roan.

Еней, таку уздрівши зраду,
Великим гнівом розпалився;
Гукнув на всю свою громаду
І тихо Зевсу помоливсь.
Всю рать свою вперед подвинув
І разом на врагів нахлинув,
Велів всіх сікти та рубать.
Пішли латинців потрошити;
Рутульців шпиговать, кришити
Та ба! Як Турна б нам достать.

When he had seen such treachery,
Aeneas in a burst of passion,
Called for a savage butchery,
And prayed to Zeus for his compassion.
He moved his army to the fore
And overran with great uproar
The foes. His order "Kill and slay!"
Caused human blood to flow
In rivulets, oh, woe!
But how to catch the Juno's protege?

Тепер без сорома признаюсь,
Що трудно битву описать;
І як не морщусь, ні стараюсь,
Щоб гладко вірші шкандовать,
Та бачу по моєму виду,
Що скомпную панахиду.
Зроблю лиш розпис іменам
Убитих воїнів на полі
І згинувших тут по неволі
Для примхи їх князьків душам.

I'm not ashamed to openly confess:
It's not so easy to describe
A battle. I try it nonetheless,
And get a miserable diatribe.
I feel in my inside, ahem,
That it will be a requiem.
I'll only write here every name
Of those who laid their heads
In the averse deathbeds
For their capricious princelings' fame.

На сей баталії пропали:
Цетаг, Танаїс і Толон;
Од рук Енеєвих лежали
Порізані: Оніт, Сукрон.
Троянців Алла і Гміка
Зіпхнула в пекло Турна піка...
Та де всіх поіменно знать?
Там вороги всі так змішались,
Стіснились, що уже кусались,
Руками ж нільзя і махать.

In that big fight were lost:
Tsetah, Tanais, and Tolon;
Killed by Aeneas and then tossed
Were: Onit and Sukron.
The Trojans, Hilla and Amick
Were sent to hell by Turn's sharp pick.
How can you call them all by name?
They were so mixed up, all the foes;
They bit each other in the narrow rows,
No room to swing their arms, they lay so tame.

Як ось і сердобольна мати
Енею хукнула в кабак,
Велів, щоб штурмом город брати,
Рутульських перебить собак.
Столичний же Лаврент достати,
Латину з Турном перцю дати,
Бо цар в будинках ні гугу.
Еней на старших галасає.
Мерщій до себе їх взиває
І мовить, ставши на бургу:

"Моєї мови не жахайтесь
(Бо нею управля Зевес)
І зараз з військом одправляйтесь
Брать город, де паршивий пес,
Латин зрадливий, п'є сивуху,
А ми б'ємось зі всього духу.
Ідіть паліть, рубайте всіх;
Громадська ратуш, зборні ізби
Щоб наперед всього ізслизли,
Амату ж зав'яжіте в міх".

Сказав, і військо загриміло,
Як громом, разним оружжям:
Построїлось і полетіло
Простесенько к градським стінам.
Огні через стіну шпурляли,
До стін драбини приставляли
І хмари напустили стріл.
Еней, на город руки знявши,
Латина в зраді укоривши,
Кричить: "Латин вина злих діл".

Якії в городі остались,
Злякались од такой біди,
І голови їх збунтовались,
Не знали, утікать куди.
Одні тряслись, другі потіли,
Ворота одчинять хотіли,
Щоб в город напустить троян.
Другі Латина визивали,
На вал полізти принуждали,
Щоб сам спасав своїх мирян.

Амата, глянувши в віконце,
Уздріла в городі пожар;
Од диму, стріл затьмилось сонце;
Напав Амату сильний жар.
Не бачивши ж рутульців, Турна,
Вся кров скипілася зашкурна,
І вмиг царицю одур взяв.
Здалося їй, що Турн убитий,
Через неї стидом покритий,
Навік з рутульцями пропав.

And lo! Admonished by his mum,
And flogged by her stern monologues,
He ordered to attack the rascaldom,
To extirpate the Rutul dogs.
To seize the capital city,
To beat both Turn and Latins without pity,
Because King Latin did not stir.
Aeneas called his officers to come
To him. He told them they were mettlesome
And had to do a bloody massacre.

"My speech shouldn't frighten you
(It's Zeus, who speaks through me),
March with the host, as is your due,
And take the city where is he,
That scabby dog, the King, who guzzles
The booze and nuzzles
Up to his darling, Turn, the Brag.
Go, slaughter in a free-for-all
The residents and burn the city hall!
But tie Amata in a bag."

No sooner was that short address
Concluded, than the army flew
Towards the city hall in less
Time than one says "ya-hoo"!
They hurled across the walls
Ignited fire balls.
They had the ladders and they built
The rams. The clouds of arrows
Flew overhead like sparrows,
Aeneas yelled: "It's all King Latin's guilt!"

The remnants, who were still alive,
Were very scared.
Disoriented, they desired to survive,
But how? They all despaired.
Some bathed in sweat, the others shook
While trying to unhook
The gate to let the Trojans in.
Still others called the King
To do some useful thing,
To save his people's skin.

Amata looked outside
And saw the conflagration.
The smoke and dust were thick to hide
The sun. She felt humiliation.
No Rutuls and no Turn, and she recoiled
From horror and her subcuticular blood boiled.
At once, the Queen became insane.
It seemed to her that Turn was dead,
She brought much shame upon his head,
He and the Rutuls were all slain.

Кінець за жердку зачепивши,
Повісилась на очкурі.

That gallows bird and misanthrope
Had died immersed in moral grime.

Оддячивши йому сто з оком
І вражу шаблю перебив.

By knocking out of his right hand
The sabre with a noisy whack.

Їй жизнь зробилася немила
І осоружився ввесь світ,
Себе, олімпських кобенила,
І видно ізо всіх приміт,
Що глузд остатній потеряла;
Бо царськеє убрання рвала
І в самій смутній сій порі,
Очкур вкруг шиї обкрутивши.
Кінець за жердку зачепивши,
Повісилась на очкурі.

Амати смерть ся бусурменська
Як до Лавинії дійшла.
То крикнула "уви!" з-письменська,
По хаті ґедзатись пішла.
Одежу всю цвітну порвала,
А чорну к цері прибирала,
Мов галка, нарядилась вмах;
В маленьке дзеркальце дивилась,
Кривитись жалібно училась
І мило хлипати в сльозах.

Такая розмічалась чутка
В народі, в городі, в полках,
Латнн же, як старий плохутка,
Устояв ледве на ногах.
Тепер він берега пустився
І так злиденно іскривився.
Що став похожим на верзун.
Амати смерть всіх сполошила,
В тугу, в печаль всіх утопила,
Од неї звомпив сам пан Турн.

Як тілько Турн освідомився,
Що дав цариці смерть очкур,
То так на всіх остервенився,
Підстрелений мов дикий кнур.
Біжить, кричить, маха руками
І грізними велить словами
Латинцям і рутульцям бой
З енеївцями перервати.
Якраз противні супостати,
Утихомирясь, стали в строй.

Еней од радості не стямивсь,
Що Турн виходить битись з ним;
Оскалив зуб, на всіх оглянувсь
І списом помахав своїм.
Прямий, як сосна, величавий,
Бувалий, здатний, тертий, жвавий,
Такий, як був Нечеса-князь.
На нього всі баньки п'ялили,
І сами вороги хвалили,
Його любив всяк — не боявсь.

She didn't enjoy life any more,
The world became averse.
She, being so heart-sore,
Gibed gods, but her own self much worse.
She lost self-consciousness
And tore to shreds her royal dress,
It was at that sad time,
She found a rope.
That gallows bird and misanthrope
Had died immersed in moral grime.

And when Lavysia was informed
About her mum's demise,
She shrieked: "Oovy!". Conformed
With royal ways, she had to vocalize
Her sorrow. So, she tore to pieces
Her ornamental dresses
And then put on a black attire.
She gazed into her looking glass
To see in it a mournful lass,
She had to be the proper crier.

Such rumours went around
Among the people day and night.
And Latin, weakling and dumb-found,
Could hardly stand upright.
And now, without support,
All he could still do was to snort
With his wry mouth. And he was like
A babbling child. Amata's suicide
Was mourned by people nationwide,
And Turn became a tyke.

As soon as Turn had heard
About Amata's rope, he got
So mad; his rage was so absurd,
He acted like a boar hurt by a shot.
He ran and yelled with all his might
To tell the host to stop the fight.
He ran about and roared: "Hold! Hold
The fight!" He urged the soldiers to refrain
From militant campaign.
And so they did as they were told.

Aeneas was so glad,
He flashed his teeth in cheer
For Turn, that stupid cad,
Would taste his deadly spear.
Erect and splendid like a mountain tree,
Fit, capable and sinewy,
Exactly like a famed Nechesa-duke.
All people gazed at him,
The foes admired his great vim,
Nobody treated him with stern rebuke.

Як тільки виступили к бою
Завзята пара ватажків,
То, зглянувшася між собою,
Зубами всякий заскрипів.
Тут хвись! Шабельки засвистіли,
Цок-цок! — і іскри потетіли;
Один другого полосять!
Турн перший зацідив Енея.
Що з плеч упала і керея,
Еней був поточивсь назад.

І вмиг, прочумавшись, з наскоком
Еней на Турна напустив,
Оддячивши йому сто з оком,
І вражу шаблю перебив.
Яким же побитом спастися?
Трохи не лучче уплестися?
Без шаблі нільзя воювать.
Так Турн зробив без дальней думки,
Як кажуть, підобравши, клунки,
Ану! Чим тьху навтіки драть.

Біжить пан Турн, і репетує,
І просить у своїх меча;
Ніхто сердеги не рятує
Од рук троянська силача!
Як ось іще перерядилась
Сестриця, і пред ним явилась,
І в руку сунула палаш;
Оп'ять шабельки заблищали,
Оп'ять панцири забряжчали,
Оп'ять пан Турн оправився наш.

Тут Зевс не втерпів, обізвався,
Юноні з гнівом так сказав:
"Чи ум од тебе одцурався?
Чи хочеш щоб тобі я дав
По пані старій блискавками?
Біда з злосливими бабами!
Уже ж вістимо всім богам:
Еней в Олімпі буде з нами
Живитись тими ж пирогами,
Які кажу пекти я вам.

Безсмертного ж хто ма убити?
Або хто може рану дать?
Про що ж мазку мирянську лити?
За Турна щиро так стоять?
Ютурна на одну проказу,
І певне, по твому приказу,
Палаш рутульцю піддала.
І поки ж будеш ти біситься?
На Трою і троянців злиться?
Ти зла їм вдоволь задала".

The two sworn foes like two gadflies
Had never been so close before.
They looked into each other's eyes
With half-closed eyelids of a matador.
Then swish! The sabres whistling,
Sparks flying and hairs bristling.
Each one was doing his damn best!
Turn dealt Aeneas a hard blow,
His mantle fell down, Romeo!
He lost his balance, but not zest.

Then in a flash, that firebrand,
Aeneas, paid him back
By knocking out of his right hand
The sabre with a whack.
Well now, and how to save one's skin?
To run and take it on a chin?
Without a saber, how to fight?
And Turn, humiliated
And publicly intimidated,
Took to his heels in fright.

He ran, and yelled, and screamed,
And begged his soldiers for a sword.
They didn't reply, they seemed
They liked to see their beaten lord.
But here again, his sister came
Masked as a man - she liked that game -
And pushed the sword into his hand.
Again the falchions started blinking,
Again the coats of mail were clinking,
Turn was again in full command.

Now, Zeus could not help telling
His wife, because he was so mad:
"Has your brain started swelling?
Is your senility so bad?
Do you want me to spank
Your senile arse point-blank
With my befitting lightning rod?
Aeneas will eat here the fare,
Which on my order they prepare
For each Olympian god.

Can anybody murder an immortal?
Or even injure him?"
Zeus asked her with a chortle.
"Defending Turn with life and limb?
It certainly was your command,
And in it must have been your hand
That Youturn handed him an arm.
How long will you yet bluster
And give the Trojans more disaster?
You've done them so much harm."

"Прости, паноче! Проступилась,
Я, далебі, дурна була."

"I'm sorry! I accept your just critique,
I was so silly, please, excuse."

"Паллант тебе тут убиває,
Тебе він в пеклі дожидає."

"Now Pallant is dispatching you,
Your time is due!"

Юнона в первий раз смирилась,
Без крику Зевсу річ вела:
"Прости, паноче! Проступилась.
Я, далебі, дурна була;
Нехай Еней сідла рутульця.
Нехай спиха Латина з стульця,
Нехай поселить тут свій рід.
Но тільке щоб латинське плем'я
Удержало на вічне врем'я
Імення, мову, віру, вид".

"Іноси! сількісь! Як мовляла", —
Юноні Юпітер сказав.
Богиня з радіщ танцювала,
А Зевс метелицю свистав,
І все на шальках розважали,
Ютурну в воду одіслали,
Щоб з братом Турном розлучить;
Бо книжка Зевсова з судьбами,
Несмертних писана руками,
Так мусила установить.

Еней махає довгим списом,
На Турна міцно наступа.
"Тепер, — кричить, — підбитий бісом,
Тебе ніхто не захова.
Хоть і вертись і одступайся,
Хоть в віщо хоч перекидайся.
Хоть зайчиком, хоть вовком стань,
Хоть в небо лізь, ниряй хоть в воду,
Я витягну тебе спідсподу
І розмізчу, погану дрянь".

Од сей бундючкої Тури речі
Безпечно усик закрутив
І, зжав свої широкі плечі,
Енею глуздівно сказав:
"Я ставлю річ твою в дурницю;
Ти в руку не піймав синицю,
Не тебе, далебіг, боюсь.
Олімпські нами управляють,
Вони на мене налягають,
Пред ними тілько я смирюсь".

Сказавши, круто повернувся
І камінь з пудів п'ять підняв,
Хоть з праці трохи і надувся,
Бо, бач, не тим він Турном став.
Не та була в нім жвавость, сила.
Йому Юнона ізмінила;
Без богів ж людська моч пустяк.
Йому і камінь ізміняє,
Енея геть не долітає,
І Турна взяв великий страх.

The goddess Juno, feeling meek,
Said quietly to Zeus:
"I'm sorry. I accept your just critique,
I was so silly, please, excuse.
Aeneas should defeat the Rutul fool,
Should push King Latin off his stool,
And settle his race down right here.
But all the Latin stock
Should keep like hard bedrock
Their tongue and name, to them so dear."

"And so it be! To hell with feud!"
Said Zeus and whistled a gay tune.
The goddess in a cheerful mood
Kicked up her heels like that buffoon.
They pulled Turn from Youturn
Lest she create much more concern.
We all are sent where we belong,
Because the book with fates,
Which Zeus predestines and dictates,
Says so and it can not be wrong.

Aeneas swung his lengthy spear
Advancing on Turn like a dynamite.
"And now" he yelled, "no seer
Can help you, and no flight.
Though you might stir
And change to what you might prefer:
A hare, a wolf, or any creature,
Climb to the sky, submerge into the sea,
I'll get you from where you might be,
And squash you, you mean screecher!"

On hearing that, the carefree Turn replied
While twisting his mustache and stretched
His mighty shoulders and defied
Aeneas' threats he thought far-fetched:
"What you say now, is all absurd,
You have not caught yet your bluebird.
I'm not afraid of you,
The gods direct and manage us,
To me they are so generous,
To them I give my due."

While saying that, he turned around
And lifted up a bulky stone.
That very moment, he had found
That he was all alone.
The goddess had rejected him,
He did not have the strength, nor vim.
Without gods' help the human strength is nil.
The stone, that Turn hurled, failed
To reach Aeneas, and Turn paled.
He felt a frosty chill.

В таку щасливую годину
Еней чимдуж спис розмахав
І Турну, гадовому сину,
На вічний поминок послав;
Гуде, свистить, несеться піка,
Як зверху за курчам шульпіка,
Торох рутульця в лівий бік!
Простягся Турн, як щогла, долі.
Качається од гіркой болі,
Кляне олімпських єретик.

Латинці од сього жахнулись,
Рутульці галас підняли,
Троянці глумно осміхнулись,
В Олімпі ж могорич пили.
Турн тяжку боль одоліває,
К Енею руки простягає
І мову слезную рече:
"Не жизні хочу я подарка;
Твоя, Анхізович, припарка
За Стікс мене поволоче.

Но єсть у мепе батько рідний,
Старий і дуже ветхих сил:
Без мене він хоть буде бідний,
Та світ мені сей став не мил;
Тебе о тім я умоляю,
Прошу, як козака, благаю,
Коли мені смерть задаси,
Одправ до батька труп дублений;
Ти будеш за сіє спасенний,
На викуп же, що хоч, проси".

Еней од речі сей зм'ягчився
І меч піднятий опустив;
Трохи-трохи не прослезився
І Турна ряст топтать пустив.
Аж зирк — Паллантова ладунка
І золота на ній карунка
У Турна висить на плечі.
Енея очі запалали,
Уста од гніву задрижали,
Ввесь зашарівсь, мов жар в печі.

І вмиг, вхопивши за чуприну,
Шкереберть Турна повернув,
Насів коліном злу личину
І басом громовим гукнув:
"Так ти троянцям нам для сміха
Глумиш з Паллантова доспіха
І думку маєш буть живим?
Паллант тебе тут убиває,
Тебе він в пеклі дожидає,
Іди к чортам, дядькам своїм".

It wasn't a tasty wedding cake.
Aeneas sent his spear
To that son of a snake,
As an eternal souvenir.
It zeroed on him from the height
Like on the chicks a hungry kite
And landed in Turn's leftward side.
Turn, rolling on the ground
In pain, hell-bound,
Was cursing gods who lied.

It made the Latins terror-stricken,
And the Rutulians unhinge,
The Trojans' pulse began to quicken
And the Olympians had a binge.
Turn, overcoming his great pain,
Held out his hands: "I don't complain,
Or tell you now some fiddlesticks.
I do not want the gift of life
From you, son of Anchises, for your knife
Will send me soon beyond the Styx.

I leave my dad, exposed to harm,
He is enfeebled, very weak.
Without me, he will have no arm,
For me this world is bleak.
You are a kozak, I persuade
You, please, do offer him this aid:
When you kill me, then send my corse
Back to my dearest dad,
You will be blessed, and he'll be glad.
Ask any ransom, and I'll endorse."

Those words had mollified
Aeneas' heart and he put down
His sword. But then he spied
Upon the back of that big clown
Late Pallant's cartridge box
With ornaments of golden cocks.
Aeneas was so dazed, he flushed,
His eyes blazed with raw rage,
His lips were trembling at that stage
And his face suddenly blushed.

He grabbed him by the hair and turned
His front side up, then put his knee
Upon his breast and roared: "You've earned
For your contempt and treachery,
For mocking our hero,
You, such a worthless zero,
Not life, but death and knell.
Now, Pallant is dispatching you,
Your time is due,
Go, meet your Uncle Lucifer in Hell!"

З сим словом меч свій устромляє
В розявлений рутульця рот
І тричі в роті повертає,
Щоб більше не було хлопот.
Душа рутульська полетіла
До пекла, хоть і не хотіла,
К пану Плутону на бенкет.
Живе хто в світі необачно,
Тому нігде не буде смачно,
А більш, коли і совість жметь.

With this, he thrust his sword
Into Turn's open snout
And turned it three times lest the lord
Would want to talk or shout.
The Rutul's spirit without thrill
Flew off to Hell against its will
To feast with Pluto and to see his tricks.
Whoever lives without reflection,
He'll never find the satisfaction,
And when, besides, his conscience pricks.

GLOSSARY

1	Acestes,	the son of the river-god, Crimisus and a Trojan girl, Egesta. He supported Aeneas in Sicily.
2	Aeneas,	a hero of the Greek and Roman mythologies, the son of Anchises and the goddess Venus. In Kotliarevsky's story, he has the traits of a kozak leader.
3	Aeolus,	the ruler of the winds, Juno's ally against the Trojans.
4	Agamemnon,	a king of Mycenae, a son of Areus and brother of Menelaus, who led the Greeks in the Trojan war. He was murdered by his wife, Clytemnestra upon his return from Troy.
5	Alba,	A city of ancient Latium, SE of Rome: legendary birthplace of Romulus and Remus.
6	Altin,	old coin.
7	Amata,	the wife of King Latinus and the mother of Lavinia.
8	Anchises,	a prince of Troy, crippled as a punishment for boasting of his intimacy with Venus, and later carried away from burning Troy by their son, Aeneas.
9	Apollo,	the ancient Greek and Roman god of light, healing, music, poetry, prophecy and manly beauty.
10	Ardea	the capital city of Rutulians.
11	Arcadian,	a native of Arcadia, a mountainous region of ancient Greece.
12	Asmodeus,	an evil spirit in Jewish demonology, who killed seven husbands of Sara.
13	Bacchus,	the god of wine.
14	Bandura,	a Ukrainian national string instrument from the 16th century, with 12 to 30 and more strings; the Kozaks liked it very much.
15	Bendery,	a city on the right bank of the Dnister River in Bessarabia.
16	Boreas,	the north wind.
17	Borshch,	red beet soup with various vegetables.
18	Braha,	an alcoholic beverage from millet, similar to beer.
19	Bulava,	a rod or wand of Hetman, borne in the hand as an emblem of regal or imperial power.
20	Bunchuk,	Hetman's banner with horse-tail hanging from its top end.
21	Cacus,	a man-eating giant fathered by Vulcan, killed by Hercules.
22	Carthage,	an ancient city-state in North Africa, near modern Tunis: founded by the Phoenicians in the middle of the ninth century B.C.; destroyed in 146 B.C. in the last of the Punic Wars.
23	Cartouche,	1693-1721, ringleader of a pack of thieves, executed in Paris.
24	Charon,	the ferryman, who conveyed the souls of the dead across the Styx to Hell.
25	Circe,	the enchantress who turned the companions of Odysseus into swine by means of a magic drink.

26 Cumae, an ancient city in SW Italy, on the coast of Campania: believed to be the earliest Greek colony in Italy.

27 Cumaean sibyl, a famous prophetess of Cumae who guided Aeneas through the underworld.

28 Cupid, the ancient Roman god of love; the son of either Mars or Mercury or Vulcan and Venus.

29 Cybele, a nature goddess of Phrygia and Asia Minor, identified by the Greeks with Rhea and by the Romans with Ops.

30 Cytherea, the nickname of Venus.

31 Dido, a queen of Carthage who killed herself when abandoned by Aeneas.

32 Doroshenko, Petro Doroshenko (1627-1698) was elected Hetman of Ukraine in 1665. He fought the Poles, the Muscovites, the Turks and the Tartars, all foes of Ukraine.

33 Dragoman, a translator.

34 Eak, the son of Zeus, the king of Greek isle of Aekos.

35 Eurus, the east or southeast wind.

36 Faun, one of a class of rural deities represented as men with the ears, horns, tails, and later also the hind legs of a goat.

37 Ganymedes, the son of Tros, the king of Troy. Because of his beauty, he was abducted by an eagle and taken to Zeus where he served as a cupbearer.

38 Towels, according to a Ukrainian custom, a girl embroidered towels to be given to her fiance during the match-making ceremony.

39 Hebe, a goddess of youth and spring, the daughter of Zeus and Hera, and wife of Hercules.

40 Hercules, a celebrated hero, the son of Zeus and Alcmene, possessing exceptional strength.

41 Hetman, a leader and commander-in-chief of kozaks, also a head of government during the kozak period.

42 Hippolytus, the son of Theseus who was killed by Poseidon for an alleged raping of his stepmother, when he had rejected her advances.

43 Hopak, a Ukrainian popular dance.

44 Ida, a mountain SE of ancient Troy. There, one of the nymphs kept watch over the infant Zeus to protect him from being devoured by his father, Cronus.

45 Iris, the goddess of rainbow.

46 Janus, a Roman god of doorways, of beginnings, and of the rising and setting of the sun, having two bearded faces; he was the king of Latium, his son Tiberinus drowned in the Tiber, that's why the river has that name.

47 Julus or Ascanius, the son of Aeneas and Creusa, founder of Alba Longa.

48 Juno, the ancient Roman queen of heaven, a daughter of Saturn and the wife and sister of Jupiter; the protectress of women and marriage, identified with the Greek goddess Hera.

49 Jupiter, the supreme deity of the ancient Romans, the god of the heaven and of weather, identified with the Greek god Zeus.

50 Kamilla, the invented by Vergil female warrior, an ally of Turn.

51 Kobza, an old Ukrainian stringed instrument with 3 to 6 strings, similar to lute. The precursor of bandura.

52 Korovai, a big roundish bread adorned with flowers and birds made of dough. It's an indispensable wedding cake in Ukraine.

53 Kozak, in Turkish language means a "free man". Between the 15th and the 18th centuries, the kozaks were an organized military power, they defended Ukraine's freedom. Kozak is a synonym of a noble, courageous and fearless man.

54 Kuntush outer clothing.

55 Kutia, a dish from boiled wheat, with poppy seed, honey, nuts and other ingredients. It's eaten on Christmas Eve.

56 Kvass, a light, sourish alcoholic drink from fruit, vegetables or bread.

57 Latinus, the king of Latium, the son of Faun and the nimph Marica.

58 Latium, a little territory in western Italy.

59 Lavinia, the daughter of Latinus, formerly engaged to Turn, but later married to Aeneas.

60 Mamai, a legendary Kozak with a bandura.

61 Mars, the god of war, the second after Zeus.

62 Merica, a nymph, the mother of Latinus.

63 Mercury, the messenger of the gods.

64 Metelytsia, a lively Ukrainian dance.

65 Neptune, the god of the sea.

66 Nechessa, Prince Potiornkin who joined the kozaks under the name of Hryts Nechessa.

67 "Nie pozwaliam", Polish "I don't permit", veto.

68 Notus, the south wind.

69 Olympus, the highest mountain in Greece where Zeus resided.

70 Orpheus, a poet and musician who followed his dead wife, Eurydice, to the underworld. By charming Hades, he obtained permission to lead her away, on condition he did not look back at her until they had returned to earth. But at the last moment, he looked and she was lost to him forever. Later, Orpheus was torn to pieces by maenads (raging women).

71 Otaman, A leader of the kozaks.

72 Pallant, the son of Evandros.

73 Paris, the son of Priam, the king of Troy. He was sent with a mission to Menelaus, the king of Sparta. Paris fell in love with his wife, Helen. They fled to Troy and this was the cause of the war.

74 Parnassus, a mountain in central Greece connected with the cult of Apollo and the Muses.

75 Pegasus, a winged horse.

76	Perih,	a sort of pastry.
77	Pluto,	the god of the underworld.
78	Priam,	the king of Troy.
79	Proserpine,	the wife of Pluto, the daughter of Zeus and Ceres.
80	Pud,	weight, 16.38 kg.
81	Rhea,	the mother of Zeus and other gods.
82	Sahaidachny, Petro,	Hetman of Ukraine 1614-1622.
83	Shlonsk,	Shlesien.
84	Sibyl,	a prophetess or witch.
85	Sirens,	part women and part birds, supposed to lure mariners to destruction by their singing.
86	Taras,	a very powerful footman of Kotchubei, a leader of the kozaks under Hetman Mazepa.
87	Tiber,	the River Tiber on whose bank Rome was founded.
88	Chumaks,	the peasants who in the 15th-19th centuries carted salt, fishes and spices from the Crimea.
89	Turn,	Aeneas' foe.
90	Venus,	the goddess of love and beauty.
91	Vergil,	Publius Vergillus Maro, 70-19 BC, Roman poet, author of The Aeneid.
92	Vulcan,	the Roman god of fire and metalworking.
93	Varenyky,	boiled dough, stuffed with either cheese, potatoes, etc.
94	Zalizniak,	the leader of the haidamaks, fighting the Polish oppressors. The Muscovites under Katharine II caught him and after torturing, deported to Siberia. That's how the two mortal enemies of Ukraine worked hand in hand against her independence.
95	Zaporozska Seech,	the territory of the Kozaks on the Dnipro River, "behind the rapids", on the isle of Khortytsia.
96	Zephyr,	a west wind.
97	Zeus,	the highest god, the son of Kronos and Rhea.

Допомогли фінансово:

КУЗЬМА Михайло, Торонто
МАРТЮК Степан, Торонто
МАРТЮК Богдан, Торонто
МЕЛЬНИК Іван, Гамилтон
МЕЛЬНИК Богдан, Торонто

Stanford University Libraries
3 6105 120 021 485

CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6063
(650) 723-1493
greencirc@stanford.edu

All books are subject to recall.

DATE DUE

JUL 26 2010
AUG 0 9 2010
NOV 18 2014
NOV 2014
SEP 01 2015